

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

İDARİ YARGIDA İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARI

Yüksek Lisans Tezi

Enes Kaan KOÇAK

Ankara, 2026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

İDARİ YARGIDA İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARI

Yüksek Lisans Tezi

Enes Kaan KOÇAK

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Serdar YILMAZ

Ankara, 2026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

İDARİ YARGIDA İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARI

Yüksek Lisans Tezi

Enes Kaan KOÇAK

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Serdar YILMAZ

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

1. Dr. Öğr. Üyesi Serdar YILMAZ (Danışman)

2- Prof. Dr. Ali AKYILDIZ

3- Doç. Dr. Mustafa Ayhan TEKİNSOY

Tez Savunma Tarihi

16.02.2026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Dr. Öğr. Üyesi Serdar YILMAZ danışmanlığında hazırladığım “**İdari Yargıda İncelenmeksizin Ret Kararları (Ankara, 2026)**” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

15/04/2026

Enes Kaan KOÇAK

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bilgi ve tecrübeleriyle bana rehberlik eden, tez sürecinin her aşamasında değerli görüş ve yönlendirmeleriyle katkı sağlayan tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Serdar YILMAZ'a içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, çalışmanın geliştirilmesine yönelik eleştiri ve önerileriyle önemli katkılarda bulunan jüri üyeleri Sayın Prof. Dr. Ali AKYILDIZ ve Sayın Doç. Dr. Mustafa Ayhan TEKİNSOY'a da teşekkür ederim.

Süreç boyunca ilgi ve desteklerini her an yanımda hissettiğim kıymetli aileme teşekkür ederim. Son olarak yoğun çalışma dönemlerinde sabrı, anlayışı ve desteğiyle bana güç veren, kendisine yeterince vakit ayıramadığım anlarda dahi yanımda olan eşime gönülden teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR CETVELİ.....	v

GİRİŞ.....	1
------------	---

§ BİRİNCİ BÖLÜM §

İDARİ YARGI KARARLARININ SINIFLANDIRILMASI.....	4
---	---

I- İDARİ YARGILAMA USULÜ KANUNU'NDA DÜZENLENEN KARARLAR...	4
--	---

A- Genel Olarak.....	4
----------------------	---

B- İlk Derece Mahkemesince Verilen Kararlar.....	5
--	---

1- İlk İnceleme Üzerine Verilen Kararlar.....	7
---	---

a- Davanın Reddine İlişkin Kararlar.....	8
--	---

b- Dilekçenin Reddine İlişkin Kararlar	26
--	----

c- Hasım Düzeltme Kararları.....	45
----------------------------------	----

d- Merciiine Tevdi Kararları.....	46
-----------------------------------	----

2- Esas İncelemesi Üzerine Verilen Kararlar.....	52
--	----

a- Kabul Kararları.....	54
-------------------------	----

b- Ret Kararları.....	55
-----------------------	----

C- İstinaf Merciiince Verilen Kararlar.....	56
---	----

1- İstinaf Başvurusunun Kabulü Kararları.....	64
---	----

2- İstinaf Başvurusunun Reddi Kararları.....	67
--	----

D- Temyiz Merciiince Verilen Kararlar.....	69
--	----

1- Temyiz Başvurusunun Kabulü Kararları.....	72
--	----

2- Temyiz Başvurusunun Reddi Kararları.....	74
E- Diğer Kararlar.....	75
1- Yürütmenin Durdurulmasına İlişkin Kararlar.....	75
2- Ara Kararlar.....	79
3- Dosyanın İşlemden Kaldırılması Kararları.....	81
4- Davanın Açılmamış Sayılması Kararları.....	87
5- Dilekçenin İptali Kararları.....	90
II- İDARİ YARGILAMA USULÜ KANUNU'NDA DÜZENLENMEYEN	
BAŞLICA KARARLAR.....	92
A- İncelenmeksizin Ret Kararları.....	92
B- Karar Verilmesine Yer Olmadığı Kararları.....	93
C- Dosya Esas Kaydının Kapatılması Kararları.....	99
§ İKİNCİ BÖLÜM §	
İDARİ YARGIDA İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARININ GÖRÜNÜMÜ	
VE SORUN TEŞKİL EDEN ALANLAR.....	101
I- İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARININ UYGULAMA ALANI.....	101
A- Genel Olarak.....	101
B- İncelenmeksizin Ret Kararı Verilen Durumlar.....	101
1- Kesin ve Yürütülmesi Gereken Nitelikte Olmayan İşleme Dava	
Açılması.....	101
2- Derdestlik Bulunması.....	104
3- Kesin Hüküm Bulunması.....	109
4- Dava Açıldığı Tarihte Davanın Konusunun Bulunmaması.....	114
5- İdari İşlem veya Eylem Niteliğinde Karar Verilmesi Talebinde	
Bulunulması.....	117
6- Adli Yargı Dışında Bir Yargı Kolunun Görevli Olduğu Konuda Dava	
Açılması.....	120

7- Yargı Yolu Kapalı İşlemin İptali Talebinde Bulunulması.....	123
8- Kanunen Yasaklanmış Talepte Bulunulması.....	125
9- Diğer Nedenler.....	130
II- İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARI İLE İLGİLİ ÖNEM ARZ EDEN	
HUSUSLAR.....	135
A- Genel Olarak.....	135
B- İncelenmeksizin Ret Kararı ile Diğer Kararlar Arasında Öncelik Sorunu.....	135
C- Bölge İdare Mahkemesinin Kaldırma Kararı Sonrası Ortaya Çıkan Belirsizlik Sorunu.....	139
D- Yargılama Giderleri ve Vekâlet Ücretine Hükmedilmesine İlişkin Sorun.....	143
E- Kararın Kesin Hüküm Etkisine İlişkin Sorun.....	147
F- Kararın Uygulanmasına İlişkin Sorun.....	149
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	155
KAYNAKÇA.....	158
ÖZET.....	167
ABSTRACT.....	168

KISALTMALAR CETVELİ

AndHD	: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ASBÜ	: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BİM	: Bölge İdare Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
DD	: Danıştay Dergisi
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
EBYÜ-HFD	: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HBV-HFD	: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HKÜHFD	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Ibid.	: Aynı yerde (aynı eserde)
İHİD	: İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi
İMİHFD	: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İnÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
NEÜHFD	: Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı

SDÜHFD	: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİD	: Türk İdare Dergisi
TMK	: Türk Medeni Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vd.	: Ve devamı (ve devamında)

GİRİŞ

İdarenin kamu yararının sağlanması amacıyla üstün yetkilere sahip olması, bireylerin idare karşısında güçsüz konumda yer almasına sebep olmaktadır. İdarenin eylem ve işlemlerinin hukuka uygun olma zorunluluğu hukuk devletinin bir gereği olsa da üstün yetkilere sahip olması nedeniyle idarenin bulunduğu güçlü konum, bireylerin menfaatinin idare karşısında korunmasını gerektirmektedir. Bireylerin idare karşısında korunması ise yargısal denetim ile sağlanmaktadır. İdarenin eylem ve işlemleri bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kural olarak¹ yargısal denetime tabidir.

Günümüzde idarenin eylem ve işlemlerinin hukuka uygunluğunun yargısal denetiminde temel olarak iki sistem karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, kamu hizmetinin yürütülmesinde bireyler arasında uygulanan hukuk kuralları dışında bağımsız bir hukuk düzeninin yer almadığı adli idare sistemidir. Adli idare sisteminde idari faaliyetler genel hukuk kuralları kapsamında gerçekleştirilir, idare bireylerle aynı hukuka tabi tutulur ve idari yargı kolu yer almaz. Bir başka ifadeyle, hem kişiler arasındaki uyuşmazlıklar hem de kişiler ile idare arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde genel mahkemeler rol alır. Bu yönüyle adli idare sistemi, yargı birliği sistemi olarak da bilinmektedir².

Diğer sistem ise idari faaliyetler için özel hukuk hükümlerinden ayrı, bağımsız idare hukuku kurallarının bulunduğu idari rejimdir. Ülkemiz dahil olmak üzere Kıta Avrupası ülkelerinde uygulanan idari rejimde adli yargı yerlerinin idare hukuku alanında yeterince uzmanlıkları bulunmadığı düşüncesiyle³ idarenin kuruluş ve işleyişi kendine has bağımsız kurallardan oluşan idare hukuku kapsamında gerçekleşmektedir. Ayrıca, idarenin kamu hizmetine yönelik faaliyetlerinde idare hukuku kurallarının geçerli olması nedeniyle idari rejimin uygulandığı ülkelerde uyuşmazlıkları çözmekle görevli idari yargı bulunmaktadır.

Türk idari yargılama hukukunda temel kanun İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK)'tur⁴. Anılan Kanun'un 2. maddesinde idari dava türleri; iptal davaları, tam yargı

¹ Anayasa ve kanunlarla idari işlemler yargısal denetim dışında bırakılabilir. Bu işlemlere karşı yargı yoluna başvurmak mümkün değildir. Söz gelimi Anayasa'nın 125. maddesinin ikinci fıkrasında Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olduğu belirtilmiştir.

² Metin GÜNDAY, *İdari Yargılama Hukuku*, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2024, s. 52.

³ Ibid., s. 53.

⁴ 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu 20/01/1982 tarih ve 17580 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

davaları ve idari sözleşmelerin tarafları arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin davalar olarak sayılmıştır. Bununla birlikte idari sözleşmeden kaynaklanan davalar bağımsız bir dava olarak kabul edilmemekte, duruma göre iptal ya da tam yargı davası formatında görülmektedir⁵. Bu bağlamda, idari yargı uygulamasında iptal ve tam yargı davası olmak üzere iki çeşit dava bulunduğu söylenebilir.

İptal davaları, İYUK'un 2. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, “*idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan davalar*” şeklinde nitelendirilmiştir. Anılan davanın temel amacı hukuka aykırı idari işlemlerin ortadan kaldırılması suretiyle hukuk düzeninin korunmasıdır. İptal kararı ile hukuk dışına çıktığı tespit edilen idarenin hukuk kuralları çerçevesinde hareket etmesi sağlanır. Dolayısıyla iptal davası, idarenin işlemlerinin hukuka uygunluk denetimine tabi tutulmasını sağlayan ve böylece idarenin hukuka bağlılığı ilkesinin işlerlik kazanmasına hizmet eden en önemli yargısal mekanizmalardan biridir⁶.

Tam yargı davaları ise İYUK'un 2. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde “*idari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan davalar*” olarak tanımlanmıştır. İlgili maddede idari işlem ve idari eylemlerden bahsedilse de idari sözleşmelerden dolayı hakkı ihlal edilenlerin de tam yargı davası açabileceği kabul edilmektedir⁷. Bu doğrultuda tam yargı davalarının idari işlem, idari eylem veya idari sözleşmelerden dolayı kişisel hakkı ihlal edilenlerin, haklarının teslimi için açtığı davalar olduğu söylenebilir. Hakkı ihlal edilen kişinin tazminat talebi haricindeki talepleri de tam yargı davalarının kapsamına girmekle birlikte günümüzde

⁵ Bahtiyar AKYILMAZ / Murat SEZGİNER/ Cemil KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025, s. 105.

⁶ Halil KALABALIK, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025, s. 181.

⁷ Öğretide İYUK'un tam yargı davalarında yetki başlıklı 36. maddesinde yer alan “İdarî sözleşmelerden doğanlar dışında kalan tam yargı davalarında yetkili mahkeme” ifadesine dayanılarak, idari sözleşmelerden dolayı tam yargı davası açılabileceği kabul edilmektedir. Bununla birlikte idari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda yalnızca tam yargı davası açılıp iptal davası açılmayacağı görüşünü ileri sürenler gibi hem iptal hem de tam yargı davası açılabileceği görüşünü savunanlar da vardır.

Detaylı bilgi için Bkz.

Kemal GÖZLER, *İdare Hukuku*, C. 2, 3. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa, 2019, s. 212.

Zehra ODYAKMAZ, “Genel Olarak İdarenin Sözleşmeleri”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, 1998, s. 38-45.

Şeref GÖZÜBÜYÜK / Güven DİNÇER, *İdarî Yargılama Usulü, Kanun, Açıklama, İçtihat*, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1996, s. 145.

Kazım YENİCE/ Esin YÜKSEL, *Açıklamalı İçtihatlı Notlu- İdari Yargılama Usulü*, Arısan Yayınevi, Ankara, 1983, s. 122 vd.

tam yargı davalarının yalnızca tazmin taleplerinden oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır⁸.

İptal ve tam yargı davaları sonucunda idari yargı mercileri tarafından çeşitli kararlar verilmektedir. İdari yargı mercilerinin verebileceği kararların önemli bir kısmı kanun koyucu tarafından açıkça düzenlenmiştir. Bununla birlikte kimi durumlarda idarenin faaliyet alanının genişlemesi, yeni uyuşmazlık türlerinin ortaya çıkması ve bireylerin hak arama yollarında çeşitliliğin artması nedeniyle kanunda açık bir düzenleme bulunmasa dahi idari yargı mercileri tarafından içtihat yoluyla geliştirilen kararlar kullanılmaktadır. Dolayısıyla idari yargıda karar türleri değerlendirilirken yalnızca kanunda yer alan hükümlerin değil, aynı zamanda yargısal içtihatlarla ortaya çıkan uygulamaların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Çalışmamızın konusunu yargısal içtihatlar ile gelişen kararlar arasında yer alan “incelenmeksizin ret” oluşturmaktadır. Bu karar türü, davanın esasının incelenmesine geçilmeden usule ilişkin belirli eksiklikler nedeniyle sonlandırılmasını ifade eder. Bu yönüyle incelenmeksizin ret kararı bir yandan yargılama sürecinin gereksiz şekilde uzamasını engelleyerek usul ekonomisi ilkesine hizmet ederken, diğer yandan hak arama özgürlüğünün kapsamı ve sınırları üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Bu sebeple incelenmeksizin ret kararının hukuki niteliği, uygulanma şartları ve sınırlarının ayrıntılı biçimde ele alınması gerekmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde idari yargılama hukukunda verilen karar türleri genel bir çerçevede incelenecek, bu bağlamda incelenmeksizin ret kararının idari yargı kararları içindeki yeri ortaya konulacaktır. İkinci bölümde ise incelenmeksizin ret kararının uygulama boyutu ele alınacaktır. Yargı mercilerinin hangi durumlarda bu karar türüne başvurduğu içtihatlar ışığında değerlendirilecek, söz konusu karar ile ilgili sorun teşkil eden hususlar açıklanacaktır. Ayrıca, söz konusu sorunların giderilmesine yönelik çözüm önerileri geliştirilerek kararın daha öngörülebilir, ölçülü ve hukuki güvenliği sağlayacak şekilde uygulanmasına katkı sunulması hedeflenmektedir.

⁸ KALABALIK, s. 236.

§ BİRİNCİ BÖLÜM §

İDARİ YARGI KARARLARININ SINIFLANDIRILMASI

I- İDARİ YARGILAMA USULÜ KANUNU'NDA DÜZENLENEN KARARLAR

A- Genel Olarak

İdari yargı yerleri; Danıştay Kanunu ile Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun⁹ uyarınca idare mahkemeleri, vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay'dır. Çalışmamızın konusu olan incelenmeksizin ret kararlarının daha iyi anlaşılabilmesi için idari yargı yerlerince verilebilecek kararlar irdelenerek idari yargı kararlarının tasnif edilmesi gerekmektedir.

İdari yargı mercilerinin önlerine gelen uyuşmazlıkları çözerken verdikleri kararlar çeşitlilik arz etmektedir. İdari yargı kararlarına ilişkin isabetli bir sınıflandırma yapılabilmesi, her şeyden önce bu kararların kapsamının ve hukuki niteliklerinin ortaya konmasına bağlıdır. İdari yargı kararları, idari yargı düzeni kapsamındaki yargı mercileri tarafından verilen bütün kararlar olarak tanımlanabilir¹⁰. Dolayısıyla idare mahkemeleri, vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay tarafından yargılama boyunca verilen her türlü karar idari yargı kararları çerçevesinde yer alır.

İdari yargı yerlerinin farklı görevleri olduğundan verdikleri kararlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. İYUK'ta idari yargı mercileri tarafından verilen bazı kararlar düzenlenmiştir. Kanun koyucu tarafından ilk derece mahkemelerince verilebilecek kararlar, istinaf mercii olarak bölge idare mahkemelerince verilebilecek kararlar ve temyiz mercii olarak Danıştay tarafından verilebilecek kararlar ayrı olarak ele alınmış; bunun yanında yargılamanın her aşamasında verilebilecek diğer birtakım kararlara yer verilmiştir. Bu çerçevede kanunda düzenlenen idari yargı kararları ele alınırken konunun daha iyi anlaşılabilmesi için ilk derece mahkemesince verilen kararlar, istinaf merciince

⁹ 2575 sayılı Danıştay Kanunu ve 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun 20/01/1982 tarih ve 17580 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

¹⁰ Serdar YILMAZ, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (İdare Hukuku) Anabilim Dalı, Ankara, 2009, s. 9.

verilen kararlar ve temyiz merciince verilen kararlar ile diğer kararlar şeklinde bir ayırım yapılması mümkündür.

Bu açıklamalar kapsamında yapılan sınıflandırma ile idari yargı kararlarının neler olduğu, hukuki mahiyetleri ve bu kararların özellikleri açıklanacaktır. Böylece idari yargıda verilen kararların bütüncül bir perspektifle incelenmesi sağlanarak çalışmanın sonraki bölümünde ele alınacak olan incelenmeksizin ret kararının, genel karar türleri içerisindeki yeri ve işlevinin doğru şekilde tespit edilmesine zemin hazırlanacaktır. Bu bağlamda kanunda düzenlenen idari yargı kararları yukarıda belirtilen kategoriler altında ele alınacak, ilk derece mahkemesi kararları ise ilk inceleme ve esas incelemesi üzerine verilen kararlar olmak üzere iki ayrı başlıkta değerlendirilecektir.

B- İlk Derece Mahkemesince Verilen Kararlar

İlk derece mahkemeleri idari yargı kolunda en alt basamaktaki yargı yerleridir¹¹. Bir uyuşmazlık dava konusu edildiğinde kural olarak¹² öncelikle ilk derece mahkemeleri tarafından incelenir. İdari yargı teşkilatında ilk derece mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinden oluşmaktadır. İdare ve vergi mahkemelerinin görevleri Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir.

Adı geçen Kanun'un 5. maddesinde idare mahkemelerinin; *“vergi mahkemelerinin görevine giren davalarla ilk derece sıfatıyla Danıştay'da çözümlenecek olanlar dışındaki iptal davalarını, tam yargı davalarını, tahkim yolu öngörülen imtiyaz*

¹¹ Mehmet Salih DEMİRKOL, *İdari Yargılama Hukukunda Dava Açmanın Sonuçları*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 48.

¹² Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalar 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinin birinci fıkrasında sayılmıştır.

1. Danıştay ilk derece mahkemesi olarak:

a) Cumhurbaşkanı kararlarına,
b) Cumhurbaşkanınca çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri dışındaki düzenleyici işlemlere,
c) Bakanlıklar ile kamu kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere,
d) Danıştay İdari Dairesince veya İdari İşler Kurulunca verilen kararlar üzerine uygulanan eylem ve işlemlere,
e) Birden çok idare veya vergi mahkemesinin yetki alanına giren işlere,
f) Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu kararları ile bu Kurulun görev alanı ile ilgili Danıştay Başkanlığı işlemlerine,

Karşı açılacak iptal ve tam yargı davaları ile tahkim yolu öngörülme-yen kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan idari davaları karara bağlar.

Danıştay Kanunu'nun yanı sıra diğer kanunlarda da Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı davalara yer verilmiştir. Söz gelimi 11/06/2013 tarih ve 28674 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türk Petrol Kanunu'nun 20. maddesinin ikinci fıkrasında, *“Bakanlık tarafından alınan başvuru, araştırma izni, arama ruhsatı ve işletme ruhsatından doğan haklara tesir eden kararlara karşı açılacak davalar ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda görülür.”* hükmü bulunmaktadır.

şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davaları ve diğer kanunlarla verilen işleri” çözümleyeceği belirtilmiştir.

İlk derece mahkemelerinin idare mahkemeleri dışındaki kolu vergi mahkemeleridir. Mezkûr Kanun’un 6. maddesinde, “*vergi mahkemelerinin genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davaları, bu konularda 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un*¹³ *uygulanmasına ilişkin davaları ve diğer kanunlarla verilen işleri”* çözümlemekle görevli olduğu ifade edilmiştir.

Kanun koyucu, idari yargı teşkilatını düzenlerken bazı dava türlerini özel olarak belirli mahkemelerin görev alanına tahsis etmiştir. Bu çerçevede vergi uyuşmazlıklarına ilişkin davaların çözümünde vergi mahkemeleri, belirli nitelikteki bazı uyuşmazlıkların ilk derece incelemesinde ise Danıştay görevli kılınmıştır. Bu iki istisna dışında kalan ve kanunla başka bir yargı merciine bırakılmamış olan tüm idari uyuşmazlıklar açısından görevli mahkeme, idare mahkemeleridir. Dolayısıyla, idari yargı kolu içerisinde genel görevli mahkeme sıfatının idare mahkemelerine ait olduğu söylenebilir¹⁴.

İlk derece mahkemeleri tarafından bir uyuşmazlık çözümlenirken öncelikle ilk inceleme hususları yönünden irdeleme yapılır. İlk inceleme hususlarında bir aykırılık görülürse, kanun koyucu tarafından söz konusu aykırılığa bağlanan sonuca ilişkin bir karar verilir ve uyuşmazlığın esası incelenmez¹⁵. İlk inceleme hususlarında bir aykırılık bulunmaması hâlinde uyuşmazlığın esasına geçilerek bir karar verilir. Yürütmenin durdurulması talepli dava açılması hâlinde ise yürütmenin durdurulması hakkında bir karar verilerek dosya tekemmül ettirilir ve bu suretle esasa ilişkin karar verme aşamasına gelinir¹⁶. Çalışmamızda yürütmenin durdurulması hakkında verilen kararlar diğer kararlar başlığı altında inceleneceğinden bu kısımda ilk derece mahkemeleri tarafından ilk

¹³ 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 28/07/1953 tarih ve 8469 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁴ Veysel BİLGİÇ / Alper AKGÜL, *İdare ve İdari Yargılama Hukuku*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 465.

¹⁵ Hikmet TOKGÖZ, *İdari Yargıda Karar ve Hükme Varma Süreci*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 68.

¹⁶ AKYILMAZ / SEZGİNER/ KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 431.

inceleme üzerine verilen kararlar ile esas incelemesi üzerine verilen kararlar ele alınacaktır¹⁷.

1- İlk İnceleme Üzerine Verilen Kararlar

İlk inceleme, esasa geçilmeden dava dilekçesinin bazı hususlarda kanuna uygunluğu yönünden yapılan incelemeyi ifade eden bir idari yargı kurumudur. İlk inceleme hususları açısından kanuna aykırılığın tespit edilmesi hâlinde sonraki işlemlere geçilmez. Bu durumda davaya son verilir veya tespit edilen kanuna aykırılık giderilerek yargılamaya devam edilir¹⁸. Bu çerçevede dava dilekçesinin davalı idareye tebliğ edilebilmesi, öncelikle mahkemenin ilk inceleme kapsamında belirlediği usule ilişkin şartların sağlanmasına bağlıdır. Bir başka ifadeyle, dilekçenin ilk incelemeye ilişkin kurallara aykırılık taşımaması veya mevcut aykırılıkların giderilmesi hâlinde tebligat aşamasına geçilebilmektedir¹⁹. İlk inceleme kurumu ile usule ilişkin eksiklikler henüz davanın başında tespit edilerek yargılamanın gereksiz uzamasının önüne geçilmekte ve usul ekonomisi ilkesine hizmet edilmektedir²⁰.

İdari yargıda bu aşamada irdelenecek hususlar İYUK'un 14. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddenin üçüncü fıkrasında incelenmesi gereken konular sayılarak belirli bir sıra çerçevesinde²¹ bu konuların değerlendirileceği belirtilmiştir. Kanun koyucunun belirlediği sıralamaya riayet edilmesi zorunludur²². Bu bağlamda ilk inceleme ile ilgili birden fazla hususta kanuna aykırılık bulunması hâlinde sıralamada önce gelen husus atlanarak sonrakine göre karar verilmesi mümkün değildir²³.

İlk inceleme kural olarak davanın başında yapılmakla birlikte ilk inceleme konularıyla ilgili kanuna aykırılığın sonradan fark edilmesi bu konuda karar vermeye

¹⁷ Kararların sınıflandırılmasında Serdar YILMAZ'ın "İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler" başlıklı çalışmasından yararlanılmıştır.

¹⁸ Turgut CANDAN, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 10. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 752.

¹⁹ Zehreddin ASLAN / İrfan BARLASS / Nilay ARAT / Mutlu KAĞITCIOĞLU İSKENDERÖĞLU / Halil ALTINDAĞ / Gamze GÜMÜŞKAYA / Mehmet Akif BARDAKÇI / Cihan YÜZBAŞIOĞLU, *Madde Sistematigi ile İdari Yargılama Hukuku (Vergi Yargılaması Dahil)*, (Ed.: Zehreddin ASLAN), 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 228.

²⁰ Ender Ethem ATAY, *İdari Yargılama Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 404.

²¹ Anılan maddede dilekçelerin görev ve yetki, idari merci tecavüzü, ehliyet, idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı, süre aşımı, husumet, 3 ve 5. maddelere uygun olup olmadıkları yönlerinden sırasıyla inceleneceği belirtilmiştir.

²² Gürsel KAPLAN, *İdari Yargılama Hukuku*, 10. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa, 2024, s. 416.

²³ Bazı durumlarda dava konusu işlemin açık bir şekilde ortaya konulamaması nedeniyle ilk inceleme hususları yönünden kanuna aykırılık olup olmadığı noktasında tereddüt oluşabilmektedir. Örneğin dava dilekçesinden dava konusu işlemin kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte olup olmadığı anlaşılamayabilir. Bu gibi durumlarda mahkemeye erişim hakkının bir gereği olarak öncelikle dilekçenin reddi yoluna gidilmektedir. Bu durum, ilk inceleme sırasına göre karar verilmesi kuralına istisna teşkil eder.

engel değildir. Nitekim kanun koyucu İYUK'un 14. maddesinin son fıkrasında ilk incelemeye ilişkin kanuna aykırılıkların daha sonra tespit edilmesi hâlinde de bu yönde karar verilebileceğini belirtmiştir²⁴. İlk inceleme kapsamında değerlendirilen tüm hususlar açısından eksiklik veya aykırılık tespit edilmesi hâlinde verilecek karar türleri kanunda ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bu bağlamda İYUK'un 15. maddesi kapsamındaki kararlar; davanın reddi kararları, dilekçe ret kararları, hasım düzeltme kararı ve merciine tevdi kararı²⁵ şeklinde sınıflandırılabilir.

İYUK'ta ilk inceleme üzerine verilen kararlardan kanun yoluna başvurulamayacak olanlar belirtilmiş, sayılmayan kararlara karşı kanun yolu başvurusunun mümkün olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda mezkûr Kanun'un 15. maddesinin dördüncü fıkrasında, *"İlk inceleme üzerine Danıştay veya mahkemelerce verilen; bu maddenin 1/a bendinde belirtilen idari yargının görevli olduğu konularda davanın görev ve yetki yönünden reddine ilişkin kararlarla, 1/c bendinde yazılı gerçek hasma tebliğ ve 1/d bendindeki dilekçe red kararları dışında, ilgisine göre istinaf ya da temyiz yoluna başvurulabilir."* hükmüne yer verilmiştir. İlgili hükümden adli yargının görevli olduğu konularda verilen davanın reddi, merciine tevdi, ehliyet yönünden davanın reddi, kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte işlem bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddi²⁶ ve süre aşımı nedeniyle davanın reddi kararlarına karşı kanun yoluna başvurulabileceği sonucu çıkarılabilir²⁷.

a- Davanın Reddine İlişkin Kararlar

Dava dilekçelerinde ilk inceleme hususlarından bazıları hakkında kanuna aykırılık bulunması durumunda söz konusu aykırılığın giderilmesi mümkün olmaz. Bu durumda idari yargı yerlerince uyuşmazlığın esası incelenmeden usule ilişkin nedenlerle davanın reddine karar verilir²⁸. Davanın reddi kararı ile, ilk inceleme aşamasında usule ilişkin bir kararla dava sona erer. İlk inceleme üzerine davanın reddine karar verilmesi; uyuşmazlığın çözümünde adli yargının görevli olması, dava açma ehliyetinin olmaması,

²⁴ Bununla birlikte Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından yayımlanan 2025 yılı İdari Yargı Tavsiyeler Listesinde, dava dilekçesindeki eksikliklerin ilk incelemeden sonra tespit edilmesi hâlinde davanın her safhasında ilk incelemeye dair hususlarla ilgili olarak karar verilmesi mümkün ise de, telafisi zor durumların ortaya çıkmaması ve davaların sonuçlandırılmasının gereksiz yere uzamasına neden olunmaması için ilk inceleme aşamasında dosyaların daha dikkatle tetkike tâbi tutulması gerektiği ifade edilmiştir.

²⁵ Ali D. ULUSOY, *İdari Yargılama Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025, s. 157.

²⁶ Bu konuda bkz. s. 22.

²⁷ AKYILMAZ / SEZGİNER / KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 428.

²⁸ ULUSOY, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 156.

kesin ve yürütülmesi gereken bir işlemin bulunmaması ve süre aşımı hâllerinde gündeme gelir²⁹.

İlk inceleme üzerine davanın reddine karar verilen durumlardan ilki uyuşmazlığın çözümünde adli yargının görevli olmasıdır. İYUK'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, “*Danıştay veya idare ve vergi mahkemelerince... adli yargının görevli olduğu konularda açılan davaların reddine; idari yargının görevli olduğu konularda ise görevli veya yetkili olmayan mahkemeye açılan davanın görev veya yetki yönünden reddedilerek dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verilir.*” hükmüne yer verilerek adli yargının alanına giren hususlarda açılan davaların reddine karar verileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla idari yargı mercileri önüne adli yargının incelemesi gereken bir uyuşmazlık geldiğinde, ilk inceleme aşamasında görev hususunun değerlendirilmesi sonucunda davanın görev yönünden reddine karar verilir³⁰.

Bu noktada önemli olan, söz konusu görev ret kararı ile yalnızca uyuşmazlığın çözümünde adli yargının görevli olduğunun belirtilmesidir. Kanun koyucu burada ikili bir ayrıma giderek³¹ adli yargının görevli olduğu konularda davanın reddine, idari yargının görevli olduğu konularda ise davanın reddi ile dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesine karar verileceğini belirtmiştir. Bu sebeple idari yargı yerleri uyuşmazlığın çözümünde adli yargının görevli olması durumunda davanın görev yönünden reddine karar vermekle yetinir³². Dava dosyası idari yargı yerlerince kendiliğinden görevli adli yargı merciine gönderilmez.

Adli yargının görevli olması nedeniyle verilen görev yönünden davanın reddine ilişkin kararlarda, dosyanın kendiliğinden adli yargıya gönderilmemesi nedeniyle davacının adli yargıda dava açabileceğinin bildirilmesi adil yargılanma hakkı açısından önem arz eder³³. Nitekim idari yargı yerlerince adli yargının görevli olması nedeniyle verilen görev ret kararları incelendiğinde söz konusu hususun özellikle belirtildiği görülmektedir.

Söz gelimi, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı İdari Yaptırım Bürosu tarafından Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun uyarınca verilen idari para cezasının

²⁹ ASLAN / BARLASS / ARAT / KAĞITCIOĞLU İSKENDEROĞLU / ALTINDAĞ / GÜMÜŞKAYA/ BARDAKÇI / YÜZBAŞIOĞLU, s. 230.

³⁰ KAPLAN, s. 418.

³¹ Oğuz SANCAKDAR/ Lale Burcu ÖNÜT, *İdari Yargılama Hukuku-Genel Esaslar-*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 167.

³² Hüseyin BİLGİN, *İdari Davalar ve Çözüm Yolları*, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025, s. 263.

³³ Kamile TÜRKOĞLU ÜSTÜN, *İdari Yargılama Usulüne Hakim Olan İlkeler*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 231.

iptali istemiyle açılan davada idare mahkemesi, adli yargının görevli olduğunu belirterek davanın reddine karar vermiş ve “*dava dosyasının Mahkememizce görevli yargı yerine gönderilmeyeceğinin, davacı tarafından ayrı bir dilekçe ile görevli yargı yerinde dava açılması gerektiğinin davacıya bildirilmesine*” ifadesiyle anılan hususu vurgulamıştır³⁴.

Uygulamada tüm idari yargı mercilerinin görev yönünden ret kararı verip veremeyeceği hususu tartışmalıdır. Özellikle, idari yargı teşkilatı içerisinde özel görevli mahkemeler arasında yer alan vergi mahkemelerinin önlerine adli yargının görevine giren bir uyuşmazlık geldiğinde görev yönünden ret kararı verip veremeyecekleri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre, idari yargı mercilerinin önüne gelen bir uyuşmazlığın adli yargının görev alanına girdiğinin tespiti hâlinde, uyuşmazlığı inceleyen mahkemenin türü ne olursa olsun görev yönünden ret kararı verilmesi mümkündür. Bu görüşü savunanlar, kanun koyucunun görev yönünden ret kararı verebilecek mahkemeler açısından herhangi bir ayırım yapmadığını ifade etmekte ve özel görevli mahkemeler dâhil olmak üzere tüm idari yargı mercilerinin böyle bir durumda davanın görev yönünden reddine karar verebilmesi gerektiği ileri sürmektedir³⁵.

CANDAN’ın eserinde yer verdiği diğer görüşe göre, vergi mahkemeleri kanunda sınırlı sayıda belirtilen uyuşmazlıkları çözmekle görevli olduğundan, vergi mahkemelerinin görev yönünden davanın reddine karar vermesi mümkün değildir. Bu görüş savunucuları, vergi mahkemesince dosyanın genel görevli olduğundan bahisle idare mahkemesine gönderilmesi ve görev yönünden davanın reddi kararını idare mahkemesinin vermesi gerektiğini belirtmektedir³⁶.

Kanaatimizce, ilgili maddede uyuşmazlığın adli yargının görev alanına girmesi hâlinde genel görevli idari yargı yeri olan idare mahkemesince davanın reddine karar verileceği yönünde bir hüküm bulunmadığından tüm idari yargı yerlerince davanın reddine karar verilebilmesi gerekir. Aksi hâlde, kanunda sınırlama olmamasına rağmen vergi mahkemelerinin görev alanının daralması söz konusu olur. Görev kurallarının kamu düzenine ilişkin niteliği dikkate alındığında, görevli olup olmadığını resen incelemekle yükümlü olan tüm idari yargı yerlerinin görev yönünden ret kararı verebileceği kabul edilmelidir.

³⁴ Ankara 14. İdare Mahkemesi, E. 2025/1835, K. 2025/1871, T. 11/12/2025. (UYAP)

³⁵ CANDAN, s. 813.

³⁶ Ibid., s. 812.

Uygulamada vergi mahkemeleri görev yönünden davanın reddine karar vermemekte, bu kararın verilmesi için dosyayı idare mahkemesine göndermektedir. Nitekim sulh ceza hâkimliğinin görev alanına giren³⁷ trafik para cezasına karşı açılan davada mahkeme, *“trafik para cezasının dava konusu edildiği açık bir şekilde davacı tarafından belirtildiğinden, 2576 sayılı Kanun'un 6. maddesinde sayılan vergi mahkemelerinin görev alanına giren vergi, resim, harç veya benzeri mali yükümlülük kapsamında bulunmadığı, idari para cezası niteliğinde olduğu anlaşıldığından, idari para cezasına ilişkin uyuşmazlığın görüm ve çözümünde, idari yargı alanında genel görevli mahkeme olan idare mahkemelerinin görevli olduğu sonucuna varılmıştır.”* ifadesine yer vererek dosyanın idare mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir³⁸.

İdari yargı içinde dava, uyuşmazlığın konusuna göre kanunun görevlendirdiği mahkemede görülür. Aynı zamanda uyuşmazlık, kanunda düzenlenen yetki kuralları uyarınca yetkili olan mahkeme tarafından çözülür³⁹. Bununla birlikte uygulamada görevli veya yetkili olmayan mahkemede dava açılması durumu ile sıklıkla karşılaşmaktadır. Davanın görevli veya yetkili olmayan mahkemede açılması durumunda mahkemenin uyuşmazlığın esasına girmesi mümkün olmaz. Bu hâlde idari yargı yerleri tarafından davanın görev veya yetki yönünden reddi ile dosyanın görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verilerek uyuşmazlığın doğru mahkeme tarafından görülmesi sağlanır.

Bu noktada idari yargı içinde verilen görev yönünden davanın reddi kararının, uyuşmazlığın adli yargının görev alanına girmesi nedeniyle davanın reddine ilişkin karardan farklı olduğu belirtilmelidir. Yukarıda açıkladığımız üzere adli yargının görevli olduğu bir konuda idari yargıda dava açılması durumunda davanın reddine karar verilir ve idari yargı yerleri bu hâlde kararda yalnızca adli yargının görevli olduğunu belirtmekle yetinir⁴⁰. Bununla birlikte burada bahsettiğimiz karar türünde davanın reddine karar verilmesinin yanı sıra dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesine de hükmedilir. Çünkü bu durumda ilk karardan farklı olarak uyuşmazlığın konusu idari yargının görev

³⁷ 31/03/2005 tarih ve 25772 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nun 27. maddesinin birinci fıkrasına göre idarî para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idarî yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç on beş gün içinde, sulh ceza hâkimliğine başvurulabilir.

³⁸ Ankara 7. Vergi Mahkemesi, E. 2024/737 K. 2024/893 T. 02/08/2024. (UYAP)

³⁹ İYUK’un 32. ve devamı maddelerinde yetki kuralları düzenlenmiştir. 32. maddede genel yetki, diğer maddelerde ise özel yetki kuralları bulunmaktadır. Davada özel yetki kurallarının mevcut olmaması hâlinde genel yetki kuralı uygulama alanı bulur.

⁴⁰ Bkz. s. 9.

alanı içinde yer almakta ancak davanın idari yargı teşkilatı içerisinde, görevli olmayan başka bir mahkemede açılması söz konusu olmaktadır⁴¹.

Konu ile ilgili idare mahkemesi tarafından verilen bir kararda, “... *ülke çapında Polis Akademisi Başkanlığına bağlı eğitim kurumlarında uygulanmak üzere tesis edilen dava konusu Yönetim Kurulu kararının, düzenleyici işlem niteliğinde olduğu, bu karara ve bu karar uyarınca tesis edilen işleme karşı açılan davanın yukarıda aktarılan mevzuat hükümleri gereğince ilk derece mahkemesi olarak Danıştay’da görülecek davalardan olduğu gerekçesiyle davanın görev yönünden reddine, dava dosyasının Danıştay’a gönderilmesine...*” ifadesine yer verilerek dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesi sağlanmıştır⁴².

Davanın açıldığı mahkeme kendini görevli görmekle birlikte yetkili olmadığı kanaatine varırsa davanın yetki yönünden reddine ve dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verir. Bu durum, ilk inceleme konularından görev hususunda bir sorun olmamakla birlikte yer itibarıyla yetkili mahkemenin hatalı belirlendiğini gösterir⁴³. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, yetkili mahkemenin davanın açıldığı tarihteki şartlara göre belirlenmesidir. Çünkü taraflara, dava konusuna veya mahkemeye ilişkin şartlar davanın açıldığı tarih dikkate alınarak değerlendirilir⁴⁴. Dolayısıyla, dava açıldıktan sonra davacının şahsına ilişkin hususlarda meydana gelen değişiklikler yetkili mahkemenin belirlenmesini etkilemez.

Nitekim Danıştay bir kararında, “*Malatya İli, Yeşilyurt İlçe Emniyet Müdürlüğü emrinde polis memuru olarak görev yapan davacının, Elazığ İl Emniyet Müdürlüğü kadrosunda görev yaptığı dönemde, polis tanıtma karnesinin muhafazasında gerekli olan hassasiyeti göstermeyerek, dikkatsizliği ve tedbirsizliği sonucu yitirdiğinden bahisle Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü’nün 6/A-6. ve 15. maddeleri uyarınca 1 günlük aylık kesimi cezası ile cezalandırılmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle bakılan davanın açıldığı, davanın açıldığı tarihte Malatya İl Emniyet Müdürlüğü emrinde görev yaptığı anlaşılan davacının görevle ilişkisinin kesilmesi sonucunu doğurmayan disiplin cezasının iptali istemiyle açtığı bu davanın görüm ve çözümünde, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 33/3. maddesi uyarınca görevli bulunduğu yer idare mahkemesi olan*

⁴¹ SANCAKDAR / ÖNÜT, s. 166.

⁴² Ankara 16. İdare Mahkemesi, E. 2024/977, K. 2024/1013, T. 07/06/2024. (UYAP)

⁴³ Zehra ODYAKMAZ / Ümit KAYMAK / İsmail ERCAN, İdari Yargılama Hukuku, 22. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2026, s. 87.

⁴⁴ Mehmet Salih DEMİRKOL, İdari Yargılama Hukukunda Dava Açmanın Sonuçları, s. 70.

Malatya İdare Mahkemesinin yetkili olduğu...” ifadesine yer vererek davanın açıldığı tarihteki şartlara göre yetkili mahkemenin belirleneceğini vurgulamıştır⁴⁵.

Dosya kendisine gönderilen mahkeme kendini görevsiz veya yetkisiz görürse uyuşmazlık çıkarır. Bu durumda görevli veya yetkili mahkemeye İYUK’un 43. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan “Görevsizlik veya yetkisizlik sebebiyle dosyanın gönderildiği mahkeme kendisini görevsiz veya yetkisiz gördüğü takdirde, söz konusu mahkeme ile ilk görevsizlik veya yetkisizlik kararını veren mahkeme aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresinde ise, uyuşmazlık bölge idare mahkemesince, aksi halde Danıştayca çözümlenir.” hükmü uyarınca bölge idare mahkemesi veya Danıştay tarafından karar verilir.

Nitekim konu ile ilgili direksiyon eğitim sınavı sonuçlarına göre kazanılan sertifikanın iptal edilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada mahkeme, “davanın yetki yönünden reddine, dava dosyası Şanlıurfa 2. İdare Mahkemesi’nin 28/11/2025 tarihli ve E:2025/1481, K:2025/2015 sayılı kararı ile Mahkememize gönderilmiş olduğundan aynı Kanun’un 43/1-b maddesi uyarınca yetkili yargı yerinin belirlenmesi için dava dosyasının Danıştay’a gönderilmesine...” karar vermiştir⁴⁶.

Mahkemelerin görevsizlik nedeniyle dosyayı Danıştay’a göndermesi de ihtimal dahilindedir. Nitekim uygulamada mahkemeler dava konusu edilen bir düzenleyici işlemi, ülke çapında uygulanan nitelikte görerek Danıştay’ın görevli olduğu düşüncesiyle gönderebilmektedir. Bu durumda Danıştay kendisinin görevli olmadığı kanaatine varırsa dosyanın görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verir. Bu husus İYUK’un 43. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, “Görevsizlik sebebiyle gönderilen dosyalarda Danıştay, davayı görevi içinde görmezse dosyanın yetkili ve görevli mahkemeye gönderilmesine karar verir.” ifadesiyle belirtilmiştir.

İYUK’un 43. maddesinin üçüncü fıkrasında, Danıştay ve bölge idare mahkemesi tarafından görev ve yetki uyuşmazlıkları hakkında verilen kararların kesin nitelikte olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu düzenleme, idari yargı teşkilatı içinde görev ve yetki konularında nihai belirleme yetkisinin bu iki mercie ait olduğunu ortaya koymaktadır⁴⁷. Böylece görev ve yetki uyuşmazlıklarının sürüncemede kalmasının önüne geçilmesi sağlanmaktadır. Dolayısıyla Danıştay’ın kendini görevsiz görerek dosyayı ilgili mahkemeye göndermesi durumunda, artık bu konuda bir uyuşmazlık çıkarılması

⁴⁵ Danıştay 5. Dairesi, E. 2016/25652, K. 2018/13684, T. 19/04/2018. (Lexpera)

⁴⁶ Ankara 5. İdare Mahkemesi, E. 2025/1966, K. 2026/51, T. 16/01/2026. (UYAP)

⁴⁷ KALABALIK, s. 295.

mümkün değildir. Çünkü Danıştay'ın bu konudaki kararı, diğer mahkemeler için bağlayıcıdır⁴⁸.

Dosyanın gönderildiği mahkeme kendisini görevli ve yetkili görürse davacının ilk başvuru yaptığı tarih, görevli ve yetkili idari yargı merciine yapılmış başvuru tarihi olarak değerlendirilir. Bu yaklaşım, davacının dava açma hakkının şekli hatalar nedeniyle kayba uğramaması ve dava açma süresinin korunması açısından önem taşımaktadır. Bu sebeple dosya kendisine gelen mahkeme, dava açma süresinin hesaplanmasında görevsiz veya yetkisiz mahkemeye yapılan ilk başvuru tarihini esas alır. Bununla birlikte, idare mahkemeleri ile vergi mahkemelerinde dava açma sürelerinin farklı olması, görevsizlik kararlarının uygulamasında birtakım sorunlara yol açabilir.

Bu bağlamda, davacının uyuşmazlığın idare mahkemesinin görev alanına girdiğini düşünerek davayı altmış günlük dava açma süresi içinde açması ancak mahkemece dosyanın vergi mahkemesine gönderilmesi durumunda ortaya önemli bir süre sorunu çıkmaktadır. Çünkü dosya kendisine gönderilen vergi mahkemesi yaptığı ilk incelemede, vergi uyuşmazlıklarına özgü otuz günlük dava açma süresini esas alacaktır. Bu durumda dava idare mahkemesi açısından süresinde açılmış olsa da vergi mahkemesi yönünden süre aşımı söz konusu olabilecektir. Nitekim dava otuz günlük süre geçtikten sonra ancak idare mahkemesinin öngördüğü altmış günlük süre içinde açılmışsa, idare mahkemesi açısından ilk inceleme yönünden herhangi bir sorun bulunmamasına rağmen vergi mahkemesi bu başvuruyu otuz günlük süreye uyulmadığı gerekçesiyle süre aşımından reddedecektir⁴⁹.

İlk inceleme üzerine davanın reddine karar verilen diğer durum davanın ehliyetsiz kişi tarafından açılmasıdır. Ehliyet, objektif ve sübjektif ehliyet olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İYUK'ta objektif ehliyetle ilişkin düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte adı geçen Kanun'un 31. maddesinin birinci fıkrasında, düzenleme bulunmayan kimi hususlarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)⁵⁰ hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir⁵¹ ve ehliyet bu hususlar arasında sayılmıştır. Dolayısıyla idari yargıda objektif ehliyet konusunda HMK hükümleri uygulama alanı bulur⁵². Objektif ehliyet, davada

⁴⁸ ASLAN / BARLASS / ARAT / KAĞITCIOĞLU İSKENDEROĞLU / ALTINDAĞ / GÜMÜŞKAYA/ BARDAKÇI / YÜZBAŞIOĞLU, s. 449.

⁴⁹ CANDAN, s. 818.

⁵⁰ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu 12/01/2011 tarih ve 27836 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

⁵¹ Bkz. dn. 334.

⁵² Seçkin YAVUZDOĞAN, *İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. Maddesi Çerçevesinde Medeni Yargılama Hukuku-İdari Yargılama Hukuku İlişkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, 2007, s. 109.

davacı ve davalı olabilme ile davayı takip edebilme ehliyetini ifade eder⁵³ ve taraf ehliyeti ile dava ehliyetinden oluşur. HMK’da taraf ehliyeti “*medeni haklardan yararlanma ehliyeti*” olarak tanımlanmış, dava ehliyeti ise “*medeni hakları kullanma ehliyeti*” olarak ifade edilmiştir⁵⁴. Bu bağlamda taraf ehliyeti hak ehliyetine, dava ehliyeti ise fiil ehliyetine tekabül etmektedir.

Taraf ehliyetini haiz kişiler, bir davada davacı veya davalı olarak bulunup işlem yapabilirler⁵⁵. Gerçek ve tüzel kişilerin taraf ehliyeti bulunur. Türk Medeni Kanunu’nun (TMK)⁵⁶ 28. maddesinin ikinci fıkrasında, “*Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.*” hükmüne yer verildiğinden gerçek kişi, tam ve sağ doğmak şartıyla ana rahmine düştüğü andan itibaren taraf ehliyetine sahip olur.

Tüzel kişiler de gerçek kişiler gibi irade açıklayabilir ve hukuki işlem yapabilirler. Nitekim TMK’nın 48. maddesinde “*Tüzel kişiler, cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler.*” ifadesi bulunmaktadır⁵⁷. Bu bağlamda tüzel kişiler mevzuatta belirtilen şekilde kurulmaları ile taraf ehliyetine sahip olur⁵⁸. Taraf ehliyetini haiz olan tüzel kişiler, bu durumun bir sonucu olarak mahkemeler nezdinde davacı ve davalı konumunda bulunabilirler.

Bu noktada kamu tüzel kişiliği kavramı ayrı bir önem arz etmektedir. Kamu hukuku düzeni içerisinde faaliyet gösteren idarelerin hukuki varlıklarının belirlenmesi, hangi organ ve kuruluşların davada taraf olabileceğinin tespiti açısından temel bir kriterdir. Nitekim Anayasa’nın 123. maddesinin üçüncü fıkrası, kamu tüzel kişiliğinin ancak kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kurulabileceğini hükme bağlamaktadır. Kamu tüzel kişileri kuruluşlarına ilişkin işlemin hukuki sonuç doğurmaya başlamasıyla birlikte hukuki işlem yapabilir, hak sahibi olabilir ve en önemlisi yargı mercileri önünde taraf olabilme ehliyetini kazanır⁵⁹. Bir başka ifadeyle kamu tüzel

⁵³ Selami DEMİRKOL, “İdari Yargılama Usulü’nde Ehliyet Olgusu”, *İHİD*, C. 15, S. 1, 2012, s. 13.

⁵⁴ HMK’nın 50. maddesinde medeni haklardan yararlanma ehliyetine sahip olanın davada taraf ehliyetine de sahip olduğu belirtilmiş, 51. maddesinde ise dava ehliyetinin medeni hakları kullanma ehliyetine göre belirleneceği ifade edilmiştir.

⁵⁵ Adem AVCI, *Karşılaştırmalı Hukuk Bağlamında İdari Yargıda Dava Ehliyeti*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 103.

⁵⁶ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 08/12/2001 tarih ve 24607 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁵⁷ AVCI, s. 106.

⁵⁸ Selami DEMİRKOL, “İdari Yargılama Usulü’nde Ehliyet Olgusu”, s. 19.

⁵⁹ Kemal GÖZLER, *İdare Hukuku*, C. 1, 3. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa, 2019, s. 197.

kişileri, taraf ehliyeti kapsamında hem davacı sıfatıyla yargı organlarına başvurabilmekte hem de davalı olarak yargısal denetime tabi tutulabilmektedir⁶⁰.

Bununla birlikte bazı durumlarda, davada taraf olabilmek için kamu tüzel kişiliğinin bulunup bulunmadığının bir önemi yoktur. Çünkü mevzuat, bazı idari birimlere kamu tüzel kişiliği bulunmasa dahi özel bir taraf ehliyeti tanımaktadır. Nitekim 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında “*idarelerin, kendi iş ve işlemleriyle ilgili olarak açılacak adli ve idari davalar ile tahkim yargılaması ve icra işlemlerinde taraf sıfatını haiz olduğu*” belirtilmiştir.

Aynı Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesinin (ç) bendi, idare kavramını “10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’na⁶¹ ekli (I) ve (II) sayılı cetvellerde belirtilen kamu idareleri” olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda bakanlıkların merkez teşkilatları yanında bazı bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlar ile taşra birimlerinin de kamu tüzel kişiliği bulunmasa bile taraf ehliyetinin olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla, söz konusu idarelerin davada taraf olabilmesi için ayrıca kamu tüzel kişiliğinin varlığının aranmasına gerek bulunmamaktadır⁶². Bu düzenleme ile kamu tüzel kişiliğine sahip olup olmadığına bakılmaksızın belirli idari teşkilat birimlerinin yargı mercileri önünde taraf olabilmesine imkân tanınmıştır.

Bu noktada kamu tüzel kişiliği bulunmayan ve yukarıda tanıımı yapılan “idare” kavramı içinde de yer almayan kuruluşların durumu önem arz etmektedir. Kamu tüzel kişiliği bulunmayan bazı idareler, hukuk alanında değişikliğe yol açan işlemler tesis edebilmektedir⁶³. Bu durum özellikle iptal davalarında kamu tüzel kişiliği şartının katı biçimde aranmamasına sebep olmaktadır. İptal davalarının idarenin hukuka aykırı işlemlerinin yargısal denetimden geçirilerek ortadan kaldırılması ve bu suretle idarenin hukuka uygun hareket etmesinin sağlanması amacı taşıdığı dikkate alındığında, sırf kamu tüzel kişiliği bulunmaması nedeniyle kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte karar alabilen kuruluşların davada taraf olamayacağının kabulü, iptal davasının objektif ve kamu düzenine ilişkin niteliği ile bağdaşmamaktadır⁶⁴. Dolayısıyla iptal davalarında davalının

⁶⁰ İl Han ÖZAY, *Günışığında Yönetim*, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 123.

⁶¹ 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 24/12/2003 tarih ve 25326 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁶² AVCI, s. 111.

⁶³ GÖZLER, *İdare Hukuku*, C. 1, s. 237.

⁶⁴ Bu yaklaşımın amacı, işlemi tesis eden merciin görüş ve savunmasının alınarak uyuşmazlığın çözümü için gerekli belgelerin temin edilmesidir. Bkz. Turan YILDIRIM, *İdari Yargı*, 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2008, s. 331.

tüzel kişiliği katı şekilde aranmamakta, davanın işlemi tesis eden idareye açılması yeterli görülmektedir⁶⁵.

Objektif ehliyetin bir diğer parçası olan dava ehliyeti, kişinin davacı ve davalı olarak kendisinin veya bir temsilci aracılığıyla davayı takip edebilmesidir. Dava ehliyeti fiil ehliyetinin karşılığı olduğundan gerçek kişiler fiil ehliyetine sahip olmakla, tüzel kişiler ise mevzuata göre gerekli organları kurulmakla⁶⁶ dava ehliyetini haiz olurlar. Bu noktada dava ehliyeti özellikle gerçek kişiler açısından önem teşkil eder. TMK'nın 10. maddesinde ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyetini haiz olduğu belirtilmiştir. Bu kişiler kendileri dava açabileceği gibi vekil ile de temsil edilebilirler. Ayırt etme gücünü haiz olmayan kişilerin ise bizzat dava açması mümkün olmayıp bunlar kanuni temsilcileri aracılığıyla dava açar⁶⁷.

Ayırt etme gücü bulunan küçükler ile kısıtlılar sınırlı ehliyetsiz olarak nitelendirilir. Bu kişiler adına dava, kanuni temsilcileri olan veli veya vasi tarafından açılır ya da sınırlı ehliyetsiz tarafından açılan davaya kanuni temsilciler icazet verir⁶⁸. Veli tarafından açılan davalarda bu husus ayrıca belirtilmelidir. Davanın, velayeti altında bulunan çocuk adına açıldığının belirtilmemesi hâlinde ehliyet yönünden ret kararı verilir⁶⁹. Ancak dilekçe içeriğinden davanın sınırlı ehliyetsiz adına açıldığı anlaşılıyorsa dava ehliyet yönünden reddedilmemeli, dilekçenin reddi yoluna başvurulmalıdır⁷⁰. Benzer şekilde, vesayet altında bulunan kişiler vasi aracılığıyla temsil edilir ve vasinin sınırlı ehliyetsiz adına dava açması, vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesinden izin alarak ilgili belgeyi dava dilekçesine eklemesine bağlıdır⁷¹. Sınırlı ehliyetsizlerin bu usule uymadan bizzat dava açması hâlinde dava ehliyet yönünden reddedilir⁷².

Uygulamada objektif ehliyet konusunda ortaya çıkan sorunlar incelendiğinde dava ehliyeti olmayan davacının kendisi veya kanuni temsilci olmayan kişiler tarafından dava açılması, davacının vekili olmayan kişi tarafından dilekçenin imzalanması, tüzel

⁶⁵ Tam yargı davaları ise hak ihlali iddiasıyla açılan davalar olduğundan bu davalar adli yargıda yer alan eda davaları gibi değerlendirilmekte ve davanın mutlaka kamu tüzel kişisi aleyhine açılması gerektiği kabul edilmektedir. Bkz. AVCI, s. 114.

⁶⁶ TMK'nın 49. maddesi uyarınca tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla, fiil ehliyetini kazanırlar.

⁶⁷ AVCI, s. 121.

⁶⁸ Kerim AZAK, "İdari Yargıda Sınırlı Ehliyetsizlerin Genel (Objektif) Dava Açma Ehliyeti", *AÜHFD*, C. 72, S. 1, 2023, s. 202.

⁶⁹ Ramazan ÇAĞLAYAN, *İdari Yargılama Hukuku*, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 312.

⁷⁰ AZAK, s. 205.

⁷¹ TMK'nın 462. maddesinin sekizinci fıkrasında vasinin dava açması vesayet makamından izin alınması gereken durumlar arasında sayılmıştır.

⁷² AZAK, 189.

kişiliği olmayan veya sona eren kuruluşlarca dava açılması veya davacı tüzel kişinin kanuni temsilcisi sıfatını taşımayan kişilerce dilekçenin imzalanması hususları dikkat çekmektedir⁷³. Objektif ehliyetin bulunmaması hâlinde davanın yenilenmesi kural olarak mümkün değildir. Bununla birlikte kanuni temsilci olmayan kişiler tarafından dava açılması ile davacının vekili olmayan kişi tarafından dilekçenin imzalanması gibi sebeplerle davanın reddine karar verilmesi hâllerinde, tekrar dava açılabilir⁷⁴.

Konu ile ilgili olarak sınırlı ehliyetsiz tarafından açılan davada, “*hapis cezasının infazı amacıyla ceza infaz kurumunda bulunan ergin bir kişinin, isteği üzerine kısıtlanacağı veya kendisine kayyım atanacağı, toplam beş yıl veya daha fazla kesinleşmiş hapis cezasının infazı amacıyla ceza infaz kurumunda bulunan ergin bir kişinin ise, isteği bulunmasa dahi kişiliğinin veya malvarlığının korunması açısından gerekli görülmesi hâlinde kısıtlanabileceği*”⁷⁵ belirtilerek sulh hukuk mahkemesi tarafından davacının annesinin veli tayin edildiği, velinin dava açılmasına icazeti olmadığı ve verilen sürede icazet verildiğine dair dilekçenin verilmediği belirtilerek ehliyet yönünden ret kararı verilmiştir⁷⁶.

Bir başka uyuşmazlıkta, vasinin izin belgesini sunması için yapılan ara kararlara rağmen belgenin sunulmaması üzerine Danıştay, “... ara kararının davacı vekiline 07/07/2023 tarihinde, vasiye 08/07/2023 tarihinde tebliğ edilmesine rağmen, Sulh Hukuk Mahkemesinden alınmış izin belgesinin dosyaya sunulmadığı gibi ara kararına yönelik herhangi bir beyanda da bulunulmadığı görüldüğünden, davacının yasal vasisi konumunda bulunan ...’ın görülmekte olan uyuşmazlığı takip edebilmesinin hukuken mümkün olmadığı sonucuna varılmaktadır.” gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine karar vermiştir⁷⁷.

İdari yargıda dava açabilmek; yalnızca objektif ehliyetin karşılığı olan hak ve fiil ehliyetine sahip olmayı değil, aynı zamanda sübjektif ehliyet olarak adlandırılan idari dava türlerine özgü bazı özel ehliyet şartlarının da varlığını gerektirmektedir. İptal ve tam

⁷³ CANDAN, s. 826.

⁷⁴ Ibid., s. 829.

⁷⁵ TMK’nın 407. maddesinin ilk iki fıkrasında şu hükümlere yer verilmiştir:

Kesinleşmiş hapis cezasının infazı amacıyla ceza infaz kurumunda bulunan ergin bir kişi, isteği üzerine kısıtlanır veya kendisine kayyım atanır.

Toplam beş yıl veya daha fazla kesinleşmiş hapis cezasının infazı amacıyla ceza infaz kurumunda bulunan ergin bir kişi, isteği bulunmasa dahi kişiliğinin veya malvarlığının korunması bakımından gerekli görülmesi hâlinde kısıtlanabilir. Cezayı yerine getirmekle görevli makam hapis cezasının infazına başladığını derhâl vesayet makamına bildirir.

⁷⁶ Ankara 16. İdare Mahkemesi, E. 2024/1283 K. 2024/1547 T. 03/10/2024. (UYAP)

⁷⁷ Danıştay 10. Dairesi, E. 2022/6841, K. 2023/5106, T. 04/10/2023. (UYAP)

yargı davaları konu ve amaç açısından farklı özellikler taşıdıklarından, bu davalarda aranan ehliyet şartları birbirinden farklı şekilde düzenlenmiştir. Bu bağlamda sübjektif ehliyet ile ilgili İYUK'un 2. maddesinde iptal davaları için “*menfaatin ihlal edilmiş olması*”, tam yargı davalarında ise “*kişisel hakkın doğrudan ihlal edilmiş olması*” şartı öngörülmüştür⁷⁸.

Tam yargı davaları yönünden getirilen kişisel hakkın doğrudan ihlali⁷⁹ şartı idari işlem, idari eylem veya idari sözleşme sonucunda doğrudan zarara uğrayan kişilerin bu davayı açabileceği anlamına gelmektedir. Kanun lafzı, doğrudanlık unsurunu açıkça ortaya koyduğundan uygulamada bu konuda ciddi bir görüş ayrılığı oluşmamıştır. Tam yargı davası açma ehliyeti genellikle somut zararın varlığına bağlandığından mahkemeler açısından belirleme nispeten kolay olmaktadır. Buna karşılık, iptal davalarında aranan menfaat ihlali şartı soyut bir kavram niteliği taşıdığından bu şartın hangi durumlarda gerçekleştiğinin tespiti uygulamada her zaman kolay olmamaktadır⁸⁰. Bu sebeple iptal davasında aranan menfaat konusunda Danıştay bazı ölçütler kabul etmiştir. Yüksek mahkemeye göre iptal davası açan kişinin menfaatinin meşru, güncel ve kişisel nitelikte olması gerekmektedir⁸¹.

Menfaatin hukuk düzenince korunmasının ilk şartı meşru olmasıdır. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında “*Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*” denilerek bu şart vurgulanmıştır. Bu anayasal güvence, yalnızca hukuken korunmaya değer menfaatlerin yargı organları önünde ileri sürülebileceğini göstermektedir. Meşru menfaat, davacının hukuka uygun bir korumadan yararlanmayı talep etmesini ifade etmektedir⁸². Bir başka ifadeyle menfaatin meşru olması, hukuken bir dayanağı olmasına bağlıdır⁸³. Bu bağlamda meşru olmayan yani hukuki temelden yoksun veya hukuk düzeniyle çatışan bir menfaate dayanılarak iptal

⁷⁸ Ramazan YILDIRIM / Serkan ÇINARLI/ Kerim AZAK, *Türk İdari Yargılama Hukuku Dersleri*, C. 3, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 293.

⁷⁹ Kahraman BERK, *İdari Yargılama Usulü Kanunu Kapsamında İlk İnceleme*, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2008, s. 154.

⁸⁰ Murat Buğra TAHTALI, “Danıştay Kararları Işığında İptal Davalarında Bir Dava Şartı Olarak Sübjektif Ehliyet: Menfaat İhlalinde Kişisel Şartı”, *NEÜHFD*, C. 5, S. 1, 2022, s. 43.

⁸¹ Ahmet BAĞRIAÇIK, “Danıştay Kararları Işığında İdari Yargıda Menfaat İhlali”, *İNÜHFD*, C. 7, S. 2, 2016, s. 42.

⁸² *Ibid.*, s. 43.

⁸³ Sıddık Sami ONAR, *İdare Hukukunun Umumî Esâsları*, C. 3, Hak Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 1966, s. 1782.

davası açılması mümkün değildir. Nitekim Danıştay meşru menfaati, “hukuksal bir durumdan çıkan ya da hukuksal bir duruma dayanan menfaat” olarak tanımlamaktadır⁸⁴.

İdari dava açabilmek için menfaatin güncel olması aranan başka bir şarttır. Güncel menfaat, dava açıldığı sırada mevcut olan menfaat anlamına gelmektedir. Dolayısıyla henüz mevcut olmayan bir menfaat için dava açılması mümkün değildir. Bu noktada dava açıldığı sırada menfaatin bulunması hâlinde söz konusu menfaatin dava sonuçlanıncaya kadar devam etmesi gerekip gerekmediği önem arz etmektedir. İdari yargıda, idarenin hukuka aykırı faaliyetleri engellenerek hukuk düzeninin korunması amaçlandığından menfaatin davanın açıldığı tarihte bulunması yeterli olmalıdır. Aksinin kabulü hâlinde idarenin yeni işlemler yoluyla yargısal denetimin önüne geçmesi söz konusu olabilir⁸⁵.

Nitekim davacı şirket tarafından faaliyet gösterdiği akaryakıt istasyonunun yakınında açılan fakülte binasının faaliyetine son verilmesi istemiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, idare mahkemesi davacının aynı adreste faaliyetine devam etmemesi nedeniyle davanın ehliyet yönünden reddine karar vermiş, Danıştay ise “*davanın açıldığı tarih itibarıyla davacı şirketin ve Kırıkkale Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesinin yukarıda aktarılan adreslerde faaliyet gösterdiği dikkate alındığında, davanın açıldığı tarihte davacının kişisel, meşru ve güncel bir menfaatinin bulunduğu dolayısıyla ehliyetli olduğu görülmektedir.*” ifadesine yer vererek kararı bozmuştur⁸⁶.

Menfaatin meşru ve güncel olması yanında kişisel olması da aranan unsurlardan biridir. İptal davası yalnızca idari işlem nedeniyle kendi menfaati etkilenen kişiler tarafından açılabilir. Bu noktada kişisel menfaatin bulunması için dava konusu idari işlem, bizzat davacı hakkında tesis edilmek zorunda değildir. İşlemin doğrudan veya dolaylı olarak kişiyi etkilemesi, kişisel menfaatin varlığı için yeterli kabul edilmektedir⁸⁷. Nitekim Danıştay kararlarında, “*doğrudan doğruya davacının hak ve menfaatini haleldar eden, doğrudan doğruya hak veya menfaati haleldar olanlar*” ifadesiyle kişisel menfaat açıklanmaktadır⁸⁸. Bu doğrultuda dava konusu işlemin etkilediği menfaatin somut, bireysel ve davacıyla doğrudan bağlantılı olması iptal davası açma ehliyeti açısından yeterli kabul edilmektedir. Böylece idari işlemlerin keyfi biçimde dava konusu edilmesi

⁸⁴ Danıştay 2. Dairesi, E. 2024/1033, K. 2024/2093, T. 16/04/2024. (Lexpera)

⁸⁵ Ayşe Aslı YÜCESOY, *İdari Yargılama Hukukunda İptal Davalarında Menfaat (İdari Yargıda Subjektif Dava Ehliyeti Koşulu)*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 219.

⁸⁶ Danıştay 10. Dairesi, E. 2024/2789, K. 2024/6184, T. 11/12/2024. (Lexpera)

⁸⁷ YÜCESOY, s. 142.

⁸⁸ KALABALIK, s. 197.

önlenirken, idari işlem den gerçekten etkilenen bireylerin yargısal korumadan yararlanması sağlanmaktadır.

Tüzel kişiler de gerçekte kişiler gibi meşru, güncel ve kişisel menfaatlerinin ihlal edilmesi hâlinde dava açabilir. Tüzel kişilerin iptal davası açma ehliyetinin tespiti hususunda yargı kararlarında bazı kıstaslar belirlendiği görülmektedir. Öncelikle tüzel kişilerin hukuka uygun bir şekilde kurulması gerekmektedir. Bu bağlamda hukuka uygun şekilde kurulmayan dernek, vakıf ve sendika gibi kuruluşlar tüzel kişilik kazanamayacağından dava açma ehliyeti bulunmamaktadır. Bunun yanında dava konusunun, tüzel kişilerin faaliyet alanıyla ilgili olması aranmaktadır. Bu noktada tüzel kişilerin açtıkları davalarda, tüzüğünde veya kuruluş mevzuatında yer alan kuruluş amacı önem teşkil eder. Tüzel kişilerin üyelerine yönelik işlemlere karşı dava açabilmesi için ise, tüzüklerinde dava açılabilirliğine ilişkin bir düzenleme bulunmalıdır⁸⁹.

Konu ile ilgili olarak baro tarafından yönetmelik maddesinin iptali istemiyle açılan davada Danıştay, “davaya konu Maden Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile 1136 sayılı Kanun’un 76. ve 95. maddelerinde barolara verilen ‘hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak, korumak ve bu kavramlara işlerlik kazandırmak’ görevinin ise barolara avukatlık mesleği ile ilgili meşru, güncel ve kişisel olmayan konularda tek başına dava açma imkanı vermediği dikkate alındığında, davacı Baronun işbu davada dava açma ehliyeti bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.” gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine karar vermiştir⁹⁰.

İdari işlemler nedeniyle menfaatinin doğrudan ya da dolaylı biçimde ihlal edildiğini ortaya koyan herkes, bu menfaat ilişkisinin varlığını ve ihlalin gerçekleştiğini idari yargı yerleri nezdinde ortaya koyabildiği takdirde iptal davası açma ehliyetine sahip kabul edilmektedir⁹¹. Nitekim idari yargı uygulamasında iptal davası için gereken menfaat ihlali⁹² şartı geniş yorumlanmakta ve mahkemeye erişim hakkı ön planda tutularak sübjektif ehliyet konusunda esnek davranılmaktadır. Bu sebeple idari yargı yerlerince davanın ehliyet yönünden reddine ilişkin kararlara çok sık başvurulmadığı söylenebilir.

⁸⁹ Burcu ERDİNÇ, “İptal Davasında ‘Menfaat İhlali’ Koşulu ve Menfaat Kavramının Yorumlanması”, SÜHFD, C. 29, S. 2, 2021, s. 1117.

⁹⁰ Danıştay 8. Dairesi, E. 2024/1401, K. 2025/6227, T. 26/06/2025. (UYAP)

⁹¹ TAHTALI, s. 60.

⁹² İptal davası açma hakkının sadece menfaati ihlal edilenlere tanınmasının, hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil ettiği ileri sürülmektedir. Bkz. ONAR, s. 1781.

İptal davalarının temel amacı, idarenin hukuka uygun hareket etmesini sağlayarak hukuk devleti ilkesinin somut biçimde hayata geçirilmesine katkıda bulunmaktır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, söz konusu yaklaşımın hukukun üstünlüğü ve yargısal denetimin işlevi açısından isabetli olduğu ifade edilebilir⁹³. Bununla birlikte her somut olayda sübjektif ehliyetin varlığını peşinen kabul etmek, bir yandan mahkemeye erişim hakkının kötüye kullanılmasına, diğer yandan da yargı mercilerinin iş yükünün gereksiz şekilde artmasına neden olabilecektir. Bu sakıncanın önlenmesi için sübjektif menfaatin varlığı değerlendirilirken dava hakkının korunması ile yargısal kaynakların etkin kullanımı arasında makul bir denge kurulması gerekmektedir⁹⁴.

İlk inceleme sonucunda davanın reddine karar verilmesini gerektiren durumlardan bir diğeri, işlemin kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte olmamasıdır. İdari yargı denetiminin temel şartlarından biri, dava konusu işlemin kesin bir irade açıklaması içermesi ve hukuki sonuç doğurabilecek nitelikte olmasıdır. Çünkü idari işlemin kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte olmaması durumunda ortada yargısal denetime elverişli, bir başka ifadeyle hukuka uygunluğu değerlendirilebilecek bir idari tasarruf bulunmamaktadır. Bu bağlamda henüz tamamlanmamış, hazırlık mahiyetinde veya nihai irade açıklaması içermeyen işlemler yönünden iptal davası açılması mümkün değildir⁹⁵.

Kanun koyucu İYUK'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca dava konusu işlemin kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte olmadığı tespit edildiğinde, mahkemece davanın reddine karar verileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte uygulamada idari yargı mercilerinin farklı bir tutum izlediği ve söz konusu hâllerde incelenmeksizin ret kararı verdikleri görülmektedir. Bu durum, idari yargılama hukukunda norm ile uygulama arasındaki farklılığın somut bir örneğini teşkil etmektedir⁹⁶.

İlk inceleme üzerine davanın reddine karar verilen son durum süre aşımıdır. Süre aşımı kavramından anlaşılması gereken davanın süresinde açılıp açılmadığıdır. Dava açma süresi, kanunla öngörülen belirli bir süre içerisinde dava hakkının kullanılabileceğini ifade eder. Kanun koyucu idarenin sürekli dava tehdidi ile karşı karşıya kalmasını engellemek ve idari istikrarın sağlanması amacıyla bazı dava açma

⁹³ ERDİNÇ, s. 1121.

⁹⁴ TAHTALI, s. 61.

⁹⁵ YILDIRIM / ÇINARLI/ AZAK, s. 310.

⁹⁶ Bu konu ile ilgili çalışmanın ikinci bölümünde detaylı açıklama yapılacağından bu bölümde mezkûr açıklama ile yetinilmektedir.

süreleri belirlemiştir⁹⁷. Bu süre geçtikten sonra dava açılması hâlinde yargı yerlerince süre aşımı yönünden davanın reddine karar verilmektedir⁹⁸.

İYUK'un 7. maddesinin birinci fıkrasında, dava açma süresinin özel kanunlarda farklı bir süre gösterilmediği sürece Danıştay ve idare mahkemelerinde altmış, vergi mahkemelerinde otuz gün olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla kural olarak idare mahkemeleri ile Danıştay'da altmış, vergi mahkemelerinde ise otuz gün içinde dava açılmalıdır⁹⁹. Bireysel işlemlerde dava açma süresi yazılı bildirimin yapıldığı tarihi izleyen günden itibaren başlarken düzenleyici işlemlerde ilan tarihini izleyen günden itibaren başlamaktadır. Bununla birlikte dava açma süresinin başlangıcında ilanın dikkate alınması, yalnızca ilanı gereken düzenleyici işlemler açısından geçerlidir¹⁰⁰.

İdari işlemlerin yanı sıra idari eylemlerden kaynaklanan davalarda da dava açma süresi özel olarak düzenlenmiştir. İYUK'un 13. maddesinin birinci fıkrasında, *“İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir...”*¹⁰¹ hükmüne yer verilmiştir. Dolayısıyla idari eylemden kaynaklı tam yargı davası açılabilmesi, öncelikle uğranılan zararın tazmini için kanun koyucu tarafından öngörülen süre içinde idareye başvuru yapılmasına bağlıdır. Bu talebin reddi hâlinde işlemin tebliği veya talebe otuz gün içinde cevap verilmemesi hâlinde bu sürenin bittiği günden itibaren, dava açma süresi içinde dava açılması

⁹⁷ Esengül ALBAYRAK SEKBAN, *İdari Yargıda Dava Açma Süreleri ve Genel Esasları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 26.

⁹⁸ ÇAĞLAYAN, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 320.

⁹⁹ Kanunda özel süre belirlenmesi hâlinde genel dava açma süresi uygulanmaz. Örneğin İYUK m. 20/B kapsamında merkezi sınavlara ilişkin davalarda dava açma süresi on gün olarak düzenlenmiştir.

¹⁰⁰ Dava açma süresi hesabında ilân tarihi, ancak “ilanı gereken” düzenleyici nitelikteki işlemler açısından dikkate alınacak olup işlemin Resmî Gazete’de yayımlanmasının zorunlu olduğuna veya Resmî Gazete’de yayımlanmış olmasının ilgililere tebliğ hükmünde olduğuna dair bir kurala yer verilmemiş olması durumunda yazılı bildirim yapılması gerekir. Bkz. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2017/2293, K. 2017/3424, T. 02/11/2017. (Lexpera)

¹⁰¹ İdarenin tam yargı davasında tazminle yükümlü olması için idari eylem, zarar ve idari eylem ile zarar arasında illiyet bağı bulunması gerekir. Eylemin idariliği ve zarar bazen eylemle birlikte ortaya çıkarken bazı durumlarda uzun zaman sonra öğrenilmektedir. Bu noktada idari eylemden kaynaklanan tam yargı davası açmadan önce idareye başvuru yapılması gereken bir ve beş yıllık sürelerin başlangıcı önem arz eder. Bu sürelerin işlemeye başlaması için eylemin idariliği ve ortaya çıkan zararın öğrenilmesi şarttır. Eylemin idariliği ve ortaya çıkan zarar bazen eylem gerçekleştiği an öğrenilirken bazı durumlarda uzun zaman sonra araştırma neticesinde veya ceza yargılaması sonucunda ortaya çıkabilmektedir.

AYM bu husus ile ilgili bireysel başvuruya konu bir kararında, terör saldırısı sonucunda ölüm 2013 yılında meydana gelse de idarenin kusuru 2015 yılında açılan ceza davası ile ortaya çıktığından idare mahkemesinin dava açma süresine ilişkin yaklaşımının katı bir yorum olduğunu belirterek davanın süre aşımı yönünden reddinin mahkemeye erişim hakkının ihlali anlamına geldiğini ifade etmiştir. Bkz. Uğur Ayhan Zor Başvurusu, Başvuru Numarası: 2021/5135, Karar Tarihi: 18/04/2024. (18/09/2024 tarih ve 32666 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.)

mümkündür. Bu bağlamda idari eylemlerden kaynaklanan davalarda öncelikle idareye başvurulmalı, daha sonra dava açılmalıdır. Bununla birlikte ön karar, tam yargı davasının konusunu oluşturmamakta ve yalnızca idarenin tazminat konusundaki görüşünü belirtmektedir¹⁰².

İdari yargıda dava açma süresine ilişkin olarak Anayasa'nın 125. maddesinin üçüncü fıkrasında, *“İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.”* hükmüne yer verilmiştir. Ayrıca, yazılı bildirimin içeriği hususunda 2001 yılında yapılan değişiklikle Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasında yer almak üzere *“Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.”* ifadesi eklenmiştir. Dolayısıyla, idari işlem ilgisine bildirilirken başvuru merci ve süresinin belirtilmesi anayasal bir zorunluluktur¹⁰³. Bununla birlikte idareler tarafından tesis edilen işlemlerin bildiriminde bu zorunluluğa uyulmadığı durumlarla karşılaşmaktadır. Bu durumun dava açma süresine etkisi konusunda Danıştay'ın 2022 yılında vermiş olduğu içtihadı birleştirme kararı uygulama alanı bulmaktadır¹⁰⁴.

Görevli olmayan yerde dava açılması hâlinde dava açma süresi ayrı bir öneme sahiptir. İYUK'un 9. maddesinin birinci fıkrasında, *“Çözümlemesi Danıştay'ın, idare ve vergi mahkemelerinin görevlerine girdiği halde, adli yargı yerlerine açılmış bulunan davaların görev noktasından reddi halinde, bu husustaki kararların kesinleşmesini izleyen günden itibaren otuz gün içinde görevli mahkemede dava açılabilir. Görevsiz yargı merciine başvurma tarihi, Danıştay'a, idare ve vergi mahkemelerine başvurma tarihi olarak kabul edilir.”* hükmüne yer verilmiştir. Dolayısıyla idari yargının görev alanına giren ancak adli yargıda açılan bir davada, görevsizlik kararının kesinleşmesi üzerine otuz günlük süre içinde görevli idari yargı yerinde dava açılması gerekir. İdari yargı yerleri dava açma süresini incelerken, adli yargı yerine İYUK'un 7. maddesinde belirtilen süreler içinde başvuru yapıp yapılmadığını ve adli yargı yeri tarafından verilen

¹⁰² ÇAĞLAYAN, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 342.

¹⁰³ KAPLAN, s. 366.

¹⁰⁴ Söz konusu içtihadı birleştirme kararı uyarınca, genel dava açma süresine tabi işlemlerde dava açma süresi belirtilmediyse işlemin tebliğini izleyen günden itibaren genel dava açma süresi içinde dava açılması gerekmektedir. Bu kapsamda, genel dava açma süresine tabi bir idari işlemde dava açma süresinin gösterilmemiş olması hâlinde vergi mahkemelerinde otuz, Danıştay ve idare mahkemelerinde altmış günlük genel dava açma süresi uygulanır. Özel dava açma süresine tabi işlemlerde ise dava açma süresinin yazılı bildirimde belirtilmemesi hâlinde özel dava açma süresi yerine genel dava açma süresi uygulanır. Dolayısıyla özel dava açma süresine tabi bir idari işlemde dava açma süresinin gösterilmemiş olması durumunda otuz ve altmış günlük genel dava açma süreleri uygulama alanı bulur. Bkz. Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu, E. 2021/2, K. 2022/1, T. 15/03/2022. (Lexpera)

görevsizlik kararının kesinleşmesinden itibaren otuz günlük süre içinde idari yargı yerine başvuru yapıp yapılmadığını inceler¹⁰⁵.

Anılan maddenin ikinci fıkrasında görevsizlik kararının kesinleşmesinden itibaren öngörülen otuz günlük süre geçmiş olsa bile idari davalara özgü dava açma sürelerinin geçmemiş olması hâlinde bu süre içinde dava açılabilirliği belirtilmiştir. Söz gelimi bir idari işleme karşı adli yargı yerinde dava açılması ve görevsizlik kararı verilmesi üzerine, bu kararın kesinleşmesinden itibaren otuz günlük süre içinde idari yargı yerine başvurulmasa bile genel dava açma süresi geçmemiş ise bu süre içinde de başvuru yapılabilir. Ancak idari dava açma süresinin kısalığı nedeniyle bu ihtimal ile karşılaşılması oldukça güçtür¹⁰⁶.

Konu ile ilgili olarak Danıştay, “...*Asliye Hukuk Mahkemesinin uyuşmazlığın görüm ve çözümünün idari yargı mercilerine ait olduğu gerekçesiyle verdiği görevsizlik kararının onanmasına dair kararın tebliği üzerine davacılar vekili tarafından, dosyanın görevli İdare Mahkemesine gönderilmesi talebini içeren dilekçenin otuz günlük dava süresi içinde anılan Mahkemeye verilmiş olması karşısında, dava dosyasının görevli İdare Mahkemesine gönderilmesi için davacının Asliye Hukuk Mahkemesine yaptığı başvuru tarihinin İdare Mahkemesine başvurma tarihi olarak kabulü gerektiği, bu nedenle, davanın süre aşımı yönünden reddine ilişkin kararda hukuki isabet bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır.*” gerekçesiyle bölge idare mahkemesinin süre aşımı yönünden davanın reddine dair kararını bozmuştur¹⁰⁷.

Dava açma süresine ilişkin belirtilmesi gereken bir başka husus, sürenin hesabında tebliğ tarihinin sayılması konusunda ortaya çıkan belirsizliktir. İYUK’ta tebliğ tarihinin hesaba katılması konusunda farklı düzenlemeler bulunmaktadır. Genel hüküm olan İYUK’un 8. maddesinde sürelerin tebliğ tarihini izleyen günden itibaren başlayacağı belirtilirken istinaf ve temyiz başvuru süresi için kararın tebliğinden itibaren ifadesine yer verilmiştir. Söz konusu düzenlemeler kanun koyucunun özensiz davrandığını göstermekte ve belirsizliğe sebep olmaktadır¹⁰⁸. Bu durum yargılamanın öngörülebilirliğini zedelediği gibi, hak arama özgürlüğü açısından da önemli sakıncalar doğurmaktadır. Sürelere ilişkin genel düzenleme olan tebliğ tarihini izleyen gün dikkate

¹⁰⁵ ALBAYRAK SEKBAN, s. 72.

¹⁰⁶ Zehreddin ASLAN / İrfan BARLASS / Kahraman BERK / Nilay ARAT / Mutlu KAĞITCIOĞLU / Halil ALTINDAĞ/ Gamze GÜMÜŞKAYA / Şebnem SAYHAN / Mehmet Akif BARDAKÇI / Cihan YÜZBAŞIOĞLU, *Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu (Vergi Yargılaması Dahil)*, Ed.: Zehreddin ASLAN), 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 194.

¹⁰⁷ Danıştay 8. Dairesi, E. 2023/5760, K. 2025/6661, T. 10/09/2025. (UYAP)

¹⁰⁸ Ibid., s. 171.

alınarak sürenin bu tarihten itibaren hesaplanması uygulamada birlik sağlanmasına katkıda bulunacak ve mahkemeye erişim hakkının yerine getirilmesi açısından daha doğru bir yaklaşım olacaktır¹⁰⁹.

Nitekim Anayasa Mahkemesi tarafından bireysel başvuru kapsamında incelenen bir uyuşmazlıkta, “*Kararın tebliğinden itibaren ibaresinin temel usul kanunlarına ilişkin yerleşmiş uygulamalardan farklı olarak kararın tebliğ edildiği tarihin de istinaf süresinin hesabında dikkate alınacak şekilde yorumlanmasının -mahkeme kararının tebliğ edildiği tarihin istinaf süresinin hesabında dikkate alınacağı yolunda açık bir hükmün bulunmadığı da gözetildiğinde- aşırı katı ve şekilci olduğu değerlendirilmiştir. Bu durumda istinaf süresi öngörülmesiyle amaçlanan kamusal yarar ile başvuru sahiplerinin mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel menfaat arasındaki dengenin başvuru aleyhine bozulduğu ve derece mahkemesinin öngörülemez yorumu nedeniyle istinaf hakkından mahrum kalan başvuru sahibinin mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.*” ifadesine yer vererek sürenin tebliğ tarihini izleyen günden başlaması gerektiğini belirtilmiştir¹¹⁰.

b- Dilekçenin Reddine İlişkin Kararlar

İYUK’un 1. maddesinin ikinci fıkrasında “*Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinde yazılı yargılama usulü uygulanır ve inceleme evrak üzerinde yapılır.*” cümlesi bulunmaktadır. Anılan hüküm uyarınca idari yargıda yazılı yargılama uygulama alanı bulur ve duruşma talep olması durumunda yapılır¹¹¹. Davanın açılmasından itibaren yargılamaya ilişkin tüm işlemler yazılı olarak yürütülür. Bu bağlamda dava konusu işlem, iddia, savunma ve bunlara ilişkin belgeler yargı yerlerine dilekçeler aracılığıyla yazılı olarak sunulur¹¹².

Yazılı yargılama usulünün benimsendiği idari yargıda, uyuşmazlığın mahkeme tarafından doğru biçimde anlaşılabilmesi için dava dilekçelerinin açık, anlaşılır ve sistematik olarak kaleme alınması zorunludur¹¹³. Dilekçelerin bu nitelikte olması, yalnızca yargısal denetimin etkinliğini sağlamakla kalmayıp aynı zamanda yargılamanın

¹⁰⁹ ALBAYRAK SEKBAN, s. 50.

¹¹⁰ Adalet Mehtap Buluryer Başvurusu (2), Başvuru Numarası: 2017/14655, Karar Tarihi: 29/01/2020. (19/03/2020 tarih ve 31073 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.)

¹¹¹ İYUK’un 17. maddesinin birinci fıkrasında, “*Danıştay ile idare ve vergi mahkemelerinde açılan iptal ve yirmibeşbin Türk Lirasını aşan tam yargı davaları ile tarh edilen vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı yirmibeşbin Türk Lirasını aşan vergi davalarında, taraflardan birinin isteği üzerine duruşma yapılır.*” hükmüne yer verilmiştir.

¹¹² TOKGÖZ, s. 125.

¹¹³ ATAY, s. 397.

makul sürede ve gereksiz giderlere yol açmaksızın tamamlanmasını amaçlayan usul ekonomisi ilkesine de hizmet eder¹¹⁴. Bu ilkenin önemini gözeten kanun koyucu İYUK'un 3. ve 5. maddelerinde dilekçelerde yer alması gereken unsurları ayrıntılı biçimde düzenlemiş, anılan hükümlere uygun şekilde hazırlanmadığı tespit edilen dilekçelerin mahkemece reddedileceğini hükme bağlamıştır.

Mezkûr Kanun'un 3. maddesinin ilk fıkrasında idari davaların ilgili mahkeme başkanlıklarına hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılacağı belirtilmiştir. Yazılı şekle tabi işlemlerde şekil şartı, imza ile tamamlanmış sayılır. İmza kişinin iradesini ortaya koyduğundan imzasız dilekçe hukuk alanında bir sonuç doğurmaz. Dolayısıyla her şeyden önce dava dilekçesinin imzalı olması gerekmektedir. Dilekçe ıslak imzalı olabileceği gibi elektronik imzalı da olabilir¹¹⁵. Islak veya elektronik imza bulunmayan dilekçelerle dava açılması mümkün değildir. Dava dilekçesinde imza bulunmaması durumunda idari yargı yerleri dilekçenin reddine karar verir. Gerçek kişilerde dava açan kişi, tüzel kişilerde ise tüzel kişiliği temsile yetkili kişinin dava dilekçesinde imzası bulunmalıdır. Bu noktada tüzel kişiliği temsile yetkili kişinin imza sirkülerinin dosyaya sunulması önem arz eder¹¹⁶.

Dava dilekçesinin imzalı olmasının yanı sıra dilekçenin dava konusu uyuşmazlığın görev alanına giren mahkemeye hitaben yazılması gerekmektedir. Bununla birlikte uygulamada dava dilekçesinde görevli yargı yerinin yanlış yazıldığı durumlarla karşılaşmaktadır. Söz gelimi idare mahkemesinin görev alanına giren ve idare mahkemesinin önüne gelen bir uyuşmazlıkta dava dilekçesinin vergi mahkemesi hitaplı yazılması hâlinde böyle bir durum söz konusu olur. Bu hâlde verilmesi gereken karar konusunda çeşitli görüşler bulunmakta ve idari yargı yerlerince farklı kararlar verilmektedir.

Bir görüşe göre, bu durumda dava dilekçesinin İYUK'un 3. maddesinde öngörülen unsurlara uygun olmaması nedeniyle dilekçenin reddine karar verilmesi gerekir. Bu görüşü savunan yazarlara göre idari yargıda yazılı usulün hâkim olması, dilekçelerin belirli şekil şartlarına tabi tutulmasını zorunlu kılmaktadır. Çünkü dilekçenin hangi mahkemeye hitaben düzenlendiği, davanın yöneldiği yargı yerinin belirlenmesi

¹¹⁴ Aynur HASOĞLU, *Türk İdari Yargılama Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 19.

¹¹⁵ 04/02/2011 tarih ve 27836 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türk Borçlar Kanunu'nun 15. maddesinin birinci fıkrasında güvenli elektronik imzanın, el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğuracağı ifade edilmiştir.

¹¹⁶ ASLAN / BARLASS / ARAT / KAĞITCIOĞLU İSKENDEROĞLU / ALTINDAĞ / GÜMÜŞKAYA/ BARDAKÇI / YÜZBAŞIOĞLU, s. 138.

açısından temel bir unsurdur. Mahkemenin davanın kendi görev alanına girdiğini tespit etmesi, dilekçenin şeklen hatalı olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Bu sebeple, dilekçenin ilgili mahkemeye hitaben düzenlenmemesi usule ilişkin ciddi bir eksiklik olarak değerlendirilmekte ve mahkemenin esas incelemesine geçmeksizin dilekçenin reddine hükmetmesi gerektiği ileri sürülmektedir¹¹⁷. Bu yaklaşım yargılamada şekil kurallarının hukuki güvenlik ve öngörülebilirlik işlevine vurgu yapmakta, bu kuralların esnetilmesinin idari yargı sisteminde belirsizlik yaratabileceğini savunmaktadır.

İkinci görüşe göre, dilekçenin verildiği mahkeme kendisine hitaben düzenlenmemiş bir dilekçeyi esas yönünden inceleyemeyeceğinden bu durumda dilekçe ret kararı verilmesi hukuken mümkün değildir. Çünkü mahkeme, kendisine yöneltilmemiş bir dilekçeyi değerlendirerek davanın esasına giremez. Bu durumda yapılması gereken, dilekçenin hitap ettiği mahkemeye gönderilmesidir. Bu görüşü savunanlara göre, dilekçenin yanlış mercie sunulması bir şekil hatası olup davacının dava açma iradesini ortadan kaldırmaz. Bu sebeple, mahkemece dosya esas kaydı kapatılarak dilekçenin ilgili mahkemeye gönderilmesi gerekir¹¹⁸.

Kanaatimizce dava dilekçesinin içeriğinden, uyuşmazlığın dilekçenin sunulduğu mahkemenin görev alanına girdiği açıkça anlaşılıyorsa yalnızca dilekçede görevli mahkemenin yanlış gösterilmesi nedeniyle dilekçenin reddine veya dosya esas kaydının kapatılmasına karar verilmemesi gerekir. Çünkü davacının iradesi, uyuşmazlığı yargı yerine taşımak yönünde açıkça ortaya konmuştur ve dilekçenin içeriğinden bu iradenin hangi mahkemeye yöneldiği tereddütsüz biçimde anlaşılabilir. Bu yaklaşım, Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*” hükmü doğrultusunda değerlendirildiğinde, hem makul bir çözüm önerisi olarak öne çıkmakta hem de usul ekonomisi ilkesine doğrudan hizmet etmektedir¹¹⁹.

Bununla birlikte dava dilekçesi yanlışlıkla bir mahkemeye sunulmuş ve dilekçenin içeriğinden uyuşmazlığın o mahkemenin görev alanına girmediği açıkça anlaşılıyorsa, bu durumda davacının iradesine öncelik tanınmalıdır. Çünkü davacı, dilekçesinde açıkça başvurmak istediği mahkemeyi belirtmişse bu iradenin korunması hem hukuki güvenlik ilkesi hem de yargıya erişim hakkı açısından zorunludur¹²⁰. Dolayısıyla bu durumda

¹¹⁷ ASLAN / BARLASS / BERK / ARAT / KAĞITCIOĞLU / ALTINDAĞ / GÜMÜŞKAYA / SAYHAN / BARDAKÇI / YÜZBAŞIOĞLU, s. 142.

¹¹⁸ ÇAĞLAYAN, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 365.

¹¹⁹ HASOĞLU, s. 45.

¹²⁰ BİLGİÇ / AKGÜL, s. 494.

mahkeme, dosya esas kaydını kapatarak dilekçenin hitap ettiği mahkemeye gönderilmesine karar vermelidir. Böyle bir uygulama, davacının dava açma iradesini geçersiz kılmadan sürecin doğru yargı merciinde devam etmesini sağlar ve aynı zamanda yargısal kaynakların verimli kullanımını temin eder.

İYUK'un 3. maddesinde dava dilekçesinde yer alacak hususlar ifade edilmiş, tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları veya unvanları ve adresleri ile gerçek kişilere ait Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının bulunması gerektiği belirtilmiştir. Bu hüküm kapsamında kanuni veya iradi temsilcilerin temsile ilişkin belgelerini dava dilekçelerine eklemeleri önem arz etmektedir. Aksi takdirde HMK'nın 54. maddesinin birinci fıkrasındaki *“Kanuni temsilciler, davanın açılıp yürütülmesinin belli bir makamın iznine bağlı olduğu hâllerde izin belgelerini, tüzel kişilerin organları ise temsil belgelerini, dava veya cevap dilekçesiyle mahkemeye vermek zorundadırlar; aksi takdirde dava açamaz ve yargılamayla ilgili hiçbir işlem yapamazlar.”* hükmü uyarınca yargılama ile ilgili bir işlem yapılması mümkün olmaz.

Mezkûr hükümler kapsamında, tüzel kişiliği temsile yetkili kişinin söz konusu tüzel kişiliği temsil ettiğini gösteren temsil belgesinin dava dilekçesine eklenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte temsil belgesinin dava dilekçesine eklenmemesi dilekçenin reddi sebebi teşkil etmez. Bu durumda HMK'nın 54. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan, *“Süresi içinde belgelerin ibraz edilmemesi veya mahkemeye başvurulmaması hâlinde, dava açılmamış veya gerçekleştirilen işlemler yapılmamış sayılır.”* hükmü uygulama alanı bulur¹²¹. Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta, şirket adına dava açan kanuni temsilcinin şirketin temsilcisi olduğunu gösterir imza sirkülerini dilekçe ekine eklememesi üzerine mahkemece iki kez ilk incelemeye esas ara karar ile söz konusu eksikliğin giderilmesi istenmesine rağmen eksikliğin tamamlanmaması nedeniyle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir¹²².

Avukat ile takip edilen davalarda dava dilekçesine vekâletnamenin sunulması gerekir. Ancak vekâletnamenin dosyaya eklenmemesi hâlinde dilekçenin reddi kararı verilmez. Bu durumda HMK'nın 77. maddesinin birinci fıkrasında yer alan,

¹²¹ Söz konusu düzenlemeye rağmen uygulamada temsil belgesinin dilekçeye eklenmemesi durumunda dilekçenin reddi kararı veren mahkemeler bulunmaktadır. Nitekim bu durum Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından yayımlanan 2025 yılı İdari Yargı Tavsiyeler Listesinde tüzel kişilerin taraf olduğu davalarda doğrudan dava açan kimselerin mevcut mevzuat hükümleri uyarınca temsile yetkili olduklarına dair belgelerin dilekçe ekinde bulunması gerektiği, aksi hâlde bu kimselerce imzalanmış dilekçelerin işleme konulamayacağı, bu durumlarda 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinin atıfta bulunduğu 6100 sayılı Kanun'un 54. maddesi uyarınca işlem tesis edilmesi gerektiği belirtilerek eleştirilmiştir. Bkz. Hâkimler ve Savcılar Kurulu 12/02/2025 tarihli İdari Yargı Tavsiyeler Listesi duyurusu, s. 30.

¹²² Ankara 8. Vergi Mahkemesi, E. 2023/1647, K. 2023/621, T. 13/06/2023. (UYAP)

“Vekâletnamesinin aslını veya onaylı örneğini vermeyen avukat, dava açamaz ve yargılamayla ilgili hiçbir işlem yapamaz. Şu kadar ki, gecikmesinde zarar doğabilecek hâllerde mahkeme, vereceği kesin süre içinde vekâletnamesini getirmek koşuluyla avukatın dava açmasına veya usul işlemlerini yapmasına izin verebilir. Bu süre içinde vekâletname verilmez veya asıl taraf yapılan işlemleri kabul ettiğini dilekçeyle mahkemeye bildirmez ise dava açılmamış veya gerçekleştirilen işlemler yapılmamış sayılır.” hükmü çerçevesinde hareket edilir.

Nitekim Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu tarafından, *“... vekaletnamesini... davanın açılışı sırasında ibraz etmeyen bir avukat vekaletnamesini ilk celsede (duruşmalı işlerde duruşma sırasında, duruşmasız işlerde işin heyet ve kurulca incelenmesi ve kararın verilmesi anına kadar) ibraz edilecek, bu takdirde temsil eksikliği baştan itibaren ortadan kalkmış olacaktır. Avukata herhangi bir şekilde vekaletnamesini ibraz etmesi için... bir mühlet verilmiş ve bu mühlet içinde vekaletname ibraz edilmemiş ise, vekil tarafından yapılan işler yapılmamış sayılacaktır.”* ifadesine yer verilerek içtihadın birleştirilmesine hükmedilmiştir¹²³. Bununla birlikte vekâletnamenin ibraz edilmemesi hâlinde dilekçenin reddi yoluna gidilen kararlar verilmekte ve söz konusu uygulama eleştirilmektedir¹²⁴. HMK’nın anılan hükmü ve içtihadı birleştirme kararı birlikte dikkate alındığında mahkemece avukata verilen süre içinde vekâletnamenin sunulmaması hâlinde vekil tarafından yapılan işlerin yapılmamış sayılması ve davanın açılmamış sayılması yönünde karar verilmesi gerekir¹²⁵.

Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta mahkeme tarafından avukatın vekâletnameyi sunması ara karar ile istenmiş, verilen süre içerisinde vekâletnamenin sunulmaması üzerine, *“...anılan ara kararın 19/01/2026 tarihinde Av. Barış Burak Demir'e tebliğ edilmesine karşın Av. Barış Burak Demir tarafından vekaletname sunulmadığı; diğer taraftan dava dilekçesinde davacının adresi olarak gösterilen Binkılıç Geri Gönderme Merkezi adresinde merkez yetkilisine tebligat yapıldığı, ancak davacı tarafından davanın*

¹²³ Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu, E. 1970/26, K. 1971/4, T. 09/01/1971. Bkz. GÜNDAY, s. 282.

¹²⁴ Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından yayımlanan 2025 yılı İdari Yargı Tavsiyeler Listesinde 6100 sayılı Kanun’un 77. maddesinin birinci fıkrasında, vekâletnamesinin aslını veya onaylı örneğini vermeyen avukatın, dava açamayacağı ve yargılamayla ilgili hiçbir işlem yapamayacağı ancak gecikmesinde zarar doğabilecek hâllerde mahkemenin, vereceği kesin süre içerisinde vekâletnamesini getirmesi koşuluyla avukatın dava açmasına veya usul işlemlerini yapmasına izin verebileceği, bu süre içinde vekâletname verilmez veya asıl taraf yapılan işlemleri kabul ettiğini dilekçeyle mahkemeye bildirmezse dava açılmamış veya gerçekleştirilen işlemlerin yapılmamış sayılmasına karar verileceği şeklindeki hüküm göz önünde bulundurularak karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bkz. Hâkimler ve Savcılar Kurulu 12/02/2025 tarihli İdari Yargı Tavsiyeler Listesi duyurusu, s. 30.

¹²⁵ GÜNDAY, s. 283.

takip edileceğine dair bir beyanda bulunulmadığı anlaşılmaktadır.” ifadesiyle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir¹²⁶.

Avukatlık Kanunu’nun¹²⁷ 35. maddesinin birinci fıkrasında, *“Kanun işlerinde ve hukuki meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir.”* ifadesi bulunmaktadır. Bu madde uyarınca kişinin davada temsili ancak avukat aracılığı ile mümkündür. Avukat olmayan vekil tarafından dava açılması durumunda, İYUK’un 15. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan *“ehliyetli olan şahsın avukat olmayan vekili tarafından dava açılmış ise otuz gün içinde bizzat veya bir avukat vasıtasıyla dava açılmak üzere dilekçelerin reddine”* karar verileceği yönündeki düzenleme çerçevesinde dilekçe ret kararı verilerek davacının kendisinin veya bir avukat aracılığıyla dava açabileceği belirtilir.

Dava dilekçesinde bulunması gereken bir diğer husus davanın konu ve sebepleri ile dayandığı delillerdir. Dilekçede dava konusunun ne olduğu açıkça belirtilmelidir. Aksi hâlde mahkemenin istemin ne olduğunu tespit ederek karar vermesi zorlaşacaktır¹²⁸. Bu bağlamda iptal davalarında dava konusu işlemin tarih ve sayısı belirtilerek dilekçede açıkça iptal talebinde bulunulması gerekir. Davacı tarafından belirtilen işlemin hukuka uygunluk denetimi yapıldığından, tarih ve sayı belirtilmeden açılan davada idari yargı yerlerince tereddüt oluşur. Ayrıca işlem tarih ve sayısı açık bir şekilde belirtilmeden açılan iptal davalarında, davacının dava açmasına neden olan iradesinin dışında başka işlemlerin yargısal denetiminin yapılması gibi durumlar söz konusu olabilir¹²⁹. Bu sebeple iptal davalarında davacı tarafından iptali istenen işlemin tarih ve sayısının açık olarak belirtilmemesi durumunda dilekçenin reddine karar verilir.

Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta Mahkeme, *“...encümen kararının tarih ve sayısının belirtilmediği, DOP olarak alınan hangi taşınmazların Belediye adına tescil edildiği, bu yolla oluşturulan hangi taşınmazların hangi tarihte satışının yapıldığı hususlarının belli olmadığı, bu nedenle de dava konusu edilen işlemlerin belirlenmesi hususunda tereddüt hasıl olduğu bu haliyle sağlıklı bir yargılama imkanı sunmayan dava dilekçesinin 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun yukarıda anılan 3 üncü*

¹²⁶ Aksaray İdare Mahkemesi, E. 2026/5, K. 2026/96, T. 04/02/2026. (UYAP)

¹²⁷ 1136 sayılı Avukatlık Kanunu 07/04/1969 tarih ve 13168 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

¹²⁸ KALABALIK, s. 407.

¹²⁹ Seyfettin KARA, *İdari Yargılama Usulünde Dilekçe Ret Kararları: Üçün Beşin Hesabı Yapılır mı?*, DD, S. 155, 2023, s. 110.

maddesine aykırılık teşkil ettiği sonucuna varılmıştır.” gerekçesiyle dilekçenin reddine karar vermiştir¹³⁰.

Kanuna göre dava konusu işlemin dilekçeye eklenmesi gerekmekte ise de bu durum tek başına dilekçe ret kararı verilmesini gerektirmez. Çünkü, davacının dava konusu işlemi sunması her zaman mümkün olmayabilir¹³¹. Bu durumda idari yargı yerleri, resen araştırma ilkesi uyarınca davalı idareden ilk incelemeye esas ara karar ile işlemin dosyaya sunulmasını ister. Benzer şekilde, kanuna göre dilekçelerin ve bunlara ekli evrakların karşı taraf sayısından bir fazla olması gerekmekte ise de bu belgelerin eksik olması dilekçe ret sebebi teşkil etmeyip mahkemece söz konusu eksiklik tamamlanır. Bu noktada ilk inceleme açısından önemli olan, dava konusunun dilekçeden açıkça anlaşılması ve bu suretle idari yargı yerleri tarafından hukuka uygunluk denetiminin davacının iradesi doğrultusunda yapılmasıdır¹³².

Düzenleyici işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda işlemin tamamının iptali istenebileceği gibi sadece belli kısımlarının iptali de istenebilir. Bu sebeple düzenleyici işlemlere karşı açılan davalarda iptali istenen kuralların açıkça belirtilmesi ve bu kuralların davacıya olan etkisinin gerekçeleriyle sunulması önem teşkil eder. Düzenleyici işlemlerin iptalinin talep edildiği davalarda genellikle dava dilekçesinin konu kısmı ile talep sonucu kısmının uyumlu olmaması nedeniyle dava konusunun anlaşılmadığı ve dilekçenin reddine karar verildiği görülmektedir¹³³. Söz gelimi dava dilekçesinin bir kısmında düzenleyici işlemin tamamının iptali talep edilirken başka bir kısmında belli bölümlerinin iptalinin istendiği durumlarda idari yargı yerlerince talebin net olarak ortaya konulmaması nedeniyle dilekçe ret kararı verilmektedir.

Nitekim düzenleyici işlemin iptaline ilişkin açılan davada Danıştay, *“Yönetmeliğin 16. maddesinin beşinci fıkrası ile 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ve yazılı sınavda başarılı kabul edilme şartlarını düzenleyen diğer maddelerin iptalinin istendiği ancak hangi maddelerin iptalinin istenildiğinin belirtilmediği, dilekçenin sonuç kısmında ise Yönetmeliğin 16. maddesinin beşinci fıkrası ile 17. maddesinin beşinci fıkrasının ve yazılı sınavda başarılı kabul edilme şartlarını düzenleyen diğer maddelerin iptalinin istendiği, Yönetmeliğin sadece belirli hükümlerinin iptali isteniyorsa iptali istenen bu hükümlerin hem konu, hem açıklamalar, hem de sonuç kısmında ve her üç*

¹³⁰ Aksaray İdare Mahkemesi, E. 2025/1843, K. 2026/13, T. 08/01/2026. (UYAP)

¹³¹ ÇAĞLAYAN, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 269.

¹³² SANCAKDAR / ÖNÜT, s. 360.

¹³³ BİLGİÇ / AKGÜL, s. 499.

kısım birbirleri ile tutarlı olacak şekilde açık ve anlaşılır bir biçimde belirtilmesi gerektiği...” gerekçesiyle dilekçenin reddine karar vermiştir¹³⁴.

Bir diğer önemli nokta, idari yargıda terditli dava açılmayacağıdır. İYUK’un 3. maddesi dava dilekçesinde davanın konusunun açık, belirli ve anlaşılır olarak sunulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu düzenleme davacının talebinin hem idare hem de yargı mercileri tarafından hiçbir tereddüde yer vermeyecek açıklıkta belirlenmesini amaçlamakta, böylece yargılamanın sağlıklı yürütülmesi için gerekli olan talep netliği güvence altına alınmaktadır. Bu çerçevede, aynı dava dilekçesinde birbirine alternatif nitelikte birden fazla talebin ileri sürülmesi, bir başka ifadeyle terditli talepte bulunulması idari yargılama usulünün yapısına aykırılık teşkil eder. Çünkü idari yargıda dava konusu, özel hukuk yargılamasındaki gibi ihtiyari bir talep sıralaması içinde mahkemenin seçimine bırakılabilecek nitelikte değildir.

İdari yargı yerleri, davacının açık ve anlaşılır talebi çerçevesinde bir inceleme yapar. Terditli talepler ise bu kapsamda olmayıp hem davanın konusunun belirlenmesini güçleştirir hem de mahkemenin inceleme sınırlarının belirginliğini ortadan kaldırır¹³⁵. Bu sebeplerle idari yargı mercileri önlerine terditli talep içeren bir dava dilekçesi geldiğinde, söz konusu dilekçeyi İYUK’un 3. maddesine uygun biçimde yeniden düzenlenmek üzere reddetmektedir. Böylece hem davacının talebinin netleştirilmesi sağlanmakta hem de idari yargının konusunu oluşturan denetimin açık ve belirli bir hukuki çerçeve içinde yürütülmesi garanti altına alınmaktadır.

Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta Danıştay, “*dava dilekçesinde davanın konusu kısmında ilgili yönetmeliğin 18. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendinde yer alan ... ibaresinin iptali istemine yer verildikten sonra açıklamalar ile sonuç ve istem kısmında, söz konusu ibarenin iptalinin hukuka aykırılığı gideremeyecek olması halinde ilgili ibarenin önüne ... şeklinde bir düzenleme yapılabilmesi için 18. maddenin 1. fıkrasının (d) bendi hükmünün ilgili kısmının iptaline*” karar verilmesinin talep edildiğini ve terditli nitelikte istem bulunduğunu vurgulayarak dilekçenin reddine hükmetmiştir¹³⁶.

İptal davasının yanı sıra tam yargı davalarında da dava konusunun net olarak belirtilmesi gerekir. Bu bağlamda talep edilen miktarın kuşku uyandırmayacak şekilde

¹³⁴ Danıştay 2. Dairesi, E. 2024/3202, K. 2024/4754, T. 14/10/2024. (Lexpera)

¹³⁵ ATAY, s. 400.

¹³⁶ Danıştay 8. Dairesi, E. 2024/2646, K. 2024/3451, T. 31/05/2024. (Lexpera)

net olarak belirtilmesi önem arz eder¹³⁷. Tam yargı davasının amacı davacının uğradığı zararın giderilmesi olduğundan, mahkemenin inceleme sınırının belirlenebilmesi için talep edilen miktarın açıkça ortaya konulması şarttır. Ayrıca, talep edilen miktarın hangi kalemlerden oluştuğunun da açık bir şekilde gösterilmesi zorunludur. Bu bağlamda talep edilen miktarın maddi ve manevi tazminat olarak belirtilmesi, tazminatı gerektiren nedenlerin ortaya konulması kanuni bir zorunluluktur. Dolayısıyla dava konusu miktar ve zarar unsurlarının anlaşılır bir şekilde belirtilmediği hâllerde idari yargı yerleri dava dilekçesinin reddine karar verir¹³⁸.

Konu ile ilgili olarak bir tam yargı davasında idare mahkemesi “*hatalı uygulama sonucunda pnomatöraks geçirdiği iddia edilerek şimdilik 1.000,00.-TL maddi, 100.000,00.-TL manevi tazminata karar verilmesi istenilmiş ise de; 1.000,00.-TL maddi tazminat miktarının neden kaynaklandığının, bu bağlamda dayanağının ne olduğunun dava dilekçesinde açık ve net olarak belirtilmediğinden 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3. maddesine uygun olmadığı anlaşılan dava dilekçesinin reddi gerektiği...*” gerekçesiyle dilekçenin reddine karar vermiştir¹³⁹. Mahkemenin bu değerlendirmesi, tam yargı davalarında talep edilen tazminatın belirli ve somut olarak gösterilmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Dava konusu işlemin yazılı bildirim tarihi dilekçede bulunması gereken hususlardan bir diğeridir. İşlemin yazılı bildirim tarihi davanın süresinde açılıp açılmadığının tespitinde önem arz eder. İdari yargıda görülen davalarda çoğunlukla dava konusu işlem ile davanın açıldığı tarih birbirine yakın olmaktadır. Bu durumda dava açma süresi yönünden bir sorun görülmediğinden yazılı bildirim tarihinin dilekçede yer almaması bir sorun teşkil etmez. Bununla birlikte bazı durumlarda uzun zaman sonra dava açıldığı görülmektedir. İdari işlem yazılı bildirimle ilgilisi üzerinde hüküm ve sonuç doğurduğundan¹⁴⁰ bu durumda dava konusu işlemin yazılı bildirim tarihi esas alınarak davanın süresinde açılıp açılmadığı anlaşılır. Dolayısıyla yazılı bildirim tarihinin

¹³⁷ İYUK'un 16. maddesinin dördüncü fıkrasına göre tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir. Bu bağlamda dava dilekçesinde daha sonra miktar artırımı yapılacağına belirtilmesi dilekçe ret sebebi teşkil etmez.

¹³⁸ Bununla birlikte bazı durumlarda zararın miktarının tam olarak tespit edilmesi mümkün olmayabilir. Nitekim kamu görevlilerinin açtığı tam yargı davalarının çoğunda bu durum yaşanmaktadır. Bu durumda Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca miktar gösterilmeden tam yargı davası açılabilir. Söz konusu karar kamu görevlilerine ait mevzuattan doğan uyuşmazlıklarda, idari işlemin neden olduğu zararın miktar olarak tespitinin mümkün olmadığı hâllerde, dava dilekçesinde uyuşmazlık konusu miktar gösterilmeden tam yargı davası açılabileceğini belirtmektedir. Bkz. Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu, E. 1983/1, K. 1983/10, T. 29/12/1983. (Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu Kararları Hakkında Karar Bülteni)

¹³⁹ Antalya 4. İdare Mahkemesi, E. 2022/1107, K. 2022/876, T. 15/09/2022. Bkz. KARA, s. 111.

¹⁴⁰ ALBAYRAK SEKBAN, s. 106.

belirtilmemesi tek başına dilekçe ret sebebi olarak görülmemeli, gerektiğinde mahkeme tarafından resen araştırma yetkisi kullanılarak tespit edilmelidir¹⁴¹.

Vergi mahkemelerinde açılan davalarda da uyuşmazlık konusu miktarın dava dilekçesinde açık bir şekilde belirtilmesi zorunludur. Bunun yanında vergi veya vergi cezasının türü ile yılı, ihbarname dava konusu ise tarihi ve numarası ile mükellef hesap numarasının dava dilekçesinde sunulması kanunen şarttır. Bu bilgiler hem idarenin savunmasını düzenleyebilmesi hem de mahkemenin uyuşmazlığın kapsamını belirlemesi için gereklidir. Bu hususlarda eksiklik bulunması hâlinde dilekçenin reddine karar verilir. Bununla birlikte, dava konusu işlemin içeriği dilekçeden anlaşılabilirse dilekçeye ihbarname veya benzeri belgelerin eklenmemiş olması tek başına dilekçenin reddi sonucunu doğurmamaktadır¹⁴². İdari yargı yerleri dava konusunun açıkça anlaşılabilirdiği durumlarda eksik belgelerin sonradan tamamlanmasını mümkün görmekte ve bu eksikliği dava açma şartının ihlali olarak değerlendirmemektedir.

Mahkemeye erişim hakkı uyarınca idari yargıda herkes bağımsız olarak tek başına dava açma hakkına sahiptir. Benzer şekilde, idari yargı düzeninde tek bir işlemin iptali için dava açılması esastır. Bununla birlikte İYUK'un 5. maddesinde birden fazla kişinin tek dilekçe ile dava açması ve tek dilekçe ile birden fazla işleme karşı dava açılması mümkün kılınmıştır¹⁴³. Bu sayede hem çelişkili karar verilme ihtimali ortadan kalkmakta hem de usul ekonomisi doğrultusunda yargılamanın daha hızlı ve daha az masrafla sonuçlanması sağlanmaktadır¹⁴⁴.

Kanun koyucu, bu imkânlardan yararlanmak için bazı şartlar öngörmüştür. Bu şartlar, dava konusunun ve taraf ilişkisinin açık bir biçimde ortaya konulmasını sağlama amacı taşımaktadır. Belirlenen şartların mevcut olmaması hâlinde bahsedilen kolaylıklardan yararlanmak mümkün olmaz ve bu durumda dilekçenin İYUK'un 5. maddesine uygun olarak düzenlenmek üzere reddine karar verilir. Bu hâlde, tarafların ayrı ayrı dava açmaları veya söz konusu idari işlemlere karşı ayrı dava dilekçesi ile başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Böylece, her bir uyuşmazlık kendi bağımsız dava süreci içinde değerlendirilmiş olur.

¹⁴¹ KARA, s. 113.

¹⁴² Serkan ÇINARLI / Hüseyin BİLGİN / Kadir Can ÖZEL, "Yargı Kararları Işığında İdari Yargıda Şekle Aykırılık Sebebiyle Dava Dilekçesinin Reddi- İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3. ve 5. Maddesi Bağlamında Değerlendirmeler-", *DEÜHFD*, C. 25, S. 2, 2023, s. 518.

¹⁴³ Mehmet Salih DEMİRKOL, *İdari Yargılama Hukukunda Dava Açmanın Sonuçları*, s. 92.

¹⁴⁴ Oğuz SANCAKDAR, "İdari Yargıda 'Tek Dilekçe ile Dava Açma' (Karşılaştırmalı Hukuki Analiz)", *DEÜHFD*, C. 9, S. 2, 2007, s. 247.

İYUK'un 5. maddesinin birinci fıkrasında tek dilekçe ile birden fazla işleme karşı dava açılabilmesi için, işlemler arasında belli bir yakınlık bulunması yönünde düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme, birden fazla işlemin aynı davada birlikte değerlendirilmesini ancak aralarındaki ilişki yeterince sıkı olduğunda mümkün kılarak hem usul ekonomisi ilkesini korumayı hem de yargılamanın karmaşıklaşmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte tek dilekçe ile birden fazla işleme karşı açılan davalarda esasa ilişkin şartlardan önce, usule ilişkin birtakım şartların sağlanması gerekir. Kanun koyucu bu hususta açık bir düzenleme öngörmemiş olsa da yargılama faaliyetinin doğası gereği, davanın sağlıklı yürütülebilmesi için belirli usule ilişkin gerekliliklerin bulunması zorunludur¹⁴⁵.

Usule ilişkin ilk şart, uyuşmazlıkların aynı yargı düzeni tabi olmasıdır. Esasa ilişkin şartlar mevcut olsa bile farklı yargı düzenine tabi işlemler ortak dilekçe ile yargıya taşınamaz. Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta Danıştay, *“adli ve idari yargı olmak üzere iki ayrı yargı düzeninde görülmesi gereken ve aralarında hukuki birlik bulunmayan iki ayrı işleme ve tazminat istemine yönelik olarak tek dilekçeyle açılan davanın tamamının Danıştay’da görülmesinin mümkün olmadığını”* belirtmiştir¹⁴⁶.

Bir diğer şart, görevli ve yetkili mahkemenin aynı olmasıdır. Görev ve yetkiye ilişkin hükümler; kamu düzenini ilgilendiren, tarafların iradesine bırakılmayan ve mahkemelerce resen gözetilmesi gereken kurallardır. Bu sebeple görevli ve yetkili mahkemelerin farklı olduğu işlemlere karşı, diğer unsurlar bulunsada aynı dilekçe ile dava açılması mümkün değildir¹⁴⁷. Bu tür durumlarda işlemlerin birlikte görülmesi, usul hukukunun temel ilkeleriyle ve yargı düzeninin bütünlüğüyle bağdaşmaz. Benzer şekilde, İYUK’ta yer alan yetki kuralları çerçevesinde işlemler için farklı mahkemelerin yetkili olması hâlinde de tek dilekçe ile dava açmak mümkün olmaz.

Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta davacı, aynı dilekçe ile belli bir okula müdür olarak atanmasına ilişkin talebin reddi ile aynı okula başka bir kişinin müdür olarak atanmasına ilişkin işlemin iptalini talep etmiş, mahkeme söz konusu dilekçeyi İYUK’un 5. maddesine uygun bularak esasa geçmiştir. Danıştay ise söz konusu işlemler için farklı

¹⁴⁵ Celal İŞIKLAR, *İdari Yargılama Usulünde Davanın Açılması, Davanın Açılmamış Sayılması ve Sonuçları*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025, s. 104.

¹⁴⁶ Danıştay 15. Dairesi, E. 2018/4542, K. 2018/7864, T. 27/11/2018. Bkz. İbrahim PINAR, *İdari Yargılama Usulü Kanunu ile İlgili Danıştay Dava Dairelerinin Seçme Usul Kararları*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 206.

¹⁴⁷ İŞIKLAR, *İdari Yargılama Usulünde Davanın Açılması, Davanın Açılmamış Sayılması ve Sonuçları*, s. 105.

idare mahkemelerinin yetkili olduğunu belirterek verilen kararı bozmuştur¹⁴⁸. Yüksek mahkeme, birden fazla idari işleme karşı tek dilekçeyle dava açılabilmesi için bu işlemler yönünden görevli ve yetkili mahkemenin de aynı olması gerektiğini ifade etmiştir.

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda kural olarak görevli ve yetkili mahkemelerin farklı olması hâlinde her bir işleme karşı ayrı dava açılır. Ancak bir hâlde aynı dilekçe ile dava açılması mümkündür. Bu ise İYUK'un 7. maddesinin dördüncü fıkrasında, “... *ilgililer, düzenleyici işlem veya uygulanan işlem yahut her ikisi aleyhine birden dava açabilirler...*” ifadesiyle belirtilen düzenleyici işlem ile uygulama işleminin birlikte dava konusu edilmesidir. Nitekim ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlem ile bu düzenleyici işlemin uygulanması sonucu tesis edilen uygulama işleminin birlikte dava konusu edilmesi hâlinde Danıştay Kanunu uyarınca¹⁴⁹ ilk işlem için Danıştay, ikinci işlem için ise ilk derece mahkemesi görevli olmasına rağmen iki işlem birlikte Danıştay'da görülebilir.

İdari işlemlerin tek dilekçe ile dava konusu edilebilmesi, aynı kanun yoluna tabi olmalarına bağlıdır. İdari işlemlerin farklı kanun yollarına tabi olduğu durumda hukuki bağılıktan söz edilemez. Çünkü bu hâlde hukuki bağılılığın bir şartı olan aynı hukuki kurallara tabi olma söz konusu değildir¹⁵⁰. Nitekim Danıştay bir kararında “*branş değişikliği işleminden kaynaklanan uyuşmazlık temyiz, il içi naklen atama işleminden kaynaklanan uyuşmazlık itiraz incelemesine tabi olduğundan, her iki işleme karşı tek dilekçe ile dava açılmasının hukuken mümkün olmaması*” gerekçesiyle dilekçenin reddine karar verilmesi gerektiğini belirtmiş ve esasa ilişkin mahkeme kararını bozmuştur¹⁵¹.

Kanun yolu incelemesini yapacak bölge idare mahkemesi veya Danıştay dairelerinin de aynı olması gerekir. Çünkü farklı dairelerin görev alanına giren işlemlerin tek dava dilekçesi altında birlikte incelenmesi hem kanun yolu denetiminin sistematığı hem de yargı mercileri arasındaki görev dağılımı ile bağdaşmamaktadır. Bu doğrultuda, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay içtihatlarında, birden fazla idari işlemin farklı dairelerin görev alanına girdiği durumlarda aynı dilekçe ile dava açılmayacağı açıkça belirtilmektedir. Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta bölge idare mahkemesi, istinaf incelemesi için kamu görevinden çıkarma işlemi ve gemi adamlığı belgelerinin iptali

¹⁴⁸ Danıştay 2. Dairesi, E. 2008/5431, K. 2008/3408, T. 24/07/2008. Bkz. Ibid., s. 106.

¹⁴⁹ Bakanlıklar ile kamu kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere karşı açılan davalar, ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay'da görülür. Bkz. dn. 12.

¹⁵⁰ SANCAKDAR, s. 235.

¹⁵¹ Danıştay 16. Dairesi, E. 2015/13610, K. 2015/3278, T. 03/06/2015. (Lexpera)

işlemi yönünden farklı dairelerin görevli olması nedeniyle dilekçenin reddine karar verilmesi gerektiğini ifade ederek ilk derece mahkemesi kararını kaldırmıştır¹⁵².

Temel şartlardan diğeri, söz konusu işlemlere ilişkin husumetin aynı idareye yönelmiş olmasıdır¹⁵³. İdari yargıda davanın muhatabı, işlemi tesis eden idaredir. Bu sebeple davalı idarenin kim olduğu, davanın konusu ve yargılama süreci açısından belirleyici niteliktedir. Dava konusu işlemlerin farklı idari makamlar tarafından tesis edilmesi hâlinde, her bir işlem farklı bir idari otoritenin görev, yetki ve sorumluluk alanına girdiğinden bu işlemlerin aynı dilekçede birlikte ileri sürülmesi kabul edilemez. Bir başka ifadeyle, dava konusu işlemlerin davalıları farklı ise aynı dilekçeyle dava açılması mümkün değildir¹⁵⁴.

Usule ilişkin bu hususların yanı sıra esasa ilişkin olarak maddi veya hukuki bağıllık ya da sebep sonuç ilişkisi bulunması zorunludur. Kanun koyucu bu durumlardan birinin bulunmasını yeterli kabul etmektedir. Bu bağlamda birden fazla işleme yöneltile taleplerin aynı yargılamada incelenebilmesi; işlemlerin ortak bir hukuki temele dayanması, aynı maddi olgudan kaynaklanması veya biri hakkında verilecek kararın diğerinin hukuki durumunu etkileyebilecek nitelikte olması hâllerine özgülenmiştir¹⁵⁵. Bu sayede mahkemenin işlemler arasındaki bağlantıyı dikkate alarak uyumsuzluğu bütünsel bir bakış açısıyla değerlendirmesi anlamlı hâle gelmektedir.

Maddi bağıllık, işlemlerin aynı maddi sebebe dayanması ile söz konusu olur. İdari işlemlerin maddi sebebinin aynı olması ise bu işlemlere aynı olayın sebep olması anlamına gelir. Bir başka ifadeyle, maddi bağıllığın bulunması için aynı idari eylem nedeniyle birden çok işlem tesis edilmesi gerekir. Farklı eylemlere dayalı olarak işlemler tesis edilmişse maddi bağıllıktan söz edilemez¹⁵⁶. Söz gelimi imara aykırı yapı nedeniyle birden fazla ödeme emri düzenlenmesi durumunda ödeme emirlerine karşı birlikte dava açılması mümkündür.

Hukuki bağıllık, dava konusu işlemler hakkında uygulanması gereken hukuki düzenleme ve işlemlerin aynı olması anlamına gelir. Dava konusu işlemlerin aynı hukuki temele dayanması, bir başka ifadeyle hukuki zeminlerinin aynı olması hâlinde hukuki

¹⁵² İstanbul BİM 3. İdari Dava Dairesi, E. 2020/1733, K. 2020/1046, T. 23/09/2020. (Lexpera)

¹⁵³ Cengiz DERDİMAN, “İdari Yargıda Birden Fazla Davanın Tek Dilekçe İle Açılması: Türk İdari Yargılama Usulü Kanununun 5. Maddesinin Anlamı Ve Kapsamı Üzerinde Değerlendirmeler”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, 2020, s. 256.

¹⁵⁴ SANCAKDAR, s. 237.

¹⁵⁵ IŞIKLAR, *İdari Yargılama Usulünde Davanın Açılması, Davanın Açılmaması Sayılması ve Sonuçları*, s. 110.

¹⁵⁶ DERDİMAN, s. 257.

bağlılığın bulunduğu söylenebilir. Bu bağlamda uyumsuzlukların aynı hukuki işlemten kaynaklanmaları veya birinin diğerine hukuki dayanak teşkil etmesi hâlinde hukuki bağlılıktan söz edilir¹⁵⁷. Örneğin daire başkanlığı görevinden alınan davacının idarenin takdir yetkisi çerçevesinde önceki görevi olan mühendisliğe atanmasında, daire başkanlığı görevinden alınma işlemi ile mühendis kadrosuna atanma işlemi arasında hukuki bağlılık bulunduğu söylenebilir.

İşlemler arasında sebep sonuç ilişkisinin bulunması, birlikte dava açma imkânı veren durumlardan bir diğeridir. Bu durum, işlemlerden birinin diğerinin sebebini oluşturduğu veya biri hakkında verilecek kararın diğerinin hukuki kaderini doğrudan etkileyecek nitelikte olduğu hâllerde ortaya çıkar. Bir başka ifadeyle işlemlerden biri yapılmasaydı diğer işlem de tesis edilmeyecek idiyse, aralarında illiyet bağı bulunduğu kabul edilir¹⁵⁸. Bununla birlikte, işlemler arasında yalnızca zaman açısından ardışıklık bulunması tek başına yeterli değildir. Önemli olan, bir işlemin diğerine hukuki dayanak teşkil etmesi veya onun varlık nedenini oluşturmasıdır. Bu ilişkinin varlığının tespiti, mahkeme tarafından somut olayın özelliklerine göre yapılmalıdır.

Konu ile ilgili olarak meslekten çıkarma cezasının iptali ile bu işlem nedeniyle yoksun kalınan özlük ve parasal hakların ödenmesi, bunun yanında görevden uzaklaştırma tedbirinin uygulanması nedeniyle maaştan üçte bir oranında yapılan kesintilerin ödenmesi istemiyle açılan davada mahkeme, “... davacının, devlet memurluğundan çıkarma cezası ile tecziye edilmesine ilişkin işlem ile görevden uzaklaştırılmasına ilişkin işlem arasında yukarıda yer verilen mevzuat hükümlerinin aradığı anlamda maddi veya hukuki yönden bağlılık ya da sebep-sonuç ilişkisi bulunmadığı, bu nedenle bu işlemlerin tek dilekçede dava konusu edilemeyeceği, dolayısıyla bu işlemlerden kaynaklanan parasal ve/veya özlük hak taleplerinin de tek dilekçede birlikte istenemeyeceği anlaşıldığından, dava dilekçesinin 2577 sayılı Kanun'un 5 inci maddesine uygun düzenlenmediği sonucuna ulaşılmaktadır.” gerekçesiyle dilekçenin reddine karar vermiştir¹⁵⁹.

Yukarıda belirttiğimiz üzere¹⁶⁰ kanun koyucu İYUK'un 7. maddesinin dördüncü fıkrasında, düzenleyici işlem ile uygulama işleminin birlikte dava konusu edilebileceğini açıkça hükme bağlamıştır. Anılan düzenleme, idari yargıda düzenleyici işlemlerle

¹⁵⁷ Ibid., s. 258.

¹⁵⁸ SANCAKDAR, s. 232.

¹⁵⁹ Aksaray İdare Mahkemesi, E. 2025/1651, K. 2025/2553, T. 23/10/2025. (UYAP)

¹⁶⁰ Bkz. s. 37.

bunların somutlaşmış hâli olan uygulama işlemleri arasındaki bağlantının yargısal denetime bütüncül biçimde yansıtılabilmesini amaçlamaktadır. İlgili hükümde işlemlerin birlikte dava konusu edilebileceği açıkça ifade edildiğinden bu durumda yukarıda bahsedilen şartlar aranmaksızın, aynı dilekçe ile dava açılması mümkündür. Bir başka ifadeyle, düzenleyici işlem ile uygulama işlemi arasında yapıları gereği zaten bir bağlantı bulunduğundan kanun koyucu tek dilekçe ile dava açılmasını mümkün kılmıştır.

Bu noktada önemli olan husus, ilanı gereken bir düzenleyici işlem ile bu düzenleyici işlemin uygulanması niteliğinde bir bireysel işlemin mevcut olmasıdır. Çünkü düzenleyici işlem, genel ve soyut nitelikte hukuki sonuçlar doğururken uygulama işlemi, bu düzenlemenin somut bir olaya tatbik edilmesi suretiyle kişisel etki yaratır. Dolayısıyla, her iki işlemin birlikte dava konusu edilmesi, düzenleyici işlemin hukuka uygunluğunun, onun somut uygulamasına ilişkin işlem bağlamında da değerlendirilmesine olanak sağlar. Bu yönüyle, İYUK'un 7. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan düzenlemenin, İYUK'un 5. maddesinde öngörülen tek dilekçeyle dava açma imkânının özel bir görünümü olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle 7. madde hükmü, genel düzenleme niteliğindeki 5. maddeye nazaran özel bir hüküm teşkil etmekte ve düzenleyici işlem ile uygulama işlemi birlikteliği açısından istisnai bir dava imkânı tanımaktadır¹⁶¹.

Anılan şartların sağlanmış olması, davacıya işlemleri mutlaka birlikte dava konusu etme yönünde bir zorunluluk yüklemeyiz. Bir başka ifadeyle mezkûr düzenleme yalnızca birlikte dava açma imkânı tanımakta, davacıyı bu imkândan yararlanmaya mecbur bırakmamaktadır¹⁶². Bu sebeple gerekli unsurlar bulunsa bile davacı, tercihine bağlı olarak işlemleri ayrı ayrı dava dilekçeleriyle de yargı mercileri önüne taşıyabilir. Davacının bu seçimlik hakkı, hem dava stratejisinin belirlenmesi açısından önem taşımakta hem de uyuşmazlıkların kapsamına göre daha uygun bir yargısal yöntem belirleme imkânı sunmaktadır.

Bununla birlikte uygulamada bazı idari yargı yerleri, birlikte dava açılması imkânı varken ayrı olarak dava açma yolunun tercih edilmesi hâlinde davaların birleştirilmesi yoluna başvurmaktadır. Bu yolu tercih eden yargı mercileri, Anayasa'nın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan "*Davaların en az giderle ve mümkün olan*

¹⁶¹ İŞIKLAR, *İdari Yargılama Usulünde Davanın Açılması, Davanın Açılmaması Sayılması ve Sonuçları*, s. 119.

¹⁶² ÇINARLI / BİLGİN / ÖZEL, s. 522.

sûratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.” hükmüne dayanmaktadır¹⁶³. Anılan maddede yer alan usul ekonomisi ilkesi göz önünde bulundurularak aynı olay veya hukuki temele dayanan uyuşmazlıkların ayrı süreçlerde yürütülmesinin yargısal kaynakların etkin kullanımını zayıflatabileceği ve davaların gereksiz yere uzamasına neden olabileceği değerlendirilmekte ve birleştirme kararı verilerek uyuşmazlığın tek bir yargılama süreci içinde çözümlenmesi sağlanmaktadır¹⁶⁴.

Her ne kadar bazı idari yargı mercileri, Anayasa’nın anılan maddesinde yer alan usul ekonomisi ilkesine dayanarak ayrı açılmış davaların birleştirilmesi yoluna gitse de bu yaklaşımın İYUK’un sistematığı ile tam olarak bağdaşmadığı kanaatindeyiz. Çünkü İYUK tek dilekçe ile dava açılabilmesini yalnızca bir imkân olarak düzenlemekte, bu imkândan yararlanıp yararlanmamayı ise tamamen davacının tercihinine bırakmaktadır. Bu bağlamda davacı bilinçli olarak davaları ayrı açmışsa mahkeme tarafından resen birleştirme kararı verilmesi, davacının kanundan doğan bu seçimlik hakkını fiilen ortadan kaldırmaktadır.

Usul ekonomisi ilkesi, davacının dava açma özgürlüğünü daraltacak veya iradesinin hilafına yargılamayı tek bir dosya altında toplamayı zorunlu kılacak şekilde yorumlanmamalıdır. Aksi durumda, davacıya tanınmış olan ayrı dava açma imkânı işlevsiz hâle gelir ve kanun koyucunun açık düzenlemesine rağmen uygulama yoluyla bir zorunluluk doğmuş olur. Bu çerçevede davaların birleştirilmesi usulünün, İYUK’un tanıdığı seçimlik hakkı ortadan kaldıracak şekilde genişletilmesi doğru değildir. Davacı hukuki stratejisini gereği gibi kurabilmek ve her bir işlem için bağımsız yargısal denetim talep edebilmek adına, kanunun kendisine tanıdığı ayrı ayrı dava açma imkânını serbestçe kullanabilmelidir.

Kanun koyucu birden fazla kişinin tek dilekçe ile dava açmasına bazı şartların varlığı hâlinde müsaade etmektedir. İYUK’un 5. maddesinin ikinci fıkrasında “*davacıların hak veya menfaatlerinde iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması*” durumunda aynı dilekçe ile dava açılabilceği belirtilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta anılan şartların birlikte bulunması gerektiğidir¹⁶⁵. Bu konuda uyuşmazlık genellikle hak veya menfaatte iştirak noktasında çıkmaktadır. Maddi olay veya hukuki sebep ortak olsa bile hak veya menfaatte iştirak bulunmadığı takdirde ortak dilekçe ile dava açılmaz. Kişisel hak veya menfaatlerin

¹⁶³ Mehmet Salih DEMİRKOL, *İdari Yargılama Hukukunda Dava Açmanın Sonuçları*, s. 91.

¹⁶⁴ HASOĞLU, s. 76.

¹⁶⁵ BİLGİÇ / AKGÜL, s. 496.

kesişim noktası alan, ortak dilekçe ile dava açılabilir¹⁶⁶. Bu hususu ispatlamak için, davacıların her birinin hak veya menfaatlerini gerekçelendirerek ortaya koymaları önem arz eder¹⁶⁷.

Konu ile ilgili bir kararda Danıştay, “*Bitişik nizamda bulunan iki farklı kişiye ait binanın ara duvarının kaldırılarak tek iş yeri oluşturmak suretiyle ruhsata aykırı imalat yapılması halinde, her davacı için ayrı encümen kararı ile 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca yıkım ve para cezası verilmesine ilişkin işlem tesis edilmesi nedeniyle her bir davacı tarafından kendisi adına tesis edilen işleme karşı ayrı ayrı dava açılması gerektiği...*” gerekçesiyle dilekçenin reddine karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁶⁸. Mez-kûr kararda iki farklı mülkiyet hakkı söz konusu olduğundan ortak dilekçe ile dava açmanın bir şartı olan hak veya menfaatte iştirak bulunmadığı ifade edilmiştir.

Anılan maddelere uygun olmayan dava dilekçelerinin tespiti hâlinde dilekçenin reddine karar verilir. Dilekçenin reddine karar verilmesi üzerine ilgililerin yeniden dava açması mümkündür¹⁶⁹. Kanun koyucu dilekçe ret kararı üzerine dilekçe ret sebebi teşkil eden husus dikkate alınmak suretiyle davanın yenilenmesi imkânı tanımaktadır. Yenileme dilekçeleri dava dilekçesi ile aynı şekle tabidir ve aynı kurallar çerçevesinde yazılır. Önemli olan yenileme dilekçesinde dilekçe ret kararı üzerine söz konusu dilekçenin verildiğinin belirtilmesidir. Çünkü kanunda dilekçe ret kararı üzerine yeniden verilen dilekçelerde süre, genel dava açma süresinden farklı olarak dilekçe ret kararının tebliğini izleyen günden itibaren otuz gün olarak düzenlenmiştir.

Dilekçenin reddi üzerine davanın yenilenebileceği otuz günlük sürenin hukuki niteliği tartışmalıdır. Bir görüşe göre, kanun koyucu genel dava açma süresine uyulmaması hâlinde davanın süre aşımı yönünden reddedileceğini belirtmesine rağmen dilekçenin reddi üzerine açılan davalarda bir yaptırıma yer vermediğinden otuz günlük sürenin düzenleyici süre olarak dikkate alınması gerekir. Bu görüş savunucuları otuz günlük süre geçtikten sonra, genel dava açma süresi içinde dava açılması hâlinde uyuşmazlığın incelenebileceğini belirtmektedir¹⁷⁰. Dolayısıyla otuz günlük süre, dava

¹⁶⁶ DİRDİMAN, s. 263.

¹⁶⁷ SANCAKDAR, s. 249.

¹⁶⁸ Danıştay 14. Dairesi, E. 2016/1651, K. 2018/3126, T. 03/05/2017. Bkz. ÇINARLI / BİLGİN / ÖZEL, s. 535.

¹⁶⁹ Dilekçe ret kararı sonrası süreç uzadığından bu kararlara karşı itiraz yolu öngörülmesi gerektiği savunulmaktadır. Bkz. KARA, s. 119.

¹⁷⁰ Ibid., s. 124.

açma hakkını ortadan kaldıran bir süre değil; yargılamanın sürüncemede bırakılmamasını sağlamak üzere öngörülmüş bir süre niteliğindedir¹⁷¹.

Diğer görüşe göre ise, kanun koyucu dilekçenin reddi üzerine açılacak davalar açısından genel dava açma süresinden farklı olarak özel bir otuz günlük süre öngörmüştür. Bu özel süre düzenlemesinin varlığı, kanun koyucunun dilekçe ret kararından sonra açılacak davaların belirli bir zaman dilimi içinde yenilenmesini zorunlu kılmak istediğini göstermektedir. Dolayısıyla söz konusu sürenin düzenleyici değil, hak düşürücü nitelikte bir süre olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Çünkü özel bir sürenin düzenlenmiş olması, genel süreye göre öncelikli ve bağlayıcı niteliktedir. Bu görüş savunucuları dilekçenin reddinden sonra otuz günlük süre içinde davanın yenilenmemesi hâlinde, süre aşımı nedeniyle davanın reddedilmesi gerektiğini ifade etmektedir¹⁷².

Kanaatimizce dilekçe ret kararı üzerine açılacak davalarda otuz günlük süre dikkate alınmalıdır. Çünkü kanun koyucu söz konusu süreyi özel olarak belirtmiştir. Sırf yaptırımı düzenlenmediği için otuz günlük süreyi düzenleyici süre olarak kabul edip genel dava açma süresi içinde yenilenen davaların incelenmesi, kanun koyucunun amacıyla bağdaşmayacaktır. Nitekim idari yargı uygulamasında otuz günlük süre dikkate alınmakta ve kararlarda, “*dava dilekçesinin İdari Yargılama Usulü Kanununun 15. maddesinin 1/d bendi uyarınca bu kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içerisinde usulüne uygun biçimde düzenlenecek dilekçe ile yeniden dava açılabilme üzere reddine*” ifadesine yer verilerek sonra açılan davaların süre aşımı yönünden reddine karar verilmektedir¹⁷³.

Dilekçe ret kararı bağlamında üzerinde durulması gereken bir diğer husus, yeniden verilen dilekçelerde de dilekçe ret sebebinin bulunması hâlinde ne şekilde işlem yapılacağıdır. Bu konuda İYUK’un 15. maddesinin beşinci fıkrası, yeni dilekçelerde aynı yanlışlıkların tekrarlanması durumunda davanın reddedileceğini açıkça hükme bağlamaktadır. Dolayısıyla, ikinci kez sunulan dilekçenin de aynı hataları içermesi hâlinde mahkeme artık dilekçenin yeniden düzenlenmesi için süre vermeyecek, doğrudan davanın reddine karar verecektir.

Bu noktada söz konusu maddede yer alan aynı yanlışlık ifadesinden ne anlaşılması gerektiği önem arz eder. İYUK’un ilgili maddelerinde birden çok dilekçe ret sebebi yer almaktadır. Bu sebeple aynı yanlışlığı, aynı maddeden kaynaklanan dilekçe ret sebebi

¹⁷¹ YILDIRIM / ÇINARLI / AZAK, s. 357.

¹⁷² SANCAKDAR / ÖNÜT, s. 235.

¹⁷³ SANCAKDAR, s. 261.

olarak düşünmemek gerekir¹⁷⁴. Burada vurgulanmak istenen davacının ilk dilekçede yaptığı hatayı mahkemece açıkça gösterilmesine rağmen düzeltmemesi ve yeniden verilen dilekçede de aynı nitelikteki eksikliği sürdürmesidir. Dolayısıyla yenilenen dilekçede aynı yanlışlığın yapıp yapılmadığı dikkatli incelenmeli, hemen davanın reddi kararı verilmemelidir¹⁷⁵.

Konu ile ilgili bir kararda Danıştay, “... somut olayda üzerinde durulması gereken husus 2577 Sayılı Kanun’un 15/5. maddesinde düzenlenen dilekçenin reddedilmesi üzerine, yeniden verilen dilekçelerde aynı yanlışlıklar yapıldığı takdirde davanın reddedileceği kuralına istinaden dilekçenin reddedilmesi akabinde davanın reddine karar verilebilmesi için yenileme dilekçesinde yapılan yanlışlıkların, bir önceki dilekçede yapılan yanlışlıkların aynısı olup olmadığıdır.” ifadesine yer vererek davanın reddine karar verilebilmesi için ilk dilekçede yer alan yanlışlığın tekrar edilmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁷⁶.

Bununla birlikte, idari yargı uygulamasında aynı hatanın ikinci dilekçede tekrarlanması nedeniyle davanın reddine hükmedildiği kararlara oldukça az rastlanmaktadır. İdari yargı yerleri İYUK’un açık hükmüne rağmen davanın reddi kararının mahkemeye erişim hakkını ciddi biçimde sınırlayabileceği gerekçesiyle son derece ihtiyatlı davranmaktadır. Bu sebeple, ikinci dilekçede aynı nitelikte bir hata bulunsa dahi davayı reddetme yoluna gidilmemekte, kanunda belirtilen şartlara uygun bir dilekçe sunuluncaya kadar dilekçe ret kararını yinleme yöntemine başvurulmaktadır. Bu yaklaşım, hem davacının dava açma hakkının korunmasına hem de usul kurallarının katı uygulanması nedeniyle hakkın özünün zedelenmemesine hizmet etmektedir.

Dilekçe ret kararı davacının aleyhine gibi bir izlenim uyandırır da bu karar ile davacıya davasını yenileme imkânı tanınmaktadır. Dilekçesi reddedilen kişi, otuz gün içinde yeniden dava açma hakkına sahip olur. Bu bağlamda dilekçe ret kararı, davacının mahkemeye erişimini tamamen ortadan kaldıran bir engel değil; usule uygun, açık ve anlaşılır bir dava dilekçesi sunulmasını teşvik eden bir mekanizma niteliği taşımaktadır¹⁷⁷. Bunun yanında, kanun koyucu yeni dilekçenin içeriğinin reddedilen dilekçe ile paralel olması gibi bir zorunluluk öngörmemiştir. Bu sebeple yeni dilekçe ile davanın konusu değiştirilebilir. Önemli olan yeni dilekçede yer alan taleplerin dava açma

¹⁷⁴ ÇINARLI / BİLGİN / ÖZEL, s. 497.

¹⁷⁵ Celal İŞIKLAR, “İdari Yargılamada İlk İncelemenin Sıra, Düzen ve Usûlü”, TAAD, C. 1, S. 6, 2011, s. 131.

¹⁷⁶ Danıştay 13. Dairesi, E. 2017/2665, K. 2020/345, T. 05/02/2020. Bkz. KAPLAN, s. 441.

¹⁷⁷ ÇINARLI / BİLGİN / ÖZEL, s. 536.

süresi içinde dava konusu edilmesidir. Bu özelliği dikkate alındığında, dilekçe ret kararını tamamen davacı aleyhine bir durum gibi değerlendirmeyerek aynı zamanda lehe bir durum olarak kabul etmek isabetli olacaktır¹⁷⁸.

c- Hasım Düzeltme Kararları

İYUK'un 3. maddesinde, dava dilekçesinde gösterilecek hususlar arasında taraflara yer verilmiştir. Bu bağlamda davacının davasını bir hasma yöneltmesi, dava dilekçesinde davalı idareyi göstermesi gerekir. Bununla birlikte dilekçede davalı idarenin yanlış veya eksik gösterilmesi uygulamada sıkça karşılaşılan bir durumdur. Bu durumda kanun koyucu, dava dilekçesinin tespit edilecek gerçek hasma tebliğine karar verileceğini belirtmiş ve husumete ilişkin eksikliğin idari yargı yerleri tarafından resen giderileceğini kabul etmiştir. Kanunda gerçek hasma tebliğ olarak ifade edilen bu karar, uygulamada hasım düzeltme olarak adlandırılmaktadır. Hasım düzeltme kararı uyuşmazlığı sona erdiren bir karar değildir. Bu sebeple idari yargı yerleri hasım düzeltme kararını ara karar şeklinde almaktadır. Bunun bir sonucu olarak hasım düzeltme kararlarında karar numarası yer almaz.

Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta, işyerinde ruhsatsız sağlık hizmeti yürütüldüğünden bahisle faaliyetin durdurulması işlemine karşı Sağlık Bakanlığı hasım gösterilmek suretiyle açılan davada mahkeme, *“Davanın doğru hasım olan Ankara Valiliği ve Çankaya Kaymakamlığı husumetiyle incelenmesi gerektiğinden, Sağlık Bakanlığı'nın hasım mevkiinden çıkarılmasına, Ankara Valiliği ve Çankaya Kaymakamlığı'nın hasım olarak alınmasına”* karar vermiş ve dava dilekçesinde yanlış gösterilen hasmı düzeltmiştir¹⁷⁹.

Bir başka uyuşmazlıkta, arazi toplulaştırma işleminin iptali istemiyle Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü hasım gösterilerek açılan davada mahkeme, *“İlgisi nedeniyle Aksaray İl Özel İdaresi'nin de hasım mevkiine alınarak davanın doğru hasımlar olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve Aksaray İl Özel İdaresi husumetiyle incelenmesine”* karar vermiş, dava dilekçesinde eksik gösterilen hasmı düzeltmiştir¹⁸⁰.

Uygulamada çok sık karşılaşılmamakla birlikte davanın hiç hasım gösterilmeden açılması da söz konusu olabilir. Bu hâlde, hasım mahkeme tarafından tespit edilerek dava dilekçesi tebliğ edilir. Bir başka ifadeyle, hasmın yanlış veya eksik gösterilmesinde

¹⁷⁸ KARA, s. 120.

¹⁷⁹ Ankara 16. İdare Mahkemesi, E. 2024/2165, T. 10/01/2025. (UYAP)

¹⁸⁰ Aksaray İdare Mahkemesi, E. 2025/1119, T. 10/02/2026. (UYAP)

olduğu gibi hiç gösterilmemesi hâlinde de hasım düzeltme kararı verilir. Bununla birlikte İYUK'un 3. maddesinde dava dilekçesinde tarafların gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁸¹ ve söz konusu maddeye aykırılık bulunması durumunda dilekçenin reddine karar verileceği vurgulanmıştır. Bu düzenleme uyarınca hiç hasım gösterilmeden dava açılması durumunda dilekçe ret kararı verileceği düşünülebilir. Ancak İYUK'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde açıkça, “... *davanın hasım gösterilmeden veya yanlış hasım gösterilerek açılması halinde, dava dilekçesinin tespit edilecek gerçek hasma tebliğine*” ifadesi yer aldığından, dilekçe ret kararı verilmeyerek hasım düzeltme kararı ile dilekçenin mahkeme tarafından tespit edilen gerçek hasma tebliği sağlanır¹⁸².

Hiç hasım gösterilmeden dava açılması hâlinde dava dilekçesinin reddedilmesi, yargılamanın gereksiz yere uzamasına yol açar. Hasım düzeltme kararı ile, yeni bir dilekçeye gerek kalmaksızın mahkemenin hasmı tespit etmesi ve dilekçenin doğru muhataba tebliği sağlanır. Böylece usul ekonomisi sağlanarak dava hakkının etkin biçimde kullanılması güvence altına alınır. Nitekim davacı tarafından dava dilekçesinde hasım gösterilmeksizin açılan davada mahkeme, “*davanın doğru hasım olan Adalet Bakanlığı husumetiyle incelenmesi gerektiğinden, Adalet Bakanlığı'nın hasım mevkiine alınmasına, dava dilekçesinin 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 15. maddesinin (c) fıkrası gereğince gerçek hasım olarak tespit edilen Adalet Bakanlığı'na tebliğ edilmek suretiyle dava dosyasının tekemmül ettirilmesine...*” karar vermiştir¹⁸³.

d- Merciiine Tevdi Kararları

Merciiine tevdi, ilk inceleme hususlarından idari merci tecavüzünün söz konusu olduğu durumlarda verilen bir karardır. Temel olarak idari makamın atlanmasını ifade eden idari merci tecavüzünün kanunda bir tanımı yapılmamış, yalnızca bu hâlde idari yargı yerlerince merciiine tevdi kararı verileceği belirtilmiştir. Öğretide idari merci tecavüzü, dava açılmadan önce idareye başvuru zorunluluğunun bulunması durumunda anılan zorunluluğa uyulmadan dava açılması olarak tanımlanmaktadır¹⁸⁴. Bu durum, idari uyuşmazlığın henüz idari denetim süreci tamamlanmadan yargı aşamasına taşınması anlamına gelir. Dolayısıyla merciiine tevdi kurumu, davacının dava hakkını kaybetmeden

¹⁸¹ Celal İŞIKLAR, “İdari Yargılamada İlk İncelemenin Sıra, Düzen ve Usûlü”, s. 103.

¹⁸² Çağlar Burak BURTAN, *İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet*, 1. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2019, s. 139.

¹⁸³ Ankara 16. İdare Mahkemesi, E. 2023/1044, T. 23/10/2023. (UYAP)

¹⁸⁴ KAPLAN, s. 421.

idari başvuru sürecini tamamlamasına imkân tanıyan ve aynı zamanda idareye kendi işlemini gözden geçirme fırsatı sağlayan bir denge mekanizması niteliği taşımaktadır.

İdari merci tecavüzünün söz konusu olabilmesi için ilk olarak, dava açılmadan önce idari başvuruda bulunma zorunluluğu öngörülmesi gerekir. Bu zorunluluk iptal davalarında gündeme gelebileceği gibi tam yargı davalarında da geçerli olabilir. Bir başka ifadeyle idari yargı düzeni bazı uyuşmazlıklarda, yargı yoluna gitmeden önce idari başvuru yollarını tüketme yükümlülüğü getirmiştir¹⁸⁵. Bu bağlamda idari merci tecavüzünün varlığından söz edebilmek için, idari işlem veya idari eylem nedeniyle yargı yoluna gidilmeden önce başvurulması gereken zorunlu bir idari yolun bulunması ve davacının bu başvuru yolunu tüketmeden doğrudan dava açmış olması gerekir. Dolayısıyla idari merci tecavüzü, dava açma sürecinde idari başvuru mekanizmasının devre dışı bırakılması sonucunda ortaya çıkan usuli bir eksikliktir.

İdari başvuru, kişilerin menfaatlerinin bulunduğu ve idari faaliyet alanına giren konularda idari makamlara yöneltilen başvurular ile kamu yararının gözetilmesi amacıyla yetkilendirilmiş kamu görevlileri veya kamu tüzel kişilerinin, diğer idari makamlarca tesis edilen idari işlemlerin iptali, değiştirilmesi ya da geri alınması gibi sebeplerle, mevzuatın öngördüğü idari işlevi haiz makamlara yaptıkları idare hukukuna ilişkin başvuruları ifade etmektedir¹⁸⁶. Kanun koyucu ilgilileri idari başvuruya zorlamak suretiyle uzlaşmayı sağlamak ve böylece yargının iş yükünün azaltılması amacıyla birtakım uyuşmazlıklarda zorunlu idari başvuru öngörmüş, bu başvurudan sonuç alınamaması durumunda dava açılabilmesine müsaade etmiştir¹⁸⁷.

Nitekim bir kararda Danıştay, ihale sürecinde tesis edilen davacı şirketin geçici teminatının irat kaydına ilişkin işlemin iptaline karar verilmesi istemiyle açılan davada, *“davacı şirket tarafından öncelikle şikayet başvurusunun reddine ilişkin işleme karşı Kamu İhale Kurumu'na itirazın şikayet başvurusunda bulunulması ve itirazın şikâyet başvurusu sonucu Kamu İhale Kurulu tarafından alınan nihai kararın dava konusu edilmesi gerektiğini”* belirterek merciine tevdi kararını onamıştır.¹⁸⁸ Mezkûr karar, merciine tevdi kurumunun yargısal denetimin ön aşamasını oluşturan kritik bir öneme sahip olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

¹⁸⁵ ATAY, s. 407.

¹⁸⁶ Jülide İŞÇİ, *İdari Mercî Tecavüzü*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 31.

¹⁸⁷ AKYILMAZ / SEZGİNER / KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 265.

¹⁸⁸ Danıştay 13. Dairesi, E. 2021/904, K. 2021/1122, T. 30/03/2021. (Lexpera)

Mevzuatta öngörülen zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmemesi durumunda idari yargı mercileri davayı doğrudan incelemeye geçmemekte, dilekçenin görevli idari mercie tevdiine karar vermektedir. Anılan uygulama, uyuşmazlıkların öncelikle idarenin kendi içinde çözümlenmesini ve yargı mercilerinin yalnızca nihai aşamada devreye girmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Dava dilekçesinin görevli mercie tevdi edilmesi hâlinde İYUK'un 15. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Danıştay'a veya ilgili mahkemeye başvuru tarihi, başvurunun görevli idari mercie yapıldığı tarih olarak kabul edilir. Böylece, davacının usuli bir eksiklik nedeniyle dava açma hakkını kaybetmesi önlenmektedir. Bir başka ifadeyle yargı yerine yapılan başvuru, sürenin korunması açısından geçerli kabul edilerek davacının görevli mercie yeniden başvuru yapmasının önüne geçilmektedir¹⁸⁹.

Zorunlu idari başvuruda bulunan ilgililer, arzu ettikleri sonucu alamamaları hâlinde bu kararın kendilerine tebliği veya itirazın zımnen reddi tarihini izleyen günden itibaren süresi içinde dava açabilirler. Burada dava konusu edilecek işlem zorunlu idari başvurunun reddi olmayıp zorunlu idari başvuruya konu olan ilk işlemdir. Çünkü zorunlu idari başvuruya konu işlem kesin ve yürütülmesi gerekli niteliktedir ve hukuki sonuçlarının doğması için zorunlu idari başvuru yoluna başvurmak şart değildir¹⁹⁰. Bir başka ifadeyle, zorunlu idari başvuru sadece işlemin davaya konu edilebilmesi için öngörülmüştür. Bununla birlikte uygulamada zorunlu idari başvuru sonucunda verilen ret cevabının dava konusu edildiği görülmektedir. Bu durumda idari yargı yerleri incelenmeksizin ret kararı vermektedir.

Danıştay, davacının akrabalarının askeri hareket esnasında vefat ettiğinden bahisle uğradığı zararlara karşılık bir miktar manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, “*idari eylemden doğan tazminat davalarının ön şartı niteliğinde olan idari başvuru sonucunda tesis edilen ön kararın iptal davasına konu olabilecek nitelikte bir idari işlem olmadığını*” belirterek İYUK'un 13. maddesi¹⁹¹ kapsamında yapılan

¹⁸⁹ ASLAN / BARLASS / BERK / ARAT / KAĞITCIOĞLU / ALTINDAĞ / GÜMÜŞKAYA / SAYHAN / BARDAKÇI / YÜZBAŞIOĞLU s. 232.

¹⁹⁰ Mutlu KAĞITCIOĞLU, “İdari İşlem Teorisi Çerçevesinde İdari Mercî Tecavüzü Kavramının Değerlendirilmesi”, *TAAD*, S. 30, 2017, s. 251.

¹⁹¹ İYUK'un 13. maddesinin birinci fıkrasında idari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanlar için dava açmadan önce bu eylemleri öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde beş yıl içinde ilgili idareye başvuru yapma zorunluluğu öngörülmüştür.

başvurunun reddine ilişkin işlem yönünden davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir¹⁹².

Dava açmadan önce ihtiyari idari başvuru yollarının tercih edilmesi durumunda idari merci tecavüzünün söz konusu olup olmayacağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre ihtiyari başvuru yapılması durumunda idarenin vereceği cevap beklenmeden dava açılırsa, bu durum ile sınırlı olmak üzere idari merci tecavüzü söz konusu olur. Bu görüş savunucuları idari başvuru zorunluluğu bulunmamasına rağmen bu yolun tercih edilmesi nedeniyle başvurunun cevabının beklenmesi gerektiğini savunmaktadır¹⁹³.

Diğer görüş ise idarenin cevabı beklenmeden dava açılabileceğini, ihtiyari idari başvuru sonucunun beklenmesinin dava açma hakkına sınırlama anlamına geleceğini ifade etmektedir. Bu görüş savunucuları, ihtiyari idari başvuru sonucunun beklenmesi zorunluluğunun ve cevap gelmeden dava açılmasının idari merci tecavüzü ile sonuçlanması durumunda adli yargılanma hakkının ihlal edileceğini ifade etmektedir¹⁹⁴. Kanaatimizce de mevzuatta idari başvuru zorunluluğu bulunmamasına rağmen ihtiyari başvuru yolu tercih edilmesi nedeniyle cevap beklenmeden dava açılamayacağının kabulü mümkün değildir. Aksi hâlde zorunlu idari başvuru öngörülmeleyen bir uyuşmazlıkta bu başvuru şartmış gibi bir sonuç ortaya çıkacak ve “*contra legem*” yorum yapmak suretiyle kanun koyucunun yerine geçmek söz konusu olacaktır.

Zorunlu idari başvurunun kanunla öngörülmüş olması önem arz eder. Temel hak ve hürriyetler ancak kanunla sınırlanabileceğinden¹⁹⁵ ve zorunlu idari başvurularda başvuru süresi anayasal güvence altında olan hak arama hürriyetini ilgilendirdiğinden zorunlu idari başvurunun kanunla düzenlenmesi gerekir. Dolayısıyla kanunla düzenlenmemiş bir zorunlu idari başvuru yoluna gidilmemesi sorun teşkil etmez. Nitekim Danıştay, yönetmelik ile zorunlu idari başvuru yolunun öngörüldüğü bir uyuşmazlıkta “... *yasada itiraz yolu düzenlenmediği halde, yönetmelikle getirilen bu yola başvurulmamış olması işlemi kusurlandıracak nitelikte görülmemiştir.*” ifadesine yer vererek ilk derece mahkemesinin idari merci tecavüzü nedeniyle merciine tevdi kararını bozmuştur¹⁹⁶.

¹⁹² Danıştay 10. Dairesi, E. 2019/8229, K. 2023/6928, T. 15/11/2023. (Lexpera)

¹⁹³ İŞÇİ, s. 23.

¹⁹⁴ KAĞITCIOĞLU, s. 243.

¹⁹⁵ Anayasa’nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği düzenlenmiştir.

¹⁹⁶ Danıştay 8. Dairesi, E. 1998/2534, K. 1998/3508, T. 04/11/1998. Bkz. İŞÇİ, s. 153.

İdari merci tecavüzünün söz konusu olması için zorunlu idari başvuru yapılmadan doğrudan dava açılması gerekir. İlgililerin zorunlu idari başvuru süresi içinde idareye başvurarak açık veya zımni ret kararı üzerine dava açması hâlinde bir sorun ortaya çıkmaz. Bu noktada ilgililerin zorunlu idari başvuru süresi içinde idareye başvurmadan doğrudan dava açması, zorunlu idari başvuru süresi geçtikten sonra idareye başvurarak idarenin kararı üzerine dava açması ve zorunlu idari başvuru süresi geçtikten sonra idareye başvurmadan doğrudan dava açması ihtimalleri ele alınmalıdır.

İlgililerin mevzuatta öngörülen zorunlu idari başvuru süresi içinde idareye başvuru yapmadan doğrudan dava açması durumunda mahkeme, dilekçenin görevli idari mercie tevdiine karar verir. Çünkü zorunlu idari başvuru yolları, dava açılabilmesi için yerine getirilmesi gereken usule ilişkin ön koşullar niteliğindedir. Bu sebeple söz konusu başvuru yolunun tüketilmemiş olması, davanın esasının incelenmesini engelleyen bir eksiklik olarak kabul edilmektedir. Tevdi kararıyla birlikte mahkeme, davacının başvurusunu yetkili ve görevli idari makama göndererek idarenin inceleme yapmasını mümkün kılar. Tevdi kararının ardından, idari merci tarafından yapılacak değerlendirme sonucunda verilen cevap veya zımni ret üzerine davacı yeniden dava açma hakkına kavuşur¹⁹⁷. Dolayısıyla, mahkemenin dilekçeyi görevli idari mercie tevdi etmesi davacının yargı yoluna erişimini tamamen ortadan kaldırmamakta, yalnızca usule uygun bir yargısal denetim süreci tesis edilmesini sağlamaktadır.

Zorunlu idari başvuru süresi dolduktan sonra idareye başvuru yapılarak ret kararı üzerine dava açılması hâlinde ne karar verileceği tartışmalıdır. Bir görüşe göre süre geçtikten sonra yapılan başvuru, dava açma hakkının düşmesine yol açmaktadır. Bu görüş savunucularının bir kısmı idari başvuru yolu tüketilmediğinden, bir kısmı ise süre aşımı yönünden davanın reddi gerektiğini belirtmektedir. Bu görüşe göre idarenin süresi geçtikten sonra yapılan başvuruyu inceleyerek karar vermesi, mahkemece bu kararın inceleneceği anlamına gelmemektedir¹⁹⁸.

Bu konuda diğer görüş ise idarenin zorunlu idari başvuru süresi geçtikten sonra yapılan başvuruları inceleyerek karar vermesi ve bu kararın davaya konu olması hâlinde, mahkemelerce başvuru süresi açısından yapılacak değerlendirme yerine işlemin esasına girilerek bir değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bu görüş savunucuları, idarenin zorunlu idari başvuru süresi geçtikten sonra yapılan başvuruyu değerlendirerek

¹⁹⁷ SANCAKDAR / ÖNÜT, s. 307.

¹⁹⁸ İŞÇİ, s. 165.

bir karar vermesi durumunda artık idari yargı yerlerince başvuru süresi yönünden bir değerlendirme yapılamayacağını ifade etmektedir¹⁹⁹.

Kanaatimizce söz konusu davanın incelenmemesi gerekir. Çünkü kanun koyucu, zorunlu idari başvurunun belli bir süre içinde yapılmasını öngörmüştür. Bu süre içinde yapılmayan başvurunun incelenme imkânı bulunmamaktadır. İdare tarafından bu husus atlanarak başvuruya cevap verilmesi, davanın incelenmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun zorunlu idari başvuruyu belli bir süre ile sınırlandırdığı dikkate alındığında, idarenin süresi geçtikten sonra yapılan başvuruya cevap vermesinin dava hakkını canlandıracağı söylenemez²⁰⁰. Bu sebeple, zorunlu idari başvuru süresi geçtikten sonra yapılan başvuru üzerine verilen kararın dava konusu edilmesi hâlinde davanın süre aşımı yönünden reddine karar verilmesi gerekir.

Başvuru için öngörülen sürenin sona ermesinden sonra, idareye başvurulmaksızın doğrudan dava açılması durumunda, dilekçenin görevli idari mercie tevdi edilmesine karar verilmesi mümkün değildir. Çünkü dilekçenin görevli idari mercie gönderilebilmesi, idari yargı mercilerine yapılan başvurunun belirlenen süre içinde gerçekleştirilmiş olmasına bağlıdır. Bir başka ifadeyle mercie tevdi kararı verilebilmesi için, davanın zorunlu idari başvuru süresi dolmadan açılması gerekmektedir. Bu sebeple, söz konusu sürenin geçmesinden sonra açılan davalarda dilekçenin görevli idari mercie tevdi edilmesine gerek bulunmamaktadır.²⁰¹ Nitekim Danıştay, başvuru sürelerinin yargı mercilerince resen gözetileceğini ve başvuru süresi geçirildikten sonra idareye müracaat edilmeksizin açılan davalarda, dava açma süresi içinde açılmış olsalar dahi dilekçenin idari mercie tevdi edilmesine gerek bulunmadığı yönünde içtihatlar geliştirmiştir. Yüksek mahkeme, yetkili mercie süresi içinde başvurulmamış olması hâlinde tevdi kararı verilmesini anlamsız görmektedir²⁰².

Danıştay'ın söz konusu yaklaşımı usul ekonomisi açısından makuldür. Çünkü başvuru için öngörülen sürenin dolmasından sonra, idareye müracaat edilmeksizin açılan bir davada mercie tevdi kararı verilmesi durumunda, dilekçenin gönderildiği makamca başvuru süresinde yapılmadığından reddedilecektir. İdari merciin bu kararına karşı dava açılrsa bile anılan karar hukuka uygun olduğundan reddedilecektir. Yüksek mahkeme, zorunlu idari başvuru süresi geçtikten sonra başvuru yapılmadan açılan davaların bir

¹⁹⁹ Ibid., s. 166.

²⁰⁰ AKYILMAZ / SEZGİNER / KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 270.

²⁰¹ İŞÇİ, s. 156.

²⁰² KAGITCIOĞLU, s. 260.

kısımında süre aşımı nedeniyle davanın reddedilmesi gerektiğini, bir kısmında ise zorunlu idari başvuru yolu tüketilmediğinden davanın reddedilmesi gerektiğini belirtmektedir²⁰³.

İdari merci tecavüzü ile ilgili son olarak belirtilmesi gereken husus, açılan davada idari yargının görevli olduğudur. İdari merci tecavüzü idari yargıya özgü bir kurum niteliğinde olması nedeniyle, idari yargının görev alanına giren uyuşmazlıklarda, dava açılmadan önce idareye başvurulmasının zorunlu tutulduğu ve bu zorunluluğa uyulmaksızın doğrudan dava yoluna gidilmesi hâlinde ortaya çıkar. Bu bağlamda idari yargının görevine giren ve zorunlu idari başvuru öngörülen bir uyuşmazlık hakkında dava adli yargıda açılabilir, görevsizlik kararı sonrası zorunlu idari başvuru şartı geçerliliğini koruyacaktır²⁰⁴.

2- Esas İncelemesi Üzerine Verilen Kararlar

İlk inceleme aşamasında herhangi bir kanuna aykırılığın bulunmaması veya kanuna aykırılığın düzeltilmesi hâlinde, davacının yürütmenin durdurulması talebi bulunmuyorsa idari yargı yerleri tarafından dosyanın esas hakkında bir karar verilmek üzere esas incelemesine geçilir. Bu kapsamda, ilk incelemenin ardından dava dilekçesinin davalı idareye tebliğ edilmesi suretiyle dilekçelerin sunulması süreci başlar. Bu aşamada verilen dilekçelerle tarafların sunduğu bilgi ve belgeler dosyaya girer. Bununla birlikte, idari yargıda resen araştırma ilkesi geçerli olduğundan mahkeme de ihtiyacı olan her türlü bilgi ve belgeyi davanın taraflarından ve diğer ilgili mercilerden talep edebilir. Dilekçeler aşaması tamamlandıktan sonra mahkeme uyuşmazlığa konu vakıaları tespit ederek bu vakılara uygulanacak hukuk kurallarını belirler ve ilgili kuralları uyuşmazlığa uygular. Bir başka ifadeyle mahkeme, uyuşmazlıktaki vakıa incelemesi ve tespitini yaptıktan sonra uygulanacak ilgili hukuk kurallarını belirleyerek hakkaniyete uygun bir karar verir²⁰⁵.

Esas hakkındaki kararlar, idari yargı mercilerinin önlerine gelen uyuşmazlıkları çözümlediği ve kesin biçimde sona erdirdiği kararlardır. İdari yargı yerleri esas hakkında karar verirken davacının ileri sürdüğü iddialar, idarenin savunmaları, delillerin değerlendirilmesi ve uygulanacak hukuk normlarının tespiti dâhil olmak üzere uyuşmazlığı bütüncül biçimde ele alır. Bu kapsamda, mahkeme somut olayda

²⁰³ İŞÇİ, s. 158.

²⁰⁴ Bu durumun istisnası idari eylemden kaynaklanan tam yargı davalarıdır. İYUK'un 13. maddesinin ikinci fıkrasına göre idari eylemden kaynaklanan tam yargı davalarında adli yargıda dava açılıp görevsizlik kararı üzerine idari yargıda açılan davada kanun koyucu anılan zorunluluğu aramamaktadır.

²⁰⁵ AKYILMAZ / SEZGİNER / KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 465.

uygulanacak mevzuat hükmünü belirleyerek hukuka uygunluk incelemesi yapar ve bir kanaate ulaşır.

Esas hakkındaki kararlar, idari yargı yerlerinin davadan elini çekerek uyuşmazlığı nihayete erdirdiği kararlar²⁰⁶ olduğundan mahkeme yalnızca usule ilişkin meselelerle sınırlı kalmaksızın, uyuşmazlığın özüne girerek maddi ve hukuki olguları birlikte değerlendirir ve bu değerlendirme sonucunda davanın haklı veya haksız olduğuna dair bir hüküm tesis eder. Bu yönüyle esas incelemesi, yargılamanın özünü oluşturan aşama olup yargısal denetimin nihai ürününün ortaya çıkmasını sağlar. Çünkü idari yargının varlık nedeni olan idarenin eylem ve işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetleme fonksiyonu, esas incelemesi aşamasında somut biçimde ortaya çıkar.

Bir dava ile ilgili esas incelemesi, idari yargı sisteminde dava türüne göre farklı biçimlerde tezahür eder. İptal ve tam yargı davaları yargılamanın amacı ve incelemenin kapsamı açısından birbirinden ayrılmakta, dolayısıyla mahkeme tarafından yapılan esas incelemesinin niteliği farklılık arz etmektedir²⁰⁷. İptal davalarında esas incelemesi, idari işlemin hukuka uygunluk denetimi çerçevesinde gerçekleştirilir. Mahkeme bu aşamada dava konusu işlemin unsurları yönünden değerlendirme yapar. Bu bağlamda iptal davasında mahkeme, idari işlemin tesis edildiği andaki mevcut durum üzerinden bir hukuka uygunluk denetimi yapar.

Tam yargı davalarında esas incelemesi kişisel bir hak ihlalinin, bu kapsamda maddi veya manevi bir zararın doğup doğmadığı üzerinde yoğunlaşır. Bu tür davalarda mahkeme; idarenin hukuka aykırı faaliyeti sonucu kişisel bir hakkın ihlal edilip edilmediğini, ortaya çıkan zararın gerçekliğini ve idarenin bu zarardan sorumluluğunu inceler. Bu çerçevede tam yargı davalarında esas incelemesi, idarenin sorumluluğunun şartlarının oluşup oluşmadığı ve ortaya çıkan zararı tazmin etme yükümlülüğünün olup olmadığı noktasında yapılmaktadır. Bu sebeple tam yargı davalarında verilen kararlar, idarenin tazminat ödemesine veya zararın giderilmesine yönelik olmaktadır²⁰⁸.

İdari davalar sonucunda verilen davanın kabulü veya davanın reddi yönündeki kararlar, esas incelemesi üzerine verilen kararlar arasında yer almaktadır. Davanın kabulü kararı, mahkemenin idari işlemin unsurlarından birinde hukuka aykırılık tespit etmesi

²⁰⁶ Serdar YILMAZ, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler*, s. 11.

²⁰⁷ KALABALIK, s. 177.

²⁰⁸ Onur KARAHANOGULLARI, *İdari Yargı-İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)*, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2024, s. 230.

veya idari işlem, idari eylem ya da idari sözleşme nedeniyle tazmini gereken zararın bulunduğu sonucuna ulaşması hâlinde verilir. Buna karşılık davanın reddi, yapılan esas incelemesi sonucunda idari işlemin hukuka uygun olduğunun ya da davacının iddia ettiği zararın karşılanması mümkün olmadığı tespiti üzerine verilen bir karardır. Çalışmamız kapsamında söz konusu kararların açıklanması gerekmektedir.

a- Kabul Kararları

İdari yargı yerleri esasını inceledikleri davada ilgili hukuk kurallarının olaya uygulanması sonucunda davacının haklı olduğu kanaatine varabilir. Bu bağlamda idarenin hukuka aykırı hareket ederek davacının hak veya menfaatini ihlal ettiği tespit edilirse idari yargı yerlerince davanın kabulüne karar verilir. Davanın kabulüne ilişkin karar, uygulamada farklı görünümlere sahiptir. İptal davasının kabulü yönündeki karar iptal kararı olarak ifade edilirken, tam yargı davasının kabulü yönündeki karar ortada iptal edilecek bir işlem olmayıp parasal talep söz konusu olduğundan kabul kararı şeklinde ifade edilmektedir²⁰⁹.

İptal davası sonucunda davacının haklı görülmesi hâlinde verilen iptal kararı ile davalı idarenin hukuka aykırı bir işlem tesis ettiği belirlenerek geçmişe etkili olarak ortadan kalkması sağlanır²¹⁰ ve idari işlemin başından beri hukuka aykırı olduğu ortaya konulmuş olur. Nitekim yerleşik Danıştay içtihatlarında iptal kararının geçmişe etkili olduğu ve iptaline karar verilen işlem hiç tesis edilmemiş gibi kabul edilerek işlemten önceki hukuki durumun geçerliliğini koruyacağı belirtilmektedir.

Bu noktada iptal kararının yalnızca idari işlemin hukuka aykırılığını ortaya koyma işlevi gördüğü vurgulanmalıdır. Bir başka ifadeyle, iptal kararı hukuk dünyasında bir yeniliğe sebep olmaz. Bu sebeple iptal kararı ile tespit edilen hukuka aykırılığın ilgili idare tarafından mahkeme kararının gerekleri yerine getirilmek suretiyle giderilmesi gerekmektedir²¹¹. Bu hususu dikkate alan kanun koyucu İYUK'un 28. maddesinin birinci fıkrasında idarenin mahkeme kararlarının gereklerini yerine getirme zorunluluğu bulunduğunu ifade etmiştir.

Tam yargı davalarında davanın kabulüne karar verilmesi durumunda idarenin sorumluluğuna yol açan ve idarece tazmini gereken bir zararın varlığı ortaya konulmuş

²⁰⁹ İptal davalarında davanın kabulü hâlinde “dava konusu işlemin iptaline” ifadesine yer verilirken tam yargı davalarında “davanın kabulü” ifadesine yer verilmektedir.

²¹⁰ Bkz. s. 2.

²¹¹ Serdar YILMAZ, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler*, s. 14.

olur. İdarenin sorumlu olması için kural olarak kusur sorumluluğu bulunması gerekli ise de bazı istisnai hâllerde kusursuz sorumluluk yoluna gidilebilmektedir. Bu sebeple öncelikle kusur sorumluluğunun unsurları olan idari faaliyet, kusur, zarar ve illiyet bağının varlığı incelenir. Kusur sorumluluğunun şartlarının oluşmadığı anlaşılırsa kusursuz sorumluluk incelemesi yapılır.

Bu bağlamda idari yargı yerleri adı geçen sorumluluk türlerinin niteliklerini dikkate alarak uyuşmazlıkta idarenin sorumluluğunun bulunup bulunmadığını inceler ve bu inceleme sonucunda idarenin sorumlu olduğu kanaatine varırsa davanın kabulüne karar verir. Bununla birlikte, idari yargı yerleri tam yargı davasında dava dilekçesinde talep edilen miktarla bağlıdır. Bu sebeple resen araştırma ilkesi uyarınca talep edilenden daha fazla tazminata hükmedilmesi gerektiği tespit edilse bile söz konusu miktarın davacıya ödenmesine karar verilemez²¹².

Tam yargı davasının kabulüne karar verilmesi ile davacının hakkının ihlal edildiği ortaya çıkmış olur. Bir başka ifadeyle, idarenin sorumlu olduğu şüpheden uzak bir şekilde tespit edildiğinden bu durumda idare tazmin yükümlülüğü altına girer. İdarenin söz konusu kararın gereğini tebliğden itibaren en geç otuz gün içinde yerine getirmesi gerekir. Nitekim İYUK'un 28. maddesinin ikinci fıkrasında, *“konusu belli bir miktar paranın ödenmesini gerektiren davalarda hükmedilen miktar ile her türlü davalarda hükmedilen vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin davacının veya vekilinin davalı idareye yazılı şekilde bildireceği banka hesap numarasına bu süre içinde yatırılacağı”* ifade edilmiştir. Bu süre içerisinde idare tarafından ödeme yapılmaması hâlinde ise aynı fıkra uyarınca genel hükümlere göre icra takibi başlatılabilir. Bu bağlamda ilama bağlı alacaklar için İcra ve İflas Kanunu'nun²¹³ 39. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen on yıllık zaman aşımı süresi içinde tam yargı davasında hükmedilen miktarın takibi yapılabilir.

b- Ret Kararları

İdari yargı yerleri önlerine gelen uyuşmazlıkta yaptıkları hukuka uygunluk incelemesi sonucunda davacının haklı olmadığı kanaatine varırsa davanın reddine karar verir. Böylece, işlemin hukuka uygun olduğu mahkeme kararı ile tespit edilmiş olur. Dolayısıyla ret kararı ile mahkeme, davacının iddialarının yerinde olmadığını ortaya koyarak idari işlemin hukuki sonuçlarını sürdürmesine imkân tanır²¹⁴.

²¹² ULUSOY, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 79.

²¹³ 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu 09/06/1932 tarih ve 2128 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

²¹⁴ Serdar YILMAZ, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler*, s. 17.

İptal davasının esastan reddine karar verilmesi hâlinde, davacının aynı sebebe dayanarak yeni bir iptal davası açması mümkün değildir. Hukuka uygun hareket edildiği yargı kararıyla ortaya çıktığından uyuşmazlığın yeniden yargı mercileri önüne taşınması engellenmektedir. Bununla birlikte iptal davasının esastan reddine karar verildikten sonra maddi veya hukuki durumların değişmesi hâlinde aynı konuda İYUK'un 10. maddesinin birinci fıkrası²¹⁵ uyarınca idareye başvuru yapılarak bu başvurunun reddine karşı yeni bir iptal davası açılabilir²¹⁶. Çünkü bu hâlde, değişen maddi veya hukuki durum karşısında tesis edilen yeni bir işlem söz konusudur.

Tam yargı davasının esastan reddine karar verilmesi hâlinde ise idarenin tazmin yükümlülüğünün olmadığına karar verilmektedir. Tam yargı davasının reddi, idarenin sorumluluğunun şartları olan idari faaliyet, kusur, zarar ve illiyet bağı unsurlarından en az birinin uyuşmazlıkta bulunmadığı anlamına gelir. Bu bağlamda tam yargı davasında zarara neden olan idari işlem, idari eylem veya idari sözleşmenin hukuka uygunluğu ile sınırlı olarak inceleme yapılmaz. İdari faaliyet, kusur, zarar ve illiyet bağı unsurlarının tamamı incelenerek idarenin sorumlu olup olmadığı tespit edilir²¹⁷.

Davanın kabulüne karar verilebilmesi için tüm unsurların bir arada bulunması gerektiğinden tam yargı davasının reddine ilişkin karar idari işlem, idari eylem veya idari sözleşmenin hukuka uygun olduğu ya da ortada bir zararın bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Söz gelimi ortada idarenin yol açtığı bir zarar olmasına rağmen diğer unsurlar bulunmadığından davanın reddine karar verilebilir. Nitekim uygulamada her hukuka aykırılığın tazmin yükümlülüğüne yol açmadığı, zararın idare tarafından karşılanması için belli ağırlıkta kusurun bulunması gerektiği kabul edilmektedir.

C- İstinaf Merciiince Verilen Kararlar

İstinaf kanun yolu ile, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların hatalı olma ihtimaline karşı bölge idare mahkemeleri tarafından yeniden inceleme yapılarak kararın gözden geçirilmesi amaçlanmaktadır²¹⁸. Bu bağlamda istinaf, ilk derece mahkemelerince verilen nihai kararların maddi ve hukuki olarak denetlenmesini, ilk derece mahkemesince yapılan yargılamada bir yanlışlık bulunması hâlinde bu

²¹⁵ İYUK'un 10. maddesinin birinci fıkrasında ilgililerin, haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabileceği belirtilmiştir.

²¹⁶ AKYILMAZ / SEZGİNER / KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 637.

²¹⁷ GÜNDAY, s. 146.

²¹⁸ İdari yargıda 2014 yılında yapılan değişiklik ile itiraz kanun yolu kaldırılmış ve istinaf kanun yolu getirilmiştir.

mahkemenin yerini alarak somut olay adaletinin sağlanabilmesi amacıyla yeniden yargılama yapılabilmesini sağlayan olağan bir kanun yoludur²¹⁹.

Kanun koyucu, İYUK'un 45. maddesinde istinaf kanun yolunu düzenlemiştir. Adı geçen maddenin birinci fıkrasında, “*idare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda farklı bir kanun yolu öngörülmüş olsa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabileceği*” hüküm altına alınmıştır²²⁰. Dolayısıyla kural olarak ilk derece mahkemelerinin usule veya esasa ilişkin nihai kararlarına karşı istinaf yoluna gidilebilir²²¹. Bununla birlikte aynı fıkranın devamında, “*konusu otuz bir bin Türk lirasını geçmeyen; vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararların kesin olduğu ve bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamayacağı*” belirtilmiştir²²².

Yargı kararlarının tamamına karşı kanun yoluna başvuru imkânının tanınması, ilk bakışta bireylerin hak arama özgürlüğünü güçlendiren bir güvence olarak düşünülebilse de bu hakkın sınırsız şekilde tanınması yargılamanın etkinliği²²³ açısından bazı sakıncaları da beraberinde getirmektedir. Bu durum, yargı yerlerinin iş yükünü önemli ölçüde artırmakta ve uyuşmazlıkların makul sürede sonuçlandırılmasının önüne geçmektedir²²⁴. Bu sebeple kanun koyucu konusu belli bir parasal sınırın üstünde olan uyuşmazlıklarda istinaf yolunun açık olduğunu vurgulamıştır.

Konusu parasal olan uyuşmazlıkların kapsamının ne olduğu hususunda bir açıklık bulunmamaktadır. Tam yargı davalarında uyuşmazlık doğrudan belli bir miktar paranın ödenmesine ilişkin olduğundan bu davalarda parasal sınırın uygulanacağı hususunda tereddüt yoktur. Bu noktada, özellikle iptal davalarında parasal sınırın uygulanması için idari işlemin konusunun incelenmesi önem arz eder. İdari işlemin konusu ise işlemin içeriğine bakılarak anlaşılabılır. Dava konusu işlemin içeriği incelenerek ortaya çıkan

²¹⁹ Mustafa KAYAALP, *Türk İdari Yargılama Hukukunda İstinaf Kanun Yolu*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 2024, s. 70.

²²⁰ Söz konusu madde uyarınca istinaf incelemesinde yetki bölge idare mahkemelerindedir. Hâlihazırda 12 adet bölge idare mahkemesi bulunmaktadır.

²²¹ KAYAALP, s. 148.

²²² İYUK'un ek 1. maddesinin birinci fıkrasında “Bu Kanunda öngörülen parasal sınırlar; her yıl, bir önceki yıla ilişkin olarak 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında, takvim yılı başından geçerli olmak üzere artırılmak suretiyle uygulanır. Bu şekilde belirlenen sınırların bin Türk lirasını aşmayan kısımları dikkate alınmaz.” ifadesine yer verilmiştir.

²²³ Ramazan ÇAĞLAYAN, *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları (Fransa-Türkiye:Mukayeseli Bir Deneme)*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 310.

²²⁴ Ekin SEVİNÇ, “İdari Yargılama Hukukunda Kanun Yoluna Başvuru Hakkının Anayasal Güvenceye Sahip Olması Bakımından Ele Alınması”, *HBV-HFD*, C. 24, S. 3, 2020, s. 436.

hukuki sonucun belli bir parasal miktara ilişkin olup olmadığının tespiti yoluyla iptal davasında parasal sınırların uygulama alanı bulup bulmayacağı belirlenir. İptal davasında parasal sınırların uygulanması için davanın konusunun doğrudan para olması gerekliliği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre uyuşmazlığın konusunun para olarak kabul edilebilmesi ve dolayısıyla parasal sınırların uygulanabilmesi için konunun açıkça belli bir miktar paraya ilişkin olması gerekir. Bir başka ifadeyle, dava konusu işlemde belli bir miktar paranın yazılı olması hâlinde parasal sınırlar uygulanmalıdır. Bu görüş savunucuları dava konusu işlemin para ile ölçülebilir olmasının, işlemin konusunun para olarak kabul edilmesi için yeterli olmadığını belirtmektedir. Öğretide ve uygulamada baskın olan diğer görüşe göre ise iptal davalarında parasal sınırların uygulanması için dava konusu işlemde açık bir şekilde belli bir parasal miktarın yazılı olması gerekmemektedir²²⁵. Bu görüşe göre dava konusunun para ile ölçülebilir olması, parasal sınırların uygulanması için yeterlidir.

Bu noktada ise uyuşmazlıklarda para ile ölçülebilir olma kavramının nasıl yorumlanacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Uygulamada bazı mahkemeler “para ile ölçülebilir” kavramını geniş yorumlayarak parasal sınırların uygulanacağı davalar konusunda serbest davranırken bazı mahkemeler ise daha katı davranarak parasal sınırların uygulanmasını kabul etmemektedir. Bu hususta temel problem kanunda parasal sınırların hangi davalarda uygulanacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamasıdır. Bu bağlamda kanun koyucunun bir düzenleme yaparak parasal sınırların belirtilmesinin yanında hangi davalarda parasal sınırların uygulanacağı hususunda bir çerçeve çizmesi önerilebilir²²⁶.

Parasal sınırların hangi davalarda uygulanacağına ilişkin tartışmanın yanı sıra davanın kanun yoluna tabi olup olmadığı belirlenirken hangi miktarın dikkate alınacağı da önem teşkil etmektedir. Bu noktada hükmedilen miktar ve talep edilen miktar arasında yapılan tercihe göre farklı sonuçlar doğmaktadır. Söz gelimi kısmen kabul kısmen ret kararı verildiği varsayımında, mahkemece kabul edilen miktarın veya talep edilen toplam miktarın esas alınacağı hususunda kanunda bir düzenleme bulunmadığından farklı görüşler ileri sürülmektedir.

Bir görüşe göre davanın esastan karara bağlanması hâlinde mahkemece hükmedilen tutar üzerinden, usulden karara bağlanması hâlinde ise davacı tarafından

²²⁵ Serdar YILMAZ “İdari Yargıda ‘Parasal Sınırlar’ın Konu ve Zaman Bakımından Uygulanması Sorunu”, *AÜHFD*, C. 72, S. 4, 2023, s. 1934.

²²⁶ *Ibid.*, s. 1942.

talep edilen miktara göre kanun yoluna tabi olma yönünden belirleme yapılır. Bu bağlamda davanın esastan karara bağlanması durumunda davacının talebinin mahkeme tarafından kabul edilmeyen kısmı kanun yolu için belirlenen parasal sınırı aşarsa davacı tarafından, kabul edilen kısım ilgili parasal sınırı aşarsa davalı tarafından kanun yoluna başvurulabileceği belirtilmektedir. Davanın usulden karara bağlanmış olması hâlinde ise talep edilen miktarın, kanun yolu için öngörülen parasal sınırı aştığı durumda kanun yoluna başvurulabileceği ileri sürülmektedir²²⁷.

İkinci görüşe göre ise kanun yoluna tabi olup olmama hususunda mahkeme kararına bakılmaksızın davacının talep ettiği tutarın dikkate alınması gerekir. Bu düşüncenin çıkış noktası, olağan kanun yolları sınırlarının hüküm miktarına göre belirlenmesinin, kanun yollarına başvuru hakkının ölçsüz olarak sınırlanması sonucunu doğurarak mahkemeye erişim hakkının ihlaline yol açmasıdır²²⁸. Kanun koyucunun bu yönde bir sınırlama yapmadığı dikkate alındığında hükmün denetlenmesini talep etme hakkına engel olacak şekilde bir uygulamanın sakıncalı olduğu söylenebilir. Nitekim bu durumu göz önüne alan idari yargı yerleri, mahkeme tarafından karar verilen miktar yerine talep edilen miktarı esas alarak kanun yolu incelemesi yapmaktadır.

Davacının talep ettiği miktar dikkate alınarak belirleme yapılması hâlinde, davacının daha fazla harç ve vekâlet ücretine mahkûm olmayı göze alarak yüksek taleplerde bulunmasına ve bu suretle kanunda yer alan parasal sınırı anlamsız hâle getirilmesine imkân verildiği ileri sürülebilir. Bununla birlikte bu uygulamanın aksine mahkemenin hükmettiği miktar üzerinden belirleme yapılması durumunda, davanın reddine ilişkin kararlarda parasal sınırın belirlenmesi mümkün olmaz. Ayrıca, davanın reddine ilişkin kararlarda davacının talep ettiği miktar esas alınsa bile kısmen kabul kısmen ret kararları açısından çelişkili bir durum oluşur²²⁹. Söz gelimi davanın reddine karar verilmesi hâlinde karar kanun yoluna açık olurken, küçük bir miktarın kabulüne karar verilmesi hâlinde kabul edilen miktar parasal sınırın altında kalacağından verilen karar kesin olacaktır. Dolayısıyla, davacı tarafından talep edilen miktarın esas alınması makul bir yaklaşımdır.

İstinaf kanun yoluna başvurmak için belirlenen parasal sınırlardan hangisinin dikkate alınacağı önem arz etmektedir. Bir başka ifadeyle, davanın açıldığı tarih ile karara bağlandığı tarihteki istinaf başvuru sınırının farklı olması durumunda bu parasal

²²⁷ Ibid., s. 1961.

²²⁸ Ibid., s. 1962.

²²⁹ ULUSOY, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 214.

sınırlardan hangisinin dikkate alınacağı belirlenmelidir. Davanın açıldığı tarihte istinaf başvuru sınırının üstünde kalan bir uyuşmazlığın nihai kararın verildiği tarihte yeniden değerlendirilme oranında parasal sınırın artırılması sonucunda istinaf sınırının altında kalması söz konusu olabilir. Kanun yoluna başvuru açısından hangi tarihin dikkate alınacağı hukuki belirlilik açısından önem arz eder.

Konu ile ilgili olarak İYUK'ta herhangi bir hüküm bulunmayan dönemde idari yargı yerleri, kanun yoluna başvuru açısından yerleşik bir şekilde kararın verildiği tarihteki parasal sınırları dikkate alıyordu²³⁰. Bu uygulama doğrultusunda İYUK'un ek 1. maddesinin ikinci fıkrasında, istinaf veya temyiz yoluna başvurulabilecek kararların belirlenmesinde ilk derece mahkemesi veya bölge idare mahkemesince nihai kararın verildiği tarihteki parasal sınırın esas alınacağı belirtilmişti. Bununla birlikte, söz konusu ifade iptal edilmiş²³¹ ve kanun koyucu İYUK'un ek 1. maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yaparak *“45. ve 46. maddeler uyarınca istinaf veya temyiz yoluna başvurulabilecek kararların belirlenmesinde davanın açıldığı tarihteki parasal sınırın esas alınacağını”* ifade etmiştir. Dolayısıyla son durumda kanun yoluna başvuru açısından davanın açıldığı tarih dikkate alınmaktadır. Böylece, davanın taraflarının henüz davanın başında kanun yollarına başvuru hakkının olup olmadığını öğrenmesi sağlanmış ve hukuki belirlilik tesis edilmiştir.

²³⁰ Söz gelimi konu ile ilgili bir kararda Danıştay, *“... Anılan mevzuat hükümleri ve 6545 sayılı Kanunun gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde, 2577 sayılı Kanunun 46. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde belirlenen miktarı aşmayan davalar hakkında vergi mahkemelerince verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusu üzerine bölge idare mahkemelerince verilen kararların kesin olduğu; dolayısıyla, bu kararların temyiz istemine konu edilemeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu hukuki durum karşısında; dava konusu tutarın 2022 yılı için belirlenen temyiz sınırının altında kaldığı dikkate alındığında, ... temyiz isteminin incelenmesine olanak bulunmamaktadır.”* ifadesiyle temyiz isteminin incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Bkz. Danıştay 4. Dairesi, E. 2022/2418, K. 2022/2219, T. 06/04/2022. (UYAP)

Bir başka kararda bölge idare mahkemesi, *“... Bu durumda 2577 sayılı Kanunla ek 1. maddesinde öngörülen hesaplama yöntemine göre, yukarıda belirtilen beş bin liralık sınırın, 2021 yılında verilecek kararlar bakımından yedi bin lira olarak uygulanması gerekmektedir. Dava, dilekçenin incelenmesinden, uyuşmazlık konusu tazminat isteminin toplam 1.000 TL olduğu görüldüğünden, yukarıda anılan Yasa maddesi uyarınca dava konusu uyuşmazlık hakkında, İdare Mahkemesince verilen karar kesin olduğundan, davacı vekilince yapılan istinaf başvurusunu inceleme olanağı bulunmamaktadır.”* ifadesiyle istinaf başvurusunun incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Bkz. Ankara BİM 1. İdari Dava Dairesi, E. 2021/5838, K. 2022/6317, T. 20/12/2022. (UYAP)

²³¹ AYM'nin 06/03/2025 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan E. 2025/39, K. 2025/35, T. 11/02/2025 sayılı kararıyla ilgili hüküm iptal edilmiştir. Yüksek mahkeme kararın gerekçesinde kanun yoluna başvuru açısından geçerli kesinlik sınırı güncellenirken dava değerinin güncellenememesi nedeniyle enflasyondan dolayı oluşan külfetin tamamının davanın taraflarına yüklendiği, aleyhine karar verilen tarafın kanun yoluna başvuramaması nedeniyle katlanacağı külfet ile kamusal yarar arasındaki dengenin bozulduğu, hükmün denetlenmesini talep etme hakkına getirilen sınırlamanın orantısız ve ölçüsüz olduğu belirtilmiştir.

İstinaf incelemesine başlanmadan önce, başvurunun kanunda öngörülen şartları taşıyıp taşımadığı kararı veren yargı yeri²³² tarafından değerlendirilir²³³. İstinaf dilekçesi kararı veren merciin önüne geldiğinde usulüne uygun bir başvuru için aranan şartların varlığı incelenir. Bu noktada İYUK'un 45. maddesinin ikinci fıkrasının ilk cümlesinde yer alan, “İstinaf, temyizın şekil ve usullerine tabidir.” hükmü uyarınca temyiz başvuruları için öngörülen usul, istinaf başvurularında da uygulanır. Dolayısıyla istinaf başvurularının değerlendirilmesi için temyiz kanun yoluna ilişkin hükümlerin incelenmesi gerekir²³⁴.

İYUK'un 48. maddesinin ikinci fıkrasında, “Temyiz dilekçelerinin 3 üncü madde esaslarına göre düzenlenmesi gereklidir, düzenlenmemiş ise eksikliklerin onbeş gün içinde tamamlanması hususu, kararı veren Danıştay veya bölge idare mahkemesince ilgiliye tebliğ olunur. Bu sürede eksiklikler tamamlanmazsa temyiz isteminde bulunulmamış sayılmasına Danıştay veya bölge idare mahkemesince karar verilir.” hükmü yer almaktadır. Anılan madde uyarınca istinaf dilekçesinin İYUK'un 3. maddesine uygunluğu yönünden inceleme yapılır. Bu bağlamda istinaf dilekçesinin açık, anlaşılır ve kendi içinde tutarlı olması önem arz eder. İdari yargıda istinaf dilekçelerinin şekle uygunluğu konusunda genellikle sorun yaşanmadığından anılan maddenin uygulama alanı sınırlıdır.

Önem arz eden bir diğer madde, İYUK'un 48. maddesinin altıncı fıkrasıdır. İlgili maddede, “Temyiz dilekçesi verilirken gerekli harç ve giderlerin tamamının ödenmemiş olması halinde kararı veren; merci tarafından verilecek yedi günlük süre içerisinde tamamlanması, aksi halde temyizden vazgeçilmiş sayılacağı hususu temyiz edene yazılı olarak bildirilir. Verilen süre içinde harç ve giderler tamamlanmadığı takdirde, ilgili merci, kararın temyiz edilmemiş sayılmasına karar verir. Temyizin kanuni süre geçtikten

²³² ODYAKMAZ / KAYMAK / ERCAN, s. 215.

²³³ Kararı veren yargı yerinin yanı sıra bölge idare mahkemesi de usule uygun bir başvuru bulunup bulunmadığını inceler. Nitekim İYUK'un 48. maddesinin yedinci fıkrasında, “Temyiz dilekçesi verilirken gerekli harç ve giderlerin ödenmemiş olduğu, dilekçenin 3 üncü madde esaslarına göre düzenlenmediği, temyizın kanuni süre içinde yapılmadığı veya kesin bir karar hakkında olduğunun anlaşıldığı hâllerde, 2 ve 6 ncı fıkralarda sözü edilen kararlar, dosyanın gönderildiği Danıştayın ilgili dairesi ve kurulunca, kesin olarak verilir.” hükmüne yer verilmiş, 45. maddenin ikinci fıkrasında ise bölge idare mahkemesinin 48. maddenin yedinci fıkrası uyarınca verdiği kararlara karşı tebliğ tarihini izleyen günden itibaren yedi gün içinde temyiz yoluna başvurulabileceği ifade edilmiştir. Bkz. Sinan SEÇKİN, Anayasa Mahkemesi'nin E. 2022/48, K. 2022/93 Sayılı Kararı Uyarınca İdari Yargıda İstinaf Dilekçesi Üzerinde İlk İnceleme, SÜHFD, C. 31, S. 3, 2023, s. 1050.

²³⁴ Sinan SEÇKİN, Anayasa Mahkemesi'nin E. 2022/48, K. 2022/93 Sayılı Kararı Uyarınca İdari Yargıda İstinaf Dilekçesi Üzerinde İlk İnceleme, SÜHFD, C. 31, S. 3, 2023, s. 1042.

sonra yapılması veya kesin bir karar hakkında olması halinde de kararı veren merci, temyiz isteminin reddine karar verir.” hükmüne yer verilmiştir.

Kanun koyucu, başvuru sırasında ödenmesi gereken harç ve giderlerin tam olarak yatırılmamış olması ihtimalini göz önünde bulundurarak bu eksikliğin giderilmesine imkân tanımıştır. Bu kapsamda dilekçe verilirken harç ve giderlerin eksik yatırıldığına tespiti hâlinde, kararı veren yargı yeri tarafından başvurana eksikliğin tamamlanması için yedi günlük kesin süre verilir. Verilen süre içerisinde harç ve giderlerin tamamlanmaması durumunda ise kararın istinaf edilmemiş sayılmasına hükmedilir²³⁵.

Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta, *“Dava dosyasının incelenmesinden; Mahkememizin 12/06/2025 tarihli ve E: 2025/45, K:2025/1120 sayılı -davanın reddine-yönelik kararının tebliği üzerine davacı ... tarafından verilen dilekçeyle anılan kararın istinaf edildiği, ancak istinaf için harç ve posta giderinin yatırılmadığı, 18/07/2025 tarihinde tebliğ olunan 16/07/2025 tarihli Başkanlık yazısı ile söz konusu harç ve posta gideri eksikliğinin yedi gün içerisinde tamamlanması gerektiği aksi halde istinaf isteminden vazgeçilmiş sayılacağı hususunun bildirilmesine rağmen tanınan süre içerisinde anılan eksikliğin giderilmediği anlaşılmıştır.”* gerekçesiyle kararın istinaf edilmemiş sayılmasına karar verilmiştir²³⁶.

İstinaf başvuru süresinin kararın usulüne uygun biçimde tebliğinden itibaren otuz gün ile sınırlı olması ve her karara karşı istinaf yoluna başvurma mümkün olmaması nedeniyle, bu hususlar da kararı veren merci tarafından değerlendirilir. Bu çerçevede, başvurunun kanuni süre geçtikten sonra yapılması veya kesin bir karar hakkında olması hâlinde, kararı veren yargı yeri tarafından istinaf isteminin reddine karar verilir. Böylece, istinaf yolunun yalnızca kanunda öngörülen şartları taşıyan uyuşmazlıklar bakımından işletilmesi sağlanır²³⁷.

Nitekim konu ile ilgili bir kararda, *“Dosyanın incelenmesinden; Mahkememizin 30/10/2025 tarih ve E:2025/1244, K:2025/2581 sayılı kararıyla 2577 sayılı Kanunun 45 inci maddesi uyarınca kararın tebliğini izleyen günden itibaren 30 (otuz) gün içerisinde Konya Bölge İdare Mahkemesi'ne istinaf yolu açık olmak üzere davanın reddine karar verildiği, bu kararın davacı vekilinin elektronik tebligat adresine 30/11/2025 tarihinde tebliğ edildiği, bu tarihi izleyen günden itibaren işlemeye başlayan otuz günlük istinaf süresinin 30/12/2025 tarihinde (Salı günü) sona erdiği, en geç bu süre içerisinde istinaf*

²³⁵ ODYAKMAZ / KAYMAK / ERCAN, s. 216.

²³⁶ Ankara 23. İdare Mahkemesi, E. 2025/45, T. 17/09/2025. (UYAP)

²³⁷ GÜNDAY, s. 537.

başvurusunda bulunulması gerekirken, anılan tarihten sonra davacı vekili tarafından 31/12/2025 havale tarihli dilekçe ile istinaf başvurusunda bulunulduğu tespit edilmiş olup bu durumda yukarıda belirtilen yasal süre geçirilerek yapıldığı anlaşılan istinaf başvurusunun süre aşımı nedeniyle incelenme olanağı bulunmadığı sonucuna varılmıştır.” gerekçesiyle istinaf isteminin süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir²³⁸.

Kesin karara karşı istinaf başvurusunda bulunulan bir uyuşmazlıkta ise, “...söz konusu kararda kararın tebliğini izleyen günden itibaren 30 (otuz) gün içerisinde Konya Bölge İdare Mahkemesi'ne istinaf yolunun açık olduğunun belirtildiği, akabinde davalı tarafça istinaf yoluna başvurulmadığının tespit edilmesi üzerine 09/07/2025 kesinleştirme tarihli dosya kesinleştirme ve arşive kaldırma formunun düzenlenmesi suretiyle kesinleştirme yapıldığı görülmüş olup bu aşamadan sonra davacı tarafından sunulan 10/12/2025 havale tarihli dilekçe ile istinaf talebinde bulunulduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda; Mahkememizin istinaf talebine konu kararının yukarıda aktarılan süreç sonunda kesinleşmiş olduğu dikkate alındığında, kesinleşmiş Mahkememiz kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun reddedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.” ifadesine yer verilerek istinaf isteminin reddine karar verilmiştir²³⁹.

İYUK'un 48. maddesinin altıncı fıkrasının son cümlesinde, “İlgili merciin bu kararları ile bu maddenin 2 nci fıkrasında belirtilen temyiz isteminde bulunulmaması sayılmasına ilişkin kararlarına karşı, tebliğ tarihini izleyen günden itibaren yedi gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir.” hükmü bulunmaktadır. Bu düzenleme ile, kanun yolu incelemesinin yapılmasına engel teşkil eden usule ilişkin kararların da üst yargı yerinin denetimine tabi tutulması amaçlanmıştır²⁴⁰. Böylece, usul kurallarının hatalı yorumlanmasından kaynaklanabilecek hak kayıplarının önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Usule ilişkin bir sorun bulunmazsa, bölge idare mahkemesi esasa ilişkin değerlendirme sonucunda temel olarak istinaf başvurusunun kabulü ile istinaf başvurusunun reddi olmak üzere iki tür karar verir. Anılan mahkeme, ilk derece mahkemesi kararının hatalı olduğunu anlarsa istinaf başvurusunun kabulüne karar verir. Bu durumda, kararı kaldırarak dosyayı başvuruya konu kararı veren mahkemeye

²³⁸ Aksaray İdare Mahkemesi, E. 2025/1244, K. 2025/2581, T. 08/01/2026. (UYAP)

²³⁹ Aksaray İdare Mahkemesi, E. 2024/44, T. 16/12/2025. (UYAP)

²⁴⁰ SEÇKİN, s. 1061.

gönderebileceği gibi mahkemeye göndermeyerek kendisi yeni bir karar da verebilir²⁴¹. İstinaf başvurusunun incelenmesi sonucunda başvuruya konu kararın yerinde olduğunun anlaşılması hâlinde ise istinaf başvurusunun reddine karar verilir. Çalışmamız kapsamında istinaf mercii tarafından verilen söz konusu kararlar incelenecektir.

1- İstinaf Başvurusunun Kabulü Kararları

Bölge idare mahkemesi istinaf incelemesi sonunda başvurunun haklı olduğu kanaatine ulaşırsa istinaf başvurusunun kabulü yoluna gider. İstinaf başvurusunun kabulü, ilk derece mahkemesi kararının hukuka aykırılığının tespit edilerek söz konusu kararın kaldırılması anlamına gelir. İlk derece mahkemesi kararının kaldırılması üzerine uyuşmazlık hakkında yeni bir karar verilmesi gerekir. Uyuşmazlık hakkında yeni kararı hangi mercii vereceği konusunda kanun koyucu ayrıma gitmiştir. Bu bağlamda, ilk derece mahkemesi kararının kaldırıldığı bazı durumlarda dosya kararı veren mahkemeye gönderilirken bazen bölge idare mahkemesi kendisi yeni bir karar vermektedir²⁴².

İYUK'un 45. maddesinin beşinci fıkrasında, “*Bölge idare mahkemesi, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hâllerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vererek dosyayı ilgili mahkemeye gönderir.*” hükmüne yer verilmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca dosyanın yeniden karar verilmek üzere ilk derece mahkemesine gönderileceği durumlar; ilk inceleme üzerine verilen kararlarda hukuka aykırılığın tespit edilmesi, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme tarafından bakılmış olması ve davaya reddedilmiş ya da yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olmasıdır.

İlk inceleme üzerine verilen kararların hatalı olması mümkündür. Bu ihtimalde istinaf başvurusunun kabulü ile dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesi gereken kararlar, ilk incelemede eksiklik tespit edilmesi üzerine verilen usule ilişkin kararlardır²⁴³. Bu kararların istinaf yoluyla bölge idare mahkemesinin önüne gelmesi durumunda, başvuruyu inceleyen mahkeme söz konusu kararı kaldırarak dosyayı ilgili mahkemeye

²⁴¹ Mehmet Ali SUMMAK, *İstinaf Kanun Yolunda Bölge İdare Mahkemelerince Verilen Karar Türleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, 2022, s. 50.

²⁴² Serkan ÇINARLI, *İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 77.

²⁴³ Serkan ÇINARLI / Kerim AZAK, “Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi”, *SÜHFD*, C. 30, S. 2, 2022, s. 575.

gönderir. Bu bağlamda İYUK'un 14. maddesinde sayılan ehliyet gibi ilk inceleme konularına ilişkin hatalı karar verilmesi durumunda, bölge idare mahkemesi tarafından usule ilişkin karar kaldırılarak dosya kararı veren mahkemeye gönderilir.

Bu hâlde kanun koyucu, bölge idare mahkemesine yalnızca ilk inceleme üzerine verilen karardaki hatayı bulup dosyayı mahkemesine gönderme görevi yüklemiştir. Başvuruya konu kararı inceleyen merci tarafından yeni bir karar verilmesi mümkün değildir²⁴⁴. Bir başka ifadeyle bölge idare mahkemesinin görevi, ilk derece mahkemesinin usule ilişkin değerlendirmesini denetlemekle sınırlıdır. Nitekim ilk derece mahkemesi tarafından süre aşımı nedeniyle davanın reddine karar verilen bir uyuşmazlıkta, bölge idare mahkemesi davanın süresinde açıldığını ifade ederek kararı kaldırmış ve dosyayı mahkemesine göndermiştir²⁴⁵.

Uyuşmazlığın görevsiz veya yetkisiz mahkeme tarafından karara bağlanması, dosyanın başvuruya konu kararı veren mahkemeye gönderildiği bir diğer durumdur. Adli yargının görev alanına giren bir uyuşmazlık hakkında karar verilmesi durumunda, dava görevsiz mahkeme tarafından karara bağlandığından bölge idare mahkemesince söz konusu karar kaldırılarak dosya kararı veren mahkemeye gönderilir. Nitekim bölge idare mahkemesince verilen bir kararda, adli yargının görevine giren davanın esastan karara bağlanmış olması gerekçesiyle başvuruya konu karar kaldırılmış, dosya kararı veren mahkemeye gönderilmiştir²⁴⁶.

Benzer şekilde, idari yargının görev alanına girmekle birlikte başka bir idari yargı yerinin görev veya yetkisine giren bir uyuşmazlığın karara bağlanması durumunda, bölge idare mahkemesi verilen kararı kaldırmakta ve dosyayı ilgili mahkemeye göndermektedir. Kanun koyucunun ilgili mahkeme ifadesine yer vermesi nedeniyle uygulamada idari yargı yerleri, dosyayı istinaf başvurusuna konu kararı veren mahkemeye geri göndermektedir. Bu yaklaşım, bölge idare mahkemesinin yalnızca hatalı kararı kaldırmakla yetinip dosyanın görevli ve yetkili mahkemeye yönlendirilmesini ilk derece mahkemesine bırakması sonucunu doğurmaktadır. Bu durumda usul ekonomisi gereğince, dosyanın doğrudan uyuşmazlığı çözecek mahkemeye gönderilmesi daha isabetli olacaktır²⁴⁷.

²⁴⁴ ÇINARLI, s. 79.

²⁴⁵ İstanbul BİM 5. İdari Dava Dairesi, E. 2020/300, K. 2020/1099, T. 07/07/2020. Bkz. GÜNDAY, s. 557.

²⁴⁶ Ankara BİM 10. İdari Dava Dairesi, E. 2020/2157, K. 2020/2634, T. 02/12/2020. Bkz. Ibid., s. 558.

²⁴⁷ ÇINARLI / AZAK, s. 582.

İlk inceleme hususlarında herhangi bir sorun bulunmamakla birlikte, davanın reddedilmiş veya yasaklanmış bir hâkim tarafından görülmüş olması hâlinde kararın kaldırılması gündeme gelmektedir. Bu kapsamda, tek hâkimle görülen bir uyuşmazlığın reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından karara bağlanması veya heyet hâlinde görülen davalarda reddedilmiş veya yasaklanmış hâkimin uyuşmazlığın karara bağlandığı heyette oy kullanmış olması, kararın hukuka aykırılık teşkil etmesine yol açmaktadır²⁴⁸. Bu tür durumlarda karar kaldırılarak dosya usulüne uygun bir şekilde karar verilmek üzere ilgili mahkemeye gönderilmektedir.

Yukarıda yer verilen üç durum dışında istinaf başvurusunun kabulüne karar verilmesi hâlinde, başvuruya konu karar kaldırılarak yeni bir karar verilir. Bu sebeple bölge idare mahkemesi istinaf başvurusunun kabulüne karar verdiği durumlarda, kural olarak dosyayı ilk derece mahkemesine göndermeyerek kendisi karar verir. Bir başka ifadeyle istinaf mercii, sanki ilk kez kendi önünde açılmış gibi davaya bakmakla görevlidir²⁴⁹. Nitekim İYUK'un 45. maddesinin dördüncü fıkrasında, “*Bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulmadığı takdirde istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verir. Bu hâlde bölge idare mahkemesi işin esası hakkında yeniden bir karar verir.*” hükmüne yer verilerek bölge idare mahkemesinin kendisinin yeni bir karar verme yükümlülüğü vurgulanmıştır.

Bölge idare mahkemesine yeni bir karar verme görevi yüklendiğinden, bu süreçte tüm yetkileri kullanabilir. Bir başka ifadeyle, ilk derece mahkemesi kararını kaldırdıktan sonra uyuşmazlık ilk kez kendi önünde görülüyormuş gibi bir durum oluşacağından herhangi bir sınırlamaya tabi olmadan istediği gibi inceleme yapabilir. Bu bağlamda bölge idare mahkemesi, her türlü maddi vakıa ve delili ilk derece mahkemesi gibi değerlendirerek karar verir. Söz gelimi istinaf mercii tarafından bilirkişi ve keşif incelemesine başvurulabileceği gibi eksik bilgi ve belgelerin ara karar ile istenilmesi yoluna da gidilebilecektir²⁵⁰.

Kanun koyucunun söz konusu yasal düzenlemesine rağmen uygulamada istinaf mercilerinin farklı bir yaklaşım benimsediği görülmektedir. Bir başka ifadeyle, kararın kaldırıldığı uyuşmazlıklarda bölge idare mahkemelerince dosya kararı veren mahkemeye gönderilmektedir. Bu durumda istinaf başvurusunun kabulü üzerine bölge idare

²⁴⁸ AKYILMAZ / SEZGİNER / KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 803.

²⁴⁹ GÜNDAY, s. 555.

²⁵⁰ BİLGİN, s. 651.

mahkemelerince yeni bir karar verilmesi gerekirken kanuna aykırı bir şekilde dosyanın başvuruya konu kararı veren mahkemeye gönderilmesi eleştirilmektedir²⁵¹.

Konu ile ilgili olarak, nazım imar planının değişikliği istemiyle açılan ve davanın reddine karar verilen bir uyuşmazlıkta bölge idare mahkemesi maddi olayın niteliği, tespit edilmesi gereken hususlar ve çözümü açısından hukuki esaslara ve teknik gerekliliklere uygun inceleme içermeyen bilirkişi raporu esas alınmak suretiyle verilen mahkeme kararının istinaf edilebilir nitelikte bir karar olarak kabulüne hukuken olanak bulunmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunu kabul ederek dosyanın mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir²⁵². Bölge idare mahkemesi yaptıracağı bilirkişi incelemesi sonucunda yeni raporu dikkate alarak kendisi karar verebilecek iken, kararı kaldırarak dosyayı bilirkişi incelemesi yaptırılmak üzere ilk derece mahkemesine göndermiştir.

2- İstinaf Başvurusunun Reddi Kararları

Bölge idare mahkemesi istinaf incelemesi sonucunda kararın hukuka uygun olduğu kanaatine varırsa istinaf başvurusunun reddine karar verir. İYUK'un 45. maddesinin üçüncü fıkrasında, “*Bölge idare mahkemesi, yaptığı inceleme sonunda ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulursa istinaf başvurusunun reddine karar verir.*” ifadesine yer verilerek bu husus vurgulanmıştır. İstinaf başvurusunun reddi ile görevli ve yetkili bir mahkeme tarafından, usul kurallarına riayet edilerek ve uyuşmazlık ile ilgili hukuk kurallarının somut olaya doğru uygulanması suretiyle karar verildiği ortaya konulmuş olur²⁵³ ve söz konusu kararın hukuka uygunluğu tescil edilir.

²⁵¹ Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından yayımlanan 2025 yılı İdari Yargı Tavsiyeler Listesinde, 2577 sayılı Kanun'un 45. maddesi uyarınca bölge idare mahkemesinin, ilk derece mahkemesinin kararını hukuka uygun bulmayarak istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verdiği hâllerde, kural olarak işin esası hakkında yeniden bir karar vereceği; istisnai olarak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hâllerinde ise dosyayı ilgili mahkemeye göndereceği hükme bağlandığı, böylelikle temyiz incelemesinden farklı olarak bölge idare mahkemesince Kanunda yer alan istisnalar dışında esasa ilişkin yargılama yapılması ve ilk derece yargılamasında söz konusu olabilecek hukuka aykırılıkların bu aşamada telafi edilmesi suretiyle adalete erişimin süratle sağlanması amaçlanmış olup istinaf incelemesinin mahiyeti gereği, uyuşmazlığa konu maddi olayın tespiti ve değerlendirilmesi ile uygulanacak hukuk kuralının belirlenmesi ve yorumlanmasında ilk derece mahkemeleriyle aynı yetkiye sahip olduğu da göz önüne alındığında, maddede belirtilen istisnai hâller hariç olmak üzere, kural olarak istinaf mercii tarafından eksikliklerin giderilmesi veya gerekli araştırmanın yapılması suretiyle yeniden hüküm kurulması gerektiği, bu doğrultuda istinabe müessesesinin de etkin bir şekilde kullanılabilmesi, aksi yorumlarla ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak dosyanın mahkemesine iade edilmesinin söz konusu yasal düzenlemeye açıkça aykırılık teşkil edeceği gibi yargılama sürecinin uzamasına sebebiyet vereceği belirtilmiştir. Bkz. Hâkimler ve Savcılar Kurulu 12/02/2025 tarihli İdari Yargı Tavsiyeler Listesi duyurusu, s. 20.

²⁵² Ankara BİM 5. İdari Dava Dairesi, E. 2019/956, K. 2020/446, T. 26/06/2020. (Lexpera)

²⁵³ BİLGİN, s. 652.

Karar hukuka uygun görülmele birlikte kararda düzeltilmesi mümkün maddi hatalar bulunması hâlinde ise istinaf mercii, maddi hataları düzelterek istinaf başvurusunun reddine karar verir. Bu durumda ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasını gerektiren bir hukuka aykırılık söz konusu değildir. Nitekim İYUK'un 45. maddesinin üçüncü fıkrasında bölge idare mahkemesinin düzeltilmesi mümkün olan maddi yanlışlıkları düzeltebileceği ifade edilmiştir. Bölge idare mahkemesi tarafından düzeltilmesi mümkün olan tarafların isim ve unvanları, tarih, sayı gibi hususlarda yapılan ve kararın hüküm fıkrasında değişikliğe yol açmayacak nitelikteki hatalar maddi hata olarak kabul edilebilir²⁵⁴. İlk derece mahkemesi kararındaki maddi hataların düzeltilmesine karar verildiğinde bu husus hüküm fıkrasında ayrıca belirtilir.

Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta bölge idare mahkemesi, davalı idare genel bütçeli idareler kapsamında olduğundan yargılama giderleri arasında harca yer verilmeyen ilk derece mahkemesi kararında, *“davacının adli yardım talebi kabul edildiğinden 105,00-TL posta gideri, 615,40-TL başvuru harcı ile hükmedilen miktar üzerinden hesaplanan 5.123,25-TL nispi karar harcının davalı idarelere tamamlattırılması için Mahkemesince ilgili vergi dairesi başkanlığına müzekkere yazılmasına, davacı tarafından yatırılan 87,50-TL vekalet harcı tutarının davalı idarelerden alınarak davacıya ödenmesine”* şeklinde düzeltme yapmış ve istinaf başvurusunun düzeltilerek reddine karar vermiştir²⁵⁵.

İstinaf mercii olarak bölge idare mahkemelerinin kararın gerekçesini değiştirerek istinaf başvurusunu reddetme yetkisi bulunmamaktadır. Bir başka ifadeyle, gerekçesi yanlış olmakla birlikte karar sonucunu hukuka uygun bulan bölge idare mahkemesi gerekçe değiştirerek aynı kararı veremez²⁵⁶. Kanun koyucu temyiz incelemesi sonucunda Danıştay'a gerekçe değiştirerek onama yetkisi tanınmasına rağmen bölge idare mahkemeleri açısından bu yönde bir düzenleme yapmamıştır. Dolayısıyla bölge idare mahkemesi tarafından istinaf başvurusuna konu kararın hatalı gerekçe ile verildiği tespit edilirse söz konusu karar kaldırılır. Ancak uygulamada ilk derece mahkemesi kararının kaldırılması yoluna gidilmeyerek gerekçe değişikliği ile istinaf başvurusunun reddine karar verildiği görülmektedir²⁵⁷.

²⁵⁴ CANDAN, s. 1424.

²⁵⁵ Ankara BİM 7. İdari Dava Dairesi, E. 2026/311, K. 2026/1047, T. 17/02/2026. (UYAP)

²⁵⁶ CANDAN, s. 1425.

²⁵⁷ SUMMAK, s. 52.

Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta, “*Bakılan davada iptali istenilen geçici görevlendirme işleminin hizmet gereği tesis edildiği belirtilmiş ise de, dava dosyasında mevcut bilgi ve belgeler birlikte değerlendirildiğinde, dava konusu görevlendirmenin hangi hizmet ihtiyacından kaynaklandığının davalı idarece somut bilgi ve belgelerle ortaya konulamamış olması karşısında dava konusu işlemde kamu yararı ve hizmet gerekleri yönünden hukuka uygunluk, istinafa konu İdare Mahkemesi kararında sonucu itibariyle hukuka aykırılık bulunmamaktadır.*” ifadesine yer verilerek istinaf başvurusunun belirtilen gerekçe ile reddine karar verilmiştir²⁵⁸.

Kanun koyucunun, temyiz incelemesi sonucunda verilebilecek kararlar arasında gerekçe değiştirerek onama kararını saymasına rağmen istinaf incelemesi sonucunda verilebilecek kararlar arasında gerekçe değiştirerek istinaf başvurusunun reddini zikretmemesi bilinçli bir tercihtir. Çünkü daha önce belirtildiği üzere istinaf incelemesinde maddi ve hukuki yönden inceleme yapılır. Bunun bir sonucu olarak bölge idare mahkemelerine yeni bir karar verme görevi yüklenmiştir. Bölge idare mahkemelerinin gerekçe değiştirerek istinaf başvurusunun reddine karar verebileceğinin kabulü hâlinde kanun koyucunun adı geçen mahkemelere yüklediği bu işlev anlamsız hâle gelmektedir.

Bir başka ifadeyle, temyiz incelemesinden farklı olarak istinaf incelemesinde her türlü inceleme yapılabildiğinden kanun koyucu bölge idare mahkemelerine gerekçe değişikliği yapma imkânı vermemiş, istinaf merciince yeni bir karar verilmesini arzu etmiştir. Bu durum karşısında uygulamada gerekçe değiştirilerek istinaf başvurusunun reddine karar verilmesi açıkça kanuna aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim Danıştay bir kararında, “*2577 sayılı Kanunun, istinafın, temyizcinin şekil ve usullerine tabi olduğu yolundaki düzenlemesini içeren 45. maddesinin 2. fıkrasında, ... 49. maddeye herhangi bir atıfta bulunulmamış olması karşısında Kanunun 49. maddesinin, istinaf incelemesi üzerine verilecek kararlar için de uygulama imkanı getirdiğinden söz edilemez.*” ifadesine yer vererek bu hususu vurgulamıştır²⁵⁹.

D- Temyiz Merciince Verilen Kararlar

İstinaf incelemesi sonunda verilen kararlar kural olarak kesindir. Bununla birlikte kanunda belirtilen bazı uyuşmazlıklarda temyiz yoluna başvurmak mümkün kılınmıştır. Kanun koyucu, İYUK’un 46. maddesinde, “*Danıştay dava dairelerinin nihai kararları*

²⁵⁸ Samsun BİM 4. İdari Dava Dairesi, E. 2021/1151, K. 2021/1098, T. 31/12/2021. Bkz. Ibid., s. 52.

²⁵⁹ Danıştay 3. Dairesi, E. 2018/2457, K. 2019/1, T. 16/01/2019. Bkz. PINAR, s. 232.

ile bölge idare mahkemelerinin aşağıda sayılan davalar hakkında verdikleri kararlar, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi Danıştayda, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde temyiz edilebilir.” ifadesiyle temyize konu olabilecek uyuşmazlıkları on beş bent hâlinde saymıştır²⁶⁰. Kanunda sınırlı olarak sayılan bu uyuşmazlıklar dışında kalan konular açısından temyiz yoluna başvuru imkânı bulunmamaktadır. Kanun koyucu, temyiz incelemesinin kapsamını açıkça belirleyerek yalnızca belli nitelikteki dava türlerini ve belirli parasal miktarın üzerindeki uyuşmazlıkları temyize elverişli hâle getirmiş, bunun dışında kalan kararların kesinlik kazanacağını hükme bağlamıştır²⁶¹.

Temyizi kabil davalar arasında konusu parasal olan uyuşmazlıklara ayrıca değinilmesi gerekmektedir. Kararın temyize açık olup olmadığı konusunda hangi tarihteki parasal sınırın esas alınacağı konusundaki belirsizlik Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararının ardından kanun koyucunun getirdiği düzenleme ile sona ermiştir²⁶². Danıştay daha önce kararın verildiği tarihteki parasal sınırın altında kaldığı gerekçesiyle

²⁶⁰ Kanun koyucunun temyize açık olduğunu belirttiği uyuşmazlıklar aşağıda yer almaktadır:

- a) Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- b) Konusu dokuz yüz yirmi bin Türk lirasını aşan; vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan davalar.
- c) Konusu iki yüz yetmiş bin Türk lirasını aşıp dokuz yüz yirmi bin Türk lirasını aşmayan; vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan ve istinaf kanun yolu incelemesinde kaldırma kararı üzerine yeniden karar verilen davalar.
- d) Belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- e) Belli bir ticari faaliyetin icrasını süresiz veya otuz gün yahut daha uzun süreyle engelleyen işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- f) Müşterek kararnameyle yapılan atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri ile daire başkanı ve daha üst düzey kamu görevlilerinin atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri hakkında açılan iptal davaları.
- g) İmar planları, parselasyon işlemlerinden kaynaklanan davalar.
- h) Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunca itiraz üzerine verilen kararlar ile 18/11/1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- ı) Maden, taşocakları, orman, jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ile ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin işlemlere karşı açılan davalar.
- i) Ülke çapında uygulanan öğrenim ya da bir meslek veya sanatın icrası veyahut kamu hizmetine giriş amacıyla yapılan sınavlar hakkında açılan davalar.
- j) Liman, kruvaziyer limanı, yat limanı, marina, iskele, rıhtım, akaryakıt ve sıvılaştırılmış petrol gazı boru hattı gibi kıyı tesislerine işletme izni verilmesine ilişkin mevzuatın uygulanmasından doğan davalar.
- k) 8/6/1994 tarihli ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanunun uygulanmasından ve 16/7/1997 tarihli ve 4283 sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan davalar.
- l) 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- m) 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- n) Düzenleyici ve denetleyici kurullar tarafından görevli oldukları piyasa veya sektörle ilgili olarak alınan kararlara karşı açılan davalar.

²⁶¹ Selman Sacit BOZ / Mustafa Oğuzhan BÖLÜKBAŞI / Ahmet Talha TETİK / Mehmet NACAK, *Türk İdari Yargılama Hukukunda Temyiz*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 73.

²⁶² Bkz. s. 60.

temyiz istemleri hakkında incelenmeksizin ret kararı verirken, güncel durumda davanın açıldığı tarihte yürürlükte bulunan parasal sınırı dikkate alarak davaların temyize açık olduğunu kabul etmekte ve esasa ilişkin temyiz incelemesi yapmaktadır. Bu yaklaşım, hem kanun yollarında öngörülen güvencenin sağlanması hem de yargısal korumanın ölçülü ve öngörülebilir biçimde işletilmesi açısından önem taşımaktadır²⁶³.

Temyiz yolu ile aynı uyuşmazlıklarla ilgili farklı yöndeki kararlar arasındaki aykırılığın giderilmesi ve yeknesaklığın sağlanması amaçlanmaktadır. Bu sebeple temyiz mercii olarak Danıştay, uyuşmazlığın maddi yönüyle ilgilenmeyip yalnızca uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kurallarının doğru belirlenip belirlenmediğini ve belirlenen hukuk kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığını inceler²⁶⁴. Bu bağlamda temyiz incelemesinde uyuşmazlığın çözümü için gerekli maddi vakıa ve delillerin toplanması ve değerlendirilmesi söz konusu değildir. Danıştay’ın görevi hukuk kurallarının doğru yorumunu ortaya koyarak mahkemelere yol göstermektir²⁶⁵. Nitekim bu husus Danıştay Kanunu’nun 23. maddesinin birinci fıkrasına 2016 yılında eklenen, “*Danıştayın temyiz mercii olarak görevi, bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması şeklinde ortaya çıkan hukuka aykırılıkların denetimini yapmakla sınırlıdır.*” cümlesiyle ifade edilmiştir²⁶⁶.

İstinaf başvurusunda olduğu gibi temyiz başvurusunda da dilekçenin İYUK’un 48. maddesinde yer alan kurallara uygun olup olmadığı değerlendirilir. Temyiz başvurusunun usulüne uygun olduğu anlaşılırsa esas incelemesine geçilir²⁶⁷. Bu bağlamda temyiz sebepleri²⁶⁸ yönünden yapılan inceleme sonucunda, kararın hukuka uygun olduğu

²⁶³ Ulusoy, davacının davasının temyize tabi olup olmadığını davanın açıldığı tarihte bilmesinin hak arama özgürlüğü açısından gerekli olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda davacının henüz davanın başında kanun yoluna başvuru imkânı olup olmadığını bilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bkz. Ali Dursun ULUSOY, “İdari Yargı’da Temyiz Parasal Sınırı Hakkındaki Anayasa Mahkemesi İptal Kararının Değerlendirilmesi”, *DD*, S. 157, 2024, s. 29.

²⁶⁴ Oğuzhan GÜZEL, *Türk İdari Yargılama Hukukunda Temyiz*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024, s. 164.

²⁶⁵ ATAY, s. 464.

²⁶⁶ Öğretide Günday söz konusu kuralın temyize konu kararın dayandığı maddi vakıaların gerçeği yansıtmadığına ilişkin iddiaların temyiz incelemesinde irdelenemeyeceği şeklinde anlaşılamayacağını, bu durumun kabulü hâlinde temyize konu kararı veren mahkemece maddi vakıaların gerçek olup olmadığına ilişkin tüm bilgi ve belgelerin toplanmaması ya da toplansa bile gerekli değerlendirme yapılmayarak bir karar verilmesi gibi bir sonuç ortaya çıkabileceğini belirtmektedir. Yazar, yargılama sonunda verilen kararın hukuka ve hakkaniyete uygun olması için maddi vakıaların gerçekliğine ilişkin tespitin yanlış olduğu belirlendiğinde bozma kararı verilmesi gerektiğini savunarak istinaf ile temyiz incelemesinin tek farkının temyiz mercisinin kendisinin yeni bir karar verme yetkisinin bulunmaması olduğunu ifade etmektedir. Bkz. GÜNDAY, s. 580.

²⁶⁷ Bkz. s. 61 vd.

²⁶⁸ İYUK’un 49. maddesinin ikinci fıkrasında temyiz sebepleri; görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması, hukuka aykırı karar verilmesi ve usul hükümlerinin uygulanmasında kararı etkileyebilecek nitelikte hata ve eksikliklerin bulunması şeklinde ifade edilmiştir.

kanaatine varılırsa temyiz başvurusunun reddi ile kararın onanmasına hükmedilir. Kararın hukuka aykırı olduğu kanaatine varılması durumunda ise temyiz başvurusunun kabulü ile kararın bozulmasına hükmedilir. Bu bağlamda temyiz mercii olan Danıştay'ın temyiz başvurusunun kabulü ve temyiz başvurusunun reddi olmak üzere iki temel karar verdiği söylenebilir.

1- Temyiz Başvurusunun Kabulü Kararları

Temyiz incelemesi neticesinde yukarıda açıklanan temyiz nedenlerinden birinin varlığı tespit edilirse temyiz başvurusunun kabulüne karar verilerek temyize konu karar bozulur. Danıştay'ın temyize konu kararı bozduktan sonra esas hakkında karar verme yetkisi bulunmadığından, yüksek mahkeme tarafından dosya temyize konu kararı veren mahkemeye gönderilir. Bu bağlamda karar, bölge idare mahkemesine veya Danıştay'ın ilgili dairesine gider²⁶⁹. Adı geçen merciler bozma kararı üzerine kendilerine gelen dosyaları öncelikle inceleyerek yeniden karar verir²⁷⁰.

Temyiz başvurusunun kabulü ile kararın bozulması üzerine dosya önüne gelen idari yargı yerinin iki alternatifi vardır. Bu bağlamda ilgili yargı yeri bozma kararı doğrultusunda uyma kararı verebileceği gibi ilk kararında ısrar edebilir. Bozma kararı üzerine ilgili yargı yerinin bozma kararına uyması durumunda bozma kararının gereklerinin tam olarak yerine getirilmiş olması önem arz eder. Bu çerçevede bozma kararı üzerine dosyayı yeniden inceleyen idari yargı yerinin kararın bozulmasına neden olan hukuka aykırılıkları gidermesi gerekir²⁷¹.

²⁶⁹ Danıştay Kanunu'nun 38. maddesinde idari dava daireleri kurulu ile vergi dava daireleri kurulunun, Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdikleri kararların temyiz incelemesini yapmakla görevli olduğu belirtilmiştir.

²⁷⁰ İYUK'un 50. maddesinin ikinci fıkrasında temyiz incelemesi sonucunda verilen bozma kararı üzerine ilgili mercii, dosyayı öncelikle inceleyeceği ve gerekli tahkik işlemlerini tamamlayarak yeniden karar vereceği ifade edilmiştir.

²⁷¹ İdari yargı uygulamasında Danıştay iki tür bozma kararı vermektedir. Bu kararlardan ilki kesin bozmadır. Danıştay'ın kesin bozma kararı vermesi durumunda, temyize konu kararı veren mahkemenin, Danıştay'ın bozma kararı doğrultusunda yeni bir karar vermesi gerekir. Bir başka ifadeyle kesin bozma hâlinde Danıştay, hukuka uygun olanın bozma kararı doğrultusunda verilecek karar olduğunu belirtmektedir. Diğer bozma kararı ise uygulamada "araştır bozması" olarak anılır. Bu bozma kararında Danıştay, hukuka aykırılığı kesin bir şekilde tespit etmez. Burada kararın bozulmasının sebebi, eksik inceleme yapılarak uyuşmazlığın sonlandırılmasıdır. Bu hâlde karar kendisine gönderilen mahkeme, bozma kararı doğrultusunda gerekli araştırmayı yaparak yeniden karar verir.

Söz gelimi maden sahasına işletme izni verilmesi için yapılan başvurunun reddine karşı açılan davada Danıştay, "*davalı idarenin iddiaları dikkate alınmaksızın, mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmaksızın eksik inceleme sonucunda verilen dava konusu işlemin iptali yönündeki İdare Mahkemesi kararına yönelik istinaf isteminin reddine ilişkin temyize konu Bölge İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.*" gerekçesiyle bozma kararı vermiştir. Bkz. Danıştay 8. Dairesi, E. 2023/2395, K. 2026/1504, T. 11/03/2026. (UYAP)

Bozma kararı doğrultusunda verilen yeni kararın temyizi mümkündür. Bu kararın temyiz incelemesi bozma kararını veren merci tarafından yapılır. Bununla birlikte inceleme, ancak bozma kararına uygunluk ile sınırlıdır. Usuli kazanılmış hak olarak bilinen bu ilke önceden yalnızca Danıştay içtihatları ile kabul edilmekteydi. Bozmaya uyma hâlinde daha önce Danıştay incelemesinden geçen kararda sorun görülmeyle atlanan hususların ikinci kez temyiz incelemesinde bozma sebebi teşkil etmesinin yargılamada istikrar ve yargıya olan güven açısından sakıncalı olduğu düşüncesiyle²⁷² 2014 yılında İYUK'un 50. maddesinin dördüncü fıkrasında, “*Danıştayın bozma kararına uyulduğu takdirde, bu kararın temyiz incelemesi, bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılır.*” düzenlemesine yer verilerek söz konusu ilkenin uygulanması için kanuni zemin oluşturulmuştur²⁷³.

Danıştay'ın bozma kararı üzerine temyize konu kararı veren idari yargı yeri bu karara uymayarak ilk kararında ısrar edebilir. İsrar kararından bahsedebilmek için mahkemenin kararlarındaki gerekçelerin aynı olması gerekir²⁷⁴. Çünkü gerekçenin farklı olması hâlinde, ilk karar ile tamamen aynı nitelikte bir karar söz konusu olmaz. Bozma kararına ısrar etme yetkisi yalnızca bölge idare mahkemelerine tanınmış olup Danıştay dairelerinin, idari veya vergi dava daireleri kurullarının bozma kararlarına ısrar etme yetkisi bulunmamaktadır²⁷⁵. Dolayısıyla Danıştay dairelerinin kararlarının bozulması hâlinde dairelerin kurul kararına uyararak bu doğrultuda karar verilmesi gerekir²⁷⁶.

Bölge idare mahkemesinin ısrar kararına karşı temyiz başvurusunda bulunulması hâlinde bu inceleme idari veya vergi dava daireleri kurulu tarafından yapılır. İYUK'un 50. maddesinin beşinci fıkrasında, “*Bölge idare mahkemesi, bozmaya uymayarak kararında ısrar ederse, ısrar kararının temyizi hâlinde, talep, konusuna göre Danıştay İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulunca incelenir ve karara bağlanır...*” ifadesine yer verilerek ilgili kurulun ısrar kararlarının temyiz incelemesinde yetkili olduğu belirtilmiştir. İlgili kurul tarafından bölge idare mahkemesinin ısrar kararı onandığında

²⁷² GÜNDAY, s. 583.

²⁷³ Ali Can TURGUT, *İdari Yargıda Temyiz*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 120.

²⁷⁴ Ibid., s. 121.

²⁷⁵ İYUK'un 49. maddesinin dördüncü fıkrasında “*Danıştayın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davaların temyizen incelenmesinde bu madde ile ısrar hariç 50nci madde hükümleri kıyasen uygulanır.*” hükmüne yer verilerek ısrarın mümkün olmadığı vurgulanmıştır. Bkz. ÇAĞLAYAN, *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları (Fransa-Türkiye:Mukayeseli Bir Deneme)*, s. 355.

²⁷⁶ Bölge idare mahkemesi üyelerine tanınan ısrar yetkisinin Danıştay üyelerine tanınmaması öğretide eleştirilmektedir. Bu konuda kanuni düzenleme yapılarak Danıştay dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdikleri kararların temyiz incelemesini yapmak üzere “temyiz kurulu” adı altında yeni bir kurul oluşturulması, bu kurulun bozma kararına karşı ilgili dairenin ısrar kararı verebilme yetkisinin olması ve ısrar kararının temyiz incelemesinin idari veya vergi dava daireleri kurulları tarafından yapılması önerilmektedir. Bkz. GÜNDAY, s. 583.

karar kesinleşir. Ancak bölge idare mahkemesinin esasa ilişkin verdiği karar, usul kurallarına ilişkin bir eksiklik nedeniyle bozulur ve mahkeme ısrar ederse, bu ısrar kararın onanması hâlinde uyuşmazlığın esasına ilişkin inceleme yapılmamış olacaktır. Bu hâlde ilgili kurul tarafından onama kararı ile birlikte dosyanın esas yönünden temyiz incelemesi yapılmak üzere ilgili dava dairesine gönderilmesi gerekmektedir²⁷⁷.

Bununla birlikte ısrar kararı bozulursa bölge idare mahkemesinin bu bozma kararına uyması zorunludur. Bir başka ifadeyle, Danıştay dava dairesinin bozma kararına uymayarak kararında ısrar eden bölge idare mahkemesi, kurulun bozma kararı vermesi hâlinde bu bozma kararı doğrultusunda karar vermek mecburiyetindedir. İYUK'un 50. maddesinin beşinci fıkrasında, “...*Danıştay İdari ve Vergi Dava Daireleri Kurulları kararlarına uyulması zorunludur.*” ifadesine yer verilerek bu husus belirtilmiştir.

2- Temyiz Başvurusunun Reddi Kararları

Temyiz incelemesi sonunda temyiz sebeplerinden birinin bulunmadığı anlaşılırsa başvuru reddedilerek temyize konu karar onanır. Bu hâlde ilk derece mahkemesi kararı kesinleşir. Bununla birlikte karar hukuka uygun olmakla birlikte gerekçesi yanlış veya eksikse temyiz başvurusunun reddine karar verilir ve karar düzeltilerek onanır. Kanun koyucu, İYUK'un 49. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, “*Kararın sonucu hukuka uygun olmakla birlikte gösterilen gerekçeyi doğru bulmaz veya eksik bulursa, kararı, gerekçesini değiştirerek onar.*” ifadesine yer vermiştir. Bu bağlamda, temyiz incelemesi sırasında kararın gerekçesinin hatalı bulunması durumunda dosyanın bölge idare mahkemesine gönderilmesine gerek olmayıp Danıştay kendisi gerekçe değiştirerek karar verebilir. Böylece usul ekonomisi ilkesine hizmet edilerek uyuşmazlığın daha kısa sürede nihayete ermesi sağlanmaktadır. Uygulamada Danıştay'ın bu yetkisini kullanarak verdiği kararlar “*gerekçeli onama*” olarak zikredilmektedir²⁷⁸.

Bunun yanında, kararda maddi hatalar ile düzeltilmesi mümkün yanlışlıkların bulunması durumunda bu hata ve yanlışlıklar Danıştay tarafından düzeltilir. İYUK'un 49. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan, “*Kararda yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmayan maddi hatalar ile düzeltilmesi mümkün eksiklik veya yanlışlıklar varsa kararı düzelterek onar.*” cümlesiyle Danıştay'ın söz konusu yetkisi düzenlenmiştir. Bu hâlde kararın bozulmasına gerek bulunmamaktadır. Danıştay'ın bu

²⁷⁷ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, E. 2003/362, K. 2004/49, T. 07/05/2004. Bkz. Ibid., s. 585.

²⁷⁸ BOZ / BÖLÜKBAŞI / TETİK / NACAK, s. 277.

kararı uygulamada “*düzelterek onama*” olarak ifade edilmektedir²⁷⁹. Bu yetki ile hesap ve yazım hataları gibi nedenlerle kararın bozulmasının önüne geçilmektedir²⁸⁰.

Temyiz başvurusunun reddi ile kararın onanması üzerine kesinleşen kararın tebligata çıkarılması gerekir. İYUK’un 50. maddesinin birinci fıkrasında bu husus düzenlenerek, “... *Danıştay ilgili dairesinin onamaya ilişkin kararları, dosyayla birlikte kararı veren ilk derece mahkemesine, kararın bir örneği de bölge idare mahkemesine gönderilir. Bu kararlar, dosyanın geldiği tarihten itibaren yedi gün içinde taraflara tebliğe çıkarılır.*” ifadesine yer verilmiştir. Bu madde uyarınca karar, dosya ile birlikte tebligata çıkarılmak üzere ilk derece mahkemesine gönderilir. Aynı zamanda kesinleşen kararın örneğinin bölge idare mahkemesine gönderilmesi gerekmektedir.

E- Diğer Kararlar

Kanun koyucu, yukarıda zikredilen ilk inceleme sonunda verilen kararlar, esasa ilişkin kararlar ve kanun yolu aşamalarında verilen kararlar dışında diğer birtakım kararları düzenlemiştir. Bu kararlar yargılama devam ederken davanın çözümü için gerekli bilgi ve belgelerin temini amacıyla verilebileceği gibi dosyanın tekemmül ederek karar verilebilir aşamaya gelmesini sağlamak amacıyla da verilebilir. Bunun yanında dava devam ederken davacıdan kaynaklanan sebeplerle uyuşmazlığın esasına ilişkin olmayan bazı kararlar verilebilir. Bu başlık altında kanunda özel sebeplerin bulunması hâlinde verilen söz konusu kararlar incelenecektir.

1- Yürütmenin Durdurulmasına İlişkin Kararlar

İYUK’un 27. maddesinin birinci fıkrasında, “*Danıştay’da veya idari mahkemelerde dava açılması dava edilen idari işlemin yürütülmesini durdurmaz.*” ifadesi bulunmaktadır. Bu bağlamda kural olarak²⁸¹ dava açılması, işlemi uygulamaya devam etmeye engel değildir. İdari işlemlerin hukuka uygunluk karinesinden yararlanması nedeniyle böyle bir irade ortaya konulmuş, yürütmenin durdurulması kararı sıkı şartlara tabi tutulmuştur. Bunun sebebi yürütmenin durdurulması kararı ile davacının uyuşmazlık hakkında nihai karar verilmesini beklemeden iptal kararı verilmiş gibi sonuç elde etme

²⁷⁹ Ibid., s. 269.

²⁸⁰ BİLGİN, s. 675.

²⁸¹ Bazı durumlarda dava açılmakla birlikte işlemin yürütülmesi durur. Örneğin İYUK’un 27. maddesinin dördüncü fıkrasında vergi mahkemelerinde, vergi uyuşmazlıklarından doğan davaların açılmasının, tarh edilen vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerin ve bunların zam ve cezalarının dava konusu edilen bölümünün tahsil işlemlerini durduracağı hüküm altına alınmıştır.

imkânına sahip olmasıdır. Yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi hâlinde işlemin uygulanması dava sonuçlanıncaya kadar engellenmiş olur²⁸².

İYUK'un 27. maddesinin ikinci fıkrasında, “*Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler.*” ifadesine yer verilmiştir²⁸³. Adı geçen madde uyarınca idari yargı yerleri tarafından bir davada yürütmenin durdurulması kararı verilebilmesi için, açık hukuka aykırılık ve telafisi güç veya imkânsız zarar şartlarının birlikte bulunması gerekir.

Yürütmenin durdurulması kararı verilmesi için açık hukuka aykırılık şartının aranması öğretide eleştirilmektedir. Her şeyden önce idari işlemin açık bir şekilde hukuka aykırı olduğunun tespiti esasa ilişkin inceleme yapmadan mümkün değildir. Esas hakkında inceleme yapılması ise dosya tekemmül edip karar verilebilir aşamaya geldikten sonra mümkün olmaktadır. Dolayısıyla kanun koyucu yürütmenin durdurulması kararı verilmesini ancak esasa ilişkin bir inceleme sonucunda anlaşılabilecek bir şarta bağlamıştır²⁸⁴. Yürütmenin durdurulması kurumunun davanın esastan karara bağlanmasını beklemeden işlemin iptali gibi sonuç almayı sağladığı dikkate alındığında söz konusu şartın yürütmenin durdurulmasının amacı ile bağdaşmadığı söylenebilir.

Bunun yanında idari işlemin iptal edilmesi için hukuka aykırılık yeterli görülürken geçici bir tedbir niteliğinde olan yürütmenin durdurulması için açık hukuka aykırılığın aranması abesle iştigaldir. Bir başka ifadeyle, hukuka aykırı bir işlem geçmişe etkili olarak iptal edilebilirken bu hukuka aykırılığın “açık” olmaması hâlinde yürütmenin durdurulması kararı verilememesi gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle söz konusu şartın yürütmenin durdurulması kurumunun mantığı ve yasama tekniği açısından sorun teşkil ettiği ifade edilmektedir²⁸⁵.

²⁸² Fatih TORUN, *İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 93.

²⁸³ Davanın her aşamasında yürütmenin durdurulması talebinde bulunulabilir. Bu bağlamda istinaf ve temyiz aşamalarında da yürütmenin durdurulması talebinde bulunmak mümkündür. Söz konusu talepler de yürütmenin durdurulması için aranan genel şartlara tabidir. Bununla birlikte kanun yolları aşamasında bir karar verilmiş olduğundan işlemin kararın yürütülmesinin durdurulması istenir.

²⁸⁴ Celal ERKUT “İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu”, *İdarenin Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü Sempozyumu (11-12 Mayıs 2001)*, Danıştay Yayınları, Ankara, 2003, s. 88.

²⁸⁵ TORUN, *İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması*, s. 174.

Uygulamada açık hukuka aykırılık şartı doğrudan hukuka aykırılık olarak yorumlanmakta ve bu doğrultuda karar verilmektedir²⁸⁶. İdari yargı yerleri yürütmenin durdurulması talepli bir dosya önlerine geldiğinde sanki esas hakkında karar veriyormuş gibi bir inceleme yapmaktadır. Bir başka ifadeyle, uygulamada esas hakkında iptal kararı verilmesini gerektiren bir sebep olmadıkça yürütmenin durdurulması talebi kabul edilmemektedir. Bu bağlamda yürütmenin durdurulması hakkında karar verilirken esas incelemesi yapılmıyormuş gibi hareket edilerek hukuka aykırılığın mevcut olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmaktadır²⁸⁷. Nitekim uygulamada yürütmenin durdurulması talebinin kabulüne karar verilen dosyaların esas incelemesi sonucunda iptal kararı verilmektedir²⁸⁸.

Yürütmenin durdurulması kapsamında aranan diğer şart telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasıdır. Telafisi güç veya imkânsız zarar ifadesi ile işlemin dava sonuçlanıncaya kadar uygulamasının devam etmesi hâlinde, iptal kararı verilmesi üzerine işlemin tesis edilmesinden önceki duruma dönmenin imkânsız veya zor olması anlaşılmalıdır. Bu bağlamda uyuşmazlık hakkında iptal kararının uygulanmasını engelleyen, bir başka ifadeyle idari işlem hiç tesis edilmemiş gibi bir sonuç ortaya çıkmasını önleyen her durum telafisi güç veya imkânsız zarar kapsamında değerlendirilebilir²⁸⁹. İdari yargı yerleri yürütmenin durdurulması hakkında karar verirken bu şartın mevcut olup olmadığını davacı açısından inceler ve somut olayın özelliğine göre söz konusu şartın varlığı hakkında bir kanaate varır.

Bahsedilen şartların olayda bulunduğu kanaatine varılırsa yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne karar verilir. Kararda bahsedilen şartların mevcudiyeti ortaya konmaktadır. Bu bağlamda yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne ilişkin kararlar uygulamada esasa ilişkin karar gibi yazılmaktadır. Nitekim uygulamada yürütmenin durdurulmasının kabulüne karar verilen bir dosyada esasa ilişkin inceleme sonunda iptal kararı verilmesi üzerine esas hakkındaki karar, yürütmenin durdurulması kararı ile büyük ölçüde aynı şekilde kaleme alınmaktadır²⁹⁰.

²⁸⁶ Nitekim işlemin hukuka aykırı olduğu tespit edilmekle birlikte bu aykırılığın açık olmadığından bahisle yürütmenin durdurulması isteminin reddedildiği bir örnek tespit edilmemiştir. Bkz. M. Ayhan TEKİNSOY, *İdari Yargılama Hukukunda Yürütmenin Durdurulması*, 1. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2013, s. 167.

²⁸⁷ TORUN, *İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması*, s. 179.

²⁸⁸ Bu konuda bir veri bulunmamakla birlikte yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne karar verilen dosyalarda esas incelemesi sonucunda davanın reddine karar verildiği tespit edilmemiştir.

²⁸⁹ TEKİNSOY, s. 171.

²⁹⁰ Zehreddin ASLAN, *İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 85.

Söz konusu şartların somut olayda birlikte bulunmadığı durumlarda ise yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verilmektedir²⁹¹. Bununla birlikte yürütmenin durdurulmasının reddine ilişkin kararlar uygulamada şablon olarak yazılmakta ve kanunda aranan şartların bulunmaması nedeniyle istemin reddine karar verildiği belirtilerek yetinilmektedir. İdari yargı uygulayıcıları tarafından söz konusu durum yürütmenin durdurulması isteminin kabulünün istisna, reddinin ise kural olduğu şeklinde açıklanmaktadır. Oysa Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında, “*Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.*” hükmüne yer verildiği dikkate alındığında mevcut uygulamanın gerekçeli karar hakkının ihlali anlamına geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır²⁹².

Yürütmenin durdurulması hakkında karar verilmeden önce kural olarak idarenin savunmasının alınması gerekir. Bununla birlikte kanun koyucu bazı durumlarda savunma alınmaksızın yürütmenin durdurulması hakkında karar verilmesine müsaade etmektedir. Söz gelimi, İYUK'un 27. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan, “*Dava dilekçesi ve eklerinden yürütmenin durdurulması isteminin yerinde olmadığı anlaşılırsa, davalı idarenin savunması alınmaksızın istem reddedilebilir.*” hükmü uyarınca savunma alınmadan talep reddedilebilir. Bununla birlikte kanun koyucu böyle bir imkân vermesine rağmen uygulamada mezkûr madde uygulanarak savunma alınmadan yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verildiği tespit edilmemiştir.

Savunma alınmadan yürütmenin durdurulması hakkında karar verilebilecek diğer durum uygulanmakla etkisi tükenecek işlemlerdir. İYUK'un 27. maddesinin ikinci fıkrasında, “*...Uygulanmakla etkisi tükenecek olan idari işlemlerin yürütülmesi, savunma alındıktan sonra yeniden karar verilmek üzere, idarenin savunması alınmaksızın da durdurulabilir...*” ifadesine yer verilmiştir. Bu hüküm uyarınca uygulanmakla etkisi tükenecek nitelikte kabul edilen yıkım gibi idari işlemlerin yürütülmesinin, daha sonra savunma alınmak üzere durdurulabileceği belirtilmiştir²⁹³. Nitekim kanunda geçen telafisi imkânsız zarar ifadesi karşılığını uygulanmakla etkisi tükenecek işlemlerde bulmaktadır. Uygulamada bu niteliği haiz davalarda savunma gelinceye kadar yürütmenin durdurulması istemi kabul edilmekte, bu kararlar “savunmaya kadar kabul” şeklinde zikredilmektedir²⁹⁴.

²⁹¹ Söz gelimi idari işlemde kaynaklanan tam yargı davalarında telafisi güç veya imkânsız zarar bulunmadığı gerekçesiyle yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verilmektedir.

²⁹² Zehra KARAKUŞ IŞIK, “Yürütmenin Durdurulması Kararlarında Gerekçe Sorunu”, *HBV- HFD*, C. 26, S. 1, 2022, s. 556.

²⁹³ Nazım Taha KOÇAK, *Dilekçe Örnekleriyle Uygulamada Yürütmenin Durdurulması*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 67.

²⁹⁴ ASLAN, *İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması*, s. 86.

Söz gelimi davacı tarafından adına kayıtlı aracın 30 gün süreyle trafikten men edilmesine ilişkin tutanağın iptali istemiyle açılan davada mahkeme, “*dava konusu işlemin davacıya ait aracın belirli bir süreyle aracın trafiğe çıkmasının yasaklanmasına ilişkin olduğu dikkate alındığında işlemin uygulanmakla etkisi tükenecek nitelikte olması ve uygulanması halinde telafisi güç zararlar doğurabilecek nitelikte bulunması nedeniyle; davalı idarenin birinci savunması alındıktan ve ara kararı gereği yerine getirildikten ya da savunma ve ara kararına cevap verme süreleri geçtikten sonra yeni bir karar verinceye kadar teminat aranmaksızın yürütmesinin durdurulmasına*” karar vermiştir²⁹⁵.

İYUK’un 27. maddesinin altıncı fıkrasında, “*Yürütmenin durdurulması kararları teminat karşılığında verilir; ancak, durumun gereklerine göre teminat aranmayabilir...*” ifadesi bulunmaktadır. Kanun lafzından kural olarak teminat karşılığı yürütmenin durdurulması kararı verilebileceği anlaşılmaya rağmen uygulamada nadiren teminat aranmaktadır. Bunun sebebi, yürütmenin durdurulması kararının hak ve menfaatlerin etkili bir şekilde korunmasına yönelik olması ve teminat şartının hak arama özgürlüğünü zedeleyici bir etki doğurma ihtimalidir. Dolayısıyla uygulamada kural olarak teminat aranmadan, istisnai bazı durumlarda ise teminat karşılığı yürütmenin durdurulması kararı verildiği söylenebilir²⁹⁶.

2- Ara Kararlar

İdari yargıya hâkim olan ilkelerden biri resen araştırmadır. Resen araştırma ilkesi, bir davada hakikatin ortaya çıkması için vakıa ve delillerin bizzat mahkeme tarafından toplanması anlamına gelir. Mahkeme sunulan bilgi ve belgeler ile bağlı değildir. İdari yargıda kamu yararı amacını dikkate alan kanun koyucu resen araştırma ilkesini benimseyerek davanın çözümü için her türlü araştırmanın mahkemece yapılacağını kabul etmiştir²⁹⁷. Nitekim İYUK’un 20. maddesinin birinci fıkrasında, “*Danıştay, bölge idare mahkemeleri ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her türlü incelemeyi kendiliğinden yapar...*” ifadesine yer verilmiştir.

İdari yargı yerleri bunu yaparken taraflara veya diğer yerlere başvurabilir. Çünkü, çoğu zaman mahkemenin kendiliğinden uyuşmazlık hakkında karar verebilmesi için gerekli evraklara ulaşması mümkün olmamaktadır²⁹⁸. Bu durumu dikkate alan kanun koyucu İYUK’un yukarıda adı geçen fıkrasında, “*...Mahkemeler belirlenen süre içinde*

²⁹⁵ Aksaray İdare Mahkemesi, E.2026/139, T. 26/02/2026. (UYAP)

²⁹⁶ KOÇAK, s. 138.

²⁹⁷ TÜRKOĞLU ÜSTÜN, s. 97.

²⁹⁸ TOKGÖZ, s. 171.

lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler.” hükmüne yer vermiştir. İdari yargı yerlerine verilen bu yetki ara karar yoluyla kullanılmaktadır²⁹⁹.

Davanın çözümü için taraflara veya diğer yerlere yapılan ara kararda mahkemenin gerekli bilgi ve belgelerin gönderilmesi için bir süre tayin etmesi gerekir. Tarafların veya diğer yerlerin bu süre içinde ilgili bilgi ve belgeleri mahkemeye göndermemesi hâlinde çeşitli sonuçlar doğmaktadır. Nitekim İYUK’un 20. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan *“Taraflardan biri ara kararının icaplarını yerine getirmediği takdirde, bu durumun verilecek karar üzerindeki etkisi mahkemece önceden takdir edilir ve ara kararında bu husus ayrıca belirtilir.”* cümlesi ile bu husus vurgulanmıştır.

Mezkûr hükümden anlaşılağı üzere ara kararın gereklerinin yerine getirilmemesine bağlanacak sonuç hususunda mahkemeye takdir yetkisi tanınmıştır. İdari yargı uygulamasında mahkemece taraflardan ara karar yoluyla uyuşmazlığın çözümü için gerekli belgelerin istenmesi ve ara kararda verilen süre içinde istenen belgelerin mahkemeye gönderilmemesi hâlinde mevcut bilgi ve belgelere göre karar verileceğı belirtilmektedir. Bu bağlamda mahkemelere tanınan takdir yetkisinin, “dosyada yer alan bilgi ve belgelere göre karar verilmesi” yönünde kullanıldığı söylenebilir.

Mahkemenin taraflar dışında diğer yerlerden bilgi ve belge istemesi de mümkündür. Bu bağlamda uyuşmazlığın çözümü için gerekli belgelerin davalı idare dışında başka bir idarede bulunması nedeniyle diğer yerlere ara karar yapılan davalarla karşılaşmaktadır. Bu durumda da yukarıda bahsedilen hüküm çerçevesinde ara karar ile gerekli bilgi ve belgeler istenebilir. Bununla birlikte davanın tarafları dışında diğer yerlere yönelik kurulan ara kararda, kararın yerine getirilmemesinin verilecek karar üzerindeki etkisi konusunda farklı bir yaklaşım benimsenmektedir. Bu hâlde ara kararda, kararın yerine getirilmemesi durumunda savcılığa suç duyurusunda bulunulacağı belirtilir. Çünkü dosyadaki bilgi ve belgelere göre karar verilmesi, davanın tarafı olmayan kişi ve kurumların menfaatini etkileyen bir husus değildir. Bu durumu dikkate alan idari yargı

²⁹⁹ İdari yargıda ara karar yalnızca resen araştırma ilkesi kapsamında bilgi ve belgelerin toplanması ile sınırlı değildir. Mahkemece uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması için yargılama süresince verilen nihai karar dışındaki tüm kararlar ara karar niteliğindedir. Ara kararlar yargılamayı sona erdirmeyen ancak davanın incelenmesini kolaylaştıran kararlardır. Bu bağlamda hasım düzeltme veya adli yardım isteminin kabulü gibi kararlar da ara karar niteliğindedir.

uygulayıcıları, ara kararın yerine getirilmesini sağlamak için kararda suç duyurusunda bulunulacağını belirtmektedirler³⁰⁰.

Kanun koyucu, ara kararın yerine getirilmesi için verilecek süre konusunda bir belirleme yapmamış, mahkemeye takdir yetkisi tanımıştır. Bu bağlamda idari yargı yerleri istenen bilgi ve belgelerin kapsamına göre bir süre tayin eder. Bunun yanında belirtilmesi gereken bir diğer husus, ara kararların kural olarak heyetle alınması gerekliliğidir. Ancak kanun koyucu yargılamanın daha hızlı sonuçlanması için İYUK'un 20. maddesinin altıncı fıkrasında düzenleme yaparak, *“Bölge idare mahkemelerindeki istinaf kanun yolu incelemeleri ile idare ve vergi mahkemelerinde heyet halinde görülen davalarda, birinci fıkrada belirtilen bilgi ve belgelerin istenmesine ve ek süre verilmesine ilişkin ara kararları daire başkanı, mahkeme başkanı veya dosyanın havale edildiği üye tarafından da verilebilir.”* hükmüne yer vermiştir. Dolayısıyla bilgi, belge istenmesi ile verilen sürenin uzatılmasına ilişkin ara kararların, dosyanın heyet hâlinde karara bağlanması gerekli olsa bile tek hâkim tarafından verilmesi mümkündür.

3- Dosyanın İşlemden Kaldırılması Kararları

Davanın devamı sırasında davacıdan kaynaklanan birtakım sebeplerle yargılamanın sekteye uğraması söz konusu olabilir. Bu bağlamda kanun koyucu, yapılması gereken bazı işlemlerin yapılmaması olarak nitelendirilebilecek spesifik durumlarda dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verileceğini belirtmiştir. Anılan karar ara karar niteliğinde olup mahkemenin davadan elini çekmesi sonucunu doğurmaz. Adı geçen karar ile mahkeme bir nevi geçici bir süreyle dava dosyasını askıya alır³⁰¹. Bir başka ifadeyle, dosyanın işlemden kaldırılması kararı ile mahkeme davayı nihai olarak karara bağlamamakta, davanın çözümünü Kanun ile belirlenmiş olan bir sürenin geçmesine kadar ertelemektedir.

İYUK'un dosyanın işlemden kaldırılmasını öngördüğü durumlardan ilki dava devam ederken posta ücretinde azalma olmasıdır. İdari yargıda dava açmadan önce tebligat masraflarının karşılanması için bir miktar posta gideri yatırılması gerekir. Her ne kadar dava açılırken yatırılması gereken posta gideri Adalet Bakanlığı tarafından

³⁰⁰ Mahkeme kararlarının yerine getirilmemesi Türk Ceza Kanunu kapsamında görevi kötüye kullanma suçu teşkil eder. Bununla birlikte Yargıtay ara kararı ilam olarak kabul etmemekte ve ara kararın yerine getirilmemesi durumunda suç oluşmayacağını belirtmektedir.

³⁰¹ ULUSOY, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 192.

belirlense de³⁰² uygulamada idari yargı yerleri yatırılan tutarın yeterli olduğu kanaatine varırsa eksik miktarı tamamlamayarak davayı incelemeye devam etmekte ve tebligatları gerçekleştirmektedir. Bir başka ifadeyle, davanın çözümü için yeterli tutarda posta gideri bulunması hâlinde mahkemeler posta giderinin eksik yatırılmasını göz ardı ederek uyuşmazlığın nihayete ermesi için gerekli işlemleri yapmaktadır. Bununla birlikte davanın devamı sırasında yatırılan posta gideri tebliğ işlemlerine yetmeyecek şekilde azalabilmektedir³⁰³.

Konu ile ilgili İYUK'un 6. maddesinin beşinci fıkrasında, *“Dava açıldıktan sonra posta ücretinde tebliğ işlemlerinin yapılmasını engelleyecek şekilde azalma olması halinde, otuz gün içinde posta ücretinin tamamlanması daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hakimi, mahkeme başkanı veya hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Tebligata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Posta ücreti süresi içinde tamamlanmazsa dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilir...”* düzenlemesine yer verilmiştir. Bu maddeye göre posta giderinde tebligatın yapılmasını engelleyecek ölçüde bir azalma olması durumunda iki kere davacıya söz konusu eksikliği tamamlaması için otuzar günlük süre verilir. İki kez yapılan bildirimle rağmen eksikliğin tamamlanmaması durumunda ise dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilir.

İYUK hükümleri çerçevesinde dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verileceği belirtilen diğer durum ölüm veya herhangi bir sebeple tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik olmasıdır. Adı geçen Kanun'un 26. maddesinin birinci fıkrasında, *“Dava esnasında ölüm veya herhangi bir sebeple tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik olursa, davayı takip hakkı kendisine geçen başvurusuna kadar; gerçek kişilerden olan tarafın ölümü halinde, idarenin mirasçılar aleyhine takibi yenilemesine kadar dosyanın işlemden kaldırılmasına ilgili mahkemece karar verilir.”* ifadesine yer verilmiştir. Dava açıldıktan sonra davacının ölümü, medeni hakları kullanma ehliyetine ilişkin kısıtlamalar, dava konusu malın el değiştirmesi gibi sebeplerle tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik olabilir³⁰⁴. Bu durumlarda anılan hüküm uyarınca ilgililerin davanın devam etmesine ilişkin bir irade ortaya koyması gerekir.

³⁰² Davacı tarafından yatırılması gereken posta gideri yürütmenin durdurulması ve duruşma talebi bulunup bulunmamasına göre değişiklik gösterir. Dava açılırken yatırılması gereken miktar her yıl Adalet Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.

³⁰³ Yunus ERASLAN, *Türk İdari Yargı Sisteminde Dosyanın İşlemten Kaldırılması*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 25.

³⁰⁴ CANDAN, s. 943.

Dava devam ederken gerçek kişi davacının ölümü hâlinde, davayı takip hakkı kendisine geçenlerin başvurusuna kadar dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. Bu ihtimalde davayı takip hakkı davacının mirasçılara geçer. Bu noktada, davayı takip hakkının davacının mirasçılara geçebilmesi için davanın mirasçılara geçebilecek nitelikte olması gerektiği vurgulanmalıdır. Tam yargı davalarında tazminat istemi söz konusu olup bu davalarda davayı takip hakkının mirasçılara geçeceği hususunda şüphe bulunmamaktadır³⁰⁵.

İptal davalarında ise menfaat ihlali şartı arandığından yalnızca ölen kişiyi ilgilendiren davalar söz konusu olabilecektir. Bu durumda davanın mirasçılar tarafından takibi mümkün olmaz³⁰⁶. Dolayısıyla iptal davalarında davanın ölen kişiler tarafından takip edilebilmesi için, davayı takip hakkının mirasçılara geçebileceği bir uyuşmazlık bulunması gerekir. Dava konusu işlemin iptali hâlinde terekeye geçebilecek haklar olacak veya dava konusu işlem terekeye intikal edebilecek borçlardan ise davayı takip hakkının mirasçılara geçeceği kabul edilir³⁰⁷.

Vergi borçlarının tahsili amacıyla kanuni temsilci sıfatıyla düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle açılan davada, davacının vefat ettiğinin tespit edilmesi üzerine bölge idare mahkemesi, “...gerçek kişi olan taraf öldüğünden, davalı idarenin; veraset ilamına göre mirası reddetmemiş mirasçıları tespit ederek, istinaf başvurusunu yenilemesine kadar dosyanın işlemde kaldırılması gerekmektedir.” ifadesine yer vererek dosyanın işlemde kaldırılmasına karar vermiştir³⁰⁸.

Davacının ölümünün yanı sıra dava devam ederken kısmen veya tamamen fiil ehliyetini kaybetmesi mümkündür. Bu durumda davacının kişiliğinde bir değişiklik olacağı için davayı takip etme hakkı kanuni temsilciye geçer³⁰⁹ ve kanuni temsilcinin başvurusuna kadar dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. Davacının tüzel kişi olması ihtimalinde de dosyanın işlemde kaldırılması mümkündür. Tüzel kişilerin kapatılma gibi nedenlerle sona ermesi hâlinde taraf ve dava ehliyeti sona erer.

İdari yargıda özellikle vergi uyuşmazlıklarında tüzel kişi olan davacı şirketlerle karşılaşmaktadır. Şirketler tarafından açılan bu davalarda, davanın devamı sırasında şirketin ticaret sicilinden terkin edilmesi söz konusu olabilmektedir. Nitekim konu ile

³⁰⁵ AKYILMAZ / SEZGİNER / KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 673.

³⁰⁶ Bu durum aşağıda dilekçenin iptali kararı başlığı altında ele alınacaktır.

³⁰⁷ GÜNDAY, s. 422.

³⁰⁸ Ankara BİM 3. Vergi Dava Dairesi, E. 2025/983, K. 2026/600, T. 04/03/2026. (UYAP)

³⁰⁹ ERASLAN, “Türk İdari Yargı Sisteminde Dosyanın İşlemde Kaldırılması”, s. 54.

ilgili bir uyuşmazlıkta Danıştay, “*davanın devamı sırasında ticaret sicilinden kaydın silinmesiyle tüzel kişiliğin sona erdiğini ve taraf olma ehliyeti ile yargı mercileri önünde temsil olanağının bulunmadığını*” belirterek şirketin ilgililer tarafından ihyası sağlanarak yeniden işleme konulması isteninceye kadar dosyanın işlemde kaldırılması gerektiğini belirtmiştir³¹⁰.

Kanun koyucu, davacının kişiliğinin yanında niteliğinin de değişmesi durumunda dosyanın işlemde kaldırılacağını belirtmiştir. Bu bağlamda davacının davayı açtıktan sonra dava ile ilişkisinin kalmaması söz konusu olabilir. Bu durumda davayı takip etme hakkı kendisine geçen kişinin başvurusuna kadar dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. Söz gelimi, davacının davaya konu yaptığı taşınmazı başkasına satması sonucunda dava konusu işlemle ilgisi kalmayabilir. Bu durumda davayı takip etme hakkı yeni malike geçeceğinden yeni malikin başvurusuna kadar dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir.

İYUK’un 26. maddesinin birinci fıkrasında işlemde kaldırma kararı verilen dosya için, “*dört ay içinde yenileme dilekçesi verilmemiş ise varsa yürütmenin durdurulması kararının kendiliğinden hükümsüz kalacağı*” ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu süre içinde yenilenmeyen davalarda, yürütmenin durdurulmasının kabulüne ilişkin bir karar verilmişse söz konusu karar geçerliliğini yitirecektir. Kanunda yenileme dilekçesi verilmediği takdirde yürütmenin durdurulması kararının kendiliğinden hükümsüz olacağı belirtilmekle birlikte davanın akıbetinin ne olacağı konusunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bir başka ifadeyle, dosyanın işlemde kaldırılması üzerine süresinde yenileme dilekçesi verilmezse uyuşmazlığın nasıl nihayete erdirileceği hususunda bir boşluk bulunmaktadır. Kanun koyucu anılan madde kapsamında dosyanın yeniden işleme konulması için belli bir süre içinde başvuru zorunluluğu getirmemiştir. Bu durum, dosyayı yenilemekle yükümlü tarafın herhangi bir süre ile bağlı olmadan dosyanın işleme konulmasını talep edebileceği anlamına gelir³¹¹.

Dosyanın işlemde kaldırılması ara karar niteliğinde olduğundan davayı takip etme hakkı kendisine geçen kişinin başvurmaması hâlinde dosya mahkeme kayıtlarında gözükmeye devam eder. Bu durum ilgili dosyanın bir nevi sonsuza kadar açık gözükmemesine sebep olmaktadır. Bu durumu dikkate alan idari yargı yerleri, dosyanın

³¹⁰ Danıştay 9. Dairesi, E. 2022/157, K. 2022/6172, T. 05/12/2022. (Lexpera)

³¹¹ ERASLAN, “Türk İdari Yargı Sisteminde Dosyanın İşlemde Kaldırılması”, s. 233.

işlemden kaldırılması kararı ara karar niteliğinde olmasına rağmen karar numarası olarak dosyanın mahkeme kayıtlarında gözükmemesinin önüne geçmektedir³¹².

Dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verileceği belirtilen son durum İYUK'un 26. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen davacının gösterdiği adrese tebligat yapılamamasıdır. İlgili maddede, *“Davacının gösterdiği adrese tebligat yapılamaması halinde, yeni adresin bildirilmesine kadar dava dosyası işlemden kaldırılır ve varsa yürütmenin durdurulması kararı kendiliğinden hükümsüz kalır.”* ifadesine yer verilmiştir.

Bu konu ile ilgili Tebligat Kanunu'nda³¹³ benzer bir hüküm bulunmaktadır. Mezkûr Kanun'un 35. maddesinin birinci fıkrasında, *“Kendisine veya adresine kanunun gösterdiği usullere göre tebliğ yapılmış olan kimse, adresini değiştirirse, yenisini hemen tebliği yaptırmış olan kaza merciine bildirmeye mecburdur. Bu takdirde bundan sonraki tebliğler bildirilen yeni adrese yapılır.”* hükmüne yer verilmiş, aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, *“Adresini değiştiren kimse yenisini bildirmediği ve adres kayıt sisteminde yerleşim yeri adresi de tespit edilemediği takdirde, tebliğ olunacak evrakın bir nüshası eski adrese ait binanın kapısına asılır ve asılma tarihi tebliğ tarihi sayılır.”* denilmiştir.

Davacının adresini değiştirmesi durumunda İYUK'ta yer alan düzenlemede yeni adres bildirilinceye kadar dosyanın işlemden kaldırılacağı belirtilirken Tebligat Kanunu'nda yer alan hükümde yeni adres bildirilmediği takdirde eski adrese yapılan tebligatın geçerli olacağı belirtilmiştir. Öğretide bu iki düzenlemenin aynı konuda birbirinden farklı hükümler ihtiva ettiği ileri sürülerek İYUK'ta yer alan hükmün Tebligat Kanunu'na göre özel nitelikte olduğundan bahisle yeni adresin bildirilmemesi nedeniyle tebligat yapılamaması hâlinde dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilmesi gerektiği belirtilmektedir³¹⁴.

Kanaatimizce söz konusu düzenlemelerin aynı konuya ilişkin olduğunu söylemek mümkün değildir. Tebligat Kanunu'nun 35. maddesinin uygulanabilmesi için daha önce yapılmış bir tebligat bulunmalı ve bu tebligattan sonra yapılan adres değişikliği bildirilmemelidir. İYUK'un 26. maddesinin üçüncü fıkrasında ise tebligatın

³¹² Nitekim Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından yayımlanan 2025 yılı İdari Yargı Tavsiyeler Listesinde 2577 sayılı Kanun'un 26. maddesinin birinci fıkrası gereğince verilen işlemden kaldırma kararlarında davayı takip hakkı kendisine geçen başvuru bulunmayabileceği nazara alınarak, dosya kaydının açık kalmasını önlemek bakımından, ayrıca takibin yenilenmesi hâlinde yeni bir esas numarası verilmesinin mümkün olduğu da gözetilerek, karar numarası verilmek suretiyle dosya esas kaydının kapatılmasının usul edinilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Hâkimler ve Savcılar Kurulu 12/02/2025 tarihli İdari Yargı Tavsiyeler Listesi duyurusu, s. 50.

³¹³ 7201 sayılı Tebligat Kanunu 19/02/1959 tarih ve 10139 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

³¹⁴ BİLGİN, s. 414.

yapılamaması söz konusu olup bu maddenin uygulanması için tebliğin Tebligat Kanunu uyarınca usulüne uygun olarak yapılamamış olması gerekir³¹⁵. Davacının gösterdiği adrese daha önce bir kez bile tebligat yapılmışsa dosyanın işlemden kaldırılması kararı verilmesi mümkün olmaz ve Tebligat Kanunu uygulanır³¹⁶.

Uyuşmazlıklar incelendiğinde genellikle usulüne uygun bir tebligat yapıldıktan sonra adres değişikliği yapıldığından Tebligat Kanunu'nun 35. maddesinin uygulama alanı bulduğu görülmektedir. Nitekim bir kararında Danıştay, *“davacının dava dilekçesinde göstermiş olduğu adrese daha önce bildirimde bulunulmuş olması karşısında, ilgilinin bu adresten ayrıldığı ve yeni adresini bildirmediği anlaşıldığına göre, davacının dava dilekçesinde gösterdiği ve daha önce bildirim yapılmış olan adreste 7201 sayılı Kanunun 35. maddesinde belirtilen yöntemle göre bildirim yapılması gerekirken, bu kurala uyulmaksızın yürütülen işlemler sonucunda dosyanın işlemden kaldırılması... yönündeki İdare Mahkemesi kararına yönelik istinaf başvurusunun reddine ilişkin temyize konu Bölge Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.”* ifadesine yer vererek Tebligat Kanunu'nun uygulanması gerektiğini vurgulamıştır³¹⁷.

Bununla birlikte davacıya daha önce hiçbir şekilde tebligat yapılamamışsa dosyanın işlemden kaldırılması gündeme gelir. Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta, *“Mahkememizin 18/12/2025 tarihli yürütmenin durdurulması ve adli yardım istemi hakkındaki kararlarının, dava dilekçesinde gösterilen ... adresine gönderilmek üzere tebliğe çıkarıldığı, tebligatın iade geldiği, Mahkememizin 07/01/2026 tarihli yazısı ile Aksaray İl Göç İdaresi Müdürlüğünden davacının tebliğ elverişli ikamet adresi bilgilerinin bildirilmesinin istenildiği, Aksaray İl Göç İdaresi Müdürlüğünce farklı adres bilgisinin bulunmadığının bildirildiği görülmüştür. Bu durumda; dava dilekçesinde gösterilen ve Aksaray Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünün kayıtlarında da yer alan adrese çıkarılan tebligatın iade edildiği ve davacının başkaca tebliğe yarar adresinin de bulunmadığı görüldüğünden, davacı tarafından bir yıl içinde yeni adres bildirilmek suretiyle dosyanın yeniden işleme konulması talep edilinceye kadar dosyanın işlemden*

³¹⁵ Mehmet HATİPOĞLU, “İdari Yargılama Hukukunda Davanın Açılmamış Sayılması”, *SDÜHFD*, C. 11, S. 2, 2021, s. 206.

³¹⁶ Fatih TORUN, “7201 Sayılı Tebligat Kanunu'nun 21. ve 35. Maddelerinde Yapılan Değişiklikler Karşısında 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 26/3. Maddesinin Uygulanabilirliği”, *HBV-HFD*, C. 20, S. 2, 2016, s. 669.

³¹⁷ Danıştay 5. Dairesi, E. 2020/4235, K. 2021/301, T. 16/02/2021. (Lexpera)

kaldırılması gerekmektedir.” gerekçesiyle dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilmiştir³¹⁸.

4- Davanın Açılmamış Sayılması Kararları

Davacının yargılama esnasında yerine getirmesi gereken bazı yükümlülükleri bulunur. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda yargılamanın gereksiz yere uzaması söz konusu olabilir. Davanın açılmamış sayılması kararı ile, yükümlülüklerin yerine getirilmemesi nedeniyle yargılamanın sürüncemede bırakılmasının önüne geçilmekte ve davanın usule ilişkin bir kararla nihayete ermesi sağlanmaktadır³¹⁹. Mahkemenin dosyadan elini çekmesi sonucu doğuran davanın açılmamış sayılması kararının, kanun koyucu tarafından bazı şartların mevcudiyeti hâlinde verileceği belirtilmiştir.

İYUK'ta bahsi geçen kararın verileceği hâllerden ilki harç ve posta gideri eksikliği olarak belirtilmiştir. Dava açıldığı sırada gerekli harçlar ile posta giderinin yatırılması gerekir. Aksi takdirde davanın incelenmesi mümkün olmaz. Nitekim İYUK'un 6. maddesinin birinci fıkrasında “...dilekçelerin harç ve posta ücretleri alındıktan sonra deftere derhal kayıtları yapılarak kayıt tarih ve sayısı dilekçenin üzerine yazılır. Dava bu kaydın yapıldığı tarihte açılmış sayılır.” denilmektedir. Her nasılsa harç veya posta ücreti yatırılmadan ya da eksik yatırılarak dava açılması hâline kanun koyucu tarafından davanın açılmamış sayılması yaptırımı bağlanmıştır³²⁰.

Kanun koyucu aynı maddenin dördüncü fıkrasında, “Herhangi bir sebeple harcı veya posta ücreti verilmeden veya eksik harç veya posta ücreti ile dava açılmış olması halinde, otuz gün içinde harcın ve posta ücretinin verilmesi ve tamamlanması hususu daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hakimi, mahkeme başkanı veya hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Tebligata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Harç veya posta ücreti süresi içinde verilmez veya tamamlanmazsa davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ olunur.” hükmüne yer vererek eksik harç ve posta ücreti ile dava açılması hâlinde mahkemece izlenmesi gereken usulü belirlemiştir. Bu maddeye göre harç ve posta giderinin yatırılmaması ya da eksik yatırılması hâlinde söz konusu eksikliğin otuz gün içinde tamamlaması için bildirim yapılır. Bu bildirim üzerine eksikliğin tamamlanmaması

³¹⁸ Aksaray İdare Mahkemesi, E. 2025/1809, T. 22/01/2026. (UYAP)

³¹⁹ HATİPOĞLU, s. 193.

³²⁰ IŞIKLAR, *İdari Yargılama Usulünde Davanın Açılması, Davanın Açılmamış Sayılması ve Sonuçları*, s. 379.

hâlinde bildirim aynı şekilde tekrarlanır. İki kez verilen otuz günlük sürelerle rağmen eksikler giderilmezse davanın açılmamış sayılmasına karar verilir.

İdari yargı uygulamasında eksikliğin tamamlanması için mahkeme başkanları tarafından yazı yazılarak otuzar günlük süreler verilmektedir. Harç ve posta giderinin tamamlanmasına ilişkin gönderilen yazıda harç ve posta gideri miktarı, bu giderlerin ne için alındığı ve ikinci bildirime rağmen süresinde yatırılmadığı takdirde davanın açılmamış sayılması sonucu doğacağı belirtilir. Kanun koyucu anılan kararın yalnızca davacıya tebliğ edileceğini ifade etmiş, davalı idareye tebliğ hususunda bir düzenleme yapmamıştır³²¹.

Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta, “...*gerekli harçlar ve posta ücreti avansı yatırılmadan açılan işbu davada, davacı tarafa 19/07/2025 tarihinde tebliğ edilen birinci başkanlık yazısı ile tamamlanması istenilen eksikliğin yerine getirilmemesi üzerine yazılan ve 16/09/2025 tarihinde yine davacı tarafa tebliğ edilen ikinci başkanlık yazısı üzerine de, gerekli harç ve posta ücretinin süresi içinde tamamlanmadığı görülmüştür.*” gerekçesiyle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir³²².

Davanın açılmamış sayılması kararı verilen hâllerden diğeri dava açıldıktan sonra meydana gelen posta ücretindeki eksilmelerdir. Yargılama sürecinin uzamasıyla posta giderinde artış neticesinde davanın başında yatırılan posta giderinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Bu hâlde, dava açıldığı sırada yeterli posta gideri yatırılmasına rağmen ilerleyen aşamalarda yatırılan miktarın tebliğ işlemlerine yetmeyecek şekilde azalması gündeme gelir. Kanun koyucu bu ihtimalde önce dosyanın işlemde kaldırılması kararı verileceğini³²³, bu karar üzerine verilen sürede dosyanın işleme konulması istenmediği takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verileceğini ifade etmiştir.

İki kez yapılan bildirimle rağmen eksikliğin tamamlanmaması üzerine dosyanın işlemde kaldırılması kararı verildiği varsayımında, üç aylık bir süre daha verilir. İYUK’un 6. maddesinin beşinci fıkrasında “... *Posta ücreti süresi içinde tamamlanmazsa dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. Bu kararın tebliği tarihinden başlayarak üç ay içinde, noksanı tamamlanmak suretiyle yeniden işleme konulması istenmediği takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ olunur.*”

³²¹ HATİPOĞLU, s. 198.

³²² Aksaray İdare Mahkemesi, E. 2025/1147, K. 2025/2597, T. 30/10/2025. (UYAP)

³²³ Bkz. s. 82.

hükmüne yer verilerek dosyanın işlemiden kaldırılması üzerine eksiklik tamamlanarak üç aylık süre içinde dosyanın yeniden işleme konulmasının istenebileceği belirtilmiştir.

Bu madde uyarınca kararın tebliği üzerine üç ay beklenecek, bu sürede eksiklik tamamlanarak dosyanın yeniden işleme konulması istenmediği takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verilecektir. Kanaatimizce dosyanın işlemiden kaldırılması üzerine tanınan üç aylık süre, yargılamanın gereksiz yere uzamasına sebep olmaktadır. Dosyanın işlemiden kaldırılması kararı verilmeden önce iki kere otuzar günlük süre verme zorunluluğu bulunduğu dikkate alındığında, bu karar üzerine tekrar verilen üç aylık sürenin davanın sürüncemede kalmasına yol açtığı söylenebilir. Yargılamanın makul sürede sonuçlanması için bu sürenin kısaltılmasına ilişkin düzenleme yapılması isabetli olacaktır.

Bu fıkra kapsamında verilen davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararın yalnızca davacıya tebliğ edileceği düzenlenmiştir. Ancak yargılamanın tarafları arasında dengeyi gözetten bir yaklaşım benimsendiğinde, bu tür kararların yalnızca davacıya değil, davalı idareye de bildirilmesi gerektiği açıktır. Davaya muhatap olan idarenin, hakkında açılmış bir davanın sonucundan haberdar olması, idarenin işleyişi açısından temel bir gerekliliktir. Davanın başında eksik harç ve posta gideri yatırılması hâlinde verilen davanın açılmamış sayılması kararının aksine burada, davalı idare kendisine karşı açılan bir davanın varlığından haberdar olmuştur³²⁴.

İdari yargı uygulamasında, mahkemelerin bu tür kararları hem davacıya hem de davalı idareye tebliğ ettiği görülmektedir. Bu fiili durum, yargısal sürecin sağlıklı işleyebilmesi adına yerleşmiş bir uygulamaya işaret etmektedir. Bununla birlikte yargı kararlarının tebliğine ilişkin söz konusu uygulamanın yasal dayanağının açık şekilde ortaya konulması hem uygulayıcılar hem de taraflar açısından öngörülebilirliği ve hukuki güvenliği sağlayacaktır. Bu sebeple, İYUK'un 6. maddesinin beşinci fıkrasında yapılacak bir düzenleme ile davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararın her iki tarafa da tebliğ edilmesinin zorunlu hâle getirilmesi, hukuki açıdan daha isabetli olacaktır.

İYUK'ta davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gereken son durum davacının gösterdiği adrese tebligat yapılamamasıdır. Nitekim Kanun'un 26. maddesinin üçüncü fıkrasında, *“dosyanın işlemiden kaldırıldığı tarihten başlayarak bir yıl içinde yeni adres bildirilmek suretiyle yeniden işleme konulması istenmediği takdirde, davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği”* belirtilmiştir. Bununla birlikte yukarıda

³²⁴ HATİPOĞLU, s. 201.

belirtildiği üzere³²⁵ söz konusu madde uygulanarak davanın açılmamış sayılmasına karar verilebilmesi için davacıya daha önce tebligat yapılamamış olması gerekir. Bu ihtimalin gerçekleşmesi ise oldukça zor gözükmemektedir. Çünkü haberleşme ve ulaşım alanındaki teknolojik ilerlemeler, tebligat işlemlerini doğrudan etkilemiştir. Bu doğrultuda, Tebligat Kanunu'nda yapılan değişikliklerle tebligat işlemleri büyük ölçüde kolaylaştırılmıştır. Nitekim Tebligat Kanunu hükümleri dikkate alındığında İYUK'ta yer alan hükmün uygulanabileceği tek ihtimal davacının dava dilekçesinde bildirdiği adrese daha önce mahkemece hiç tebligat yapılmamış olması ve adres kayıt sisteminde de adresinin bulunmamasıdır³²⁶.

5- Dilekçenin İptali Kararları

İdari yargıda davacının yargılama süreci devam ederken vefat etmesi hâlinde davaya mirasçılar tarafından devam edilemeyeceği, uyuşmazlığın niteliğine göre belirlenmektedir. Bu kapsamda İYUK'un 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, *“Yalnız öleni ilgilendiren davalara ait dilekçeler iptal edilir.”* düzenlemesi uyarınca, dava konusunun yalnızca öleni ilgilendiren nitelikte olup olmadığı tespit edilmelidir. Tam yargı davalarında parasal bir talep söz konusu olduğundan mirasçılar tarafından davaya devam edilebileceği kabul edilmektedir³²⁷. Bununla birlikte iptal davalarında davaya konu edilen işlemin mirasçılar açısından herhangi bir menfaat doğurmaması durumunda, davanın sürdürülmesi mümkün değildir. Bir başka ifadeyle, uyuşmazlığın yalnızca davacının şahsına ilişkin olması hâlinde, davacının ölümü ile birlikte davanın konusuz kalacağı kabul edilmekte ve mahkeme tarafından dilekçenin iptaline karar verilmektedir.

Bu doğrultuda, idari işlemde doğan uyuşmazlığın mirasçılara yansıyan bir etkisinin bulunup bulunmadığı değerlendirilirken işlemin niteliği esas alınmaktadır. Söz gelimi naklen atama, disiplin cezası veya görevde yükselme sınavında başarısız sayılma gibi işlemler kamu görevlisinin şahsına sıkı sıkıya bağlı hak ve yükümlülüklerine ilişkin olduğundan bu tür işlemlere karşı açılan davalar genellikle yalnızca öleni ilgilendiren davalar kapsamında değerlendirilir³²⁸. Nitekim Danıştay, akademisyen hizmet sözleşmesi ile üniversitede profesör olarak görev yapan davacının sözleşmesinin yenilenmemesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada davacının vefat etmesi üzerine, uyuşmazlığın

³²⁵ Bkz. s. 86.

³²⁶ HATİPOĞLU, s. 211.

³²⁷ ERASLAN, “Türk İdari Yargı Sisteminde Dosyanın İşlemden Kaldırılması”, s. 35.

³²⁸ SANCAKDAR / ÖNÜT, s. 191.

yalnızca öleni ilgilendirdiğini belirterek dilekçenin iptaline karar verilmesi gerektiğini ifade etmiş, davanın reddine ilişkin bölge idare mahkemesi kararını bozmuştur³²⁹.

³²⁹ Danıştay 8. Dairesi, E. 2020/6028, K. 2023/693, T. 21/02/2023. (Lexpera)

II- İDARİ YARGILAMA USULÜ KANUNU'NDA DÜZENLENMEYEN BAŞLICA KARARLAR

İdari yargılama hukukunda verilebilecek karar türleri, İYUK'ta başlıklar altında düzenlenmiştir. Bu kapsamda; ilk inceleme üzerine verilen kararlar, esasa ilişkin kararlar, kanun yolu denetimi sonucunda verilen kararlar ile yargılama sürecinde verilen diğer bazı kararlar birinci kısımda detaylı biçimde açıklanmıştır. Ancak uygulamada, sadece İYUK'ta açıkça düzenlenen karar türleriyle sınırlı kalınmadığı görülmektedir. Kanuni düzenlemelerin yetersiz kaldığı bazı hâllerde idari yargı mercileri, içtihat yoluyla geliştirilen karar türlerine başvurmaktadır.

Bu kararlar, genellikle kanunun açıkça düzenlemediği veya öngöremediği özel durumlarda, yargılama faaliyetinin sağlıklı şekilde sürdürülebilmesi ve hukuki güvenliğin sağlanabilmesi amacıyla tesis edilmektedir. Bir başka ifadeyle, uygulamada ortaya çıkan çeşitli uyuşmazlıkların kanunda düzenlenen karar türleriyle tam olarak çözüme kavuşturulamaması, kanun boşluğunun yargı içtihatlarıyla doldurulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sebeple, idari yargı yerleri zaman içinde bazı karar türlerini yargısal uygulama yoluyla şekillendirmiş ve kabul etmiştir. Bu kapsamda İYUK'ta açıkça düzenlenmemekle birlikte uygulamada sıklıkla başvuru alan karar türleri; “incelemeksizin ret”, “karar verilmesine yer olmadığı” ve “dosya esas kaydının kapatılması” kararları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kararlar, idari yargı yerleri tarafından kanunda öngörülme-yen spesifik durumlara özgü olarak geliştirilmiştir. Bu başlık altında söz konusu kararlar ele alınacaktır.

A- İncelenmeksizin Ret Kararları

İdari yargı mercileri tarafından uygulamada verilen ancak İYUK'ta açıkça düzenlenmeyen kararlardan biri incelenmeksizin ret kararıdır. Bu karar, esas incelemesine geçilmeksizin ve esasa ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın davanın usulden reddi sonucunu doğurur³³⁰. İncelenmeksizin ret kararı, davanın açıldığı sırada mevcut olan usule ilişkin eksiklikler veya yargılamanın yapılabilmesini engelleyen şartlar nedeniyle verilmektedir.

Uygulamada sıkça başvuru alan bir karar türü olsa da söz konusu kararın hangi hâllerde verilebileceğine ilişkin kanunda toplu ve sistematik bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, incelenmeksizin ret kararının hukuki niteliğinin ve

³³⁰ Yunus ERASLAN / Selman Sacit BOZ, “İdari Yargılama Usulünde İncelenmeksizin Ret Kararları”, *TİD*, C. 91, S. 488, 2019, s. 206.

uygulama şartlarının belirlenmesi açısından öğreti ve yargı içtihatlarına olan ihtiyacı artırmaktadır. Ayrıca söz konusu eksiklik, yargı kararları arasında yeknesaklık sağlanmasını zorlaştırmakta ve uygulamada belirsizliklere yol açmaktadır.

İncelenmeksizin ret kararı, çoğunlukla davanın başında gündeme gelmekle birlikte yargılamanın herhangi bir aşamasında da verilebilmektedir³³¹. Bu yönüyle söz konusu karar, hem yargılama faaliyetinin sağlıklı yürütülmesini temin etmekte hem de usul ekonomisi ilkesine hizmet etmektedir. Buraya kadar genel çerçevesi çizilen incelenmeksizin ret kararı, çalışmanın sonraki bölümünde kapsamı, hukuki dayanağı, içtihatlardaki yeri ve uygulama örnekleriyle birlikte ayrıntılı olarak incelenecektir. Bu aşamada, yalnızca temel bir tanımlama yapılmakla yetinilmiş olup kararın kuramsal ve uygulamalı analizi ilgili bölümde ele alınacaktır.

B- Karar Verilmesine Yer Olmadığı Kararları

İYUK'ta açıkça düzenlenmemiş olmasına rağmen uygulamada sıklıkla karşılaşılan karar türlerinden diğeri karar verilmesine yer olmadığı kararıdır. Mahkemenin uyuşmazlık hakkında esas yönünden bir inceleme yapmasına gerek bulunmayan hâllerde verilen usule ilişkin bu karar, yargılamanın daha fazla sürmesini önleyerek hem yargı mercilerinin iş yükünü hafifletmekte hem de usul ekonomisine hizmet etmektedir. Mezkûr karara uyuşmazlık hakkında karar verilmesinin anlamını yitirdiği durumlarda, kanunda öngörülen klasik karar türlerinin bu durumları karşılamada yetersiz kalması nedeniyle başvurulmaktadır.

Karar verilmesine yer olmadığı kararının hangi durumlarda verileceğine dair kanuni bir düzenlemenin bulunmaması nedeniyle, söz konusu kararın verilme şartlarının ve sınırlarının içtihatlarla belirlendiği söylenebilir. Anılan karar, davanın açıldığı anda mevcut olmayan ancak yargılama sırasında ortaya çıkan, feragat gibi taraf iradesine veya karar verilmesinde hukuki yararın kalmaması gibi bazı özel hukuki durumlara dayalı gelişmeler sonucunda tesis edilmektedir³³². Bu yönüyle incelenmeksizin ret kararından ayrılmaktadır.

İdari yargı uygulamasında karar verilmesine yer olmadığı yönünde karar verilen sebeplerden ilki davadan feragattir. İdari yargıda resen araştırma ilkesi geçerli olsa bile

³³¹ Mehmet ÇÖKELEK, *Bölge İdare Mahkemelerinin Kesin Nitelikteki Kararları Arasında Aykırılığın Giderilmesi*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 132.

³³² Selman Sacit BOZ / Yunus ERASLAN, "İdari Yargılama Usulünde 'Karar Verilmesine Yer Olmadığı' Kararları", *HBV-HFD*, C. 24, S. 2, 2020, s. 402.

bu ilke, davadan feragat etme hakkının olmadığı anlamına gelmez³³³. İYUK'ta feragat açıkça düzenlenmemekle birlikte adı geçen Kanun'un 31. maddesinin birinci fıkrasında³³⁴ yapılan atıf uyarınca HMK hükümleri kıyasen uygulanır. HMK'nın 307. maddesinde feragat, “*davacının talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesi*” şeklinde tanımlanmıştır. Davadan feragat edilmesi ile davacı, başta ortaya koyduğu dava açma iradesini geri almakta ve taleple bağlılık ilkesinin bir sonucu olarak davanın devam etmesine gerek kalmamaktadır.

İdari yargıda feragat konusunda iptal ve tam yargı davaları arasında ayrım yapılabilir. Tam yargı davaları bireylerin idari işlem, eylem veya sözleşmelerinden kaynaklanan maddi ve manevi zararlarının giderilmesi amacıyla açtıkları tazminat davaları olduğundan bu davalar, iptal davalarına kıyasla sübjektif nitelikte olup³³⁵ bireysel hakların korunmasına yöneliktir. Bu sebeple davacının maddi veya manevi tazminat talebinden vazgeçmesi anlamına gelen feragat, tam yargı davalarında genellikle daha serbest bir şekilde değerlendirilmekte ve bu davalarda feragatin her zaman mümkün olduğu kabul edilmektedir³³⁶.

Nitekim davacı tarafından, meslekte kalmasının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmasına ilişkin Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararının iptali ve bu karar nedeniyle yoksun kalınan özlük haklarının iadesi ile uğradığı zararlara karşılık olarak maddi ve manevi tazminatın işlem tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılan davada Danıştay 5. Dairesi³³⁷ davanın reddine karar vermiş, temyiz incelemesini yapan Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu ise “... *davacının, açık bir irade ile beyanda bulunarak davanın manevi tazminat istemine ilişkin kısmından feragat etmiş olması karşısında, taraflar arasındaki uyuşmazlığı manevi tazminata ilişkin istem yönünden sona erdiren bu beyanın dikkate alınarak feragat*

³³³ Seçkin YAVUZDOĞAN / Berrin TAYMUR, “İdari Yargılama Usulünde Feragat ve Kabul ile Mukayeseli Olarak Sulh Müessesesi”, *HKÜHFD*, C. 13, S. 25, 2023, s. 230.

³³⁴ İYUK'un 31. maddesinin birinci fıkrasında “Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hâllerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sukununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır.” hükmüne yer verilerek feragat, HMK hükümlerinin uygulama alanı bulacağı konular arasında sayılmıştır.

³³⁵ Şeref GÖZÜBÜYÜK / Turgut TAN, *İdari Yargılama Hukuku*, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s. 614.

³³⁶ BOZ / ERASLAN, s. 395.

³³⁷ 18/12/2010 tarih ve 27789 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nun 33. Maddesinin beşinci fıkrasında meslekten çıkarma kararlarına karşı açılan iptal davalarının ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görüleceği belirtilmiştir.

nedeniyle manevi tazminat istemi yönünden karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekirken, anılan beyan dikkate alınmadan, uyuşmazlığın esastan görüşülüp neticelendirilmesinde usul ve hukuka uyarlık görülmemiştir.” ifadesine yer vererek manevi tazminata ilişkin kısım yönünden kararı bozmuştur³³⁸.

İptal davalarının kamu yararını ve hukuka uygunluk denetimini esas alan objektif yapısı, feragat kurumunun idari yargıdaki işlevi ve geçerliliği konusunda çeşitli tartışmalara neden olmaktadır. İptal davası yalnızca davacının sübjektif menfaatini korumayı değil, aynı zamanda idarenin hukuka uygun davranmasını sağlamayı da amaçladığı için, bu davalarda feragat kurumunun uygulanabilirliği hususu çekince ile karşılanmaktadır. Bu bağlamda, iptal davalarında dava konusunun düzenleyici işlem veya birel işlem olmasına göre ikili ayırım yapılmaktadır.

Birel işlemlere karşı açılan davalarda, feragati sınırlayan herhangi bir yasal düzenleme bulunmaması ve bu işlemlerin davacının şahsi menfaatine dayandığı gerekçesiyle feragat hakkının kullanımı tamamen davacının iradesine bağlı kabul edilmektedir. Yargı kararlarında, davacının açık iradesine rağmen mahkemenin yargılamayı sürdürme yetkisinin bulunmadığı ve bu sebeple birel işlemlere karşı açılan davalarda feragatin her aşamada mümkün olduğu belirtilmektedir. Bu davalarda davacının sınırlama olmaksızın davasından feragat edebileceği ifade edilmektedir³³⁹. Konu ile ilgili olarak uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada Danıştay, “*Bireysel menfaat ihlaline dayanan iptal davalarında davacının herhangi bir kısıtlama olmaksızın davasından feragat edebileceğinde duraksama bulunmamaktadır.*” ifadesine yer vererek karar düzeltme isteminin kabulüne karar vermiş, feragat nedeniyle yeniden bir karar verilmek üzere mahkeme kararını bozmuştur³⁴⁰.

Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davalarında, bireysel menfaatin ötesinde kamu yararının korunması öncelikli olduğundan feragat talepleri her zaman kabul edilmemektedir. Bu tür davalarda Danıştay, davacının feragat beyanını doğrudan kabul etmek yerine olayın niteliğini ve kamu yararı boyutunu dikkate alarak değerlendirme yapmaktadır. Yüksek mahkeme bu nitelikteki bazı uyuşmazlıklarda, davadan feragat

³³⁸ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2023/435, K. 2023/1309, T. 08/06/2023. (UYAP)

³³⁹ BOZ / ERASLAN, s. 393.

³⁴⁰ Danıştay 10. Dairesi, E. 2018/2187, K. 2018/1970, T. 29/05/2018. (UYAP)

edilmiş olsa bile işlemin hukuka uygunluk denetiminin yapılabilceğini ve mahkemenin davayı sonuçlandırmakla yükümlü olabileceğini ifade etmiştir³⁴¹.

Söz gelimi plan değişikliğinin kabulüne ilişkin meclis kararının iptali istemiyle açılan davada temyiz aşamasında davacı feragat beyanında bulunmuş ancak Danıştay, *“Somut olayda, anılan taşınmaza yönelik olarak yapılan imar planı değişikliğinin iptali istemiyle açılan ve objektif nitelik taşıyan bu dava sonucunda, idarenin hukuka aykırı işlem tesis ettiği saptanarak kamu yararının korunduğu, davada temyiz aşamasında feragat isteminde bulunulmasında kamu yararı bulunmadığı anlaşıldığından, feragat istemi yerinde görülmeverek...”* ifadesine yer vererek feragat istemini reddetmiş ve esasa geçerek temyiz incelemesi yapmıştır³⁴².

Karar verilmesine yer olmadığı kararı verilen diğer durum davanın kabulüdür. Kabul, görülmekte olan bir davada davalının, davacının talebine rıza göstermesidir. İYUK'ta hakkında hüküm bulunmayan ve HMK'ya atıf yapılan konulardan biri olan kabul, mezkûr Kanun'un 308. maddesinde davacının talep sonucuna, davalının kısmen veya tamamen muvafakat etmesi olarak tanımlanmıştır. Davalı idarenin davacının talebini etmesi, uyuşmazlık konusunun ortadan kalkmasına neden olmakta ve davayı konusuz bırakmaktadır³⁴³. Davalı idarenin kabul beyanı üzerine ortada yargılamayı gerektirir bir uyuşmazlık kalmamaktadır.

Davalı idarenin kabul beyanında bulunduğu bir uyuşmazlıkta Danıştay, *“... davalı idare tarafından verilen ve Danıştay kaydına 23.03.2018 tarihinde giren dilekçe ile... davanın reddine dair verilen karara ilişkin kısım açısından davanın kabul edildiğinin bildirildiği anlaşılmaktadır.”* gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine ilişkin kararı bozmuş, bunun üzerine bölge idare mahkemesi, *“Bakılan davada; temyiz aşamasında davalı vekili tarafından verilen 20/03/2018 tarihli dilekçeyle davanın... kısmının kabul edildiği ve bu suretle davanın konusuz kaldığı anlaşılmaktadır.”* gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir³⁴⁴.

³⁴¹ BOZ / ERASLAN, s. 394.

³⁴² Danıştay 6. Dairesi, E. 2018/648, K. 2019/8, T. 03/01/2019. (UYAP)

Bununla birlikte güncel kararlarda Danıştay, feragati kabul etmekte ve karar verilmesine yer olmadığına hükmetmektedir. Söz gelimi uygulama imar planı değişikliğinin iptali istemiyle açılan davada, davacı tarafından dosyanın temyiz incelemesine gönderilmesinden sonra davadan feragat edilmiş, Danıştay tarafından feragat beyanı hakkında ek karar verilmek üzere dosya bölge idare mahkemesine gönderilmiştir. Bkz. Danıştay 6. Dairesi, E. 2025/4995, K. 2026/220, T. 15/01/2026. (UYAP)

³⁴³ İdarenin kabul beyanında bulunması yeterli değildir. Kabul beyanının yanı sıra bu beyanın gereklerinin yerine getirilerek iptal davalarında işlemin geçmişe etkili olarak geri alınması, tam yargı davalarında ise davacının uğradığını ileri sürdüğü zararın karşılanması gerekir. Bkz. YAVUZDOĞAN / TAYMUR, s. 236.

³⁴⁴ Ankara BİM 8. İdari Dava Dairesi, E. 2018/1752, K. 2018/1116, T. 27/09/2018. Bkz. BOZ / ERASLAN, s. 396.

Davanın konusuz kalması, idari yargıda karar verilmesine yer olmadığı kararı verilen hâllerden bir diğeridir. Dava açıldıktan sonra meydana gelen bazı gelişmeler sonucunda, dava konusu ortadan kalkabilir. Bu durumda mahkemenin esasa ilişkin bir karar vermesine ihtiyaç bulunmaz. Çünkü ortada yargısal denetime konu edilebilecek bir uyuşmazlık kalmamıştır. Dava konusunun ortadan kalkması ile birlikte uyuşmazlığın sona erdiği kabul edilir ve mahkeme, mevcut durum karşısında esasa girerek inceleme yapmaz. Bu tür durumlarda yargılamaya devam edilmesi hukuki yarar ilkesine aykırılık teşkil edeceğinden, mahkeme tarafından karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir.

Tam yargı davalarında, davacı tarafından talep edilen tazminatın yargılama sürecinde idare tarafından ödenmesi durumunda, davanın konusu kalmamış sayılır. Bununla birlikte, idarenin davacının ileri sürdüğü tazminat talebinin yalnızca bir kısmını karşılaması durumunda uyuşmazlık tamamen sona ermiş sayılmaz. Bu durumda mahkeme, idarenin ödemedi bulunduğu kısım yönünden davanın konusuz kaldığını tespit etmekle birlikte karşılanmayan talep açısından yargılamaya devam eder ve bu kısım hakkında esasa yönelik bir karar vermek zorundadır. Dolayısıyla davanın tümü yönünden karar verilmesine yer olmadığı kararı verilebilmesi için, davacının ileri sürdüğü bütün taleplerin idare tarafından eksiksiz biçimde karşılanmış olması zorunludur³⁴⁵.

İptal davalarında davanın konusuz kalabilmesi için, dava konusu edilen idari işlemin yalnızca yürürlükten kaldırılması yeterli değildir. İşlemin tesis edildiği tarihten itibaren doğurduğu tüm hukuki sonuçlarıyla birlikte geçmişe etkili biçimde ortadan kaldırılması gerekir³⁴⁶. Bunun temel nedeni, idari yargıda yargısal denetimin işlemin tesis edildiği andaki hukuki duruma göre yapılmasıdır. Bu sebeple idare işlemi yürürlükten kaldırdığında, söz konusu işlem ancak geleceğe etkili olarak ortadan kaldırılmış olur³⁴⁷. Bununla birlikte dava konusu işlemin hukuki sonuçları işlem tesis edildiği andan itibaren doğduğundan, işlem geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılmadıkça uyuşmazlık tam anlamıyla sona ermiş kabul edilemez. Bu sebeple, ancak idarenin işlemi tüm sonuçlarıyla birlikte geçmişe yönelik olarak geri alması³⁴⁸ hâlinde karar verilmesine yer olmadığına karar verilebilir³⁴⁹.

³⁴⁵ Ibid., s. 397.

³⁴⁶ KARAHANOGULLARI, s. 689.

³⁴⁷ Turgut TAN, *İdari İşlemin Geri Alınması*, 1. Baskı, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2020, s. 24.

³⁴⁸ Ibid., s. 22.

³⁴⁹ Dava konusu işlemin geri alınması veya iptali gibi bir durum olmamasına rağmen işlemin uygulanma imkânının kalmadığı durumlarda da karar verilmesine yer olmadığı kararı verilebilmektedir. Söz gelimi, hakkında yıkım kararı verilen ruhsata aykırı yapıların dava devam ederken yıkılması veya ruhsatlandırılması durumlarında yıkım kararının uygulanma imkânı kalmaz ve bu hâllerde konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı verilir. Bkz. Danıştay 14. Dairesi, E. 2015/3308, K. 2018/4383, T. 05/06/2018. (Lexpera)

Nitekim Danıştay işlemin yalnızca etkilerinin düzeltilmesinin, işlemin hukuken geri alındığı anlamına gelmeyeceğini açık bir şekilde ifade etmektedir. Yüksek mahkeme, bir kararında, *“Bu durumda, 19/01/2012 tarih ve 15017 sayılı işlemle, davacının Kızılay Derneğinde ve askerlikte geçen süre ile birlikte 6 ay 25 günlük hizmeti 3/4 oranında 4 yıl 6 ay 18 gün, 27/04/2010-03/08/2011 tarihleri arası 657 sayılı Yasanın 4/B maddesi kapsamında geçen 1 yıl 3 ay 6 gün olan süre ile toplam 5 yıl 9 ay 24 gün olarak derece kademesinde değerlendirilmesi, dava konusu işlemin geri alınması anlamına gelmediğinden, davanın konusuz kaldığının kabulüne imkan bulunmamakta olup, İdare Mahkemesi’nce uyuşmazlığına esası hakkında bir karar verilmesi gerekmekte iken konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığı yönünde kurulan hükümde hukuki isabet bulunmamaktadır.”* ifadesine yer vermiştir. Anılan kararda Danıştay, idari yargıda yargısal denetimin işlem tarihi itibarıyla yapıldığını belirtmiş, dava konusu işlem geri alınmaksızın sadece işlemde doğan bazı sonuçların davacının lehine düzeltilmiş olmasının işlemin geri alındığı anlamına gelmediğini belirterek davanın konusuz kaldığının kabulüyle karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesini hukuka aykırı görmüştür³⁵⁰.

Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davalarında, yargılamanın devamı sırasında dava konusu işlemin yürürlükten kaldırılması hâlinde işlemin geri alınıp alınmadığına dair bir ayırım yapılmaksızın, işlemin uygulanma olanağının ortadan kalktığı kabul edilmekte ve karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmektedir³⁵¹. Nitekim Danıştay bir yönetmeliğin bazı hükümlerinin iptali istemiyle açılan davada, *“04/11/2016 tarih ve 29878 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliğinin 67. maddesinin 1. fıkrasıyla, dava konusu Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır. Bu durumda, dava konusu Yönetmeliğin yürürlükten kalkması nedeniyle uygulanma olanağı kalmadığından ve herhangi bir uygulama işlemi de dava konusu edilmediğinden davanın konusunun kalmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.”* gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir³⁵².

Benzer şekilde, düzenleyici işleme karşı birden fazla dava açılması durumunda mahkemelerden birinin iptal kararı vermesi, diğer davaların konusuz kalmasına sebep olmakta ve bu durumda konusuz kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmektedir. Konuyla ilgili bir kararda Danıştay, *“Dairemizin*

³⁵⁰ Danıştay 5. Dairesi, E. 2015/1449, K. 2015/6786, T. 02/07/2015. Bkz. BOZ / ERASLAN, s. 399.

³⁵¹ Ibid., s. 399.

³⁵² Danıştay 10. Dairesi, E. 2013/5642, K. 2018/2040, T. 06.06.2018. Bkz. Ibid., s. 399.

E:2002/3784 esas numarasına kayıtlı davada 19.11.2003 gününde verilen K:2003/5027 sayılı kararıyla Tüzüğün 5. ve 6. maddelerinin (a), (b), ve (c) fıkralarının; yine Dairemizin E:2002/3493 esas numarasına kayıtlı davada 29.12.2003 gününde verilen K:2003/6068 sayılı kararlar da yoğun bakım yan dalının, Anesteziyoloji ve Reanimasyon ana dalına verilmemesine Anesteziyoloji ve Reanimasyon ana dalının süresinin dört yıl olarak belirlenmesine ilişkin düzenlemelerin iptallerine karar verilmiş olduğundan, ayrıca bu davada anılan düzenlemelerin iptalleri istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekmiştir.” gerekçesiyle aynı düzenlemelere ilişkin olarak açılan müteakip davada karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir³⁵³.

Karar verilebilmesi için gerekli verinin bulunmadığı durumlarda da karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmektedir. Bu sebebe dayanılarak karar verilmesine yer olmadığı kararı genellikle, karar vermek için idare tarafından düzenleme yapılmasının veya işlem tesis edilmesinin gerektiği durumlarda verilmektedir. Nitekim konuyla ilgili disiplin cezasının iptali istemiyle açılan bir davada Danıştay, “Davacı hakkında, 657 sayılı Kanun’un 129. maddesinde yer alan hakları hatırlatılmak suretiyle son savunması alınarak, usul eksikliğinin tamamlanmasının ardından yeniden işlem tesis edilebileceğinin açık olması nedeniyle, davacının parasal hak istemi hakkında bu aşamada karar verilmesine yer bulunmadığından; kararın, tazmin isteminin kabulü ile yoksun kaldığı parasal haklarının dava tarihinden itibaren (25/10/2017) işletilecek yasal faiziyle birlikte davalı idare tarafından davacıya ödenmesine ile ilgili kısmında hukuka uygunluk görülmemiştir.” gerekçesiyle kararı bozmuştur³⁵⁴.

C- Dosya Esas Kaydının Kapatılması Kararları

Kanunda açıkça düzenlenmeyen ancak uygulamada kullanılan karar türlerinden bir diğeri dosya esas kaydının kapatılması kararıdır. Bu karar, davacının sehven dilekçesinde hitap ettiği mahkemeden farklı bir mahkeme önünde dava açması hâlinde gündeme gelmektedir. Mahkemenin davayı inceleyebilmesi için, kendisine hitap eden ve usulüne uygun şekilde düzenlenmiş bir dava dilekçesinin bulunması gerekir. Bu şartın gerçekleşmediği hâllerde, mahkemenin davaya ilişkin bir inceleme yapması mümkün olmaz.

Konu ile ilgili olarak kamu görevlisi hakkında soruşturma izni verilmemesi kararının iptali istemiyle bölge idare mahkemesi ilgili dairesine hitaben yazılan dilekçeyle

³⁵³ Danıştay 8. Dairesi, E. 2003/1386, K. 2005/1210, T. 16/03/2005. Bkz. Ibid., s. 400.

³⁵⁴ Danıştay 12. Dairesi, E. 2020/2339, K. 2023/6227, T. 30/11/2023.(UYAP)

idare mahkemesinde açılan davada mahkeme, “*Avukat Uyp Portal üzerinden açılan davanın sehven Mahkememizde açıldığı anlaşıldığından, esas kaydının kapatılarak dosyanın Konya Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi Başkanlığı’na gönderilmesine*” karar vermiştir³⁵⁵.

Dosya esas kaydının kapatılması kararı verilen diğer durum hatalı tevdidir. Mahkeme inceleme alanına girmeyen bir davanın kendisine tevzi edildiğini tespit ederse uyuşmazlığın esasına girmez. Bu ihtimalde, esas kaydının kapatılmasına karar verilerek dosya iş bölümü esasları çerçevesinde görevli mahkemeye gönderilir. Bu durum özellikle bölge idare mahkemelerinde belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Bölge idare mahkemeleri bünyesinde yer alan dava dairelerinin iş bölümü Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlendiği için, iş bölümü dışında kalan bir davanın dairenin önüne gelmesi durumunda esas kaydının kapatılması kararı verilir.

Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta, “*davacı şirket tarafından yapılan istinaf başvurusuna ilişkin dosyanın, Hakimler ve Savcılar Kurulu’nun Adana Bölge İdare Mahkemesi iş bölümü kararı uyarınca, özel esaslara ilişkin uyuşmazlıklara bakmakla görevlendirilen Adana Bölge İdare Mahkemesi 1. Vergi Dava Dairesi’ne tevzi edilmesi gerekirken sehven Dairemiz esas kaydına alındığı anlaşıldığından, dosyaya ait esas kaydının kapatılmasına ve dosyanın Adana Bölge İdare Mahkemesi 1. Vergi Dava Dairesine gönderilmesine*” karar verilmiştir³⁵⁶.

Dosya esas kaydının kapatılması kararı, usule ilişkin bir eksikliğin giderilmesi ve uyuşmazlığın doğru mahkeme önünde incelenmesi işlevi gören kendine özgü bir karardır. Kanunda açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen uygulamada bu kararın benimsenmesi, yargılamanın sağlıklı yürütülmesi ve usul ekonomisinin korunması bakımından zorunlu bir ihtiyaçtır. Bu yönüyle dosya esas kaydının kapatılması kararı, mahkemenin görev alanı ve iş bölümü kurallarının uygulanmasını temin eden önemli bir usul mekanizması niteliği taşımaktadır.

³⁵⁵ Aksaray İdare Mahkemesi, E. 2025/1823, K. 2025/2779, T. 24/12/2025. (UYAP)

³⁵⁶ Adana BİM 2. Vergi Dava Dairesi, E. 2026/461, K. 2026/525, T. 24/02/2026. (UYAP)

§ İKİNCİ BÖLÜM §

İDARİ YARGIDA İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARININ GÖRÜNÜMÜ VE SORUN TEŞKİL EDEN ALANLAR

I- İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARININ UYGULAMA ALANI

A- Genel Olarak

İncelenmeksizin ret kararı ile ilgili İYUK'ta bir düzenleme bulunmaması nedeniyle söz konusu kararın verildiği durumlar içtihatlarla belirlenmektedir. İdari yargı yerleri incelenmeksizin ret kararına, davanın esası hakkında bir karar verilmesinin önünde çeşitli engeller bulunduğu durumlarda başvurmaktadır. Söz konusu engeller kanunda ilk inceleme konuları arasında açıkça sayılmamış olmakla birlikte bu kapsamda ele alınmakta ve uyuşmazlığın esasına girilmesine mâni olan hususlar olarak değerlendirilmektedir. İdari yargı uygulayıcıları hukukun genel ilkeleri ve bazı yasal düzenlemelerden yola çıkarak uyuşmazlığın incelenmesine engel teşkil eden bu hususları belirlemekte, söz konusu hâllerde incelenmeksizin ret kararı vermektedir. Yargı yerlerince içtihatlarla yerleşik hâle gelen birtakım hususların bulunması hâlinde, tabiri caizse uyuşmazlık esas hakkında inceleme yapılmaya layık görülmemektedir. Bu hâlde esasa ilişkin bir değerlendirme yapılmadan incelenmeksizin ret kararı ile dava sonuçlanmaktadır³⁵⁷.

B- İncelenmeksizin Ret Kararı Verilen Durumlar

1- Kesin ve Yürütülmesi Gereken Nitelikte Olmayan İşleme Dava Açılması

İptal ve tam yargı davaları ancak kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte idari işlemlere karşı açılabilir. Kanun koyucu tarafından birlikte ifade edilse de “kesin” ve “yürütülmesi gereken” kavramları birbirinden farklı olduğundan ayrı olarak inceleme yapılmalıdır³⁵⁸. İdari işlemin kesinliği, nihai işlemin ortaya çıkması anlamına gelir. Yetkili makam tarafından sürecin tamamlanarak idarenin iradesini açık bir şekilde ortaya

³⁵⁷ İncelenmeksizin ret kararları ile ilgili öncü çalışma olarak, Yunus ERASLAN ve Selman Sacit BOZ tarafından kaleme alınan “İdari Yargılama Usulünde İncelenmeksizin Ret Kararları” isimli makale bulunmaktadır.

³⁵⁸ KARAHANOĞULLARI, s. 311.

koymasıyla iptal davası açısından işlemin kesinliği söz konusu olur³⁵⁹. İdarenin iradesini ortaya koyarak nihai işlemin oluşmasını ifade eden kesinleşme ile uygulanmaya hazır gelen ve uygulanması gereken bir idari işlemin varlığından bahsedilir.

İdari işlemin yürütülmesi gereken nitelikte olması ise idarenin tesis ettiği işlemler iradesini ortaya koyarak hukuk düzeninde etki oluşturmaya, hukuki sonuçlar ortaya çıkarmasıdır³⁶⁰. İdari işlemlerin en önemli özelliklerinden birisi, tamamlanmalarıyla birlikte ilgili kişilerin hukuki durumlarında değişikliğe yol açmasıdır ve bu durum yürütülebilir olma kavramıyla ifade edilmektedir³⁶¹. Yürütülebilir işlem ile kamu gücü, ayrıca bir başka işleme gerek olmadan çeşitli hukuki sonuçlar doğurarak ilgililer üzerinde etkisini gösterir³⁶². İdari işlemler bu özelliğini tesis edildiği anda kazanır. Bir başka ifadeyle, idari işlemin yürütülebilir olması için yürürlüğe girmesi şart değildir. Bu nitelikteki idari işlemlerin kişinin hukuki durumunu etkilemediğinden bahisle dava konusu edilememesi, yürürlüğe girmemesi veya menfaat ihlali bulunmamasından kaynaklanır³⁶³.

Kesin ve yürütülmesi gerekli nitelikte olan idari işlemler, hukuki sonuç doğuran ve ilgililer üzerinde bağlayıcı etkiler yaratan³⁶⁴ işlemler olup bunlara karşı yargı yoluna başvurulması mümkündür. Ancak, uygulamada bu niteliği taşımayan bazı idari işlemlerin de dava konusu edildiği görülmektedir. Hazırlık işlemleri, teyit edici işlemler, iç düzen işlemleri ve enformel işlemler şeklinde sınıflandırılabilir³⁶⁵ bu işlemler kesin ve yürütülmesi gereken nitelik taşımadıklarından, bu işlemlere karşı açılan davalarda kanun uyarınca davanın reddine karar verilmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte anılan durumda idari yargı uygulamasında incelenmeksizin ret kararı verilmektedir. İdari yargı mercileri, kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte işlem bulunmaması hâlinde ortada hukuka uygunluk denetimine konu edilebilecek bir idari işlem olmadığı gerekçesiyle incelenmeksizin ret kararına başvurmaktadır. Bu çerçevede yargı mercileri mezkûr durumu, dava edilebilir nitelikte bir idari işlem bulunmaması

³⁵⁹ Dilşat YILMAZ, “Türk İdare Hukuku’nda İdari İşlemin ‘Kesin’liği Üzerine Bir Değerlendirme: ‘Kime Göre?’, ‘Ne İçin?’ Kesinlik”, *HBV- HFD*, C. 21, S. 2, 2017, s. 108.

³⁶⁰ Bahtiyar AKYILMAZ / Murat SEZGİNER / Cemil KAYA, *Türk İdare Hukuku*, 19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025, s. 373.

³⁶¹ Dilşat YILMAZ, “Türk İdare Hukuku’nda İdari İşlemin ‘Kesin’liği Üzerine Bir Değerlendirme: ‘Kime Göre?’, ‘Ne İçin?’ Kesinlik”, s. 110.

³⁶² Celal ERKUT, *İptal Davasının Konusunu Oluşturma Bakımından İdari İşlemin Kimliği*, Tıpkı Basım, Danıştay Yayınları, 2015, s. 144.

³⁶³ Ibid., s. 143.

³⁶⁴ Dilşat YILMAZ, *İdari İşlemin İcraîlik Özelliği*, 1. Baskı, Astana Yayınları, Ankara, 2014, s. 26.

³⁶⁵ GÖZLER, *İdare Hukuku*, C. 1, s. 778.

olarak kabul ederek incelenmeksizin ret kararının uygulama alanı bulduğu usule ilişkin bir engel olarak değerlendirmektedir³⁶⁶.

Konu ile ilgili olarak doçentlik başvurusunun asgari şartları sağlamamış sayılmasına imkân veren iç uygulamanın iptali istemiyle açılan davada Danıştay, “...davacının yapmış olduğu doçentlik başvurusu hakkında asgari başvuru şartını sağlamak yönünden nihai karar Doçentlik Komisyonuna ait olmak üzere jüri üyeleri tarafından rapor hazırlandığı, jüri üyelerinin değerlendirmesi sırasında gerçekleşen bu uygulamaya ilişkin olarak davalılar tarafından tesis edilen bir kural işlemin bulunmadığı, doçentlik başvurusu hakkında verilen nihai iptal kararının (birel işlemin) iptali istemiyle açılan davada tesis edilen işlemin hukuka uygun olup olmadığının değerlendirileceği sonucuna varıldığından, iş bu davanın esasının incelenmesi olanağı bulunmamaktadır.” gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar vermiştir³⁶⁷.

Uzman onbaşı olarak görev yapan davacı tarafından meslekten çıkarma cezasıyla tecziyesine ilişkin il disiplin kurulu kararının iptali istemiyle açılan bir başka davada; bölge idare mahkemesi işin esasına girilerek verilen karara karşı yapılan istinaf başvurusunu reddetmiş, Danıştay ise, “... davacı hakkında il disiplin kurulunca verilen meslekten çıkarma cezasının valinin önerisi, Jandarma Genel Komutanlığı Yüksek Disiplin Kurulunun uygun görüşü ve Bakanın onayıyla kesinleşerek kesin ve yürütülebilir işlem niteliği kazanacağı dikkate alındığında, davanın açıldığı sırada kesin ve yürütülebilir işlem niteliğini haiz olmayan 07/07/2020 günlü, 2020/50 sayılı Konya Valiliği İl Jandarma Disiplin Kurulu kararının iptali istemiyle açılan davanın, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 15/1-b maddesi uyarınca incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekirken..” gerekçesiyle kararı bozmuştur³⁶⁸.

Kanaatimizce İYUK'ta açık bir şekilde kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte işlem bulunmaması hâlinde davanın reddine karar verileceği belirtildiğinden, incelenmeksizin ret kararı verilmesi mümkün değildir. Bu hâlde idari yargı yerleri içtihat yoluyla gelişen incelenmeksizin ret kararına başvursa da mezkûr yaklaşım, davanın reddine karar verileceğini belirten hüküm karşısında kanuna aykırılık teşkil etmektedir. Dolayısıyla kanuni düzenleme gereğince “davanın kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte işlem bulunmaması nedeniyle reddine” ibaresine yer verilerek hüküm fıkrası yazılması icap eder. Nitekim uygulamada nadir de olsa bu yönde hüküm verildiği görülmektedir.

³⁶⁶ ERASLAN / BOZ, s. 209.

³⁶⁷ Danıştay 8. Dairesi, E. 2026/76, K. 2026/131, T. 26/01/2026. (UYAP)

³⁶⁸ Danıştay 2. Dairesi, E. 2022/2075, K. 2025/5586, T. 27/11/2025. (UYAP)

Bu durum, kanuni düzenleme ile yargısal içtihatlar arasındaki farklılığı ortaya koymakta ve uygulamada terminolojik bir yeknesaklık sağlanamadığını göstermektedir.

2- Derdestlik Bulunması

Farsça kökenli olan derdest kelimesi, görülmekte olan anlamına gelmektedir³⁶⁹. Bu bağlamda derdestlik ifadesi bir davanın hâlihazırda görülmekte olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Bununla birlikte mevzuatta derdestlik kavramına ilişkin bir tanım bulunmamaktadır. Nitekim İYUK'ta derdestlik kurumu düzenlenmemiş, HMK'nın 114. maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinde ise derdestlik kelimesi zikredilmeksizin, “aynı davanın daha önceden açılmış ve hâlen görülmekte olmaması” olumsuz dava şartı olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla derdestlik kurumunun tanımı öğreti ve yargı kararlarıyla biçimlenmiştir. Bu doğrultuda derdestlik, uyuşmazlığın davanın sona ermesine kadar geçen zaman diliminde içinde bulunduğu durum olarak tanımlanabilir³⁷⁰.

Davanın açılması ile derdest bir dava söz konusu olur ve bu andan itibaren aynı davanın tekrar yargı mercileri önüne taşınmaması gerekir. Görülmekte olan dava ile tamamen aynı nitelikte yeni bir davanın açılması hâlinde hukuki yararın varlığından söz edilemez. Bu hâlde daha önce açılan davada hukuki korunma süreci başlamış olduğundan aynı davayı tekrar yargı mercileri önüne taşımanın bir anlamı bulunmamaktadır. Bu sebeple bir davanın, daha önce açılan davanın tekrarı niteliğinde olmasının uyuşmazlığın esasının incelenmesine engel teşkil ettiği kabul edilmektedir.

Derdestlik kurumu ile yargı mercilerinin aynı davanın çözümüne tekrar vakit ayırması ve taraflar ile devlet tarafından daha fazla masraf yapılması önlenerek usul ekonomisi ilkesine hizmet edilmiş olur. Bunun yanında, derdestlik kurumu sayesinde aynı dava ile ilgili farklı mahkemeler tarafından çelişkili kararlar verilmesinin de önüne geçilmektedir. Çelişkili karar verilmesi ihtimali, ikinci davanın derdestlik nedeniyle incelenmemesi sonucunda ortadan kalkmakta ve hukuki güvenlik ilkesi hayata geçirilmektedir³⁷¹. Bu açıklamalar doğrultusunda, idari yargı mevzuatında derdestlik ile ilgili bir hüküm bulunmamasına rağmen hukukun genel ilkeleri dikkate alınarak

³⁶⁹ Türk Dil Kurumu resmî sitesinde (www.tdk.gov.tr) derdest kelimesi aranan birini veya kaçma ihtimali bulunan kişiyi yakalama, ele geçirme olarak tanımlanmış, hukuk alanındaki kullanımının ise görülmekte olan anlamına geldiği ifade edilmiştir.

³⁷⁰ Mehmet Emin SEVEN, *İdari Yargılama Usulünde Derdestlik*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı (İdare Hukuku Bilim Dalı), 2023, s. 4.

³⁷¹ Ibid., s. 16.

görülmekte olan bir davanın aynısı niteliğinde yeni bir davanın açılması hâlinde bu davaya bakılamayacağı yargı kararları ve öğreti tarafından kabul edilmektedir³⁷².

Bu çerçevede idari yargılama usulünde derdestlik; kamu yararı, hukuk devleti ve resen araştırma ilkesi kapsamında değerlendirilmelidir. Anılan ilkeler dikkate alındığında derdestliğin, idari yargıda da davanın esasına girilmesine engel olan ve resen ya da taraf beyanı üzerine dikkate alınması gereken nitelikte olduğu kabul edilmektedir³⁷³. Derdestlik, ilk inceleme aşamasında incelenecek hususlar arasında sayılmamakla birlikte yargılamaya devam edilerek esas hakkında karar verilmesine engel olan durumlardan biri olarak kabul edilmekte³⁷⁴ ve anılan kurumun ilk inceleme konularından birisiymiş gibi değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir³⁷⁵.

Danıştay, derdestliğin idari yargıda da geçerli olduğunu kabul edilmiştir. Yüksek mahkeme bir kararında, “2577 sayılı *İdari Yargılama Usulü Kanunu*’nda derdestlik müessesesi düzenlenmemiş ve 31. maddesinde, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu* ve onun yerine çıkarılan *Hukuk Muhakemeleri Kanunu*’nun derdestlik ile ilgili maddelerine atıfta bulunulmamış olmakla birlikte, tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir davanın daha önce aynı veya başka bir mahkemede açıldığının ve görülmekte olduğunun tespit edilmesi hâlinde, usul hukukunun temel kavramlarından olan derdestlik müessesesinin temelinde yatan, ilk davanın aynısı olan ikinci davanın açılmasında davacının hukukî yararı bulunmadığı olgusundan hareketle...” ifadesine yer vererek medeni yargılamada derdestlik için aranan şartları benimsemiştir³⁷⁶.

Derdestlik kurumunun uygulanabilmesi için, açılan davalar arasında tam bir örtüşmenin mevcut olması gerekmektedir³⁷⁷. Aksi hâlde, uyumsuzlukların aynılığı ve bu bağlamda derdestlikten bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu husus, derdestlik kurumunun hak arama özgürlüğünü sınırlayıcı bir etki doğurmaması bakımından büyük önem taşımaktadır. Çünkü derdestliğin geniş yorumlanması, bireylerin yargı yoluna başvurma hakkını ölçsüz biçimde kısıtlayabileceği gibi idari yargının etkinliğini de olumsuz yönde etkiler. Bu sebeple idari yargı mercilerinin, derdestlik hususunu değerlendirirken somut olayın özelliklerini dikkate alarak dikkatli bir yorum benimsemesi gerekmektedir.

³⁷² Celal IŞIKLAR, “İdari Yargıda Derdestlik”, *HBV-HFD*, C. 16, S. 1, 2012, s. 67.

³⁷³ *Ibid.*, s. 92.

³⁷⁴ SEVEN, s. 65.

³⁷⁵ IŞIKLAR, “İdari Yargıda Derdestlik”, s. 97.

³⁷⁶ Danıştay 13. Dairesi, E. 2019/454, K. 2021/479, T. 15/02/2021. Bkz. SEVEN, s. 33.

³⁷⁷ IŞIKLAR, “İdari Yargıda Derdestlik”, s. 93.

İki aynı davadan bahsedebilmek için her şeyden önce tarafların aynı olması gerekir. Bu ise davacı ve davalı tarafların aynı olmasına bağlıdır. İdari yargıda davalı taraf her zaman idare olduğundan, tarafların aynı olması için aynı davacı tarafından aynı idareye yöneltilmiş ikinci bir dava bulunmalıdır. Kişinin kendi adına dava açması ile vekil sıfatıyla bir başkası adına dava açması durumunda tarafların aynılığı söz konusu olmaz. Çünkü tarafların aynı olmasından anlaşılması gereken, her iki davanın sonunda verilecek kararın o taraflar adına olmasıdır. Bu ihtimalde verilecek kararların hukuki sonuç doğurduğu kişiler farklı olacağından tarafların aynılığı ve dolayısıyla derdestlik vücut bulmaz³⁷⁸.

Aynı davanın söz konusu olması için davanın taraflarının yanı sıra dava konusunun da aynı olması önem arz eder. Dava konularının aynı olup olmadığı, dava dilekçelerinde yer alan talep sonuçları dikkate alınarak tespit edilir. İdari davalarda davacının talebinin açık ve tereddüde yer vermeyecek biçimde dava dilekçesinde belirtilmiş olması zorunluluğu bulunduğundan, dava konusunun aynılığı kolay bir şekilde belirlenebilir. Bununla birlikte görülmekte olan dava ile aynı içerikte bir dava açıldığında, her iki davanın talep sonuçları açısından örtüşüp örtüşmediği hususunda şüphe oluşuyorsa doğrudan derdestlik nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmemeli, dilekçe ret kararı ile talep sonucunun netleştirilmesi istenmelidir³⁷⁹. Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta Danıştay, “*idare mahkemesi tarafından verilen derdestlik nedeniyle incelenmeksizin ret kararını dava dilekçesinde davacının talep sonucunun tereddütlü olduğundan mahkemece verilecek dilekçe ret kararı üzerine dava konusunun açıklığa kavuşturulmasından sonra yargılamaya devam edilmesi gerektiği*” gerekçesiyle bozmuştur³⁸⁰.

İki davanın aynı olduğunun kabulü için dava sebeplerinin de aynı olması şarttır. Dava sebebi, bir davanın temelini oluşturan ve uyuşmazlığın ortaya çıkmasına neden olan maddi vakıaları ifade eder. Bu kavram, hukuki sebep ile karıştırılmamalıdır. Hukuki sebep, davacının talebini haklı kılmak amacıyla dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların hukuk kuralları çerçevesinde yapılan değerlendirmesidir. Bu sebeple tarafları, konusu ve dayandığı maddi vakıalar aynı olan iki davada, yalnızca farklı hukuki sebeplerin ileri sürülmüş olması davaların farklı nitelikte olduğu anlamına gelmez. Maddi olayların aynı

³⁷⁸ SEVEN, s. 49.

³⁷⁹ Ibid., s. 50.

³⁸⁰ Danıştay 11. Dairesi, E. 2012/5736, K. 2013/2371, T. 08/03/2013. (Lexpera)

olması, hukuki sebep değişmiş olsa bile aslında aynı davanın söz konusu olması sonucunu doğurur³⁸¹.

Danıştay konu ile ilgili bir kararında, “*Davacı, davasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetlerini dava dilekçesine yazmalıdır. Bunlar dava dilekçesindeki talep sonucunun dayanağı olan ve talep sonucunu haklı göstermeye yarayan vakılardır. Hukukumuzda dava sebebi, davacının davasını dayandırmış olduğu vakılardır.*” ifadesine yer vererek dava sebebinin maddi vakıalar olduğunu belirtmiştir³⁸². Dolayısıyla ilk davada ileri sürülen ve talep sonucunu haklı kılmaya yönelik maddi vakıalar ile ikinci davada dayanak gösterilen vakıalar tamamen aynı ise, her iki davanın dava sebebinin örtüştüğü kabul edilebilir.

İki davanın aynı mahkemelerde açılması şart değildir. Önemli olan, ikinci davanın idari yargı yerinde açılmasıdır. Bununla birlikte ilk davanın idari yargıda açılmış olması bir şart olarak aranmaz³⁸³. Nitekim, daha önce adli yargıda açılmış bir davanın tarafları, konusu ve sebebi aynı şekilde idari yargıya taşınması hâlinde, diğer şartların da bulunması durumunda derdestlik söz konusu olabilir.

Konu ile ilgili olarak mülkiyet hakkı kısıtlanarak kamulaştırmasız el atıldığından bahisle kamulaştırma bedeli, yapı bedeli ve ağaç bedelinin ödenmesi istemiyle idare mahkemesinde açılan davada mahkeme, kamulaştırma bedeli ve ağaç bedeli istemleri yönünden, “*Mahkememizin 03/11/2020 tarihli ara kararı üzerine Van 3. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından UYAP üzerinden gönderilen dava dosyasının incelenmesinden, davacılar tarafından aynı taşınmaza ilişkin kamulaştırma bedeli, ağaç bedelleri, değer düşüklüğü, erken kesim zararı ve ecrimisil bedelinin ödenmesi istemiyle davalılar Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ile DHMİ Genel Müdürlüğü aleyhine açılan davada Van 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2020/137 Esas sayılı dosyasında yargılamanın devam ettiği 14/10/2020 tarihli duruşmada bilirkişilerden ek rapor alınmasına karar verildiği görülmüştür. Bu durumda; bakılan davada kamulaştırma bedeli ile ağaç bedellerinin ödenmesi istemi yönünden yukarıda bahsedilen Van 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2020/137 Esas sayılı dava dosyası ile tarafları, konusu ve sebebi aynı olan işbu davanın derdestlik nedeniyle esasını inceleme olanağı bulunmamaktadır.*” gerekçesiyle incelenmeksizin ret kararı vermiş, karara karşı yapılan istinaf başvurusu reddedilmiş ve

³⁸¹ IŞIKLAR, “İdari Yargıda Derdestlik”, s. 89.

³⁸² Danıştay 13. Dairesi, E. 2020/1390, K. 2020/1791, T. 07/07/2020. (Lexpera)

³⁸³ SEVEN, s. 35.

istinaf başvurusunun reddine dair karar Danıştay tarafından onanmıştır³⁸⁴. Böylece derdestlikten bahsedebilmek için ilk davanın idari yargı yerinde açılmasının zorunlu olmadığı vurgulanmıştır.

Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, mahkeme önüne getirilen meselenin gerçek anlamda dava niteliği taşıyıp taşımadığıdır. Mahkeme tarafından incelenebilecek nitelikte bir dava söz konusu değilse derdestlikten söz edilemez. Çünkü derdestlik, yalnızca ortada davanın söz konusu olduğu, yargılamaya konu edilebilecek uyuşmazlıklar için gündeme gelir. Söz gelimi, davaların birinde sadece yürütmenin durdurulması isteminde bulunulmuş, diğer davada idari işleme karşı iptal talebi ileri sürülmüşse ilk başvuruda yalnızca tedbir mahiyetinde bir talepte bulunulduğu için bu başvuru gerçek anlamda bir dava olarak nitelendirilemeyecek ve derdestlikten bahsedilemeyecektir³⁸⁵.

Derdestliğin varlığı için ayrıca, ikinci davanın açıldığı tarihte ilk davanın görülmekte olması gerekir. İkinci dava açıldığı sırada, ilk dava hakkında henüz karar verilmemiş veya karar verilmekle birlikte söz konusu karar şekli anlamda kesinleşmemiş ise ilk davanın derdest olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle, birinci dava ilk derece mahkemesinde karar verme aşamasında veya ilk derece mahkemesi tarafından karara bağlanmış olmakla birlikte kanun yolları aşamasında ise derdestliğin varlığından bahsedilebilir. Bununla birlikte ilk davanın şeklen kesinleşmiş olması hâlinde ikinci dava açısından derdestlik söz konusu olmaz ve bu durumda ikinci dava hakkında derdestlik nedeniyle incelenmeksizin ret kararı verilemez³⁸⁶.

Bu noktada dosyanın işlemden kaldırılması kararı verilen durumlarda mahkemenin dosyadan el çekerek nihai karar vermesi söz konusu olmadığından, davanın derdest olarak kalmaya devam ettiği belirtilmelidir. Bu sebeple dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilen durumlarda yenileme dilekçesi vermek yerine aynı dava ikinci kez açılırsa bu davada derdestlik nedeniyle incelenmeksizin ret kararı verilir. Benzer şekilde, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi durumunda da söz konusu karar şekli anlamda kesinleşene kadar, dava derdest olarak varlığını sürdürür. Bu süreçte aynı davanın yeniden ikame edilmesi hâlinde ikinci davanın derdestlik nedeniyle esasının incelenmesi mümkün olmaz³⁸⁷.

³⁸⁴ Danıştay 6. Dairesi, E. 2022/7127, K. 2022/11432, T. 14/12/2022. (UYAP)

³⁸⁵ IŞIKLAR, “İdari Yargıda Derdestlik”, s. 74.

³⁸⁶ Ibid., s. 76.

³⁸⁷ Murat ATALI / İbrahim ERMENEK / Ersin ERDOĞAN, *Medeni Usul Hukuku*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 321.

İdari yargı yerleri derdestlik kurumunu ilk inceleme hususu gibi değerlendirmekte ve incelenen dava ile aynı nitelikte daha önce açılmış ve görülmekte olan bir davanın tespit edilmesi hâlinde incelenmeksizin ret kararı vermektedir. Bu bağlamda idari yargıda derdestlik, davanın esasına girilmesini engelleyen ve yargılamanın her aşamasında mahkemece dikkate alınması gereken bir husus olarak kabul edilmekte, bu hususun göz ardı edilmesi kanun yolu aşamasında bozma nedeni teşkil etmektedir.

Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta Danıştay, “21.10.2010 tarihinde kayda giren dilekçeyle açılan ve Dairemizin 2010/5992 esas sayılı dosyasına kaydedilen bu davanın yargılaması devam etmekte iken, bu kez 27.10.2010 tarihinde Kayseri 2. İdare Mahkemesi kaydına giren dilekçeyle davacının Gültekin Gürkan İlköğretim Okulu Müdürlüğüne atanmasına ilişkin 23.08.2010 günlü, 024729 sayılı aynı atama işleminin iptalinin istenildiği... anlaşılmaktadır. Bu durumda; tarafları, konusu ve sebebi aynı olan iki ayrı dava açıldığından sonradan açılan bu davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekirken, uyuşmazlığın esası incelenmek suretiyle davanın reddi yolunda verilen temyize konu İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet görülmemiştir.” gerekçesiyle derdestlik hususu atlanarak davanın esasının incelendiği kararı bozmuştur³⁸⁸.

Bir başka kararda idare mahkemesi, “dava konusu edilen... işlemin, Trabzon İdare Mahkemesinin 2022/448 esasına kayden açılan dava ile de iptalinin talep edildiği, Mahkemenin 24/11/2022 tarih ve E:2022/448, K:2022/1249 sayılı kararı ile ... işlemin iptaline karar verildiği ve kararın henüz kesinleşmediğinin görüldüğü, bu durumda, dava konusu 24/02/2022 tarih ve 3720158 sayılı işlemin, yine aynı davacı tarafından Mahkemenin 2022/448 esas sayılı dosyası ile dava konusu edildiği ve Mahkeme tarafından söz konusu işlemin iptaline karar verildiği anlaşıldığından ve her iki davanın tarafları, konusu ve sebebi aynı olduğundan, açılan işbu davanın derdestlik nedeniyle esasının incelenmesine hukuken olanak bulunmadığı” gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar vermiş, bölge idare mahkemesi istinaf başvurusunun reddine karar vermiş, Danıştay ise istinaf başvurusunun reddine dair kararı onamıştır³⁸⁹.

3- Kesin Hüküm Bulunması

Bir mahkeme kararı kanunlarda öngörülen usule uygun şekilde verildikten sonra, istinaf ve temyiz gibi olağan kanun yollarından geçerek veya bu yollara başvuru süresinin

³⁸⁸ Danıştay 2. Dairesi, E. 2011/6917, K. 2014/2127, T. 13/03/2014. (Lexpera)

³⁸⁹ Danıştay 8. Dairesi, E. 2023/3759, K. 2025/10230, T. 23/12/2025. (UYAP)

dolması ile kesinlik kazanır. Bu noktadan sonra kararı veren hâkim dâhil olmak üzere hiçbir makam söz konusu kararı değiştiremez. Yargı kararlarının bu bağlayıcı ve değiştirilemez niteliği kesin hüküm olarak ifade edilmektedir³⁹⁰. Kesin hüküm kurumunun uygulanmadığı bir yargısal düzende, aynı dava hakkında verilen kararların sürekli olarak değişebilmesi ihtimali ortaya çıkacak ve bu durumda uyuşmazlıkların nihai surette çözümlenmesi imkânsız hâle gelecektir. Böyle bir durum ise, bireylerin hukuka ve yargı mercilerine duyduğu güveni zedeleyecek ve hukuk devleti ilkesinin ihlaline yol açabilecek sonuçlar doğuracaktır. Bu itibarla kesin hüküm kurumunun, hukukun temel ilkelerine dayanan evrensel bir kavram olarak değerlendirilmesi mümkündür³⁹¹.

Kesin hüküm konusunda İYUK'ta bir düzenleme yapılmamış ve HMK hükümlerinin uygulanacağı konular arasında da kesin hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte, bu konuda idari yargıda HMK hükümlerinin kıyasen uygulama alanı bulacağı kabul edilmektedir³⁹². Danıştay bir kararında, *“Her ne kadar 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda kesin hükme yönelik açık bir düzenlemeye veya Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na yapılmış bir atıf bulunmuyor olsa da, söz konusu müessesenin idari yargıda uygulanmasına bir engel bulunmadığı, esasen hukuk güvenliği ilkesi gereğince uygulanması gerektiği, ancak bu uygulamanın idari yargılama usulünün özelliklerine, kendine özgü ilke ve esaslarına, idari yargı yerleri tarafından verilen kararların niteliğine uyduğu ölçüde yapılması gerektiği”* ifadesine yer vererek kesin hüküm kurumunun idari yargıda uygulama alanı bulduğunu vurgulamıştır³⁹³.

HMK'nın 303. maddesinin birinci fıkrasında, *“Bir davaya ait şekli anlamda kesinleşmiş olan hükmün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir.”* ifadesine yer verilerek kesin hüküm kurumu düzenlenmiştir³⁹⁴. Bu çerçevede öğretide ve uygulamada şekli anlamda kesin hüküm ve maddi anlamda kesin hüküm olmak üzere iki ayrı başlıkta inceleme yapılmaktadır.

³⁹⁰ Ramazan ÇAĞLAYAN, “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, *EBYÜ-HFD*, C. 3, S. 1, 1999, s. 123.

³⁹¹ Alkım AKTAŞ İNAM, “İdari Yargılama Hukukunda Kesin Hüküm Olumlu Etkisi”, *SÜHFD*, C. 32, S. 3, 2024, s. 1660.

³⁹² Şahin ÜZÜM, *İdari Yargılama Usulünde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Uygulanabilirliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019, s. 37.

³⁹³ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2023/11, K. 2023/23, T. 13/04/2023. (Lexpera)

³⁹⁴ Mezkûr hükmün idari yargıda kıyasen uygulanacağı kabul edildiğinden idari dava türleri olan iptal ve tam yargı davalarında verilen kararların, bir başka davada maddi anlamda kesin hüküm etkisi oluşturabilmesi için anılan şartların gerçekleşmesi gerekir.

Şekli anlamda kesin hüküm, olağan kanun yollarına başvurulmasının mümkün olmaması durumunu ifade etmektedir. Bir kararın şekli anlamda kesinleşmesiyle birlikte, o kararın değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması olanağı ortadan kalkar. Şekli anlamda kesinlik kanun yoluna başvuru süresinin geçirilmesi, başvurulabilecek kanun yolunun tükenmesi ya da kararın kanun yollarına kapalı bulunması durumlarında gerçekleşir. Bu kurumun temel amacı, mevcut davanın sona erdirilmesidir. Bir hükmün şekli anlamda kesinleşebilmesi için mutlaka uyuşmazlığın esasına ilişkin bir karar verilmiş olması şart değildir. Usule yönelik kararların da bu niteliği haiz olabileceği kabul edilmektedir³⁹⁵.

Maddi anlamda kesin hüküm, şekli anlamda kesinleşmiş yargı kararlarına mutlak hakikat niteliği tanınmasıdır³⁹⁶. Maddi anlamda kesin hüküm, kesinleşen bir mahkeme kararının tarafların maddi hukuk ilişkileri üzerinde bağlayıcı sonuçlar doğurmasını ifade eder. Bu bağlamda, aynı uyuşmazlık hakkında daha sonra açılacak davalarda söz konusu kararın bağlayıcı etkisi ortaya çıkar. Hâkimin verdiği karar, her ne kadar maddi gerçeği tam anlamıyla yansıtmasa da kesinleşmeyle birlikte hukuki gerçeklik kazanır ve artık değiştirilemeyecek hakikat olarak kabul edilir. Usule ilişkin kararlarda uyuşmazlığın maddi boyutuyla ilgili bir hüküm kurulmadığından maddi anlamda kesin hüküm söz konusu olmaz³⁹⁷.

Bu bağlamda idari yargı yerinde açılan bir davada; daha önce kesinleşmiş bir kararın tarafları ile dava sebeplerinin aynı olması ve ilk kararın hüküm fıkrası ile aynı nitelikte bir talepte bulunulması, bir başka ifadeyle davanın konusunun aynı olması hâlinde incelenmeksizin ret kararı verilir. Bu yöntem ile aynı uyuşmazlık hakkında farklı kararlar verilmesi önlenir. Böylece, yargı kararlarına duyulan saygı ve bu kararlara uyma zorunluluğu tesis edilerek hukuki güvenlik ilkesi hayata geçirilir³⁹⁸.

İdari dava türleri olan iptal ve tam yargı davalarında kesin hükmün etkisi ayrıca ele alınmalıdır. İptal davası idari işlemin hukuka aykırı olduğu iddiasıyla açılan objektif bir dava olduğundan, bu dava sonucunda verilen iptal kararı herkes için bağlayıcı bir etki ortaya çıkarır. İptal kararının bu bağlayıcı etkisiyle özellikle düzenleyici işlemlerde karşılaşılr. Söz gelimi imar planına açılan davada verilen iptal kararı herkes için sonuç doğurur. Dolayısıyla aynı düzenleyici işleme karşı diğer ilgililerin yeniden dava açmasına

³⁹⁵ Kamile TÜRKOĞLU, *İdari Yargılama Usulünde Kesin Hüküm*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010, s. 22.

³⁹⁶ ATALI / ERMENEK / ERDOĞAN, s. 559.

³⁹⁷ AKTAŞ İNAM, s. 1659.

³⁹⁸ ÜZÜM, s. 32.

gerek bulunmamaktadır. Çünkü ilk davada kesinleşen iptal kararı ile, işlemin hukuka aykırı olduğu ve hukuk düzeninden silindiği mutlak bir şekilde kabul edilir³⁹⁹.

İptal kararının objektif etkisi düzenleyici işlemlerdeki kadar açık olmasa da birel işlemlerde de kendini gösterir. Birel işlem her ne kadar yalnızca hakkında işlem tesis edilen kişi ile ilgili olsa da herkesi bağlar. Söz gelimi bir kişinin kendisinin atanması gerektiğini düşündüğü kadroya başka birinin atanması işlemine karşı açtığı davada, iptal kararının kesinleşmesiyle kesin hükmün bağlayıcılığı ortaya çıkar ve herkes söz konusu karara uymakla yükümlü olur⁴⁰⁰.

İptal davalarının ret kararı ile sonuçlanması hâlinde ise bu kararın kesinleşmesi üzerine aynı nedenlere dayanarak tekrar dava açılmaz. İptal davası mahkeme tarafından idari işlemin unsurları açısından incelenerek davanın reddine karar verilmiş ve bu karar kesinleşmiş ise artık bir kesin hükmün varlığından bahsedilir. Bununla birlikte, mahkeme kararının gerekçesini oluşturan ret nedenlerinden farklı nedenler ileri sürülerek aynı işlem hakkında yeni bir dava açılabilir. Bu hâlde dava sebeplerinin aynılığı söz konusu olmadığından kesin hüküm ortaya çıkmaz. Söz gelimi memur hakkında verilen disiplin cezasına açılan davada mahkemenin yalnızca yetki yönünden değerlendirme yaparak ret kararı vermesi hâlinde, sebep unsuru yönünden hukuka aykırılık ileri sürülerek dava açılmasında engel bulunmamaktadır⁴⁰¹.

Tam yargı davalarında hâkim, davacının talebiyle bağlı olarak uğranılan haksızlığın giderilmesine hükmeder. Davanın sonucunda davalı idarenin uğranılan zarardan sorumlu olduğu kanaatine varılırsa belirli bir miktar tazminatın ödenmesine karar verilir. Tam yargı davası sonucunda verilen kesin hüküm, sübjektif bir hakkın ihlalinin kaynaklandığından yalnızca davanın tarafları açısından anlam ifade eder ve üçüncü kişiler açısından bağlayıcı nitelik taşımaz⁴⁰².

Bu davalarda bazen kesin hükme konu olan tespit ve değerlendirmelerin, davanın tarafları dışındaki kişiler açısından da bağlayıcı sonuçlar doğurabileceği kabul edilmektedir. Nitekim birden fazla kişinin aynı idari eylem nedeniyle zarara uğradığının ileri sürüldüğü hâllerde, herhangi bir davada idarenin kusurunun niteliğine ilişkin verilen kesin hüküm niteliğindeki karar, diğer davalarda da dikkate alınacaktır. Örneğin belediyenin yürüttüğü bir altyapı çalışması sonucunda yolun çökmesi nedeniyle meydana

³⁹⁹ ÇAĞLAYAN, “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, s. 138.

⁴⁰⁰ Ibid., s. 139.

⁴⁰¹ Ibid., s. 137.

⁴⁰² TÜRKOĞLU, s. 108.

gelen zararlarda, zarar gören kişilerden birinin açtığı davada belediyenin hizmet kusurunun tespit edilmesi, aynı eylem nedeniyle diğer kişiler tarafından açılacak davalarda da bağlayıcı olacaktır⁴⁰³.

Kesin hüküm nedeniyle davanın incelenmeksizin reddedilebilmesi için, ilk kararın mutlaka idari yargı mercilerince verilmiş olması şart değildir. Daha önce adli yargı mercileri tarafından kesin hüküm niteliğinde bir karar verilmişse, idari yargı mercileri önlerine gelen davada incelenmeksizin ret kararı verir. Kesin hükmün amacının aynı uyuşmazlık hakkında farklı kararlar verilmesinin önlenmesi olduğu dikkate alındığında söz konusu yaklaşımın isabetli olduğu söylenebilir.

Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta idare mahkemesi, Danıştay'ın bozma kararı üzerine, kararında ısrar ederek davanın görev yönünden reddine karar vermiş, İdari Dava Daireleri Kurulu ise *“davacı tarafından hizmet sözleşmesinin feshedildiği iddiasıyla işe iade istemiyle Ankara 8. İş Mahkemesi’nde açılan diğer bir davada, Mahkemenin 27.12.2012 tarihli ve E.2012/24, K. 2012/1136 sayılı kararıyla davanın reddine karar verildiği, anılan kararın Yargıtay 7. Hukuk Dairesi’nin 15.04.2013 tarihli ve E. 2013/6368, K. 2013/6661 sayılı kararıyla onanarak kesinleştiği anlaşılmaktadır. Bu durumda tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ve aynı hukuki çekişmeyi içeren bakılan dava hakkında daha önce verilmiş bulunan kesin hüküm nedeniyle, davanın esasının incelenmesine hukuken olanak bulunmadığı gerekçesiyle incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekirken...”* ifadesiyle kararı bozmuştur⁴⁰⁴.

İdari yargının yerleşik uygulaması olan kesin hüküm nedeniyle incelenmeksizin ret, çeşitli yargı kararlarına yansımıştır. Konu ile ilgili olarak idare mahkemesi tarafından, *“davacı tarafından, 59 T 5561 sayılı plakaya yönelik olarak dava konusu Tekirdağ Büyükşehir Belediye Başkanlığı Ulaşım Koordinasyon Merkezinin (UKOME) 17/06/2015 tarih ve 2015/170 sayılı kararına karşı açılan davada, Mahkemenin 19/02/2016 tarih ve E:2015/1214, K:2016/155 sayılı kararıyla davanın reddine karar verildiği, kararın 05/06/2017 tarihinde kesinleştiği, işbu dava ile Mahkemenin E:2015/1214 sayılı dosyasındaki davanın tarafları, sebebi ve konusunun aynı olduğu, aynı işleme ilişkin olarak açılan davanın esasının kesin hüküm nedeniyle inceleme olanağının bulunmadığı*

⁴⁰³ AKTAŞ İNAM, s. 1674.

⁴⁰⁴ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2015/3423, K. 2017/1559, T. 05/04/2017. (UYAP)

gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine” karar verilmiş, karara karşı yapılan istinaf başvurusu reddedilmiş ve Danıştay, istinaf başvurusunun reddine dair kararı onamıştır⁴⁰⁵.

İşin esasına girilen başka bir davada Danıştay, “Uyuşmazlıkta aynı davacı tarafından, bakılan davanın yanı sıra davaya konu Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı Harita Şube Müdürlüğünün 08/04/2020 tarihli, E.29081 sayılı işlemi ile bu işlemin dayanağı 22/02/2020 tarihli, 31047 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Arazi ve Arsa Düzenlemeleri Hakkında Yönetmeliğin Geçici 1. maddesinde yer alan ... ibaresinin iptali istemiyle öncelikle ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştayda dava açıldığı, anılan davada uyuşmazlığa konu işlemin Danıştay Altıncı Dairesinin 13/05/2024 tarih ve E:2020/4052, K:2024/2890 sayılı kararıyla iptaline karar verildiği ve bu kararın Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 17/04/2025 tarih ve E:2025/26, K:2025/864 sayılı kararıyla onanmasına karar verildiği görülmüş olup bahse konu Dairemizin E:2020/4052 esas sayılı dava dosyası ile işbu davanın taraflarının, konusunun ve sebebinin aynı olduğu, sonraki tarihte açılmış olan bakılan davanın derdestlik nedeniyle esasının incelenmesine olanak bulunmadığı sonucuna varılmıştır.” gerekçesiyle incelemeksizin ret kararı verilmesi gerektiğini ifade etmiş, verilen kararı bozmuştur⁴⁰⁶.

4- Dava Açıldığı Tarihte Davanın Konusunun Bulunmaması

İdari yargı uygulamasında incelenmeksizin ret kararına konu olan durumlardan bir diğeri, dava açıldığı tarihte ortada bir dava konusunun mevcut olmamasıdır. İdari yargı mercilerinin önlerine gelen bir uyuşmazlık hakkında karar verebilmeleri için, mutlaka karara bağlanması gereken somut bir dava konusunun bulunması gerekir. Bir başka ifadeyle, yargı organının denetimine ve değerlendirmesine elverişli bir uyuşmazlık mevcut değilse ortada yargılama faaliyetinin yürütülmesine imkân tanıyacak bir dava konusu da yoktur⁴⁰⁷.

Dava konusunun bulunmaması, uyuşmazlığın hiç doğmamış olması şeklinde ortaya çıkabileceği gibi dava açılmadan önce dava konusunu ortadan kaldıran bir durumun meydana gelmesi hâlinde de söz konusu olabilir. Bu durumda, mahkemenin uyuşmazlığı esasına girerek incelemesine gerek kalmayacak ve davanın incelenmeksizin reddine karar verilecektir. Nitekim idari yargının temel fonksiyonlarından biri, idarenin

⁴⁰⁵ Danıştay 8. Dairesi, E. 2026/715, K. 2026/637, T.09/02/2026. (UYAP)

⁴⁰⁶ Danıştay 6. Dairesi, E. 2023/8286, K. 2025/6020, T. 24/11/2025. (UYAP)

⁴⁰⁷ ERASLAN / BOZ, s. 218.

eylem ve işlemleri üzerinde hukuka uygunluk denetimi gerçekleştirmektir. Ancak bu denetimin yapılabilmesi için ortada gerçekten hukuki denetimi gerektiren bir işlem veya eylemin varlığı zorunludur⁴⁰⁸. Dolayısıyla dava açıldığı anda dava konusunun bulunmaması, sadece şekli bir eksiklik olmayıp aynı zamanda yargılama faaliyetinin varlık şartlarından birinin ortadan kalktığını göstermektedir. Bu sebeple mahkemeler, dava konusu bulunmayan hâllerde incelenmeksizin ret kararı vererek hem yargısal kaynakların gereksiz yere kullanılmasını engellemekte hem de hukuki güvenlik ve usul ekonomisi ilkelerine uygun hareket etmektedir.

İdari yargı uygulamasında, davanın açıldığı tarihte dava konusunun bulunmaması durumu farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan ilki, iptal davasına konu edilen işlemin, dava açılmadan önce idare tarafından geri alınmasıdır. Bu durumda, artık ortada hukuki denetime tabi tutulabilecek bir işlem kalmadığından mahkemenin esas incelemesine girmesine gerek bulunmamaktadır. Bir diğer örnek, tam yargı davalarında söz konusudur. Dava açıldığı tarihte davacının talep ettiği tazminat miktarı idarece ödenmişse, davacının korunmaya değer bir hakkı kalmadığından dava konusuz hâle gelmiş olur⁴⁰⁹. Son olarak, dava açıldığı tarihte iddia edilen işlemin idarece hiç tesis edilmemiş olması da dava konusunun yokluğu sonucunu doğurur. Bu durumların ortak özelliği, yargılamanın esasına girilmesine gerek bırakmayacak şekilde uyuşmazlık konusunun ortadan kalkmış olmasıdır. Böyle bir durumda mahkeme, davanın incelenmeksizin reddine karar verir.

İdari yargı uygulamasında, davanın açıldığı tarihte dava konusunun bulunmaması hâllerinden en sık karşılaşılanı dava konusu edilen işlemin idare tarafından geri alınmış olmasıdır. İdare, kimi zaman tesis ettiği işlemi geri almakta ancak bu geri almayı ilgisine usulüne uygun şekilde bildirmemektedir. Bu durumda işlemde haberdar olmayan kişi, işlemin hâlen yürürlükte olduğunu düşünerek iptal davası açabilmektedir. Bununla birlikte mahkeme, davanın açıldığı tarihte ortada hukuki denetime elverişli bir işlem bulunmadığını tespit ederek davanın incelenmeksizin reddine karar verir. Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta davacının özel esaslara alınmasına ilişkin işlem dava açılmadan önce geri alındığından davanın incelenmeksizin reddine hükmedilmiş, anılan karara karşı yapılan temyiz başvurusu reddedilmiştir⁴¹⁰.

⁴⁰⁸ Mehmet Salih DEMİRKOL, *İdari Yargılama Hukukunda Dava Açmanın Sonuçları*, s. 33.

⁴⁰⁹ ERASLAN / BOZ, s. 218.

⁴¹⁰ Danıştay 3. Dairesi, E. 2016/5946, K. 2016/6358, T. 06/12/2016. Bkz. Ibid., s. 218.

Bir başka kararda Danıştay, “dava konusu ihale işleminin 25/04/2025 tarihinde davalı idare tarafından geri alındığı ancak davanın ise 05/05/2025 tarihinde açıldığı, dava açıldığı tarihte idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem bulunmadığı anlaşıldığından, davanın 2577 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca reddedilmesinde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.” ifadesine yer vermiştir⁴¹¹.

Dava açıldığı tarihte iddia edilen işlemin idarece hiç tesis edilmemiş olması durumunun söz konusu olduğu bir başka uyuşmazlıkta ise Danıştay, “... idari işlem niteliği bulunmayan sözlü işlemlerin iptal davasının konusunu teşkil etmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumda; idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülebilir işlem niteliğinde olmayan Çeşme Belediye Başkanlığı Fen İşleri Müdürlüğü'nün 04/12/2013 günlü şifahi işlemi yönünden, davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekirken; işin esasının incelenmesi suretiyle verilen İdare Mahkemesi kararının bu kısmında da hukuki isabet bulunmamaktadır.” gerekçesiyle incelenmeksizin ret kararı verilmesi gerektiğini ifade etmiş, verilen kararı bozmuştur⁴¹².

Bu noktada özellikle vurgulanması gereken husus, davanın açıldığı tarihte dava konusunun bulunmaması ile dava açıldıktan sonra dava konusunun ortadan kalkması durumlarının birbirinden farklı hukuki sonuçlar doğurmasıdır. İlk durumda, dava açıldığı tarihte yukarıda açıklanan ihtimallerden biri nedeniyle ortada incelenmeye değer bir dava konusu bulunmadığından, mahkeme tarafından davanın incelenmeksizin reddine karar verilmektedir. Buna karşılık, dava açıldıktan sonra meydana gelen gelişmeler sonucu dava konusunun ortadan kalkması durumunda artık mahkemenin uyuşmazlığı esastan çözmesine gerek kalmadığından karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmektedir⁴¹³.

Nitekim konu ile ilgili bir kararda, “... dava konusu işlemin Orman Bölge Müdürlüğü'nün....sayılı yazısı gereğince tutanak tanzim edilerek iptal edildiği bildirildiğinden, dava konusu işlemin idarece geri alındığı ve bu sebeple bakılan davanın konusuz kaldığı anlaşıldığından istinaf başvurusunun kabulüne, mahkeme kararının kaldırılmasına, konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına” karar verilmiştir. Mezkûr kararda bölge idare mahkemesi, dava konusunun dava açıldıktan

⁴¹¹ Danıştay 13. Dairesi, E. 2025/1621, K. 2025/2512, T. 07/07/2025. (UYAP)

⁴¹² Danıştay 14. Dairesi, E. 2015/1042, K. 2018/4972, T. 03/07/2018. Bkz. ERASLAN / BOZ, s. 218.

⁴¹³ Bkz. s. 97.

sonra ortadan kalktığını ifade ederek ilk derece mahkemesinin esasa ilişkin verdiği kararı kaldırmış ve karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir⁴¹⁴.

5- İdari İşlem veya Eylem Niteliğinde Karar Verilmesi Talebinde Bulunulması

İdari yargı denetimi, idarenin yetkilerini Anayasa ve kanun hükümlerine uygun şekilde kullanıp kullanmadığını ve idari işlemin unsurları yönünden hukuka uygun olup olmadığını incelemeyi kapsar. Buna karşılık idari yargı mercileri, idarenin kararlarının yerindeliliğini değerlendirme yetkisine sahip değildir. Yerindelik denetimi; kararın kamu yararına daha uygun olup olmadığını, idarenin farklı bir tercihinin daha faydalı sonuç doğurup doğurmayacağını veya hizmet gerekleri açısından hangi seçeneğin daha isabetli olduğunu değerlendirmeyi gerektirir⁴¹⁵. Bu alan ise tamamen yürütme organının takdir yetkisine bırakılmıştır⁴¹⁶.

Nitekim Anayasa'nın 125. maddesinin dördüncü fıkrasında, “*Yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez.*” denilerek idari yargı yetkisinin sınırları açıkça çizilmiştir.

Benzer bir şekilde, İYUK'un 2. maddesinin ikinci fıkrasında “*İdari yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. İdari mahkemeler; yerindelik denetimi yapamazlar, yürütme görevinin kanunlarda ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı veremezler.*” hükmüne yer verilerek idari yargının fonksiyonel sınırı bir kez daha vurgulanmış ve yargı mercilerinin yürütme alanına müdahalesi engellenerek kuvvetler ayrılığı ilkesi korunmuştur.

Mahkemelerin, idarenin hangi kararları alması gerektiği veya kamu hizmetini hangi şekilde yürütmesi gerektiği yönünde emir ve talimat niteliğinde kararlar vermesi, yerindelik denetimi anlamına gelir. Bu tür bir denetim, idarenin takdir yetkisini ortadan kaldıracığı için hukuka uygunluk denetiminin sınırlarını aşar. Dolayısıyla, idari yargı

⁴¹⁴ Konya BİM 2. İdari Dava Dairesi, E. 2017/3068, K. 2018/969, T. 30/05/2018. Bkz. BOZ / ERASLAN, s. 407.

⁴¹⁵ Felemez GÜNEŞ, *İdari Yargı Yetkisinin Sınırları*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 93.

⁴¹⁶ ULUSOY, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 22.

mercileri yalnızca bir işlemin hukuka aykırılığını tespit ederek iptaline veya uğranılan zararın giderilmesine hükmedebilir. Bu sınırın aşılması hâlinde mahkemenin kararı idari işlem veya eylem niteliği taşıyacağından, yukarıda açıklanan hükümlere aykırılık söz konusu olacaktır⁴¹⁷.

Davacı tarafından mahkemeden idarenin yerine geçerek işlem yapması ya da belirli bir karar alması istendiği takdirde izlenecek usul mevzuatta açıkça düzenlenmemiştir. Uygulamada idari yargı yerleri, idarenin yerine geçerek işlem tesis edilmesi talepli uyuşmazlıklarda davanın konu açısından yargı denetimine elverişli olmadığı sonucuna ulaşmakta ve incelenmeksizin ret kararı vermektedir. İdari yargılama hukukunda mahkemenin idarenin yerine geçmesi veya idare adına işlem tesis etmesi mümkün olmadığından idari işlem veya eylem niteliğinde karar verilmesini konu edinen davalar, yargı yetkisi dışında kabul edilmekte ve incelenmeksizin ret kararıyla sonuçlandırılmaktadır.

Nitekim konu ile ilgili olarak, davacı tarafından İlköğretim Müfettişlerinin İller Arası Yer Değiştirme Kılavuzunun “İlkeler” başlıklı 2/a maddesinin iptali ile atamasının Ankara veya Afyonkarahisar İllerinden birine yapılmasına karar verilmesi istemiyle açılan davada Danıştay, *“Anayasanın 125. maddesinin 4. fıkrasında yer alan hüküm ile paralel düzenleme içeren 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun ‘idari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı’ başlıklı 2. maddesinin ikinci fıkrasında; idari yargı yetkisinin, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olduğu; idari mahkemelerin; yerindelik denetimi yapamayacakları, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı veremeyecekleri hükme bağlanmıştır.”* ifadesine yer vererek atama istemine yönelik kısmın incelenmeksizin reddine karar vermiştir⁴¹⁸.

Her ne kadar idari yargıda mezkûr yasak açıkça öngörülmüş olsa da davacıların bazen hukuki nitelendirmeyi doğru yapamadıkları görülmektedir. Uygulamada dava dilekçelerinde zaman zaman idari işlem veya eylem niteliğinde karar verilmesi talebi yer almakta, bu kapsamda davacı mahkemeden idarenin yerine geçerek işlem tesis etmesini istemektedir. Ancak bu durum, her zaman davanın incelenmeksizin ret kararı ile sonuçlandırılmasını gerektirmez. Çünkü davacı tarafından talebin yanlış ifade edilmesi

⁴¹⁷ ERASLAN / BOZ, s. 219.

⁴¹⁸ Danıştay 2. Dairesi, E. 2009/6223, K. 2013/12406, T. 30/12/2013. Bkz. Ibid., s. 219.

ya da hukuki nitelendirmenin hatalı yapılması, çoğu zaman mahkemeye erişim hakkının özünü ihlal etmeyecek niteliktedir.

Nitekim idari yargı yerleri, idari işlem veya eylem niteliğinde talebin bulunduğu her durumda doğrudan incelenmeksizin ret kararı vermemektedir. Bunun sebebi, karşılaşılan birçok uyuşmazlıkta aslında ortada iptali talep edilen bir idari işlem bulunması ancak davacı tarafından, dava dilekçesinde bu işlemin iptalini istemek yerine mahkemeden idarenin yerine geçerek bir işlem tesis edilmesi yönünde talepte bulunulmasıdır. Bu gibi durumlarda idari yargı yerleri, davacının iradesini yanlış yansıttığını değerlendirerek davanın konu açısından yargı denetimine elverişli hâle getirilmesi amacıyla İYUK'un 3. maddesine uygun şekilde yeniden düzenlenmek üzere dilekçe ret kararı vermektedir. Bu karar ile davacıya, istemini mevzuata uygun şekilde yeniden kurma ve dava dilekçesini düzeltme imkânı tanınır⁴¹⁹.

Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta idare mahkemesi, *“davacı tarafından, ikamet izni verilerek mağduriyetinin giderilmesi şeklinde idari işlem mahiyetinde yargı kararı vermeye yönelik istemde bulunulduğu, öte yandan dava dilekçesinde herhangi bir işlem hakkında açıkça iptal isteminde bulunulmadığı, işlemin hangi makam tarafından tesis edildiği, tarihi ve sayısının da belirtilmediği görüldüğünden bu haliyle dava dilekçesinin 2577 sayılı Kanun'un 3. maddesine uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.”* gerekçesine yer vererek dilekçenin reddine karar vermiştir⁴²⁰.

Bu yönüyle, idari yargı yerleri yalnızca davacının iradesinin açık ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde, gerçekten idari işlem veya eylem niteliğinde bir karar verilmesi yönünde olduğu kanaatine vardıkları hâllerde incelenmeksizin ret kararına başvurmaktadır. Bir başka ifadeyle, mahkeme talebin niteliğini değerlendirerek davacının gerçekten mahkemeden idarenin yerine geçerek işlem tesis etmesini istediği sonucuna ulaşırsa, davayı konu açısından yargı denetimine elverişli görmemekte ve incelenmeksizin ret kararı vermektedir. Dolayısıyla, idari işlem veya eylem niteliğinde bir talep içeren her davada incelenmeksizin ret kararı verilmesi kural olarak söz konusu değildir.

Bu uygulama, mahkemeye erişim hakkı ve hak arama özgürlüğü ilkeleri açısından büyük önem taşır. Çünkü yargılama usulünün amacı davacının hatalı bir ifade nedeniyle yargısal korumadan tamamen yoksun bırakılması değil, davacının iradesinin doğru

⁴¹⁹ ÇINARLI / BİLGİN / ÖZEL, s. 525.

⁴²⁰ Aksaray İdare Mahkemesi, E. 2025/1829, K. 2026/42, T. 15/01/2026. (UYAP)

şekilde yansıtılmasına imkân tanımaktır. Böylece mahkemeler, davacıya yol göstererek dava konusunun hukuka uygun biçimde yeniden belirlenmesini sağlar. Dolayısıyla söz konusu yaklaşım hem usul ekonomisine hem de mahkemeye erişim hakkına hizmet eden, adalet ve hakkaniyet ilkesine uygun bir uygulamadır.

6- Adli Yargı Dışında Bir Yargı Kolunun Görevli Olduğu Konuda Dava Açılması

Adli yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın idari yargı düzeninde dava konusu edilmesi hâlinde davanın görev yönünden reddedileceği, kanun koyucu tarafından İYUK'ta açık ve tereddüde yer vermeyecek biçimde düzenlenmiştir. Bu hükümle kanun koyucu adli ve idari yargı arasındaki görev ayrımında ortaya çıkabilecek hatalarda hangi usulün uygulanacağına ilişkin çerçeveyi net bir şekilde belirlemiş, özellikle yargı kolları arasındaki sınırların korunması ve görevli yargı merciinin doğru tespit edilmesi açısından bir usul güvencesi oluşturmuştur. Bu yaklaşım, hem yargısal yetki paylaşımında açıklığı sağlamakta hem de uyuşmazlığın doğru yargı kolunda çözümlenmesini temin ederek yargısal denetimin etkinliğine katkı sunmaktadır⁴²¹.

Adli yargı dışındaki diğer yargı kollarının görevine giren uyuşmazlıkların idari yargı makamları önünde dava konusu edilmesi hâlinde nasıl bir karar verileceğine ilişkin İYUK'ta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanun koyucunun bu yöndeki suskunluğu, idari yargı yerlerinin bu tür durumlarda nasıl hareket edeceği konusunda yorum ihtiyacı doğurmakta ve adli yargı dışında kalan diğer yargı kollarının görevine giren davalarda verilecek kararın niteliği tartışma konusu olmaktadır. Kanunda açık bir hükmün bulunmaması, idari yargı mercilerinin bu tür başvurularda yerleşik uygulama ve içtihadı dayalı çözümler geliştirmesini zaruri hâle getirmektedir.

İdari yargı uygulamasında istikrarlı ve yerleşik bir biçimde, idari yargı dışındaki yargı mercilerine ait uyuşmazlıkların idari yargı önünde dava konusu edilmesi durumunda davanın incelenmeksizin reddine karar verilmektedir⁴²². Bu uygulama idari yargı yerlerinin kararlarında süreklilik göstermekte ve böylece kanunda açık bir düzenleme bulunmadığı hâllerde dahi görev sınırlarının korunmasına yönelik bir içtihat ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda idari yargı mercileri, önlerine gelen davanın konusu itibarıyla idari yargının görev alanına girmediğini tespit ettiklerinde uyuşmazlığı esastan inceleme yoluna gitmemekte, davayı ilk inceleme kapsamında sona

⁴²¹ AKYILMAZ / SEZGİNER / KAYA, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, s. 167.

⁴²² ERASLAN / BOZ, s. 231.

erdmektedir. Bu açıdan söz konusu yerleşik uygulama, görev hususunun kamu düzenine ilişkin niteliğiyle de uyumlu bir işlev görmekte ve yargısal sistemin bütünlüğünü koruyan pratik bir mekanizma olarak önem kazanmaktadır.

Bu noktada özellikle Anayasa yargısının görev alanına giren uyuşmazlıkların, zaman zaman idari yargı mercileri önüne taşındığı görülmektedir. Konu ile ilgili olarak Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasında, “*Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ...*” hükmüne yer verilerek soyut norm denetimi, yüksek mahkemenin görevleri arasında sayılmıştır. Bu bağlamda yüksek mahkeme herhangi bir dava ile bağlı olmaksızın kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya belirli maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı iddiasını incelemekle görevlidir⁴²³.

Mezkûr maddede kanunların Anayasa'ya uygunluğunun denetiminde tek ve münhasır yetkili mahkemenin Anayasa Mahkemesi olduğu açıkça ifade edilmiş olmasına rağmen uygulamada kimi davacılar tarafından kanun hükümlerinin doğrudan iptali istemiyle idari yargı yerlerine başvurulduğu görülmektedir. Ancak idari yargı organları kanunların Anayasa'ya uygunluğunu denetleme yetkisine sahip olmadığından, bu nitelikteki talepler karşısında uyuşmazlığı inceleme olanağına sahip değildir. Dolayısıyla kanun koyucunun açık düzenlemesine rağmen idari yargı önüne taşınan bu tür talepler, mahkemeler tarafından yerleşik uygulama doğrultusunda incelenmeksizin reddedilmektedir.

Söz gelimi, 666 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye⁴²⁴ ekli (I) sayılı cetvelin iptali istemiyle açılan davada Danıştay, “*2577 sayılı Yasanın 2. maddesi uyarınca idari dava türleri arasında ve idari yargı yetkisinin sınırları içinde yer almayan, 666 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (I) sayılı cetvelin iptali istemi, Anayasanın 148 ve 150. maddelerinde belirtilen kişi ve gruplar tarafından Anayasa Mahkemesinde açılacak*

⁴²³ Seyithan KAYA / Taha KURT, *Anayasa Yargısı ve Bireysel Başvuru*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 82.

⁴²⁴ Kanun Hükmünde Kararname, TBMM'den alınan yetki kanunu ile Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan ve Resmî Gazete'de yayımlanarak TBMM onayına sunulan kanun gücündeki düzenlemedir. Bununla birlikte olağanüstü hal döneminde çıkarılan kararnameler için yetki kanununa ihtiyaç bulunmamaktadır. 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi sona ermiştir. Kanun Hükmünde Kararname hakkında detaylı bilgi için bkz. Kemal GÖZLER, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi*, 1. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2000.

bir iptal davasına konu olabileceğinden incelenmeksizin reddi gerekmektedir.” gerekçesiyle incelenmeksizin ret kararı vermiştir⁴²⁵.

Konuya ilişkin bir kararda Danıştay, dava dilekçesinde kanun maddesinin iptalinin talep edildiğini, dilekçe ret kararı üzerine sunulan yenileme dilekçesinde de aynı hükme yönelik iptal isteminin tekrarlandığını belirtmiştir. Danıştay’ın dilekçe ret kararı vererek yenileme dilekçesi istemesinin temel amacı, davacının bu talebinin niteliğini netleştirmektir. Çünkü ilk dilekçede kanun hükmünün iptali istenmiş olsa da bunun görülmekte olan davada uygulanacak kuralın Anayasa’ya aykırılığı ileri sürülerek yapılmış bir somut norm denetimi başvurusu⁴²⁶ ile doğrudan kanunun iptali talebinden hangisi olduğu açık bir şekilde ortaya konulmamıştır.

Davacı tarafından sunulan yenileme dilekçesinde ilgili kanun hükmünün Anayasa’ya aykırı olduğuna ilişkin herhangi bir gerekçe, açıklama veya Anayasa maddesine dayalı bir değerlendirmeye yer verilmediği görülmüştür. Dilekçede yalnızca söz konusu maddenin doğrudan iptali talep edilmiş, somut norm denetimi yolunun işletilebilmesi için zorunlu olan uyuşmazlıkta uygulanacak kuralın Anayasa’ya aykırılığı iddiası⁴²⁷ ileri sürülmemiştir. Bunun üzerine Danıştay, “... *Kanun maddelerinin yargı denetimi yoluyla iptali istemi Danıştayda görülecek davaların konusunu oluşturamayacağından, 2803 sayılı Kanun’a yönelik iptal isteminin incelenmeksizin reddi gerekmektedir.*” gerekçesiyle incelenmeksizin ret kararı vermiştir⁴²⁸.

Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün iptali istemiyle idari yargı mercileri önünde dava açılması durumunda, uyuşmazlığın esasını inceleme yetkisinin Anayasa Mahkemesi’ne ait olduğu tartışmasızdır. Bu sebeple ilk bakışta, bu tür davalarda görev yönünden ret kararı verilmesinin uygun olacağı düşünülebilir⁴²⁹. Bununla birlikte idari yargı uygulamasındaki baskın görüş, bu tür başvurularda incelenmeksizin ret kararı verilmesinin daha makul olduğu yönündedir. Bu sonuca ulaşılmasının temel gerekçesi ise İYUK’un 15. maddesindeki düzenlemedir.

⁴²⁵ Danıştay 11. Dairesi, E. 2014/3308, K. 2014/5739, T. 15/10/2014. (UYAP)

⁴²⁶ Anayasa’nın 152. maddesinde “Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.” hükmüne yer verilerek tarafların veya mahkemenin Anayasa’ya aykırılık iddiasıyla yüksek mahkemeye başvurabileceği belirtilmiştir. Bu başvuru somut norm denetimi olarak adlandırılmaktadır.

⁴²⁷ KAYA / KURT, s. 85.

⁴²⁸ Danıştay 2. Dairesi, E. 2025/1471, K. 2025/1451, T. 25/03/2025. (Lexpera)

⁴²⁹ ERASLAN / BOZ, s. 221.

Anılan maddede davanın görev yönünden reddi, yalnızca davanın adli yargının görev alanına girmesi hâlinde öngörülmüştür. Kanun koyucu, adli yargı ve idari yargı ayrımında ortaya çıkabilecek ihtilafları açıkça düzenlemiş ancak diğer yargı kollarının görev alanına giren taleplerin idari yargının önüne gelmesi ihtimaline ilişkin herhangi bir görev ret mekanizması öngörmemiştir. Dolayısıyla, diğer yargı kollarının görev alanına giren uyuşmazlıkların idari yargıda dava konusu edilmesi hâlinde mevcut mevzuat çerçevesinde incelenmeksizin ret kararı verilmesi hem kanun koyucunun iradesine hem de idari yargılama usul hukukunun yapısına en uygun çözüm olarak ortaya çıkmaktadır.

Yargı kolları arasındaki görev ayrımı yalnızca teknik bir sınıflandırmaya dayanan bir ayrım değil, aynı zamanda uyuşmazlığın doğru ve yetkili yargı merciinde çözümlenmesini güvence altına alan anayasal bir unsurdur. Bu sebeple, idari yargının görev alanı dışında kalan uyuşmazlıkların idari yargı yerlerine yöneltilmesi hâlinde uygulanacak usulün belirsiz olması, bireylerin doğru yargı merciine erişimini güçleştirmekte ve görev kurallarının kamu düzenine ilişkin niteliğiyle bağdaşmamaktadır. Hukuki güvenlik ilkesi ile görev kurallarının kamu düzenine ilişkin niteliği birlikte değerlendirildiğinde, mevcut boşluğun kanun koyucu tarafından tüm yargı kollarını kapsayacak biçimde idari yargının görev alanına girmeyen uyuşmazlıklarda “görev yönünden ret” kararı verilmesini öngören bir düzenleme ile giderilmesi isabetli olacaktır. Böyle bir düzenleme idari yargı organlarının yorum yoluyla çözmeye çalıştığı mevcut belirsizliği ortadan kaldıracağı gibi, yargı kolları arasındaki sınırların korunmasına yönelik daha açık, daha öngörülebilir ve hukuki güvenliği güçlendiren bir usul mekanizmasının oluşturulmasına hizmet edecektir.

7- Yargı Yolu Kapalı İşlemin İptali Talebinde Bulunulması

Anayasa’nın 125. maddesinin birinci fıkrası uyarınca idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır. Bu hüküm, idarenin hukukun üstünlüğü çerçevesinde faaliyet göstermek zorunda olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece anayasal düzen, yargısal denetimi esas kabul ederek bireylerin idare karşısında hukuki korunma yollarına erişimini teminat altına almıştır. Bununla birlikte idari işlemlerin yargısal denetime tabi olması ilkesi mutlak bir nitelik taşımamakta, çeşitli düzenlemelerle bu ilkenin istisnalarına yer verilmektedir⁴³⁰.

Yasama organı tarafından getirilen ve yasama kısıntısı olarak adlandırılan düzenlemeler aracılığıyla bazı idari işlemlere karşı yargı yolu kapatılmıştır. Bu tür

⁴³⁰ ERASLAN / BOZ, s. 222.

düzenlemeler, idari işlemler açısından yargısal denetimin sınırlarını daraltmaktadır. İdari işlemlere karşı yargı yolunu kapatan bu düzenlemelerin bir kısmı doğrudan Anayasa’da, bir kısmı ise kanunlarda yer almakta olup her iki durumda da kanun koyucunun açık iradesi doğrultusunda bazı işlem türleri yargısal denetim dışında bırakılmaktadır⁴³¹. Böylece idari işlemlerin kural olarak yargı denetimine tabi olması ilkesi, yasama organının iradesi doğrultusunda belirli işlem türleri açısından bertaraf edilmekte ve bu işlemlere karşı yargı yoluna başvurulması mümkün olmamaktadır.

Yargı yolu kapalı olan işlemler açısından davacının dava açma menfaatinin varlığı veya idari işlemin kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte olması önemli değildir⁴³². Çünkü anayasal veya yasal düzenlemelerle dava açma hakkı hukuken engellenmiştir. Bu sebeple böyle bir işleme karşı idari yargıda dava açılmış olsa bile mahkemenin uyuşmazlığı esastan incelemesi mümkün değildir. İdari işlem ilgili hakkında hukuki sonuç doğursa ve davacı açısından menfaat ihlali bulunsa dahi, mahkeme yargılama yetkisini kullanamayacaktır. Bu durumda idari yargı yerleri herhangi bir hukuka uygunluk değerlendirmesi yapmadan yalnızca yargı yolunun kapalı olması gerekçesiyle davayı incelenmeksizin reddetmektedir. Bu yaklaşım, hem kanun koyucunun iradesine uygunluk göstermekte hem de idari yargının görev ve yetki sınırlarının korunmasını sağlamaktadır.

Söz gelimi Anayasa’nın 159. maddesinin onuncu fıkrasında “*Hâkimler ve Savcılar Kurulunun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamayacağı*” belirtilmiş ve anayasal düzenleme ile yargı yolu kapatılmıştır. Dolayısıyla meslekten çıkarma dışındaki bir karara karşı yargı yoluna başvurulması durumunda mahkemenin uyuşmazlığı esastan incelemesi mümkün olmayıp yargı yolunun kapalı olması nedeniyle incelenmeksizin ret kararı verilir. Nitekim konu ile ilgili olarak Hâkimler ve Savcılar Kurulunun, Danıştay üyeliği seçimine ilişkin kararının iptali istemiyle açılan davada anılan düzenlemeye dayanılarak verilen incelenmeksizin ret kararı yüksek mahkeme tarafından onanmıştır⁴³³.

Yargı yolunun kapalı olduğu işlemlere verilebilecek bir diğer örnek Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu’nda⁴³⁴ bulunmaktadır. Anılan Kanun’un 43. maddesinin birinci fıkrasında “*Askerî öğrenciler ile erbaş ve erler hakkında verilen disiplin cezaları*

⁴³¹ GÜNEŞ, s. 33.

⁴³² ERASLAN / BOZ, s. 222.

⁴³³ Danıştay 5. Dairesi, E. 2022/1887, K. 2024/10946, T. 27/06/2024. (Lexpera)

⁴³⁴ 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu 16/02/2013 tarih ve 28561 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

ile subay, astsubay, uzman erbaş ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilen uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli devam cezaları hariç bu Kanunda yer alan disiplin cezalarına karşı iptal davası açılabilir.” hükmüne yer verilerek bazı disiplin cezalarına karşı yargı yolu kapatılmıştır.

Nitekim bu duruma ilişkin bir örnekte, astsubay olarak görev yapan davacı tarafından hizmete kısmi süreli devam cezasına karşı iptal talebiyle açılan davada ilk derece mahkemesi, disiplin yaptırımını esastan inceleyerek iptal kararı vermiştir. Ancak bölge idare mahkemesi hizmete kısmi süreli devam cezasına ilişkin mevzuatta yargı yolunu açık tutan herhangi bir düzenlemenin bulunmadığını tespit etmiş, bu sebeple istinaf başvurusunu kabul ederek ilk derece mahkemesi kararını kaldırmış ve davanın incelenmeksizin reddine kesin olarak karar vermiştir. Böylece bölge idare mahkemesi, söz konusu disiplin cezasının kanun koyucu tarafından yargısal denetim dışında bırakıldığını belirterek, yargı yolunun kapalı olduğuna ilişkin sınırlamanın doğrudan uygulanması gerektiğini ortaya koymuştur⁴³⁵.

Bu noktada özellikle vurgulanması gereken husus, bir idari işleme karşı yargı yolunun kapalı olmasına ilişkin kuralın kanunla düzenlenmiş olmasıdır. Çünkü idari işlemlere karşı dava açılmasını engelleyen bir kanun hükmü, Anayasa’ya aykırı nitelikte olabilir. Böyle bir durumda davacı yargı yolunu kapatan kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesi’ne başvurulmasını talep etme imkânına sahiptir. Bu ihtimalde idari yargı mercilerinin, yargı yolunun kapalı olduğundan hareketle doğrudan incelenmeksizin ret kararı vermesi hukuken isabetli olmayacaktır. Bunun yerine mahkeme, öncelikle davacının ileri sürdüğü Anayasa’ya aykırılık iddiasını ciddi bulup bulmadığını değerlendirmeli, iddiayı ciddi görmesi hâlinde ise işleme karşı yargı yolunu kapatan düzenlemenin iptali talebi yönünden Anayasa Mahkemesi’ne başvurmalıdır. Bu yöntem somut norm denetimi mekanizmasının gereği olmakla birlikte aynı zamanda yargı yolunu kapatan düzenlemelerin Anayasa denetiminden kaçırılmasını engelleyen bir güvence niteliği taşımaktadır⁴³⁶.

8- Kanunen Yasaklanmış Talepte Bulunulması

İdari yargıda yargılama sürecinin hangi talepleri kapsayabileceği, tamamen kanun koyucunun belirlediği sınırlar içinde şekillenmektedir. Bu çerçevede kanun koyucu, idari yargının görev alanını ve inceleme yetkisini belirleyen temel düzenlemeler yapmış, bazı

⁴³⁵ Adana BİM 1. İdari Dava Dairesi, E. 2022/1000, K. 2022/1780, T. 01/06/2022. (UYAP)

⁴³⁶ ERASLAN / BOZ, s. 223.

istemlerin ileri sürülmesini ise açıkça yasaklamıştır. Bu kapsamda kanun koyucu, belirli tür taleplerin idari yargı önüne getirilemeyeceğini öngörerek bu hususlarda mahkemelerin herhangi bir değerlendirme yapmasını baştan itibaren engellemiştir. Bir başka ifadeyle, bazı istemler hukuken dinlenebilir talep niteliği taşımadığından idari yargı yerlerinin bu talepler açısından yargısal koruma sağlaması mümkün değildir.

Bu bağlamda kanunen yasaklanmış bir istemin idari yargı yerlerine sunulması hâlinde, yargı yerinin ilk bakacağı husus talebin hukuken dinlenebilir olup olmadığıdır. Talebin kanun koyucu tarafından yasaklandığı anlaşılırsa mahkeme işin esasına geçemez ve hukuka uygunluk incelemesi yapamaz. Çünkü bu tür istemler, baştan itibaren yargısal korumadan yararlanamayacak şekilde düzenlenmiş olup idari yargının denetim yetkisi kapsamına dahil değildir. Dolayısıyla mahkeme, yalnızca talebin yargı denetimine elverişli olmadığı sonucuna ulaşarak istem hakkında incelenmeksizin ret kararı vermekle yetinir. Bu yaklaşım hem kanun koyucunun iradesine uygunluk hem de idari yargının görev ve yetki sınırlarına bağlılığı sağlama açısından zorunlu bir sonuçtur.

Kanunun sonuç tanımadığı istemlerden ilki yürütmenin durdurulması konusunda karşımıza çıkmaktadır. Kanun koyucu genel yargılama usulünün uygulandığı davalarda yürütmenin durdurulması hakkında verilen karara itiraz edilmesine imkân tanımıştır. Nitekim İYUK'un 27. maddesinin yedinci fıkrasında, “*Yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlar; Danıştay dava dairelerince verilmişse konusuna göre İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurullarına, bölge idare mahkemesi kararlarına karşı en yakın bölge idare mahkemesine, idare ve vergi mahkemeleri ile tek hakim tarafından verilen kararlara karşı bölge idare mahkemesine tebliğini izleyen günden itibaren yedi gün içinde bir defaya mahsus olmak üzere itiraz edilebilir.*” hükmüne yer verilerek yürütmenin durdurulması kararına itiraz usulü düzenlenmiştir.

Genel kural bu olmakla birlikte, kanun koyucu bazı uyuşmazlıkların niteliğini dikkate alarak özel yargılama usulleri öngörmüş ve bu yargılama usullerinde uygulanmak üzere spesifik birtakım hükümler koymuştur. Söz konusu hükümlerle yargılamanın daha hızlı sonuçlanmasını sağlamak için bazı süreler kısaltılmış ve itiraz yolları daraltılmıştır. Nitekim özel yargılama usullerinin uygulandığı davalarda yürütmenin durdurulması istemine ilişkin kararlara karşı itiraz yoluna başvurma imkânı tanınmamış, bu davalarda ilk derece mahkemesinin yürütmenin durdurulmasına ilişkin verdiği kararın kesin olduğu ifade edilmiştir⁴³⁷.

⁴³⁷ BİLGİN, s. 372.

Söz gelimi İYUK'un ivedi yargılama usulünü düzenlediği 20/A maddesinin ikinci fıkrasının (e) bendinde, “*ivedi yargılama usulünün uygulandığı davalarda yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemeyeceği*” ifade edilmiştir. Bunun yanında, İYUK'un 20/B maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde, yürütmenin durdurulmasına ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemeyeceği açıkça hükme bağlanmıştır. Bu sebeple, söz konusu yargılama usulüne tabi davalarda tıpkı ivedi yargılama usulünde olduğu üzere yürütmenin durdurulması hakkında verilen kararlara yönelik itirazlar dikkate alınmayacaktır⁴³⁸.

Kanun koyucu İYUK'un geçici 11. maddesinde, 06/02/2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle genel hayata etkili afet bölgesi olarak kabul edilen yerlerde ortaya çıkan bazı uyuşmazlıklar için, yargılamaya ilişkin birtakım özel düzenlemelere yer vermiştir. Bu bağlamda yargılamanın daha hızlı sonuçlanması için depremle ilgili bazı uyuşmazlıklarda dava açma süresi kısaltılmış, dosyanın erken tekemmül etmesine yönelik hükümlere yer verilmiştir. Söz konusu hükümlerden biri de mezkûr maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde ifade edilen yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilen kararlara itiraz edilememesidir.

Özel yargılama usulünün uygulandığı davalarda yürütmenin durdurulması istemi hakkında verilen kararlara itiraz edilmesi durumunda incelenmeksizin ret kararı verilmektedir⁴³⁹. Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta, “*İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20/A maddesinin 1. fıkrasının (f) bendinde; 16/05/2012 tarihli ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca alınan Bakanlar Kurulu kararlarının ivedi yargılama usulüne tabi olduğu, aynı maddenin 2. fıkrasının (e) bendinde ise; yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemeyeceği düzenlenmiş olup... gösterilen alanların riskli alan ilan edilmesine ilişkin 16.09.2013 günlü, 2013/5382 sayılı Bakanlar Kurulu kararının yürütmesinin durdurulması yolundaki Dairemizin 20/04/2016 günlü, E: 2015/10697 sayılı kararına yönelik davalı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapılan itirazın incelenmeksizin reddine*” karar verilmiştir⁴⁴⁰.

İstinaf ve temyiz aşamalarında da yürütmenin durdurulması talebinde bulunmak mümkündür. Mahkemenin vereceği karara göre, davacı veya davalı taraf istinaf veya

⁴³⁸ İsmail UÇAR, *İdari Yargılama Hukukunda İvedi Yargılama Usulü: Fransa ve Türkiye Örneği*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 538.

⁴³⁹ Ibid., 537.

⁴⁴⁰ Danıştay 14. Dairesi, E. 2015/10697, T. 05/10/2016. (UYAP)

temyiz başvurusunda bulunup aynı zamanda kararın yürütülmesinin durdurulmasını talep edebilir⁴⁴¹. Nitekim İYUK'un 52. maddesinin birinci fıkrasında, “*Temyiz veya istinaf yoluna başvurulmuş olması, hakim, mahkeme veya Danıştay kararlarının yürütülmesini durdurmaz. Ancak, bu kararların teminat karşılığında yürütülmesinin durdurulmasına temyiz istemini incelemeye yetkili Danıştay dava dairesi, kurulu veya istinaf başvurusunu incelemeye yetkili bölge idare mahkemesince karar verilebilir...*” hükmüne yer verilerek bu husus vurgulanmıştır.

Bununla birlikte mezkûr maddenin dördüncü fıkrasında, “*Temyiz ve istinaf incelemesi sırasında yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlar kesindir.*” ifadesine yer verilerek itirazın mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bu düzenleme, istinaf ve temyiz aşamalarında yürütmenin durdurulması taleplerinin yalnızca bir defaya mahsus olmak üzere değerlendirileceği, bu kararların denetiminin başka bir yargı yeri tarafından yeniden ele alınamayacağı anlamına gelir⁴⁴². İstinaf ve temyiz aşamalarında verilen yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlara itiraz edilmesi hâlinde incelenmeksizin ret kararı verilir.

Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta idare mahkemesi tarafından verilen kararın istinaf incelemesi neticesinde kaldırılması ve öncelikle yürütmenin durdurulması istemiyle yapılan başvuru üzerine, yürütmenin durdurulması isteminin reddi yönündeki İstanbul Bölge İdare Mahkemesi kararına, en yakın bölge idare mahkemesine gönderilmek suretiyle itiraz edilmiştir. İtirazı inceleyen İzmir Bölge İdare Mahkemesi, İYUK'un 52. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan temyiz ve istinaf incelemesi sırasında yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararların kesin olduğuna ilişkin hükme dayanarak itirazın incelenmeksizin reddine karar vermiştir⁴⁴³.

Yürütmenin durdurulması ile ilgili kanunen yasaklanan bir başka istem İYUK'un 27. maddesinin son fıkrasında düzenlenmiştir. İlgili maddede, “*aynı sebeplere dayanılarak ikinci kez yürütmenin durdurulması isteminde bulunulamayacağı*” ifade edilmiştir. Böylece yürütmenin durdurulması kurumunun istismar edilmesinin önlenmesi ve yargı mercilerinin benzer taleplerle gereksiz yere meşgul edilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Kanun koyucu, yürütmenin durdurulması talebinin istisnai bir koruma tedbiri niteliği taşımasından hareketle tarafların aynı olgulara ve hukuki gerekçelere dayanarak mükerrer başvurular yapmalarını sonuçsuz bırakmıştır.

⁴⁴¹ Gün YAZICI, *İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 218.

⁴⁴² Ibid., s. 220.

⁴⁴³ İzmir BIM 4. İdari Dava Dairesi, E. 2023/753, K. 2023/523, T. 21/02/2023. (UYAP)

Bu çerçevede daha önce yürütmenin durdurulması talebinde bulunulmuş ve bu talep aynı maddi vakıalar ile hukuki sebepler temelinde değerlendirilerek karara bağlanmış ise, aynı içerikte ikinci bir talepte bulunulmasının mahkeme açısından incelenabilir bir yönü kalmamaktadır. Çünkü kanun koyucu, tekrar niteliği taşıyan bu başvuruların esasa girilerek yeniden değerlendirilmesini engellemiş ve bu tür taleplerin hukuken sonuç doğurmayacağını açık bir hükümle ortaya koymuştur⁴⁴⁴. Bu sebeple aynı sebeplere dayanılarak yapılan ikinci bir yürütmenin durdurulması talebi karşısında mahkeme, yeni bir değerlendirme yapmaksızın incelenmeksizin ret kararı verir.

Söz gelimi rezerv yapı alan içerisinde bulunan özel mülkiyete konu parsellerin acele kamulaştırılması için alınan Cumhurbaşkanlığı kararının iptali istemiyle açılan davada Danıştay, “*yürütmenin durdurulması istemi hakkında ivedi yargılama usulüne tabi olan acele kamulaştırma işleminde itiraz yolu kapalı olarak yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verildiği, kararın tebliğinden sonra aynı sebeplere dayanılarak ikinci kez yürütmenin durdurulması isteminde bulunulduğunu*” belirterek istemin incelenmeksizin reddine karar vermiştir⁴⁴⁵.

Kanunen yasaklanan istemler yürütmenin durdurulmasının yanı sıra istinaf ve temyiz başvurularında da söz konusu olmaktadır. Kanun koyucu parasal uyuşmazlıklarda belli bir miktarı aşmayan davalarda verilen kararların kesin olduğunu ifade etmiştir⁴⁴⁶. Bu düzenleme kapsamında, kanunda belirlenen parasal sınırın altında kalan uyuşmazlıklarda verilen kararlar açısından istinaf başvurusu yapılması hukuken mümkün değildir. Kanun koyucunun iradesi belli bir öneme sahip uyuşmazlıkların kanun yoluna tabi olması yönünde olduğundan, üst yargı mercilerine taşınması mümkün olmayan uyuşmazlıklarda incelenmeksizin ret kararı verilmektedir⁴⁴⁷.

Nitekim konu ile ilgili olarak İstanbul Vergi Mahkemesi’nde davacının banka hesapları ile hisse senetleri üzerine tesis edilen haciz işlemlerinin iptali istemiyle açtığı davada verilen karar, kanun yollarına ilişkin parasal sınırın uygulanmasına dair önemli bir örnek teşkil etmektedir. Mezkûr davada ilk derece mahkemesi, davacının talebini haklı bularak davanın kabulüne hükmetmiştir. Bunun üzerine bölge idare mahkemesi, “*İYUK’un 45. maddesinin birinci fıkrası uyarınca idare ve vergi mahkemelerince verilen*

⁴⁴⁴ TORUN, *İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması*, s. 250.

⁴⁴⁵ Danıştay 6. Dairesi, E. 2019/19467, T. 30/09/2020. (Lexpera)

⁴⁴⁶ Bkz. s. 57.

⁴⁴⁷ Enis KUŞÇU / Aişe Sena DOĞAN, “Bölge İdare Mahkemelerinin Dosyayı İlk Derece Mahkemesine İadesi ve Bunun Yargılama İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 2, 2022, s. 1318.

kararlara karşı kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine istinaf yoluna başvurulabileceğini ancak istinaf başvurusu için öngörülen parasal sınırın altında kalan vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davalarında verilen kararların kesin nitelikte olduğunu” belirtmiştir. Bölge idare mahkemesi, uyuşmazlığın kanunda belirlenen parasal sınırın altında kalması nedeniyle istinaf başvurusunun kanunen mümkün olmadığını tespit etmiş ve başvurunun incelenmeksizin reddine karar vermiştir⁴⁴⁸.

İstinaf başvuruları için öngörülen parasal sınıra ilişkin düzenlemelere paralel biçimde, temyiz başvuruları açısından da benzer bir sistem kurulmuştur. Kanun koyucu, İYUK’un 46. maddesinde temyiz incelemesine konu olabilecek kararları sınırlı olarak saymak suretiyle Danıştay’ın hangi tür uyuşmazlıkları denetleyebileceğini açık bir şekilde belirlemiştir. Bu düzenleme ile temyiz yolunun kapsamı çizilmiş, yalnızca belli nitelikteki dava türlerinin ve belli parasal sınırın üzerindeki uyuşmazlıkların Danıştay’ın incelemesine konu olabileceği hüküm altına alınmıştır. Madde metninde sayılan karar türleri dışında kalan tüm kararlar ise kanun gereği kesin niteliktedir ve temyiz başvurusuna konu edilemez. Bu sebeple, temyiz yoluna tabi olmayan bir karar hakkında yapılan temyiz başvurusu incelenmeksizin ret ile sonuçlanmakta olup bu durum kanun koyucunun temyiz yolunu istisnai bir denetim mercii olarak konumlandırma iradesinin göstergesi niteliği taşır.

Nitekim konu ile ilgili bir kararda ilk derece mahkemesi davanın reddine karar vermiş, istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar verilmiştir. Bunun üzerine kararın temyizi istemiyle Danıştay’a başvurulmuş, yüksek mahkeme “... verilen kararın, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 46. maddesi kapsamında sayılan davalara ilişkin olmadığı ve istinaf incelemesinden geçmek suretiyle kesinleştiği açıktır. Bu durumda, istinaf incelemesi üzerine kesinleşen karar aleyhine yapılan temyiz başvurusunun incelenmesine yasal olanak bulunmamaktadır.” gerekçesiyle temyiz isteminin incelenmeksizin reddine karar vermiştir⁴⁴⁹.

9- Diğer Nedenler

İdari yargı mercileri, yukarıda sayılan durumların dışında kalan ve niteliği itibarıyla esasa girilmesine engel teşkil eden başka bazı şartların mevcut olduğunu tespit ettikleri durumlarda da uyuşmazlığı değerlendirmeye gerek duymadan incelenmeksizin

⁴⁴⁸ İstanbul BİM 6. Vergi Dava Dairesi, E. 2025/2134, K. 2025/2154, T. 09/05/2025. (Lexpera)

⁴⁴⁹ Danıştay 2. Dairesi, E. 2023/1583, K. 2024/151, T. 09/01/2024. (Lexpera)

ret kararı vermektedir. Bu gibi durumlarda mahkeme, taraflarca ileri sürülen istemin ele alınabilmesi için gerekli olan usule ilişkin şartların eksikliğini açıkça belirlemekte ve bu eksiklik nedeniyle esasa geçilmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşmaktadır. Dolayısıyla mahkeme, uyuşmazlığın özü hakkında bir değerlendirme yapmaya ihtiyaç duymaksızın yalnızca söz konusu usule ilişkin eksikliğe dayanarak incelenmeksizin ret kararı vermektedir⁴⁵⁰.

Bu kapsamda incelenmeksizin ret kararı verilen ilk durum, hukuki yarar olmayan istemde bulunulmasıdır. İdari yargıda görülen bir davada, tarafların ileri sürdükleri istemler açısından hukuki yararın bulunması zorunludur. Bu, idari yargının işlevi ve sınırları açısından temel bir gerekliliktir. İdari davalarda hak veya menfaat ihlali şartı ile kendini gösteren hukuki yarar gerekliliği, idari yargılama sürecinde yapılan tüm talepler açısından aynı şekilde aranır. Bu çerçevede, tarafların mahkemeden istediği her türlü talebin hukuki yarar açısından değerlendirilmesi gerekir⁴⁵¹.

Hukuki yararın mevcut olmadığı durumlarda, tarafın ileri sürdüğü istemin yargı mercilerince incelenmesi mümkün değildir. Hukuki yarar, istemin değerlendirilmesi için şart olduğundan hukuki yarar yokluğunun tespit edilmesi hâlinde mahkeme istem hakkında bir inceleme yapmaksızın incelenmeksizin ret kararı verir. Bu yaklaşım usul ekonomisi ilkesinin doğal bir yansıması olduğu gibi idari yargının yalnızca hukuken korunmaya değer talepleri yargısal denetime konu etme amacının bir sonucudur. Aksi takdirde yargısal kaynakların, hukuken korunmaya değer nitelikte olmayan istemlerle meşgul edilmesi söz konusu olur.

Hukuki yararın bulunmadığı duruma, lehine karar verilen tarafın kanun yoluna başvurması örnek gösterilebilir. Yargılama sonucunda mahkemenin tarafın talebi doğrultusunda hüküm kurmuş olması durumunda, bu taraf açısından kararın üst yargı mercileri tarafından yeniden incelenmesini gerektirecek nitelikte bir menfaati bulunduğu söylenemez. Bu sebeple lehine karar verilen tarafın istinaf veya temyiz başvurusunda bulunması hâlinde, hukuki yarar şartı gerçekleşmediğinden mahkeme başvuruyu esastan inceleme yoluna gitmez⁴⁵². Böylece, kanun yolu incelemesinin yalnızca hukuken korunmaya değer bir menfaati bulunan taraflar tarafından işletilebilmesi sağlanmış olur.

Konuya ilişkin bir temyiz başvurusunda Danıştay, bozma talebine konu edilen kararda davalı idare aleyhine herhangi bir hükmün bulunmadığını, temyiz yoluna

⁴⁵⁰ ERASLAN / BOZ, s. 230.

⁴⁵¹ Ibid., s. 230.

⁴⁵² Ibid., s. 230.

başvurulmasını gerektirecek nitelikte korunmaya değer bir hukuki yararının mevcut olmadığını tespit etmiştir. Bu sebeple yüksek mahkeme, davalı idarenin temyiz isteminin esasının incelenmesine hukuken olanak bulunmadığını belirtmiş ve söz konusu istemi hukuki yarar yokluğu nedeniyle incelenmeksizin reddetmiştir. Böylece Danıştay, kanun yolu başvurusunda hukuki yararın varlığının zorunlu olduğunu somut bir şekilde ortaya koyarak özellikle lehine hüküm verilen tarafın temyize başvurma imkânının bulunmadığını açık biçimde ifade etmiştir⁴⁵³.

Bir başka örnek kanun yollarından geçerek kesinleşen kararlara karşı, aleyhine karar verilen tarafın kanun yolu başvurusunda bulunmasıdır. Bir kararın kesinleşmesi, o kararın artık kanun yollarına kapalı hâle geldiğini ve yargısal denetimin o aşamada sona erdiğini ifade eder. Bu sebeple, kesinleşmiş bir karar hakkında istinaf veya temyiz yoluna gidilmesi mümkün değildir. Bu tür başvurularda kanun yolu incelemesinin yapılabilmesi için aranan şartlar mevcut olmadığından mahkeme başvuruyu değerlendiremez. Kararın kesin nitelik kazanmış olması nedeniyle bu tür talepler incelenmeksizin ret ile sonuçlanmaktadır. Böylece hem yargılamanın gereksiz şekilde uzamasının önüne geçilmekte hem de kesin hükmün hukuki güvenlik işlevi korunmaktadır.

Söz gelimi, bölge idare mahkemesince verilen kısmen kabul kısmen ret içerikli bir karara karşı taraflarca temyiz yoluna başvurulması durumunda dosya Danıştay'ın ilgili dairesinin incelemesine sunulacaktır. Danıştay'ın bu başvuru üzerine kısmen onama, kısmen bozma kararı verdiği varsayımında bozulan kısmın yeniden değerlendirilmesi amacıyla dosya bölge idare mahkemesine gönderilecek, onanan kısım açısından ise karar kesinleşmiş olacaktır. Mahkemenin bozma kararına uymayıp önceki kararında ısrar etmesi hâlinde, ısrar kararına karşı temyize başvurulabilir⁴⁵⁴.

İsrar kararına karşı yapılan temyiz başvurusunda, başvuru dilekçesinde Danıştay ilgili dairesinin temyiz incelemesinde onamış olduğu kısma ilişkin taleplere yer verilmesi hâlinde, bu kısım yönünden idari veya vergi dava daireleri kurulunca inceleme yapılması mümkün değildir. Çünkü, Danıştay'ın ilk temyiz incelemesi sonucunda onanan kısım şekli anlamda kesin hüküm niteliği kazanmıştır. Bir başka ifadeyle, taraflar açısından uyuşmazlığın bu kısmı kesin olarak sona ermiş ve artık kanun yolu denetimine konu edilemeyecek hâle gelmiştir. Bu durumda başvurunun yalnızca ısrar edilen kısım ile sınırlı olarak incelenmesi gerekecek, kesinleşen kısma ilişkin istemler ise değerlendirmeye tabi

⁴⁵³ Danıştay 11. Dairesi, E. 2018/1240, K. 2018/2951, T. 12/06/2018. Bkz. Ibid., s. 230.

⁴⁵⁴ Bkz. s. 73.

tutulmayacak ve bu kısım yönünden temyiz isteminin incelenmeksizin reddine karar verilecektir.

Nitekim konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta Danıştay, temyiz isteminin kapsamını inceleyerek başvurunun Danıştay ilgili dairesi tarafından yapılan temyiz incelemesinde onanan ve bu sebeple kesinleşen kısma yönelik olduğunu tespit etmiştir. Temyiz incelemesiyle bu kısım hakkında verilen onama kararı taraflar açısından şekli anlamda kesin hüküm oluşturmuş, böylece uyuşmazlığın bu kısmı yargısal süreç açısından nihai nitelik kazanmıştır. Bölge idare mahkemesinin bozma kararına karşı verdiği ısrar kararında ise, kararın yalnızca mahkeme tarafından bozulan kısma ilişkin olduğu ve kesinleşen kısma ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır.

Buna rağmen ısrara konu olmayan kısma ilişkin talepler dava daireleri kuruluna sunulan temyiz dilekçesinde yeniden ileri sürülmüştür. Danıştay, ısrara konu olmayan kısım hakkında tekrar inceleme yapılmasının hukuken mümkün olmadığını belirterek yeniden değerlendirilme yapmanın mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu doğrultuda söz konusu istem, ısrar kararının kapsamı dışında kaldığı ve kesinleştiği için incelenmeksizin reddedilmiştir⁴⁵⁵.

İncelenmeksizin ret kararı verilen diğer nedenler başlığı altında bahsedilebilecek bir başka durum, istinaf yolu kapalı olan davalarda verilen yürütmenin durdurulması istemine ilişkin kararlardır. Bu davalarda yürütmenin durdurulması istemi hakkında verilen kararlara karşı itiraz yolunun işletilip işletilemeyeceği konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

CANDAN'ın eserinde yer verdiği birinci görüşe göre, esas hakkında verilen karar istinaf yoluna kapalı olduğundan, bu davalarda yürütmenin durdurulması istemi hakkında verilen kararlara karşı itiraz yoluna başvurulamaz. Bu görüşü benimseyen bölge idare mahkemeleri, yürütmenin durdurulması istemi hakkında verilen kararların asıl davadan bağımsız bir kanun yolu nesnesi oluşturmadığını ve bu kararların hukuki kaderinin asıl davanın kanun yolu rejimine bağlı olduğunu kabul etmektedir. Bir başka ifadeyle, istinaf başvuru sınırının altında kalan bir davada verilen karar kesin olduğu için, bu davada verilen ara karar niteliğindeki yürütmenin durdurulmasına ilişkin karara karşı yapılan itirazın da kanunen incelenebilir bir yanı bulunmamaktadır⁴⁵⁶.

⁴⁵⁵ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2016/5417, K. 2018/1035, T. 15/03/2018. Bkz. ERASLAN / BOZ, s. 231.

⁴⁵⁶ CANDAN, s. 993.

Söz gelimi istinaf yolu kapalı olan bir uyuşmazlıkta vergi mahkemesince yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne karar verilmiş, davalı tarafından bu karara itiraz edilmesi üzerine bölge idare mahkemesi “... konusu otuz bir bin Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararların kesin olduğu ve bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamayacağı düzenlenmiştir. Değişiklik gerekçesinde de idare ve vergi mahkemelerinin maddede sayılan kararlarının kesin olduğu, bu kararlar hakkında istinaf dahil herhangi bir kanun yoluna başvurulamayacağı ifade edilmiştir. Bu durumda; konusu otuz bir bin Türk lirasının altında kalan uyuşmazlıklar hakkında verilen ilk derece mahkeme kararları, kararların nihai olup olmadığına bakılmaksızın kanun yollarına kapatıldığından, bu davada yürütmenin durdurulması istemi hakkında verilen kararın, istinaf incelemesine yetkili dairece incelemeye tabi tutulmasına kanunen olanak bulunmamaktadır. Açıklanan nedenle, ... sayılı yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne ilişkin karara karşı yapılan itiraz başvurusunun incelenmeksizin reddine...” karar vermiştir⁴⁵⁷.

Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise, yürütmenin durdurulması istemi hakkındaki kararlara karşı itiraz yolunun İYUK’un 27. maddesinde ayrıca ve açık şekilde düzenlenmiş olması, bu başvuru yolunu asıl davanın kanun yolu rejiminden bağımsız hâle getirmektedir. Kanun koyucu, yürütmenin durdurulması hakkında verilen kararlara karşı etkili ve hızlı bir denetim mekanizmasının işletilmesini, davanın kanun yoluna elverişliliğine bağlı kılmamıştır. Bu görüşü benimseyen bölge idare mahkemeleri, yürütmenin durdurulması hakkındaki kararlara itirazın, istinaf ve temyiz gibi kanun yollarından farklı olarak kanun koyucu tarafından özel olarak öngörülmüş bir başvuru yolu olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla bu görüşe göre asıl davanın parasal sınır nedeniyle istinafa kapalı bulunması, yürütmenin durdurulması istemi hakkında verilen karara karşı itiraz yolunu ortadan kaldırmaz⁴⁵⁸. Uygulamada bölge idare mahkemeleri çoğunlukla bu görüş doğrultusunda hareket etmektedir.

⁴⁵⁷ Ankara BİM 3. Vergi Dava Dairesi, YD İtiraz No. 2025/50. (UYAP)

⁴⁵⁸ CANDAN, s. 993.

II- İNCELENMEKSİZİN RET KARARLARI İLE İLGİLİ ÖNEM

ARZ EDEN HUSUSLAR

A- Genel Olarak

İncelenmeksizin ret idari yargı yerlerince sıkça kullanılan ve yargılama sürecinde önemli işlevler üstlenen bir karar olsa da söz konusu karar ile ilgili uygulamada çeşitli belirsizliklerin mevcut olduğu görülmektedir. Anılan karar, usule ilişkin olması ve çoğu durumda idari yargı yerlerince ilk inceleme aşamasında değerlendirilmesine rağmen İYUK'ta ilk inceleme konuları arasında açıkça sayılmamıştır. Bu durum öğretide ve uygulamada ciddi tartışmalara yol açmakta, incelenmeksizin ret kararının idari yargı içerisindeki yerinin yanı sıra kanunun ilk incelemeye ilişkin hükümlerinin uygulanması konusunda da soru işaretlerine sebep olmaktadır⁴⁵⁹.

İncelenmeksizin ret kararı sonucunda yargılama giderleri ve vekâlet ücretinden sorumluluk, ele alınması gereken bir başka husustur. Her ne kadar ilk bakışta incelenmeksizin ret kararı sonucunda yargılama giderlerinden davacının sorumlu olduğu düşünülse de aksi durumlar söz konusu olabilmektedir. Öte yandan incelenmeksizin ret kararının usule ilişkin olması, kararın hukuki sonuçları bakımından da sorunlu alanların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. İdari davaların esası hakkında herhangi bir inceleme yapılmaksızın verilen bu kararın, kesin hüküm etkisi değerlendirilmelidir. Özellikle, incelenmeksizin ret kararının belirli durumlarda yeniden dava açılmasını engelleyip engellemediği önem arz etmektedir. Bunun yanında, incelenmeksizin ret kararının nasıl uygulanacağı belirlilikten uzak olup önemli bir sorun niteliği taşımaktadır. Çalışmamızın bu kısmında, incelenmeksizin ret kararına ilişkin olarak tespit edilen bu sorunlu hususlar incelenecektir.

B- İncelenmeksizin Ret Kararı ile Diğer Kararlar Arasında Öncelik Sorunu

İncelenmeksizin ret kararının dayandığı sebepler usule ilişkin olup uyumsuzluğun esasına girilmeden önce dikkate alınması gerekir. Bir davada esasa ilişkin incelemeye geçilmesine engel teşkil eden usule ilişkin eksikliklerin bulunması hâlinde, mahkemenin esas hakkında karar vermesi hukuken mümkün değildir. Bu durum, usul hükümlerinin esasa yönelik yargısal denetimin ön şartı olmasından kaynaklanmaktadır⁴⁶⁰. Nitekim İYUK'un sistematigi de bu yaklaşımı benimsemiş, Kanun'un 14. ve 15. maddeleri

⁴⁵⁹ ERASLAN / BOZ, s. 234.

⁴⁶⁰ KAPLAN, s. 400.

uyarınca öncelikle ilk inceleme yapması zorunlu tutularak ilk inceleme konularında kanuna aykırılık tespit edilmesi hâlinde davanın esasının incelenmesine müsaade edilmemiştir⁴⁶¹. Böylece usule ilişkin şartlar yerine getirilmeden uyuşmazlığın esasına girilmesinin önüne geçilmiş, yargılamanın düzenli yürütülmesine hizmet edilmiştir. Bu çerçevede, incelenmeksizin ret sebebinin varlığı hâlinde esasa ilişkin karar verilemeyeceği konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

Kanun koyucu ilk inceleme konuları arasında incelenmeksizin ret kararı verilen hususlardan yalnızca kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte bir işlem bulunmaması hâline açıkça yer vermiş, diğer incelenmeksizin ret sebeplerini sistematik olarak ilk inceleme başlığı altında düzenlememiştir. Bununla birlikte söz konusu sebepler, usule ilişkin olması nedeniyle idari yargı uygulamasında ilk inceleme aşamasında değerlendirilmekte ve eksiklik bulunduğu takdirde uyuşmazlığın esasına geçilmemektedir. Bir başka ifadeyle, kanun koyucu incelenmeksizin ret sebeplerini açıkça ilk inceleme konuları arasında saymamış olsa da idari yargı yerleri uygulamada bu sebepleri ilk inceleme konusu gibi değerlendirerek yargılamanın başlangıç aşamasında resen dikkate almaktadır⁴⁶².

Bu durum idari yargılamada usule ilişkin şartların, uyuşmazlığın esasına girilmesinden önce titizlikle ele alındığını ve yargı mercilerinin yargılama faaliyetini belirli bir sistematik içinde yürüttüğünü göstermektedir. Nitekim incelenmeksizin ret sebeplerinin, açıkça ilk inceleme konuları arasında düzenlenmemiş olmasına rağmen uygulamada esas incelemesinden önce değerlendirilmesi, mahkemelerin yargılamanın sağlıklı biçimde ilerlemesini temin etmeye yönelik işlevsel bir yorum benimsediğini ve incelenmeksizin ret sebeplerinin ilk incelemenin doğal bir uzantısı olarak kabul edildiğini ortaya koymaktadır. Bu yorum tarzı, usul ekonomisi ilkesinin yanı sıra gereksiz bir esas incelemesine geçilmesini önleyerek yargısal kaynakların etkin kullanımını sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu noktada, bir davada kanun koyucunun ilk inceleme konuları arasında yer verdiği bir hususun tespit edilmesiyle eş zamanlı olarak incelenmeksizin ret kararı verilmesini gerektiren durumlardan birinin de mevcut olması hâlinde nasıl bir yol izleneceği sorusu gündeme gelmektedir. Bir başka ifadeyle, hem ilk inceleme kapsamında değerlendirilmesi zorunlu olan bir usul eksikliğinin hem de incelenmeksizin ret kararı

⁴⁶¹ ULUSOY, *İdari Yargılama Hukuku*, s. 80.

⁴⁶² ÇÖKELEK, s. 128.

verilmesini gerektiren bir sebebin birlikte ortaya çıktığı durumlarda, mahkemenin hangi usul kararını öncelikle vereceği meselesi önem arz etmektedir. Bu husus, incelenmeksizin ret kurumunun idari yargılama sistematığı içerisindeki konumu ile doğrudan bağlantılı olup söz konusu kurumun yargılama sürecindeki işlevinin ve uygulanma sırasının belirlenmesi açısından temel bir önem taşımaktadır.

Kanun koyucu İYUK'un 14. maddesinin üçüncü fıkrasında ilk inceleme konularını bentler hâlinde düzenledikten sonra, söz konusu hususların belirtilen sıraya göre inceleneceğini açıkça ifade etmiştir⁴⁶³. Böylece kanun koyucu, ilk inceleme kurumunun kendi içinde hiyerarşik bir değerlendirme sırası öngörerek yargılama düzeni bakımından bir çerçeve oluşturmuştur. Bununla birlikte, incelenmeksizin ret kararı verilmesini gerektiren sebepler ilk inceleme başlığı altında açıkça düzenlenmemiş olmasına rağmen uygulamada mahkemelerce ilk inceleme aşamasında değerlendirildiğinden incelenmeksizin ret sebeplerinin konumu ile uygulamadaki işlevi arasında bir uyumsuzluk oluşmakta, incelenmeksizin ret kararı ile başka bir usule ilişkin karar arasında öncelik sırasının nasıl belirleneceği sorunu ortaya çıkmaktadır.

İlk inceleme sonucunda uyuşmazlığı sona erdiren bir karar verilmesi gereken hâllerde, incelenmeksizin ret kararı ile diğer usule ilişkin kararlar arasında bir öncelik sıralaması yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Çünkü incelenmeksizin ret kararları kural olarak davanın esasına girilmesini engellemektedir. Söz gelimi davanın süresinde açılmadığının tespit edilmesiyle eş zamanlı olarak derdestlik hâlinin mevcut olduğunun anlaşılması durumunda, her iki eksiklik de davanın esasa girilmeksizin sona erdirilmesini zorunlu kıldığından bu karar türlerinden hangisinin önce verilmesi gerektiği yönünde bir tercih yapılması uygulamada herhangi bir farklılık yaratmayacaktır⁴⁶⁴.

Bununla birlikte, ilk inceleme konuları arasında yer alan bazı eksiklikler giderilerek uyuşmazlığın esasına girmek mümkün olabilir. Çünkü bu tür eksiklikler, davanın esastan incelenmesine mutlak bir engel teşkil etmeyip tamamlanabilir niteliktedir. Söz gelimi dilekçe ret kararlarında bu nitelikte bir eksiklik mevcut olup usulüne uygun şekilde tamamlandığı takdirde dava dosyası yeniden ele alınarak uyuşmazlığın esasına ilişkin incelemeye geçilebilir. Dolayısıyla, incelenmeksizin ret sebebi ile ilk incelemeye ilişkin bir eksikliğin birlikte bulunması hâlinde ilk inceleme

⁴⁶³ Bkz. s. 7.

⁴⁶⁴ ERASLAN / BOZ, s. 224.

konularına ilişkin eksikliğin uyuşmazlığın sona ermesine sebep olup olmadığı dikkate alınmalıdır.

İlk incelemeye ilişkin düzeltilebilir nitelikteki bir husus hakkında karar verilmesi ve eksikliğin giderilmesinden sonra dosyanın yeniden mahkemenin önüne gelmesi durumunda, bu kez incelenmeksizin ret sebebinin değerlendirilmesi gerekecek ve sonuç olarak davanın incelenmeksizin reddi söz konusu olacaktır. Bu yöntem, yargılamanın gereksiz yere uzamasına ve mahkemelerin iş yükünün artmasına neden olur. Böyle bir yaklaşım, idari yargılamanın temel ilkelerinden biri olan usul ekonomisi ile bağdaşmadığı gibi kanun koyucunun öngördüğü yargısal etkinlik anlayışına da aykırılık teşkil eder. Bu sebeple düzeltilebilir nitelikteki bir ilk inceleme eksikliği ile birlikte davanın esasına girilmesini engelleyen bir incelenmeksizin ret sebebinin bulunması hâlinde, öncelikle incelenmeksizin ret kararı verilmesi daha isabetli bir yaklaşım olacaktır.

Kararlar arasındaki öncelik meselesinde ilk inceleme konuları arasında yer alan görev ve yetki özel bir önem taşır. Uyuşmazlığa bakan mahkemenin görevli ve yetkili olması yargılamanın devam edebilmesi için ön şart niteliğindedir ve esasa ilişkin incelemelerden önce mutlaka değerlendirilmesi gerekir. Bu sebeple, görev veya yetkiye ilişkin bir sorun bulunması hâlinde, aynı zamanda incelenmeksizin ret kararı verilmesini gerektiren bir durum mevcut ise öncelikle görev ve yetkinin ele alınması isabetli olacaktır. Aksinin kabulü, görevli olmayan bir mahkemenin uyuşmazlık hakkında karar vermesi gibi hukuk düzeni açısından kabul edilemez bir sonuca yol açar.

Nitekim Danıştay da bu yaklaşımı benimsemiştir. Derdestlik nedeniyle davanın incelenmeksizin reddine hükmedilen bir uyuşmazlıkta yüksek mahkeme, “... uyuşmazlığın görüm ve çözümünün adli yargının görevinde olduğu hususu gözetilmeden, davanın derdestlik nedeniyle incelenmeksizin reddi yolunda verilen kararda usul hükümlerine uygunluk bulunmamaktadır.” gerekçesiyle kararı bozmuş, görev ve yetki meselelerinin yargılama sürecinde öncelikli olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁴⁶⁵.

Uyuşmazlığı sonlandıran incelenmeksizin ret sebeplerinin açıkça düzenlenmesi, söz konusu kararlar arasındaki öncelik sorununa son verilmesi bakımından etkili bir çözüm oluşturacaktır⁴⁶⁶. Çünkü incelenmeksizin ret sebepleri, davanın başında dikkate alınan ve usule ilişkin nitelik taşıyan eksiklikler olup ilk inceleme kapsamında

⁴⁶⁵ Danıştay 10. Dairesi, E. 2011/9367, K. 2014/3922, T. 12/06/2014. (UYAP)

⁴⁶⁶ IŞIKLAR, “İdari Yargılamada İlk İncelemenin Sıra, Düzen ve Usûlü”, s. 129.

değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda İYUK'ta ilk inceleme sonucunda verilebilecek kararlar arasında incelenmeksizin ret kararına da açıkça yer verilmesi hâlinde incelenmeksizin ret kurumu kanuni bir statüye kavuşturulmuş olacak, böylece diğer ilk inceleme kararları ile incelenmeksizin ret kararı arasındaki öncelik ilişkisi kanun koyucunun iradesi doğrultusunda ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde çözümlenmiş olacaktır.

C- Bölge İdare Mahkemesinin Kaldırma Kararı Sonrası Ortaya

Çıkan Belirsizlik Sorunu

Esas hakkında verilen bir kararın istinaf başvurusu üzerine incelenmeksizin ret kararı verilmesi gereken bir sebep tespit edilmesi ihtimalinde, kanun koyucunun dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesini öngördüğü hâllerden biri olmadığı için⁴⁶⁷, bölge idare mahkemesince incelenmeksizin ret kararı verilmesi gerekir. Çünkü bölge idare mahkemesi, esastan karar verilen dosyalarda usulden karar verilmesi kanaatine varırsa bu kararı kendisi verir⁴⁶⁸. Konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesi esasa girerek dava konusu işlemin iptaline karar vermiş, bölge idare mahkemesi ise “... *tarafları ve konusu aynı olan iki dava açıldığından, iş bu davanın derdestlik nedeniyle incelenmesine hukuken olanak bulunmadığından incelenmeksizin reddi gerekmektedir.*” gerekçesiyle kararı kaldırmış ve incelenmeksizin ret kararı vermiştir⁴⁶⁹.

Bu noktada asıl sorun, bölge idare mahkemesince kanunda öngörülmeyen bazı durumlarda da ilk derece mahkemesine gönderme kararı verilmesinde ortaya çıkmaktadır. Kanun koyucu, bölge idare mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak dosyanın gönderilmesine karar verebileceği hâlleri sınırlı tutmuş olmasına rağmen uygulamada bölge idare mahkemelerinin kanunda öngörülmeyen çeşitli durumlarda da dosyayı ilk derece mahkemesine gönderme yoluna gittikleri görülmektedir. Bu durum, istinaf sistemi açısından kanun koyucunun öngördüğü sınırların uygulamada genişletilmesi sonucunu doğurmakta ve bölge idare mahkemelerinin yetki çerçevesinin belirtilenin ötesine taşmasına yol açmaktadır⁴⁷⁰.

Bölge idare mahkemelerinin kanunda sayılan durumlar dışında da gönderme kararı vermesi, esasen dereceli yargılama ilkesine dayanmaktadır. Nitekim bölge idare mahkemelerince, kanunda gönderme kararı verileceği öngörülmeyen bazı hâllerde ilk

⁴⁶⁷ Bkz. s. 64.

⁴⁶⁸ SUMMAK, s. 53.

⁴⁶⁹ Ankara BİM 1. Vergi Dava Dairesi, E. 2025/598, K. 2026/196, T. 12/02/2026. (UYAP)

⁴⁷⁰ ÇINARLI / AZAK, s. 573.

derece mahkemesince daha önce herhangi bir inceleme veya değerlendirme yapılmamış olması nedeniyle bölge idare mahkemesi tarafından doğrudan yeni bir karar verilmesi hâlinde, uyuşmazlık hakkında ilk defa karar verilmiş olacağı ifade edilmektedir⁴⁷¹. Bu hâlde tarafların iki dereceli yargılama sisteminin sunduğu imkânlardan yararlanması mümkün olmayacak, yargılama kanun koyucunun iradesine aykırı olarak fiilen tek dereceli bir yapıya dönüşecektir⁴⁷². Bu sebeple uygulamada bazı bölge idare mahkemeleri, istinaf incelemesinin niteliğini ve yargılama sistematüğını korumak amacıyla kanunda açıkça düzenlenmemiş olsa bile dosyayı ilk derece mahkemesine gönderme yönünde hareket etmektedir⁴⁷³.

Bu yaklaşım, somut norm denetimine de konu olmuştur. Nitekim İzmir Bölge İdare Mahkemesi, İYUK'un 45. maddesinin beşinci fıkrasının birinci cümlesinin, “...ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hallerinde...” bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne iptal talebiyle başvurmuştur⁴⁷⁴.

Başvuru gerekçesi olarak, “*uyuşmazlığın bir kısmı hakkında inceleme yapılmadan hüküm kurulması, dava hakkında eksik hüküm kurulması, dava dosyası tamamlanmadan uyuşmazlık hakkında karar verilmesi, davanın konusunun hatalı nitelendirilmesi suretiyle yargılama yapılması, duruşma yapılmadan karar verilmesi, dava dilekçesinin reddini veya merciine tevdiini gerektiren sebeplerin bulunmasına rağmen esas hakkında karar verilmiş olması, dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına veya davanın incelenmeksizin reddine dair kararların hukuka aykırı bulunması, eksik veya yanlış hasımla davanın görülmesi, gerekçe ile hüküm fıkrası arasında uyumsuzluk bulunması, görüşme tutanağı ile kararın çelişkili olması ve benzeri usule ilişkin durumlarda ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak yeniden karar verilmek üzere dava dosyasının bu mahkemeye gönderilmesi gerektiği, bu eksikliklerin istinaf merciince giderilerek işin esası hakkında bir karar verilmesinin hukuki güvenlik ve belirlilik, kanuni hâkim ve iki dereceli yargılama ilkelerini ihlal ettiği, adil yargılanma hakkını sınırladığı...*” ileri sürülmüştür⁴⁷⁵.

⁴⁷¹ KUŞÇU / DOĞAN, s. 1335.

⁴⁷² SEVİNÇ, s. 435.

⁴⁷³ Necip Taha GÜR, “İdari Hakimin Kanuna Rağmen Dereceli Yargılamayı Sağlama Direnci: Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı Geri Göndermesi Hakkında Bir Etüd”, *İMİFD*, C. 10, S. 1, 2025, s. 127.

⁴⁷⁴ Ibid., s. 128.

⁴⁷⁵ AYM, E. 2023/60, K. 2023/176, T. 11/10/2023. (13/12/2023 tarih ve 32398 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.)

Anayasa Mahkemesi, dosyayı ilk derece mahkemesine gönderme yetkisinin Kanun'da öngörülen sınırların ötesinde genişletilmesinin, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında yaptığı düzenlemeleri işlevsiz hâle getirebileceğini belirtmiştir. Yüksek mahkeme, *“kuralda açıkça belirtilen hâller dışında, istinaf incelemesi sırasında tespit edilen ilk derece mahkemesindeki maddi veya usule ilişkin eksikliklerin giderilmesi amacıyla dosyanın yeniden ilk derece mahkemesine gönderilmesinin zorunlu olduğunun söylenemeyeceğini”* ifade etmiş, Anayasa'ya aykırılık bulunmadığına karar verilmiştir⁴⁷⁶.

Mezkûr kararlar yüksek mahkeme, bölge idare mahkemelerinin kanunda açıkça öngörülme­yen hâllerde gönderme kararı verebilmek için dereceli yargılama ilkesine dayanmasını eleştirmiş ve gönderme yetkisinin ancak kanun koyucunun belirlediği sınırlar içerisinde kullanılabileceğini açık biçimde vurgulamıştır. Bu yaklaşım, istinaf kurumunun kapsam ve işlevinin uygulama yoluyla genişletilmesine karşı net bir tutum ortaya konduğunu göstermektedir. Böylece Anayasa Mahkemesi, yargılama usullerinin belirlenmesinde kanunilik ilkesinin ve kanun koyucunun bu konudaki takdir yetkisinin üstünlüğünün korunması gerektiğini teyit ederek istinaf sistemine ilişkin yetkilerin yargı kararlarıyla genişletilmesinin kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir.

Kanun koyucu tarafından gönderme kararı verilmesi öngörülmediği hâlde, hukuka aykırı bulunduğu takdirde ilk derece mahkemesine gönderilen kararlardan biri incelenmeksizin ret kararıdır. İncelenmeksizin ret usule ilişkin bir karar olmakla birlikte kanunda ilk inceleme başlığı altında düzenlenmediği için, incelenmeksizin ret kararının kaldırılması üzerine dosyanın ilk derece mahkemesine gönderileceği söylenemez. Öte yandan incelenmeksizin ret kararının usule ilişkin olması, bölge idare mahkemesinin söz konusu kararı kaldırarak uyuşmazlık hakkında esastan karar vermesine de engel teşkil etmektedir. Çünkü bölge idare mahkemesi, yalnızca esasa ilişkin kararları hukuka aykırı bulduğu takdirde kendisi karar verebilir. Dolayısıyla burada incelenmeksizin ret kararının kanunda düzenlenmemesinden kaynaklanan bir belirsizlik bulunmaktadır⁴⁷⁷.

Uygulamada bölge idare mahkemeleri, incelenmeksizin ret kararı ilk inceleme başlığı altında düzenlenmese de söz konusu kararın usule ilişkin olması nedeniyle İYUK'un 45. maddesinin beşinci fıkrası kapsamında incelenmeksizin ret kararını kaldırarak dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar vermektedir.

⁴⁷⁶ GÜR, s. 130.

⁴⁷⁷ Yunus ERASLAN, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme”, *AndHD*, C. 6, S. 1, 2020, s. 115.

Nitekim konu ile ilgili olarak ilk derece mahkemesi tarafından kesin ve yürütülmesi gereken işlem bulunmaması nedeniyle incelenmeksizin ret kararı verilen bir davada bölge idare mahkemesi, *“davacı tarafından eksik olarak yatırıldığı anlaşılan miktarın davacı tarafından ödenmesini bildiren borç bildirim işlemi olduğu ve işlemin niteliği itibarıyla davacının menfaatini etkiler mahiyette, icrai sonuçlar doğuran, kesin ve yürütülmesi zorunlu idari davaya konu edilebilecek nitelikte bir işlem olduğu... anlaşıldığından işin esasına girilmesi gerekirken davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesinde hukuki isabet görülmemiştir.”* gerekçesiyle kararı kaldırmış ve yeniden karar verilmek üzere dosyayı ilk derece mahkemesine göndermiştir⁴⁷⁸.

Bir başka uyuşmazlıkta davacı tarafından sağlık kurulu raporunda yer alan *“muvazzaf/sözleşmeli subay/astsubay olamaz”* kaydına ilişkin idari işlemin iptali istemiyle açılan davada, ilk derece mahkemesi sağlık raporunun hazırlık işlemi olduğunu ve hazırlık işleminin ancak sağlık kurulu raporu dikkate alınarak atamama işlemi tesis edildiğinde dava konusu olabileceğini belirterek incelenmeksizin ret kararı vermiş, bölge idare mahkemesi ise, *“... davacı adına düzenlenen sağlık kurulu raporu doğrudan sözleşmeli astsubay adaylık işlemlerinin sonlandırılmasına ilişkin işlem olmasa da, davacının sözleşmeli subay /astsubay olarak alınmasına engel olacak ifadeler içermesi ve dolayısıyla davacının hukuki durumunu etkilemesi nedeniyle idari dava konusu olabilecek kesin ve yürütülmesi zorunlu idari işlem olarak kabul edilmesi gerektiği sonucuna varıldığından uyuşmazlığın esası incelenerek bir karar verilmesi gerekirken işlemin kesin ve yürütülmesi gerekli bir işlem olmadığından bahisle verilen incelenmeksizin ret kararında hukuki isabet görülmemiştir.”* gerekçesiyle söz konusu kararın kaldırılmasına ve dosyanın mahkemesine iadesine karar vermiştir⁴⁷⁹.

Bu bağlamda incelenmeksizin ret kararlarının ilk inceleme hükümleri arasında açıkça düzenlenmesi isabetli bir çözüm olarak görünmektedir. Böyle bir düzenleme ile incelenmeksizin ret kararları, sistematik olarak ilk inceleme üzerine verilen kararlar arasında yer alacak ve bu suretle bölge idare mahkemelerinin söz konusu kararlara ilişkin yetkisi belirli ve öngörülebilir hâle gelecektir. Düzenlemenin hayata geçirilmesi sonrasında bölge idare mahkemeleri incelenmeksizin ret kararını kaldırdıklarında, İYUK’un 45. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca gönderme kararı verebileceklerdir. Böylece, güncel olarak bölge idare mahkemelerince uygulanan gönderme yönündeki

⁴⁷⁸ Konya BİM 1. İdari Dava Dairesi, E. 2021/1900, K. 2022/724, T. 23/02/2022. (UYAP)

⁴⁷⁹ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi, E. 2026/365, K. 2026/728, T. 12/02/2026. (UYAP)

yaklaşım kanuni bir zemine oturacak ve incelenmeksizin ret kararının istinaf sürecindeki konumu daha net bir şekilde belirlenmiş olacaktır⁴⁸⁰.

D- Yargılama Giderleri ve Vekâlet Ücretine Hükmedilmesine İlişkin

Sorun

Yargı, devletin temel erklerinden biri olup niteliği itibarıyla bir kamu hizmeti teşkil etmektedir. Diğer kamu hizmetlerinde olduğu gibi adalet hizmeti de esasen karşılıksız olarak sunulur. Bununla birlikte, yargı yerlerinin bireylerin hak ve menfaatlerine ilişkin kararlar vermesi ve bu kararların ortaya çıkabilmesi için çeşitli giderlerin yapılmasının zorunlu olması nedeniyle bu hizmetin yürütülmesine ilişkin mali yükün bir kısmı, hizmetten yararlanan kişiler tarafından karşılanmaktadır. Yargılama faaliyeti kapsamında taraflardan talep edilen ücret ve giderler, yapılan tüm harcamaları karşılamaya yönelik olmayıp kamu hizmeti niteliğindeki adalet faaliyetinin finansmanına katılım payı niteliği taşımaktadır⁴⁸¹. Bu doğrultuda, tarafların yargılama sürecinde belirli giderlere katlanması hem kamu hizmetinin sürdürülebilirliği hem de yargılamanın sağlıklı yürütülmesi bakımından zorunlu kabul edilmektedir.

Yargılama giderleri, bir davanın usulüne uygun şekilde açılabilmesi ve uyuşmazlığın esası hakkında inceleme yapılabilmesi için dava sürecinin en başından hükmün kesinleşmesine kadar geçen aşamalar boyunca yapılan ve kural olarak peşin ödenen gider kalemleri olarak tanımlanabilir⁴⁸². Bu giderler davanın sonunda haksız çıkan tarafa yükletilerek, hizmetten yararlanma ve hakkaniyet ilkeleri doğrultusunda yargılama sürecinin finansmanında adil bir denge kurulması amaçlanmaktadır.

Davanın başında belirli giderlerin ödenmesinin zorunlu tutulması, yargı yoluna başvurmadan önce uyuşmazlığın niteliğinin, hukuki dayanağının ve dava açmanın sonuçlarının daha dikkatli değerlendirilmesi açısından önem arz eder. Bu mekanizma, dava açmayı keyfi bir davranış olmaktan çıkararak ciddi ve makul gerekçelere dayalı başvuruların yargı mercilerine taşınmasını sağlar. Böylece yargılama giderleri, mahkemelerin gereksiz başvurularla meşgul edilmesini engelleyerek yargısal kapasitenin verimli kullanılmasını destekleyen ve usul ekonomisi ilkesinin hayata geçirilmesine hizmet eden bir filtre işlevi görmektedir.

⁴⁸⁰ ERASLAN, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme”, s. 115.

⁴⁸¹ Taha TAŞ, *İdari Yargılama Usulünde Yargılama Giderleri*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 17.

⁴⁸² Ibid., s. 20.

Yargılama giderlerine ilişkin olarak idari yargı mevzuatında özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Yargılama giderlerinin kapsamı ve davanın sonunda hangi tarafa yükletileceği gibi hususlarda İYUK'un 31. maddesinin birinci fıkrasında yapılan atıf gereği HMK hükümleri uygulanır. Anılan madde yargılama giderleri konusunda HMK hükümlerinin idari yargıda da uygulanacağını açıkça belirterek idari yargı bakımından ortaya çıkabilecek boşlukların giderilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede idari yargı mercileri yargılama giderlerinin belirlenmesi konusunda HMK'nın genel ilkelerini esas almakta, böylece yargılamanın mali yönüne ilişkin usul güvenceleri her iki yargı kolunda da paralel şekilde sürdürülmektedir.

HMK'nın yargılama giderlerini düzenleyen 323. maddesinde söz konusu giderler on bent hâlinde düzenlenmiştir⁴⁸³. Bununla birlikte sayılan giderlerin tamamının idari yargıda uygulanması mümkün değildir. Çünkü atıf yapılan hususlar, idari yargının kendine has özellikleri ile uyum sağladığı ölçüde uygulanır. Söz gelimi adli yargıda yargılama giderleri kapsamında yer alan tanığa ödenen ücret, idari yargıda tanık delili olmadığından uygulama alanı bulmaz. Böylece idari yargı kendine özgü niteliklerine uygun, daha sınırlı ancak daha öngörülebilir bir yargılama gideri rejimi yaratmaktadır.

Yargılama giderlerine ilişkin anılan madde ve idari yargılamanın kendine has özellikleri dikkate alındığında idari davalarda en çok karşılaşılan yargılama giderleri; başvurma ve karar harçları, tebliğ ve posta giderleri, dosya ve sair evrak giderleri, bilirkişi ve keşif giderleri ve vekil ile takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca yürütmenin durdurulması harcı da yargılama giderleri kapsamında yer alır. Nitekim Harçlar Kanunu'nda⁴⁸⁴ yer alan 1 sayılı Tarife'nin karar ve ilam harcı başlığında icranın tehiri ifadesine yer verilmiştir⁴⁸⁵. Bu

⁴⁸³ HMK m. 323:

Yargılama giderleri şunlardır:

- a) Başvurma, karar ve ilam harçları.
- b) Dava nedeniyle yapılan tebliğ ve posta giderleri.
- c) Dosya ve sair evrak giderleri.
- ç) Geçici hukuki koruma tedbirleri ve protesto, ihbar, ihtarname ve vekâletname düzenlenmesine ilişkin giderler.
- d) Keşif giderleri.
- e) Tanık ile bilirkişiye ödenen ücret ve giderler.
- f) Resmî dairelerden alınan belgeler için ödenen harç, vergi, ücret ve sair giderler.
- g) Vekil ile takip edilmeyen davalarda tarafların hazır bulundukları günlere ait gündelik, seyahat ve konaklama giderlerine karşılık hâkimin takdir edeceği miktar; vekili bulunduğu hâlde mahkemece bizzat dinlenmek, isticvap olunmak veya yemin etmek üzere çağrılan taraf için takdir edilecek gündelik, yol ve konaklama giderleri.
- ğ) Vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti.
- h) Yargılama sırasında yapılan diğer giderler.

⁴⁸⁴ 492 sayılı Harçlar Kanunu 17/07/1964 tarih ve 11756 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴⁸⁵ TAŞ, *İdari Yargılama Usulünde Yargılama Giderleri*, s. 24.

yönüyle yürütmenin durdurulması harcı, idari yargının kendine özgü geçici hukuki koruma kurumunun bir tamamlayıcısı niteliğindedir.

Yargılama giderleri arasında önemli bir kalem olan vekâlet ücretine ayrıca değinilmesi gerekir. Davasını bir avukat aracılığıyla takip eden taraf, davanın sonucundan bağımsız olarak avukatına belirli bir ücret ödeme yükümlülüğü altındadır. Nitekim Avukatlık Kanunu’nun 164. maddesinin birinci fıkrasında, “*Avukatlık ücreti, avukatın hukuki yardımının karşılığı olan meblağı veya değeri ifade eder.*” ifadesine yer verilerek bu husus vurgulanmıştır. Akdi vekâlet ücreti olarak adlandırılan bu tutar, avukatın sunduğu hukuki yardım ve emek karşılığını ifade etmekte olup yargılama giderleri kapsamında değerlendirilmez.

Yargılama giderleri kapsamında yer alan ve çalışmamız için önem arz eden ücret, karşı vekâlet ücretidir. Davayı kaybeden taraf, karşı tarafın kendini avukat ile temsil ettirmesi hâlinde vekâlet ücreti ödemekle yükümlü olur. Karşı vekâlet ücretine hak kazanabilmek için birtakım şartların bulunması gerekir. Bu bağlamda davanın avukat tarafından takip edilmesi⁴⁸⁶, vekilin bir vekâletname ile tarafı temsil etmesi, vekâlet harcının ödenmesi ve davanın kısmen ya da tamamen kazanılması karşı vekâlet ücretine hükmedilmesi için aranan şartlardır⁴⁸⁷. Bu noktada belirtilmesi gereken husus, vekâlet ücretinin avukata ait olmasıdır⁴⁸⁸.

Mahkeme, davanın sonunda haksız çıkan taraf aleyhine yargılama giderlerine hükmeder. Bir başka ifadeyle, davayı kaybeden taraf davayı kazanan tarafın dava sürecinde yaptığı tüm zorunlu giderleri karşılamakla yükümlü tutulur⁴⁸⁹. Nitekim HMK’nın 326. maddesinin birinci fıkrasında, “*kanunda yazılı hâller dışında yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verileceği*” açıkça belirtilmiştir. Yargılama giderlerine hükmedilebilmesi için ayrıca bir talep zorunlu değildir. Çünkü HMK’nın 332. maddesinin birinci fıkrasında, yargılama giderlerinin mahkeme tarafından resen dikkate alınacağı ve karara bağlanacağı hükme bağlanmıştır.

⁴⁸⁶ Avukatın vekâlet ücretine hak kazanabilmesi için dilekçe ibrazı, duruşmaya katılma gibi müvekkil lehine bazı işlemler yapması gerektiği kabul edilmektedir. Yalnızca dava dosyasına vekâlet ibraz edilmesi, vekâlet ücretine hak kazanmak için yeterli değildir. Bkz. Taha TAŞ, “İdari Yargıda Karşı Vekâlet Ücretine İlişkin Tartışmalı Bazı Hususlar”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 17, S. 194, 2022, s. 101.

⁴⁸⁷ Ibid., s. 101.

⁴⁸⁸ Her ne kadar HMK’nın 330. maddesinde vekil ile takip edilen davalarda mahkemece taraf lehine vekâlet ücretine hükmedileceği belirtilse de Avukatlık Kanunu’nun 164. maddesinin beşinci fıkrasında dava sonunda karşı tarafa yüklenecek vekâlet ücretinin avukata ait olduğu açıkça belirtilmiştir.

⁴⁸⁹ TAŞ, *İdari Yargılama Usulünde Yargılama Giderleri*, s. 178.

Bu düzenleme, yargılama giderlerinin yargısal faaliyetin doğal bir sonucu olarak kabul edildiğini göstermektedir.

İncelenmeksizin ret kararları açısından yargılama giderleri ayrı bir öneme sahiptir. İncelenmeksizin ret kararları, davanın esasına girilmeksizin usule ilişkin eksiklikler nedeniyle verilen kararlar olduğundan, davacı aleyhine sonuç doğurur. Bu sebeple incelenmeksizin ret kararı verilen hâllerde çoğunlukla davacı aleyhine yargılama giderlerine hükmedildiği görülmektedir. Ancak bu yaklaşım mutlak bir nitelik taşımamaktadır⁴⁹⁰. Çünkü, incelenmeksizin ret kararının verilmesinde davacının herhangi bir kusurunun bulunmadığı hâllerle karşılaşmaktadır. Bu gibi durumlarda davacıya yargılama giderinin yükletilmesi hakkaniyet ilkesiyle bağdaşmayacak ve yargılama giderlerinin amacını aşan bir sonuç yaratacaktır.

Bu noktada üzerinde durulması gereken husus, davanın açılmasına sebebiyet verme kıstasıdır. İdari yargı uygulamasında bazı durumlarda, yargılama giderlerinin belirlenmesinde davanın sonucunun yanı sıra tarafların dava açılmasına yol açan tutum ve davranışları da dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda taraf, davada haklı çıkmakla birlikte davanın açılmasına kendi hâl ve davranışlarıyla sebebiyet vermişse yargılama giderlerinden sorumlu tutulabilmektedir⁴⁹¹.

İncelenmeksizin ret kararı verilmekle birlikte davalı idare aleyhine yargılama giderlerine hükmedilmesi, genellikle idare tarafından tesis edilen bir işlemin daha sonra idare tarafından geri alınması ancak bu hususun ilgiliye tebliğ edilmemesi hâlinde söz konusu olmaktadır. Bu ihtimalde, dava açılmadan önce idare tarafından işlem geri alınmasına rağmen ilgiliye bildirilmemekte ve işlemin yürürlükte olduğunu düşünen kişi dava açmaktadır. Bu durumda idari yargı yerleri tarafından kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte işlem bulunmaması nedeniyle incelenmeksizin ret kararı verilmektedir. Ancak, dava açılmasına işlemin geri alındığını bildirmeyen davalı idarenin sebep olması nedeniyle davalı idare aleyhine yargılama giderlerine hükmedilmektedir⁴⁹².

Yargılama giderleri arasında özel bir yere sahip olan vekâlet ücreti açısından da benzer bir yaklaşım benimsenmektedir. Bu bağlamda dava açılmasına idarenin sebebiyet vermesi durumunda, davacı lehine vekâlet ücretine hükmedilir. Nitekim davacının başvuru yükümlülüklerini yerine getirmesine rağmen idarenin hareketsiz kalması, yanlış veya eksik işlem tesis etmesi ya da kanunen yerine getirmesi gereken yükümlülükleri

⁴⁹⁰ ERASLAN / BOZ, s. 237.

⁴⁹¹ TAŞ, *İdari Yargılama Usulünde Yargılama Giderleri*, s. 205.

⁴⁹² ERASLAN / BOZ, s. 238.

yerine getirmemesi nedeniyle davanın açılmak zorunda kalınması hâllerinde, mahkemeler sıklıkla davacı lehine vekâlet ücretine hükmetmektedir. Böylece hem idarenin kusurlu davranışının sonuçlarına katlanması sağlanmakta hem de davacının kusurunun bulunmadığı bir durumda yargılama giderlerine mahkûm edilmesinin önüne geçilmektedir.

Nitekim ilk derece mahkemesince incelenmeksizin ret kararı verilen ve bu kapsamda davalı idare lehine yargılama giderleri ile vekâlet ücretine hükmedilen bir uyuşmazlıkta, bölge idare mahkemesi farklı bir değerlendirme yapmıştır. Anılan kararda bölge idare mahkemesi, *“davalı idarece uygulanan haciz işleminin yine davalı idare tarafından kaldırıldığı, davanın açıldığı tarih itibarıyla haciz uygulamasının kaldırıldığına dair davacıya herhangi bir bildirim yapılmadığı ve bu nedenle davacı tarafından haczin devam ediyor olduğundan hareketle dava açıldığı, davanın açılmasına davalı idarenin sebebiyet verdiği, yargılama giderlerinin davalı idare üzerinde bırakılması ve davacı lehine vekalet ücretine hükmedilmesi gerektiğinden, kararın bu kısmında yasal isabet bulunmamaktadır.”* gerekçesine yer vererek vekâlet ücreti ve yargılama giderleri yönünden kararı kaldırmış, davacı lehine karar vermiştir⁴⁹³.

E- Kararın Kesin Hüküm Etkisine İlişkin Sorun

İncelemeksizin ret kararında uyuşmazlığın maddi yönü incelenmez. İdari işlemin hukuka uygunluğu, idarenin sorumluluğu ya da tarafların ileri sürdüğü maddi vakıaların doğruluğu hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmaz. Bir başka ifadeyle incelemeksizin ret kararı, uyuşmazlığın özüne temas etmeyen ve yalnızca usule ilişkin unsurlara odaklanan bir yargısal tasarruftur. Bu yönüyle mezkûr karar, mahkemeye yalnızca davanın usule ilişkin bazı şartlarını inceleme imkânı tanır ve maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez. Uyuşmazlığın temelini oluşturan idari işlemin hukuka uygunluğuna veya idari makamların sorumluluğuna ilişkin bir değerlendirme yapılması söz konusu değildir. Adı geçen karar ile mahkeme, uyuşmazlığın esasının incelenebilmesi için bulunması gereken unsurlarda eksiklik olduğunu tespit eder ve yargılama usule ilişkin bir sebeple sona erdirilir. Bu niteliği itibarıyla incelemeksizin ret kararının, taraflar arasındaki maddi uyuşmazlığı aydınlatma konusunda herhangi bir katkısı bulunmamaktadır⁴⁹⁴.

⁴⁹³ İstanbul BİM. 6. Vergi Dava Dairesi, E. 2020/2751, K. 2020/1769, T. 22/10/2020. (UYAP)

⁴⁹⁴ ERASLAN / BOZ, s. 205.

Hak veya menfaatinin ihlal edildiğini düşünen kişinin idari yargı yerlerine başvurmasının temel amacı, idarenin yaptığı işlemin hukuka aykırılığının tespit edilerek iptal edilmesi ya da uğranılan zararın giderilmesi için tazminata hükmedilmesidir⁴⁹⁵. Bu amacın gerçekleşebilmesi ise ancak mahkemenin uyuşmazlığın esasını incelemesi, ileri sürülen maddi vakıaları değerlendirerek idari işlem veya eylemin hukuka uygun olup olmadığını ya da tazminat şartlarının oluşup oluşmadığını ortaya koymasıyla mümkündür. Bir başka ifadeyle idari yargıda açılan davadan beklenen, verilen karar sonucunda oluşan hukuki durumun, davanın açıldığı tarihteki hukuki duruma kıyasla daha elverişli bir hâle gelmesidir.

İptal davasında hukuka aykırı bir işlemin hukuk aleminden kaldırılması, tam yargı davasında ise uğranılan zararın tazmin edilmesi suretiyle bireyin hukuk düzeni içindeki konumunun iyileştirilmesi hedeflenir. Dolayısıyla davacı yargı mercilerine başvurduğunda bir hak arama sürecine girmekte ve mahkemeden, tarafları bağlayıcı nitelikte uyuşmazlığın esasını çözen bir karar verilmesini talep etmektedir⁴⁹⁶. İncelemeksizin ret kararı ile sonuçlanan davada, kişilerin dava açma amacının gerçekleştiğinden bahsetmek mümkün değildir. Bu karar ile mahkeme yalnızca uyuşmazlığın esası hakkında karar verilebilmesi ve bu doğrultuda esas incelemesi yapılabilmesi için aranan usule ilişkin şartlarda eksiklik bulunduğunu belirtir. Mezkûr karar, tarafların hukuk düzeninde herhangi bir değişiklik yaratmamaktadır. Bir başka ifadeyle incelemeksizin ret kararı, ilgili açısından uyuşmazlığı çözen bir karar değildir. Bu sebeple mahkemeye başvuran kişinin amaçladığı koruma, incelenmeksizin ret kararıyla sağlanamamaktadır⁴⁹⁷.

Öte yandan incelemeksizin ret kararının esasa ilişkin bir hüküm içermemesi, yeniden dava açma imkânı tanıyabilir. Nitekim incelenmeksizin ret sebebinin ortadan kalkması hâlinde, davacının uyuşmazlığı yeniden yargı organlarının önüne getirmesi mümkün olabilir. Böylece bir önceki davada yalnızca usuli nedenlerle engellenen yargısal denetim, gerekli koşullar sağlandığında gerçekleşebilir hâle gelir. Dolayısıyla incelemeksizin ret kararı tarafların hukuki korumaya erişimini tamamen ortadan kaldıran bir sonuç doğurmamakta, usule ilişkin eksikliklerin giderilmesi hâlinde yargısal denetim yolunu yeniden açabilen bir işlev üstlenmektedir.

⁴⁹⁵ ATAY, s. 4.

⁴⁹⁶ Mehmet Salih DEMİRKOL, *İdari Yargılama Hukukunda Dava Açmanın Sonuçları*, s. 34.

⁴⁹⁷ KARAHANOGULLARI, s. 246.

Bu durumun somut bir örneği, kesin ve yürütülmesi gereken bir idari işlem bulunmaması nedeniyle incelemeksizin ret kararı verilen uyuşmazlıklarda ortaya çıkar. Söz gelimi, hazırlık işlemi niteliğindeki bir tasarrufun dava konusu edilmesi nedeniyle davanın incelenmeksizin reddedilmiş olması, davacının bir daha dava açamayacağı anlamına gelmez. İdarenin daha sonra hukuki niteliği itibarıyla kesin ve yürütülmesi gereken yeni bir işlem tesis etmesi hâlinde, bu işlem artık bağımsız şekilde yargısal denetime elverişli hâle gelir ve idari davaya konu edilebilir. Böylece ilk davada mevcut olmayan kesin ve yürütülmesi gereken işlem unsuru sonradan tamamlanmış olur. Ortaya çıkan yeni işlem ile mahkemece bu kez esasa ilişkin bir inceleme yapılabilir.

F- Kararın Uygulanmasına İlişkin Sorun

Yargı kararlarının “eksiksiz ve gecikmeksizin uygulanması”, hukuk devleti ilkesinin gereğidir. Hukuk devletinde yargısal denetimin amacı, yalnızca hukuka aykırılıkların tespit edilmesi değil, aynı zamanda bu tespitlerin hayata geçirilerek hukukun üstünlüğünün somut biçimde sağlanmasıdır. Yargı kararlarının uygulanmadığı bir sistemde, yargının verimliliğinden söz etmek mümkün olmaz. Çünkü yargı kararlarının hayata geçirilmediği bir ortamda yargısal faaliyet sembolik bir nitelik kazanır ve etkisiz hâle gelir⁴⁹⁸.

Anayasa’nın 138. maddesinin son fıkrasında kararların uygulanması hususu açık biçimde güvence altına almıştır. Anılan hükümde, “*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.*” ifadesine yer verilerek mahkeme kararlarının uygulanmasının devletin tüm organları açısından bağlayıcı bir ödev olduğu açıkça hükme bağlanmıştır. Bu anayasal çerçeve, idarenin yargı kararlarını yerine getirme konusunda herhangi bir takdir yetkisine sahip olmadığını ortaya koymaktadır. İdare, mahkeme kararlarının icrası bakımından kendiliğinden harekete geçmek ve verilen kararın gereklerini aynen yerine getirmekle yükümlüdür. Aksi yöndeki bir tutum hem hukuk devleti ilkesine hem de yargı erkinin bağımsızlığı ve üstünlüğüne açık bir aykırılık teşkil eder⁴⁹⁹.

Nitekim konu ile ilgili olarak bir kararında Danıştay, “*...Mahkeme kararlarına uymak hukuk devletinin olmazsa olmaz koşuludur. Demokratik bir hukuk devletinde, hukuki güvenlik ve istikrarın teminatı olan bağımsız ve tarafsız mahkemelerin*

⁴⁹⁸ Serdar YILMAZ, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler*, s. 39.

⁴⁹⁹ Ibid., s. 36.

kararlarının uygulanmasının, davanın tarafı olan idarelerin takdirine bırakılamayacağı kuşkusuzdur. Dolayısıyla hukuk devleti ilkesinin gereği olarak, hukuka saygılı bir idarenin, hukuka aykırılığı ve sebepleri bir yargı kararında belirtilen işlemi ortadan kaldırması ve sonuçlarını silmesi hukuka uygun davranma yükümlülüğünden' doğan bir zorunluluktur..." ifadesine yer vererek yargı kararlarının uygulanması zorunluluğunu açıkça belirtmiştir⁵⁰⁰.

Anayasa'da yer alan düzenlemeye paralel biçimde, İYUK'un 28. maddesinin birinci fıkrasında da idarenin yargı kararlarını yerine getirme yükümlülüğü açık ve kesin bir biçimde ifade edilmiştir. Söz konusu hükümde, *"Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez."* ifadesine yer verilerek idari yargı yerlerinin kararlarının bağlayıcılığı ve uygulanmasının zorunlu olduğu vurgulanmıştır.

Bu noktada belirtilmesi gereken husus, yargı kararlarının uygulanması için idareye tanınan otuz günlük sürenin bir hak olmadığıdır. Bir başka ifadeyle idare, verilen süreyi kararın uygulanmasını geciktirebileceği veya istediği anda yerine getirebileceği bir bekleme süresi olarak değerlendiremez. Çünkü idare yargı kararlarını vakit kaybetmeksizin, herhangi bir gecikmeye sebep olmadan derhal uygulamak zorundadır. Kanun koyucunun tanıdığı azami otuz günlük süre, kararın uygulanması için idareye verilen hazırlanma süreci niteliğindedir. Bu sebeple idarenin, yargı kararının uygulanmasını bu süreye yayarak geciktirmesi kabul edilemez. İdare, uygulama için gereken hazırlıkları en kısa zamanda tamamlayarak kararın gereklerini yerine getirmekle yükümlüdür⁵⁰¹.

İdari yargı kararlarının uygulanmaması hâlinde ortaya çıkacak hukuki sorumluluğa ilişkin yaptırım, İYUK'un 28. maddesinin üçüncü fıkrasında açıkça düzenlenmiştir. Anılan hükümde, *"Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemeleri kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan hâllerde idare aleyhine Danıştay ve ilgili idari mahkemede maddi ve manevi tazminat davası açılabilir."* ifadesine yer verilerek, idarenin yargı kararlarını uygulama

⁵⁰⁰ Danıştay 13. Dairesi, E. 2014/4872, K. 2015/539, T. 16/02/2015. Bkz. Yakup ÇOKKAŞ, "İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Aşamasında Ortaya Çıkan İmkânsızlık", AÜHFD, C. 70, S. 4, 2021, s. 1323.

⁵⁰¹ Serdar YILMAZ, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler*, s. 75.

konusundaki yükümlülüğünü ihlal etmesinin, tazminat sorumluluğunu doğuracağı hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda idarenin yargı kararını süresi içinde ve gereği gibi yerine getirmemesi durumunda, ilgililerin uğradıkları zararların giderilmesini sağlamak amacıyla tam yargı davası açmaları mümkündür. Bu düzenleme, yargı kararlarının uygulanmasının ihlali hâlinde idare açısından mali yükümlülük doğacağını göstermekte ve bu yönüyle bir caydırıcılık işlevi görmektedir⁵⁰².

İdarenin yargı kararının uygulanmaması kapsamında sorumlu olması için öncelikle idareye yüklenebilir nitelikte bir faaliyetin bulunması gerekir. Yargı kararlarının uygulanmamasında bu unsur genellikle idarenin ihmali davranışı ile gerçekleşir. Bu kapsamda kararın hiç uygulanmaması, eksik uygulanması veya geç uygulanması durumlarında idarenin ihmali davranışı söz konusu olur. Ayrıca, idarenin ihmali davranışından kaynaklanan bir zararın bulunması şarttır. Zarar kararın gereği gibi uygulanmaması nedeniyle ortaya çıkan maddi zarar şeklinde olabileceği gibi, kararın uygulanmaması nedeniyle ortaya çıkan belirsizlikten kaynaklı olarak manevi zarar da doğabilir.

Bu yönüyle yargı kararının uygulanmaması hizmet kusuru olarak değerlendirilmekte ve hizmet kusuru nedeniyle idarenin sorumluluğuna gidilmektedir⁵⁰³. Nitekim idare mahkemesi tarafından verilen bir kararda, “... *davacının birden fazla kez açtığı davalarda verilen yargı kararlarının gereği gibi uygulanmamasından kaynaklı olarak manevi olarak yıprandığı anlaşılmakla, davacının dava konusu işlemin tesisi ile ifadesini bulan hizmet kusurundan kaynaklı manevi zararının tazmin edilmesi gerekmektedir...*” ifadesine yer verilerek yargı kararının uygulanmaması halinde hizmet kusurunun oluşacağı belirtilmiştir⁵⁰⁴.

Kanun koyucu esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Bu kapsamda idari işlemin iptali ile tam yargı davalarının kabulü kararlarında, kararın uygulanması konusunda bir sorun bulunmamaktadır. İdari işlemin iptaline karar verilmesi durumunda işlemin hukuka aykırı olduğu yargı kararıyla ortaya konulduğundan idare, işlemin hukuki sonuçlarını tamamen ortadan kaldırmakla yükümlüdür. Bu doğrultuda idare, işlemin uygulanması sonucu

⁵⁰² Yaşar GÜÇLÜ, *Danıştay ve Yargıtay İçtihatları Işığında İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 296.

⁵⁰³ Berk YILMAZ, *Hukuk Devleti İlkesi Çerçevesinde İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 166.

⁵⁰⁴ Ankara 8. İdare Mahkemesi, E. 2022/1139, K. 2022/3074, T. 22/12/2022. (UYAP)

ortaya çıkan duruma son verecek şekilde harekete geçmek zorundadır⁵⁰⁵. Aynı şekilde tam yargı davasının kabul edilmesi durumunda idarenin sorumluluğunun söz konusu olduğu mahkeme kararıyla tescil edildiğinden, hükmedilen miktarın idare tarafından davacıya ödenmesi mecburidir.

İdare, hüküm fıkrasının yanı sıra kararın gerekçesini de dikkate almakla yükümlüdür. Çünkü yargı kararları, gerekçe ve hüküm kısmı birlikte değerlendirildiğinde anlam kazanan bütüncül metinlerdir. Kararın yalnızca sonuç kısmına odaklanması, kararın ortaya çıkmasına neden olan hukuka aykırılıkların gözden kaçırılmasına ve hatalı uygulamaların ortaya çıkmasına yol açabilir. Bu sebeple idarenin, kararın tamamını esas alarak gerekçede belirtilen hukuka aykırılıkları gidermeye yönelik somut işlem veya eylemleri gecikmeksizin yerine getirmesi gerekmektedir⁵⁰⁶. Yargı kararlarının gerekçesinde yer alan tespitler, çoğu zaman işlemin hangi yönlerden hukuka aykırı olduğunu ortaya koymakta ve idareye kararı doğru şekilde uygulayabilmesi için yol göstermektedir. Dolayısıyla idarenin yargı kararının yalnızca şeklen uygulanmış gibi görünmesine neden olacak biçimde kararda tespit edilen hukuka aykırılıkları ortadan kaldırmadan yeni bir işlem tesis etmesi, kararın gerçek anlamda uygulanması olarak kabul edilemez.

Nitekim Danıştay konuya ilişkin bir kararında, idarenin yargı kararlarını uygulama biçimini ayrıntılı biçimde değerlendirmiş ve bu konuda önemli ilkesel tespitlerde bulunmuştur. Mezkûr kararda imar planı değişikliğinin, önceki planın iptaline ilişkin yargı kararının gereği olarak yapıldığı idare tarafından ileri sürülmüş ve bu doğrultuda yargı kararının icaplarının yerine getirildiği gerekçesiyle davanın reddine hükmedilmiştir. Bununla birlikte Danıştay, yeni imar planının şeklen önceki yargı kararına dayanıyor görünmekle birlikte söz konusu iptal kararında tespit edilen hukuka aykırılıkların esaslı şekilde giderilmediğini, idarenin yargı kararını uygulama yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmediğini belirlemiştir. Bu çerçevede yüksek mahkeme idarenin salt yeni bir işlem tesis etmiş olmasının yargı kararının icrasını sağlamak için yeterli olmayacağını vurgulamış, iptal kararında belirtilen aykırılıkların gerekçe de dikkate alınarak giderilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla Danıştay,

⁵⁰⁵ Ramazan ÇAĞLAYAN, *İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 129.

⁵⁰⁶ Berk YILMAZ, *Hukuk Devleti İlkesi Çerçevesinde İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, s. 125.

yargı kararının şeklen yerine getirilmiş gibi gösterilmesinin hukuken geçerli olmadığına hükmederek verilen kararı bozmuştur⁵⁰⁷.

Davanın esastan reddine karar verilmesi hâlinde, dava konusu idari işlemin hukuka uygunluğu yargı kararıyla tespit edilmiş olur. Bu doğrultuda mahkeme, işlemle ilgili olarak ileri sürülen maddi ve hukuki iddiaları değerlendirerek idarenin tesis ettiği işlemin hukuka aykırı olmadığı sonucuna ulaşır. Tam yargı davası yönünden ise idarenin sorumluluğunun bulunmadığı, dolayısıyla davacının ileri sürdüğü zararın idareye yüklenemeyeceği ortaya çıkar. Böylece esastan verilen ret kararı, idarenin hem işlem yönünden hukuka uygun davrandığını hem de tazmin sorumluluğunu gerektirecek bir eylem veya işleminin mevcut olmadığını ortaya koyan yargısal tespit niteliği taşır.

Bu durumun sonucu olarak, davanın reddi durumunda idarenin farklı bir eylemde bulunma yükümlülüğü doğmaz. Çünkü esastan ret kararı, mevcut idari işlemin veya idarenin gerçekleştirdiği eylemin hukuka uygun olduğunu mahkeme kararıyla ortaya koyar. Mahkemenin bu yöndeki tespiti, mevcut hukuki durumun korunması ve sürdürülmesi için ek bir idari faaliyete ihtiyaç bulunmadığını gösterir⁵⁰⁸. Bir başka ifadeyle mahkeme kararının uygulanması, yalnızca mevcut hukuka uygun durumun devam ettirilmesini gerektirir. Bu durumda idare, hukuka uygunluğu teyit edilen uygulamasını aynı şekilde sürdürebilir. İdarenin mevcut uygulamayı değiştirmesi veya yeni bir düzenleme yapması gerekliliğinden bahsedilemez⁵⁰⁹.

İncelenmeksizin ret kararının uygulanması, sonuçları itibarıyla davanın esastan reddi kararı ile benzerlikler taşımaktadır. Her iki karar türü de davanın sona ermesine yol açmakta ve mahkemenin dosyadan el çekmesiyle yargısal süreç ilgili dava bakımından tamamlanmaktadır. Ancak incelenmeksizin ret kararı, niteliği gereği tamamen usule ilişkin olup şekil şartlarının yerine getirilmemesi nedeniyle uyuşmazlığın esasına girilmeksizin verilmektedir. Bu yönüyle mahkeme idari işlemin hukuka uygunluğu, idarenin hizmet kusuru veya tazmin sorumluluğu gibi maddi konulara ilişkin hiçbir değerlendirme yapmaz. Tarafların ileri sürdüğü vakıaların doğruluğunu veya idarenin eylem ve işlemlerinin hukuki niteliğini tartışmaz.

İncelenmeksizin ret kararı, davanın esastan reddi kararında olduğu gibi idari işlemin hukuka uygunluğu veya idarenin tazmin sorumluluğunun bulunmadığına dair maddi anlamda bir tespit içermediğinden kararın uygulanması bakımından idarenin özel

⁵⁰⁷ Danıştay 6. Dairesi, E. 2013/284, K. 2017/9981, T. 27/11/2017. Bkz. GÜÇLÜ, s. 87.

⁵⁰⁸ Ibid., s. 271.

⁵⁰⁹ Berk YILMAZ, *Hukuk Devleti İlkesi Çerçevesinde İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, s. 103.

bir yükümlülüğünden söz edilemez. İdarenin yargı kararını uygulama zorunluluğunun doğması için, iptal veya tam yargı davasının kabulüne ilişkin bir karar verilmesi gerekir. İncelenmeksizin ret kararında böyle bir durum söz konusu olmadığından, idarenin mevcut durum itibarıyla yeni bir işlem tesis etmesi veya farklı bir eylemde bulunması gerekmez⁵¹⁰. Ortada hukuka aykırılığı saptayan bir yargı kararı bulunmadığından, idarenin mevcut uygulamasının değiştirilmesine yönelik pozitif bir yükümlülüğün doğduğundan bahsedilemez. Bir başka ifadeyle incelenmeksizin ret kararı, idarenin aynı doğrultuda faaliyet göstermeye devam edebileceği bir hukuki durumu teyit eder.

Bu noktada davacı tarafından yapılması gereken en önemli şey, verilen incelenmeksizin ret kararının gerekçesini dikkatle inceleyerek mahkemenin uyuşmazlığın esasına girmesine engel olan eksikliği tespit etmektir. Çünkü incelenmeksizin ret kararının hangi nedenle verildiğinin anlaşılması, davacının sonraki hukuki stratejisinin belirlenmesi açısından belirleyici niteliktedir. İncelenmeksizin ret sebebi davacı tarafından sonradan tamamlanabilecek nitelikte bir usul eksikliğinden kaynaklanıyorsa, davacının bu eksikliği gidermek suretiyle aynı uyuşmazlığı yeniden yargı mercilerinin önüne taşıması mümkündür. Söz gelimi idari işlem veya eylem niteliğinde talepte bulunulması nedeniyle incelenmeksizin ret kararı verilmesi durumunda, dava dilekçesinde bu hususa dikkat edilerek yeniden dava açılması mümkündür.

⁵¹⁰ Serdar YILMAZ, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler*, s. 18.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İdari yargı yerleri tarafından yargılama süreci boyunca çeşitli nitelikte kararlar verilmektedir. Bu kararların önemli bir kısmı kanun koyucu tarafından açıkça düzenlenmiş olup hangi hâllerde ve nasıl verileceği hususu mevzuatta ayrıntılı biçimde gösterilmiştir. Ancak uygulamada her somut uyuşmazlığın kanun metninde öngörülen kalıplara birebir uymaması ve idari yargının kendine özgü yapısı ile idarenin faaliyet alanının genişliği, bazı durumlarda mevzuatta açıkça düzenlenmemiş karar türlerinin gündeme gelmesine sebep olmaktadır. Bu noktada yargı organlarının yerleşik içtihatları yol gösterici olmakta, kanun koyucunun açıkça hüküm altına almadığı hususlarda yargılama sürecinin sağlıklı şekilde yürütülmesi amacıyla içtihatlarla geliştirilen karar türleri uygulanmaktadır.

İdari yargı yerleri tarafından içtihatlarla geliştirilen karar türlerinden biri olan “incelenmeksizin ret” kararı, tamamen usule ilişkin bir nitelik taşımakta ve uyuşmazlığın esasına girilmesine engel teşkil eden durumlarda uygulanmaktadır. Bu kararın verilmesi, davanın temelinde yer alan maddi ve hukuki sorunların çözümlenmesine geçilemeyeceği anlamına gelir. Dolayısıyla incelenmeksizin ret, yargılamanın şekli koşullarına bağlı olarak ortaya çıkan ve davanın esası hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmadan dosyanın sonuçlandırılmasına yol açan bir mekanizmadır. Uyuşmazlığın tamamen sona ermediği bazı durumlarda da incelenmeksizin ret kararına başvurulsa da anılan karar çoğu zaman, davanın esasa girilmesini engelleyen bir usul eksikliği nedeniyle yargılamanın sona ermesi sonucunu doğurmaktadır.

İncelenmeksizin ret sebepleri, Kanun’da açıkça sayılmamakla birlikte yargı kararları ve yerleşik içtihatlarla şekillenmiş durumdadır. Bu sebepler ilk inceleme kapsamında düzenlenmemiş olsa da hukukun genel ilkelerinden hareketle bazı hâllerin uyuşmazlığın esasının incelenmesine engel teşkil ettiği kabul edilmektedir. Bu çerçevede birçok incelenmeksizin ret sebebi, uygulamada fiilen “ilk inceleme” konusu gibi ele alınmakta ve yargılama sürecinin başında değerlendirilerek karara bağlanmaktadır. Bu sebeple her ne kadar mevzuatta ilk inceleme başlığı altında adı geçen karara yer verilmese de uygulamada incelenmeksizin ret sebepleri ilk inceleme kapsamında değerlendirilmektedir.

İncelenmeksizin ret kararının mevzuatta açık şekilde düzenlenmemesi, uygulamada bazı özellikli durumların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kanun koyucunun ilk inceleme konuları arasında bu karara yer vermemesi, “incelenmeksizin ret” ile “ilk

inceleme”ye ilişkin diğer kararlar arasında bir öncelik sorunu doğurmaktadır. Bu durum, özellikle yargılama sürecinin hangi aşamasında ve hangi karar türüyle sonuca gidileceği konusunda uygulamada tereddütlere neden olmakta, yargı mercilerinin içtihatlarıyla giderilmeye çalışılan bir boşluk ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, söz konusu kararın idari yargı kararları arasındaki konumunun mevzuatta açık biçimde belirlenmemiş olması, bölge idare mahkemelerinin incelenmeksizin ret kararına ilişkin tutumunu da belirsiz hâle getirmektedir. Nitekim bölge idare mahkemesinin bu kararı kaldırması durumunda, uyuşmazlığın esasına kendisinin girip giremeyeceği hususunda belirsizlik bulunmaktadır. Bu belirsizlik, kararın yargısal süreç içindeki yerinin netleştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

İncelenmeksizin ret kararı verilen hâllerde, yargılama davacı aleyhine sonuçlanmış sayılmaktadır. Bu sebeple kural olarak davalı idare lehine yargılama giderlerine ve vekâlet ücretine hükmedilmektedir. Ancak, uygulamada her incelenmeksizin ret kararı aynı sonucu doğurmamaktadır. Bazı durumlarda davalı idarenin eylem veya işlemleri, davacıyı dava açmak zorunda bırakan esaslı sebebi oluşturmaktadır. Bu tür durumlarda mahkemeler her ne kadar usule ilişkin bir sebeple incelenmeksizin ret kararı vermiş olsalar da davanın açılmasına neden olan idarenin kusurlu tutumunu göz önünde bulundurarak yargılama giderleri ile vekâlet ücretine davacı lehine hükmedebilmektedir. Böylece idarenin kendi kusurundan yararlanması önlenmekte, davacı aleyhine ortaya çıkan mali külfet somut olayın özelliklerine göre yeniden dengelenmektedir.

İncelenmeksizin ret kararıyla, davacının çözümünü talep ettiği uyuşmazlığın özü hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmamaktadır. Bir başka ifadeyle bu karar, davanın başındaki hukuki durumu değiştirmez. Uyuşmazlığın esasına ilişkin inceleme yapılmadığından, davacının haklı ya da haksız olduğuna dair mutlak hakikat niteliğinde bir sonuca ulaşılması da söz konusu değildir. Bu sebeple incelenmeksizin ret kararı ile, dava açmanın zaman kaybı olduğu izlenimi uyanabilir. Ancak söz konusu ret kararı yalnızca usule ilişkin eksikliklerden kaynaklandığından, bu eksikliklerin giderilmesi hâlinde aynı uyuşmazlığın yeniden idari yargı mercileri önüne taşınması mümkündür. Böylece incelenmeksizin ret kararı, esasa ilişkin nihai bir sonuca ulaşılmasını engellese de davacının maddi hakkını ileri sürme imkânını tamamen ortadan kaldırmaz.

İncelenmeksizin ret kararlarının uygulanması, davanın esastan reddi kararlarına benzerlik göstermektedir. Çünkü her iki durumda da davalı idarenin herhangi bir pozitif yükümlülüğünü doğurmaz. Anılan karar uyuşmazlığın esasına ilişkin bir hüküm

içermediğinden davalı idare açısından yerine getirilmesi gereken bir edim ya da eksiksiz uygulanması gereken bir yargı hükmü söz konusu değildir. Bu durumda davacı, ancak incelenmeksizin ret kararına neden olan usul eksikliğini ortadan kaldırabildiği takdirde yeniden dava açma imkânına sahip olur. Böylece incelenmeksizin ret kararı, hak arama özgürlüğünün usul kurallarına uygun olarak kullanılmasını zorunlu kılan bir filtre işlevi görmektedir.

Bu açıklamalar kapsamında incelenmeksizin ret kararının kanuni bir zemine kavuşturulması büyük önem taşımaktadır. Kanuni çerçevenin belirlenmesi, davacı bakımından hak arama özgürlüğünün usule uygun biçimde kullanılmasını güvence altına alacaktır. Bunun yanında, incelenmeksizin ret kararının hangi hâllerde verileceği açık ve öngörülebilir bir şekilde belirlenecek ve kararın idari yargı içindeki konumu netleştirilerek uygulamada ortaya çıkan tereddütler giderilecektir. Aynı zamanda mezkûr kararın kesin hüküm etkisine ilişkin değerlendirmeler ile uygulanmasına dair yaptığımız açıklamalar, kararın hukuki niteliğinin kanunda açıkça tanımlanması sayesinde çok daha anlamlı ve sağlam bir zemine oturacaktır.

KAYNAKÇA

AKTAŞ İNAM, Alkım: “İdari Yargılama Hukukunda Kesin Hükümün Olumlu Etkisi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 32, S. 3, 2024, s. 1657-1687.

AKYILMAZ, Bahtiyar / SEZGİNER, Murat / KAYA, Cemil: *Türk İdare Hukuku*, 19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025.

AKYILMAZ, Bahtiyar / SEZGİNER, Murat / KAYA, Cemil: *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025.

ALBAYRAK SEKBAN, Esengül: *İdari Yargıda Dava Açma Süreleri ve Genel Esasları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

ASLAN, Zehreddin: *İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

ASLAN, Zehreddin / BARLASS, İrfan / BERK, Kahraman / ARAT, Nilay / KAĞITCIOĞLU, Mutlu / ALTINDAĞ, Halil / GÜMÜŞKAYA, Gamze / SAYHAN, Şebnem / BARDAKÇI, Mehmet Akif / YÜZBAŞIOĞLU, Cihan: *Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, (Ed.: Zehreddin ASLAN), 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

ASLAN, Zehreddin / BARLASS, İrfan / ARAT, Nilay / KAĞITCIOĞLU İSKENDEROĞLU, Mutlu / ALTINDAĞ, Halil / GÜMÜŞKAYA, Gamze / BARDAKÇI, Mehmet Akif / YÜZBAŞIOĞLU, Cihan: *Madde Sistematiği ile İdari Yargılama Hukuku (Vergi Yargılaması Dahil)*, (Ed.: Zehreddin ASLAN), 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

ATALI, Murat / ERMENEK, İbrahim / ERDOĞAN, Ersin: *Medeni Usul Hukuku*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.

ATAY, Ender Ethem: *İdari Yargılama Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

AVCI, Adem: *Karşılaştırmalı Hukuk Bağlamında İdari Yargıda Dava Ehliyeti*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024.

AZAK, Kerim: “İdari Yargıda Sınırlı Ehliyetsizlerin Genel (Objektif) Dava Açma Ehliyeti”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 72, S. 1, 2023, s. 183-212.

- BAĞRIAÇIK, Ahmet: “Danıştay Kararları Işığında İdari Yargıda Menfaat İhlali”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 2, 2016, s. 39-70.
- BERK, Kahraman: *İdari Yargılama Usulü Kanunu Kapsamında İlk İnceleme*, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2008.
- BİLGİÇ, Veysel / AKGÜL, Alper: *İdare ve İdari Yargılama Hukuku*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024.
- BİLGİN, Hüseyin: *İdari Davalar ve Çözüm Yolları*, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025.
- BOZ, Selman Sacit / ERASLAN, Yunus: “İdari Yargılama Usulünde ‘Karar Verilmesine Yer Olmadığı’ Kararları”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 2, 2020, s. 389-423.
- BOZ, Selman Sacit / BÖLÜKBAŞI, Mustafa Oğuzhan / TETİK, Ahmet Talha / NACAK, Mehmet: *Türk İdari Yargılama Hukukunda Temyiz*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- BURTAN, Çağlar Burak: *İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet*, 1. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2019.
- CANDAN, Turgut: *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 10. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.
- ÇAĞLAYAN, Ramazan: “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, 1999, s. 123-141.
- ÇAĞLAYAN, Ramazan: *İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001.
- ÇAĞLAYAN, Ramazan: *İdarî Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları (Fransa-Türkiye:Mukayeseli Bir Deneme)*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- ÇAĞLAYAN, Ramazan: *İdari Yargılama Hukuku*, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- ÇINARLI, Serkan: *İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

ÇINARLI, Serkan / AZAK, Kerim: “Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 30, S. 2, 2022, s. 571-603.

ÇINARLI, Serkan / BİLGİN, Hüseyin / ÖZEL, Kadir Can: “Yargı Kararları Işığında İdari Yargıda Şekle Aykırılık Sebebiyle Dava Dilekçesinin Reddi- İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 3. ve 5. Maddesi Bağlamında Değerlendirmeler-”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 2, 2023, s. 477-542.

ÇOKKAŞ, Yakup: “İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Aşamasında Ortaya Çıkan İmkânsızlık”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 70, S. 4, 2021, s. 1313-1359.

ÇÖKELEK, Mehmet: *Bölge İdare Mahkemelerinin Kesin Nitelikteki Kararları Arasında Aykırılığın Giderilmesi*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

DEMİRKOL, Selami: “İdari Yargılama Usulü’nde Ehliyet Olgusu”, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, C. 15, S. 1, 2012, s. 11-35.

DEMİRKOL, Mehmet Salih: *İdari Yargılama Hukukunda Dava Açmanın Sonuçları*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

DERDİMAN, Cengiz: “İdari Yargıda Birden Fazla Davanın Tek Dilekçe ile Açılması: Türk İdari Yargılama Usulü Kanununun 5. Maddesinin Anlamı ve Kapsamı Üzerinde Değerlendirmeler”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, 2020, s. 249- 295.

ERASLAN, Yunus: “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 1, 2020, s. 77-132.

ERASLAN, Yunus: *Türk İdari Yargı Sisteminde Dosyanın İşlemden Kaldırılması*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

ERASLAN, Yunus / BOZ, Selman Sacit: “İdari Yargılama Usulünde İncelenmeksizin Ret Kararları”, *Türk İdare Dergisi*, C. 1, S. 488, 2019, s. 203-243.

ERDİNÇ, Burcu: “İptal Davasında ‘Menfaat İhlali’ Koşulu ve Menfaat Kavramının Yorumlanması”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 29, S. 2, 2021, s. 1079-1125.

ERKUT, Celal: “İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu”, *İdarenin Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü Sempozyumu*, 11-12 Mayıs 2001, Danıştay Yayınları, Ankara, 2003.

ERKUT, Celal: *İptal Davasının Konusunu Oluşturma Bakımından İdari İşlemin Kimliği*, Tıpkı Basım, Danıştay Yayınları, 2015.

GÖZLER, Kemal: *İdare Hukuku*, C. 1, 3. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa, 2019.

GÖZLER, Kemal: *İdare Hukuku*, C. 2, 3. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa, 2019.

GÖZLER, Kemal: *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi*, 1. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2000.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref / DİNÇER, Güven: *İdarî Yargılama Usûlü, Kanun, Açıklama, İçtihat*, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1996.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref / TAN, Turgut: *İdari Yargılama Hukuku*, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014.

GÜÇLÜ, Yaşar: *Danıştay ve Yargıtay İçtihatları Işığında İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

GÜNDAY, Metin: *İdari Yargılama Hukuku*, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2024.

GÜNEŞ, Felemez: *İdari Yargı Yetkisinin Sınırları*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

GÜR, Necip Taha: “İdari Hakimin Kanuna Rağmen Dereceli Yargılamayı Sağlama Direnci: Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı Geri Göndermesi Hakkında Bir Etüd”, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 1, 2025, s. 121-150.

GÜZEL, Oğuzhan: *Türk İdari Yargılama Hukukunda Temyiz*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024.

HASOĞLU, Aynur: *Türk İdari Yargılama Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

HATİPOĞLU, Mehmet: “İdari Yargılama Hukukunda Davanın Açılmamış Sayılması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 2, 2021, s. 187-222.

IŞIKLAR, Celal: “İdari Yargıda Derdestlik”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 1, 2012, s. 63-106.

IŞIKLAR, Celal: *İdari Yargılama Usulünde Davanın Açılması, Davanın Açılmamış Sayılması ve Sonuçları*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025.

IŞIKLAR, Celal: “İdari Yargılamada İlk İncelemenin Sıra, Düzen ve Usûlü”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 1, S. 6, 2011, s. 69-140.

İŞÇİ, Jülide: *İdari Merci Tecavüzü*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

KAĞITCIOĞLU, Mutlu: “İdari İşlem Teorisi Çerçevesinde İdari Merci Tecavüzü Kavramının Değerlendirilmesi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 30, 2017, s. 237-271.

KALABALIK, Halil: *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025.

KAPLAN, Gürsel: *İdari Yargılama Hukukuna Giriş*, 10. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa, 2024.

KARA, Seyfettin: “İdari Yargılama Usulünde Dilekçe Ret Kararları: Üçün Beşin Hesabı Yapılır mı?”, *Danıştay Dergisi*, S. 155, 2023, s. 101-129.

KARAHANOGULLARI, Onur: *İdari Yargı-İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)*, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2024.

KARAKUŞ IŞIK, Zehra: “Yürütmenin Durdurulması Kararlarında Gerekçe Sorunu”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 26, S. 1, 2022, s. 537-567.

KAYA, Seyithan / KURT, Taha: *Anayasa Yargısı ve Bireysel Başvuru*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.

KAYAALP, Mustafa: *Türk İdari Yargılama Hukukunda İstinaf Kanun Yolu*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 2024.

KOÇAK, Nazım Taha: *Dilekçe Örnekleriyle Uygulamada Yürütmenin Durdurulması*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

KUŞÇU, Enis / DOĞAN, Aişe Sena: “Bölge İdare Mahkemelerinin Dosyayı İlk Derece Mahkemesine İadesi ve Bunun Yargılama İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 2, 2022, s. 1312-1356.

ODYAKMAZ, Zehra: “Genel Olarak İdarenin Sözleşmeleri”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, s. 1-63.

ODYAKMAZ, Zehra / KAYMAK, Ümit / ERCAN, İsmail: *İdari Yargılama Hukuku*, 22. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2026.

ONAR, Sıddık Sami: *İdare Hukukunun Umumî Esâsları*, C. 3, Hak Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 1966.

ÖZAY, İl Han: *Günüşğinde Yönetim*, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.

PINAR, İbrahim: *İdari Yargılama Usulü Kanunu ile İlgili Danıştay Dava Dairelerinin Seçme Usul Kararları*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

SANCAKDAR, Oğuz: “İdari Yargıda ‘Tek Dilekçe ile Dava Açma’ (Karşılaştırmalı Hukuki Analiz)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 2, 2007, s. 223-269.

SANCAKDAR, Oğuz / ÖNÜT, Lale Burcu: *İdari Yargılama Hukuku-Genel Esaslar*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

SEÇKİN, Sinan: “Anayasa Mahkemesi’nin E. 2022/48, K. 2022/93 Sayılı Kararı Uyarınca İdari Yargıda İstinaf Dilekçesi Üzerinde İlk İnceleme”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 31, S. 3, 2023, s. 1039-1080.

SEVEN, Mehmet Emin: *İdari Yargılama Usulünde Derdestlik*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku (İdare Hukuku) Anabilim Dalı, Ankara, 2023.

SEVİNÇ, Ekin: “İdari Yargılama Hukukunda Kanun Yoluna Başvuru Hakkının Anayasal Güvenceye Sahip Olması Bakımından Ele Alınması”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 3, 2020, s. 421-445.

SUMMAK, Mehmet Ali: *İstinaf Kanun Yolunda Bölge İdare Mahkemelerince Verilen Karar Türleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, 2022.

TAHTALI, Murat Buğra: “Danıştay Kararları Işığında İptal Davalarında Bir Dava Şartı Olarak Sübjektif Ehliyet: Menfaat İhlalinde Kişisel Şartı”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 1, 2022, s. 41-62.

TAN, Turgut: *İdari İşlemin Geri Alınması*, 1. Baskı, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2020.

TAŞ, Taha: *İdari Yargılama Usulünde Yargılama Giderleri*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.

TAŞ, Taha: “İdari Yargıda Karşı Vekalet Ücretine İlişkin Tartışmalı Bazı Hususlar”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 17, S. 194, 2022, s. 99-111.

TEKİNSOY, M. Ayhan: *İdari Yargılama Hukukunda Yürütmenin Durdurulması*, 1. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2013.

TOKGÖZ, Hikmet: *İdari Yargıda Karar ve Hükme Varma Süreci*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024.

TORUN, Fatih: “7201 Sayılı Tebligat Kanunu’nun 21. ve 35. Maddelerinde Yapılan Değişiklikler Karşısında 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 26/3. Maddesinin Uygulanabilirliği”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 20, S. 2, 2016, s. 647-677.

TORUN, Fatih: *İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

TURGUT, Ali Can: *İdari Yargıda Temyiz*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

TÜRKOĞLU, Kamile: *İdari Yargılama Usulünde Kesin Hüküm*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (İdare Hukuku) Anabilim Dalı, Ankara, 2010.

TÜRKOĞLU ÜSTÜN, Kamile: *İdari Yargılama Usulüne Hakim Olan İlkeler*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

UÇAR, İsmail: *İdari Yargılama Hukukunda İvedi Yargılama Usulü: Fransa ve Türkiye Örneği*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

ULUSOY, Ali D.: *İdari Yargılama Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025.

ULUSOY, Ali Dursun: “İdari Yargı’da Temyiz Parasal Sınırı Hakkındaki Anayasa Mahkemesi İptal Kararının Değerlendirilmesi”, *Danıştay Dergisi*, S. 157, 2024, s. 9-34.

ÜZÜM, Şahin: *İdari Yargılama Usulünde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Uygulanabilirliği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Konya, 2019.

YAVUZDOĞAN, Seçkin: *İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. Maddesi Çerçevesinde Medeni Yargılama Hukuku-İdari Yargılama Hukuku İlişkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, 2007.

YAVUZDOĞAN, Seçkin / TAYMUR, Berrin: “İdari Yargılama Usulünde Feragat ve Kabul ile Mukayeseli Olarak Sulh Müessesesi”, *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 25, 2023, s. 225-247.

YAZICI, Gün: *İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.

YENİCE, Kazım / YÜKSEL, Esin: *Açıklamalı İçtihatlı Notlu- İdari Yargılama Usulü*, Arısan Yayınevi, Ankara, 1983.

YILDIRIM, Turan: *İdari Yargı*, 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2008.

YILDIRIM, Ramazan / ÇINARLI, Serkan / AZAK, Kerim: *Türk İdari Yargılama Hukuku Dersleri*, C. 3, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

YILMAZ, Dilşat: *İdari İşlemin İcraîlik Özelliği*, 1. Baskı, Astana Yayınları, Ankara, 2014.

YILMAZ, Dilşat: “Türk İdare Hukuku’nda İdari İşlemin ‘Kesin’liği Üzerine Bir Değerlendirme: ‘Kime Göre?’, Ne İçin?’ Kesinlik”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. 2, 2017, s. 105-154.

YILMAZ, Serdar: *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (İdare Hukuku) Anabilim Dalı, Ankara, 2009.

YILMAZ, Serdar: “İdari Yargıda ‘Parasal Sınırlar’ın Konu ve Zaman Bakımından Uygulanması Sorunu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 72, S. 4, 2023, s. 1905-2006.

YILMAZ, Berk: *Hukuk Devleti İlkesi Çerçevesinde İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

YÜCESOY, Ayşe Aslı: *İdari Yargılama Hukukunda İptal Davalarında Menfaat (İdari Yargıda Subjektif Dava Ehliyeti Koşulu)*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

ÖZET

İncelenmeksizin ret kararı, kanun koyucu tarafından açıkça düzenlenmiş karar türleri arasında yer almamasına rağmen, idari yargı uygulamasında sıklıkla başvuru bir usul kurumudur. Hakkında açık bir kanuni düzenleme bulunmaması nedeniyle söz konusu kararın kapsamı, koşulları ve sonuçları büyük ölçüde idari yargı içtihatları aracılığıyla şekillenmektedir. Bu durum incelenmeksizin ret kararının hukuki niteliği, uygulanma alanı ve doğurduğu sonuçlar bakımından çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

Bu tezde, incelenmeksizin ret kararının idari yargıdaki uygulama alanı tespit edilerek söz konusu kararın kendine özgü hukuki kimliğinin ortaya konulması, uygulamada tartışmaya yol açan hususların belirlenmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Tezin temel savı, incelenmeksizin ret kararına ilişkin kanuni bir düzenlemenin bulunmaması nedeniyle idari yargı mercileri tarafından içtihat yoluyla içinin doldurulduğu ve bu durumun, anılan kararın hukuki konumu bakımından özellik arz eden birtakım sorunlara yol açtığıdır. Bu doğrultuda tez, iki ana bölümden oluşmaktadır.

Tezin birinci bölümünde, idari yargı yerleri tarafından verilen karar türleri genel hatlarıyla ele alınmakta ve bu kapsamda usule ilişkin kararlar ile esas hakkında verilen kararlar arasındaki ayrım açıklanmaktadır. Bu yöntem ile incelenmeksizin ret kararının, idari yargı kararları içerisindeki konumu ve diğer karar türleriyle olan benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmaktadır. Böylece, incelenmeksizin ret kararının hukuki niteliğinin ve işlevinin daha açık ve sistematik bir biçimde anlaşılması amaçlanmaktadır.

Tezin ikinci bölümünde ise incelenmeksizin ret kararı verilen durumlar içtihatlar ışığında tespit edilerek incelenmeksizin ret kararına ilişkin bir yasal düzenlemenin bulunmamasından kaynaklanan hukuki sorunlar ele alınmaktadır. Bu kapsamda, uygulamada ortaya çıkan belirsizlikler ve tartışmalı hususlar tespit edilerek söz konusu sorunların giderilmesine yönelik çözüm önerileri ortaya konulmaktadır. Sonuç olarak incelenmeksizin ret kararının açık bir kanuni zemine kavuşturulmasının, kararın hukuki niteliğinin daha anlaşılır hâle gelmesini sağlayacağı ve belirsizlikleri büyük ölçüde ortadan kaldıracağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İdari Yargı, İdari Yargı Kararları, İncelenmeksizin Ret, İlk İnceleme, Kanunda Düzenlenmeyen Yargı Kararları

ABSTRACT

Although a decision of non-suit without examination is not explicitly regulated by the legislature among the types of decisions, it is a procedural institution frequently resorted to in administrative judicial practice. Due to the absence of explicit legal provision; the scope, conditions, and consequences of such a decision are largely shaped through administrative judicial precedents. This situation also gives rise to various debates regarding the legal nature of the decision of non-suit without examination, its scope of application, and the consequences it entails.

This thesis aims to determine the scope of application of the non-suit without examination decision in administrative jurisdictions, to establish the unique legal identity of the decision in question, to identify issues that give rise to debate in practice, and to develop proposed solutions to these problems. The thesis's fundamental argument is that, due to the absence of legal provision concerning decisions of non-suit without examination, administrative jurisdictions have filled this gap through case law, and that this situation has led to certain problems that are specific to the legal position of the aforementioned decision. Accordingly, the thesis consists of two main sections.

In the first section of the thesis, the types of decisions issued by administrative jurisdictions are generally addressed, and within this scope, the distinction between procedural decisions and decisions on the merits is explained. This method examines the position of non-suit without examination decisions within administrative jurisdiction rulings and highlights their similarities and differences with other types of decisions. Thus, the aim is to understand the legal nature and function of the non-suit without examination decision in a clearer and more systematic manner.

In the second section of the thesis, decisions of non-suit without examination in light of case law are identified, and the legal issues arising from the absence of legal provision regarding decisions of non-suit without examination are addressed. In this context, uncertainties and controversial issues arising in practice are identified, and solutions are proposed to address these problems. Consequently, it is considered that establishing a clear legal basis for decisions to non-suit without examination would make the legal nature of the decision more comprehensible and largely eliminate the uncertainties.

Keywords: Administrative Jurisdiction, Administrative Judicial Decisions, Non-suit Without Examination, Initial Review, Judicial Decisions Not Provided For By Law